T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

Yükseköğretimin Finansmanı; Türkiye'deki Yükseköğretimde Eğitim Harcamalarının Etkinliğini Arttırmaya Yönelik Bir Model Önerisi

Hazırlayan: Reşit ÇETİNKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Erol YENER

Çankırı – 2017

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

Yükseköğretimin Finansmanı; Türkiye'deki Yükseköğretimde Eğitim Harcamalarının Etkinliğini Arttırmaya Yönelik Bir Model Önerisi

Hazırlayan: Reşit ÇETİNKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Erol YENER

Çankırı – 2017

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi ..... **v**
Tez Kabul ve Onay ..... **vi**
Önsöz ..... **vii**
Özet ..... **viii**
Summary ..... **ix**
Kısaltmalar ..... **x**
Tablo Listesi ..... **xiii**
Şekil Listesi ..... **xv**
Grafik Listesi ..... **xvi**
Ek Listesi ..... **xvii**

GİRİŞ **1**
BÖLÜM 1: YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİNİN KAPSAMI **5**
1.1. Yükseköğretim Hizmetinin Tanımı 5
1.2. Yükseköğretim Hizmetinin Görevi , Amaçları ve İşlevleri 7
1.3. Yükseköğretim Kurumları 10
1.4. Küreselleşme ve Yükseköğretim 15
1.4.1. Yükseköğretim Kurumlarının Küreselleşmesi 16
1.4.2. Yükseköğretimin Küresel Aktörleri 19
1.4.2.1. OECD 20
1.4.2.2. UNESCO 20
1.4.2.3. Avrupa Konseyi 21
1.4.3.4. Avrupa Komisyonu 22
1.5. Kamu Ekonomisi Açısından Yükseköğretim Hizmeti 22
1.5.1. Kamu Ekonomisi 22
1.5.2. Kamu Harcamaları 25
1.5.3. Dışsallık 26
1.5.3.1. Pozitif Dışsallık 27
1.5.3.2. Negatif Dışsallık 27
1.5.4. Kamusal Mal ve Hizmetler 27
1.5.4.1. Tam Kamusal Mal ve Hizmetler 29

1.5.4.2. Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler 30
1.5.4.3. Özel Mal ve Hizmetler 31
1.5.4.4. Yarı Kamusal Mal Olarak Yükseköğretim Hizmeti 32
1.5.5. Yükseköğretimin Getirileri 33
1.5.5.1. Bireysel Getiriler 34
1.5.5.2. Sosyal (Toplumsal) Getiriler 35

BÖLÜM 2: YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI 38
2.1. Yükseköğretim Finansmanında Temel Yaklaşımlar 38
2.2. Yükseköğretimin Finansmanında Kullanılan Yöntemler 40
2.2.1. Kamusal Kaynaklarla Finansman Yöntemleri 41
2.2.1.1. Vergilerle Finansman Yöntemi 42
2.2.1.2. Kupon Finansman Yöntemi 42
2.2.2. Özel Kaynaklarla Finansman Yöntemleri 44
2.2.2.1. Öğrenim Bedeliyle Finansman Yöntemi 44
2.2.2.2. Borçlanmayla Finansman Yöntemi 45
2.2.2.3. Bursla Finansman Yöntemi 47
2.3. Türk Yükseköğretim Sistemi ve Finansmanı 47
2.3.1. Türk Yükseköğretim Sistemi 47
2.3.2. Türkiye'deki Yükseköğretim Kurumlarının Niceliksel Boyutu 51
2.3.3. Türkiye'de Yükseköğretimin Finansmanı 53
2.3.3.1. Bütçeden Alınan Ödenekler 55
2.3.3.2. Öğrenci Katkı Payları ve Öğrenim Ücretleri (Harçlar) 58
2.3.4. Yükseköğretimin Finansmanı Kapsamında YURTKUR Tarafından Öğrenciye Sağlanan Maddi Destekler 64
2.3.4.1. Öğrenim Kredisi 65
2.3.4.2. Burs 67
2.3.4.3. Beslenme ve Barınma 69

BÖLÜM 3: BORÇLANMA FİNANSMAN YÖNTEMİ VE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ UYGULAMALARI 71
3.1. Borçlanma Yöntemi 71
3.1.1. Geleneksel İpotek Tipi Borçlanma 74

3.1.2. Gelire Bağlı Borçlanma 75
3.2. Çeşitli Ülkelerdeki Borçlanma Programı Uygulamaları 77
3.2.1. Birleşik Krallık 79
3.2.1.1. Lisans Öğrencilerine Sağlanan Destekler 79
3.2.1.2. Lisansüstü Öğrencilerine Sağlanan Destekler 83
3.2.2. Şili 86
3.2.3. Kolombiya 87
3.2.4. Malezya 88
3.2.5. Tayland 89
3.2.6. Almanya 89
3.2.7. Japonya 90
3.2.8. Çin 91
3.2.9. Rusya 93
3.2.10. Birleşik Devletler 94
3.2.10.1. Federal Öğrenci Borçlanma Programları 96
3.2.10.2. Özel Borçlanma Programları 98
3.2.11. Avustralya 99
3.2.11.1. Federal Desteklenen Yerler (CSPs) 101
3.2.11.2. HECS-HELP 102
3.2.11.3. OS-HELP 103
3.2.11.4. FEE-HELP 104
3.2.11.5. VET FEE-HELP 105
3.2.11.6. SA-HELP 106

BÖLÜM 4: BORÇLANMA YÖNTEMİNİN TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE KULLANILMASINA YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ 107
4.1. Borçlanma Programı Önerisi için Öğrenci Maliyetlerinin Hesaplanması 108
4.1.1. Yükseköğretim Öğrencilerinin Ülkeler İtibariyle Yıllık Maliyetleri 108
4.1.2. Türkiye'de Bir Yükseköğretim Öğrencisinin Yıllık Maliyeti 113
4.2. Türkiye için Borçlanma Programı Önerisi 115
4.2.1. Borçlanma Programının Kapsamı 115
4.2.2. Öğrenim Ücreti Borçlanma Programı 118
4.2.2.1. Borçlanma Tutarları 118

4.2.2.2. Borçlanma Faizi 122
4.2.2.3. Borçların Geri Ödemesi 122
4.3. Türkiye için Yaşam Maliyeti Borçlanma Programı Önerisi 126
4.3.1. Öğrenim Kredisi için Örnek Hesaplama 127
4.3.2. Yaşam Maliyeti Borçlanma Programı 131
4.3.2.1. Yaşam Maliyeti Borçlanma Programının Kapsamı 131
4.3.2.2. Yaşam Maliyeti Borçlanma Tutarları 133
4.3.2.3. Yaşam Maliyeti Borçlanma Tutarlarının Geri Ödemesi 134
4.4. Borçlanma Programı Önerilerinin; Devlete Maliyeti 137

SONUÇ VE ÖNERİLER 145

KAYNAKÇA 153
EKLER 167
ÖZGEÇMİŞ 173

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *"Yükseköğretimin Finansmanı; Türkiye'deki Yükseköğretimde Eğitim Harcamalarının Etkinliğini Arttırmaya Yönelik Bir Model Önerisi"* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

18 / 01 / 2018

Reşit Çetinkaya

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Reşit Çetinkaya tarafından hazırlanan "Yükseköğretimin Finansmanı; Türkiye'deki Yükseköğretimde Eğitim Harcamalarının Etkinliğini Arttırmaya Yönelik Bir Model Önerisi" başlıklı bu çalışma, 18.01.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Yrd. Doç. Dr. Erol YENER	İmza: .....
Üye	: Yrd. Doç. Dr. İsmail CAN	İmza: .....
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Bilgehan TEKİN	İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 11.01.2018 tarih ve 2018/02 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN
Enstitü Müdür V.

ÖNSÖZ

Günümüzde yükseköğretimin finansmanı konusu, yükseköğretim hizmeti veren devlet ve özel kurumların en önemli sorunu haline gelmiştir. Öğrenim maliyetleri finansmanının, ülkelerin bütçe kaynaklarıyla mı, yoksa hizmeti alan bireyler tarafından mı karşılanacağı konusu, son yıllarda tartışılan konuların başında gelmektedir. Bir taraftan, yarattığı sosyal faydalar düşünüldüğünde yükseköğretim hizmetinin kamusal kaynaklarla sunulması gerektiği, diğer taraftan hizmeti alan kişinin elde ettiği kişisel yararların fazla olması sebebiyle yükseköğretim gören kişi tarafından kendi imkânları veya borçlanma yoluyla özel kaynaklar ile finanse edilmesi gerektiği düşünceleri tartışılmaktadır. Bu bağlamda yükseköğretimin finansmanını özel kaynaklar ile sağlayan öğrenciler, eğitimleri için bir bedel ödemesi gerektirdiğinden dolayı, eğitim hayatı boyunca daha başarılı olmakta ve daha fazla çaba sarf etmektedirler. Ayrıca öğrenci, tüm hayatında daha bilinçli bir tüketici olmaktadır.

Yükseköğretimin Finansmanı; Türkiye'deki Yükseköğretimde Eğitim Harcamalarının Etkinliğini Arttırmaya Yönelik Bir Model Önerisi konulu bu çalışmada, dünyada giderek önem kazanan özel kaynaklarla finansman yöntemlerinden, "Gelire Dayalı Borçlanma" yaklaşımları üzerinde durulmuş ve Türk yükseköğretim finansmanında uygulanması açısından bir çözüm önerisi sunulmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr Erol Yener'e eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

18/01/ 2018

Reşit Çetinkaya

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Yükseköğretimin Finansmanı; Türkiye'deki Yükseköğretimde Eğitim Harcamalarının Etkinliğini Arttırmaya Yönelik Bir Model Önerisi
Tezin Yazarı : Reşit Çetinkaya
Danışman : Yrd. Doç. Dr. Erol Yener
Anabilim Dalı: İşletme Anabilim Dalı
Bilim Dalı :
Kabul Tarihi : 18.01.2018
Sayfa Sayısı : 20 (ön kısım) + 166 (tez) + 7 (ekler)
Bu çalışmada, yükseköğretimin arz yönü olan üniversiteler ile talep yönü olan yükseköğretim öğrencilerinin finansman kaynakları incelenmiş ve dünya genelinde kullanılan özel kaynaklarla finansman yöntemlerinden, "Gelire Dayalı Borçlanma" yöntemi ve uygulamaları hakkında bilgiler verilmiştir. Türkiye'de, yükseköğretimin finansman sorunlarının çözümlenebilmesi için öğrencilerin öğrenim ve yaşam maliyetlerini kendilerinin karşılaması bakımından bir borçlanma programı önerisi sunulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla tez dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, yükseköğretim hizmetinin genel işleyişi ve yapısı, yükseköğretim kurumları, yükseköğretimin küresel anlamda değişme ve gelişmesine katkı sağlayan kurum ve organizasyonlar, yükseköğretimin niteliği bakımından kamu ekonomisi içerisindeki yeri ve önemi hakkında temel ve teorik bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, yükseköğretim sistemlerinde kullanılan finansman yöntemleri ile Türkiye'deki yükseköğretim sistemi ve finansmanı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, özel finansman kaynakları içerisinde kullanılan borçlanma yöntemleri ve bu yöntemleri kullanan çeşitli ülkelerdeki uygulama örnekleri hakkında güncel bilgiler verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise, Türk yükseköğretimin finansmanında etkin kaynak kullanımının sağlanabilmesi açısından, devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim ve yaşam maliyetlerini karşılamaları için gelire dayalı borçlanma yöntemi esas alınarak oluşturulan bir borçlanma programı önerisi sunulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Finansman, Gelire Dayalı Borçlanma

Çankırı Karatekin Üniversity Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Financing of Higher Education; A Modal Proposal to İncrease The Efficiency of Education Costs of Higher Education in Turkey	
Author	**:** Reşit Çetinkaya
Supervisor	**:** Assit. Prof. Dr. Erol Yener
Department	**:** Business Department
Sub-field	**:**
Date	**:** 18.01.2018

In this study, financial resources of supply-sided universities of higher education and demand-sided higher education students have been examined; and information about worldwide-used private resources; information about the financial method called "income-contingent loan" and its applications have been mentioned. In order to solve the financial problems of higher education in Turkey, a kind of "loan program" has been tried to be proposed for students in terms of making them to provide their costs of education and living themselves. For this reason, the thesis consists of four parts.

In the first part, overall functioning and structure of higher education service; higher education institutions; organisations and institutions that contribute to the change and development of the higher education globally have been taken into consideration. The first part also includes basic and theoretical information about the place and importance of the higher education in public economy in terms of its quality. In the second part, financing methods in higher education systems and higher education system and financing in Turkey have been discussed. In the third part, up-to-date information has been given about the loan methods used in private financing resources and about various application samples in different countries who use these methods. In the fourth and last part, in order to use the efficient resources in Turkish higher education financing, an "loan program" based on "income-contingent loan" method for students at state universities in terms of making them to provide their costs of education and living themselves has been proposed.

Keywords: Higher Education, Financing, Income-Contingent Loan

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BAföG	Almanya Federal Öğrenci Borçlanma Programı (Bundesausbildungsförderungsgesetz)
BFUG	Bologna İzleme Grubu (Bologna Follow up Group)
BUMKO	Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü
CAE	Devlet Garantili Borçlanma (Credit con Aval del Estado)
CSPs	Federal Desteklenen Yerler (Commonwealth Supported Places)
ENIC	Avrupa Bölgesinde Bilgi Merkezleri Ağı (European Network of Information Centres in the European Region)
EFTLS	Bir Eşdeğer Tam Zamanlı Öğrenci Yükü (Equivalent full-time student load)
ExCEL	Kazanç Koşullu Eğitim Kredileri (Earnings Contingent Education Loans)
FAFSA	Federal Öğrenci Yardımı için Ücretsiz Başvuru (Free Application for Federal Student Aid)
FEE-HELP	Yüksek Öğrenim Borçlanma Programı (FEE-Higher Education Loan Programme)
GCSL	Genel Ticari Öğrenci Borçlanması (The General-Commercial Student Loan)
GSSLS	Devlet Destekli Öğrenci Borçlanma Programı (The Goverment Subsidized Student Loan Scheme)
GSYH	Gayrı Safi Yurtiçi Hâsıla
HEAC	Yüksek Öğretim Yönetim Ücreti (Higher Education Administration Charge)
HECS	Yüksek Öğrenim Katkısı Programı (Higher Education Contribution Scheme)
HECS-HELP	(Higher Education Contribution Scheme- Higher Education Loan Programme)
ICETEX	Öğrenci Borçlanma Kurumu(Instituto Colombiano de Credito Educativo)
IEA	(Institute of Economic Affairs)

ICL	Gelir Koşullu Borçlanma (Income Contignent Loan)
JASSO	Japonya Öğrenci Hizmetleri Organizasyonu (Japan Student Services Organization)
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
Mad.	Madde
NHEFC	Malezya Hükümeti Ulusal Yükseköğretim Fon Kurumu (National Higher Education Fund Corporation)
OS-HELP	Yurtdışı Yükseköğretim Öğrenci Borçlanma Programı (Overseas -Higher Education Loan Programme)
OECD	İktisadi İşbirliği ve Gelişme Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OEEC	Avrupa Ekonomi İşbirliği Teşkilatı
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
RPI	Perakende Fiyat Endeksi (Retail Price Index)
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
SLC	Öğrenci Borçlanma Şirketi(Students Loans Company)
SLF	Tayland Öğrenci Borçlanma Fonu(Thai Student Loans Fund)
SLS	Öğrenci Borçlanma Programı(Student Loans Scheme)
Sherbank	Rusya Federasyonu Tasarruf Bankası (The Savings Bank of The Russian Federation)
SLE	Öğrenci Öğrenim Hakkı(Student Learning Entitlement)
SA-HELP	Öğrenci Hizmetleri ve Aktivite Ücretleri Borçlanma Programı (Student Services and Ameneties Fee- HELP)
SGP	Satınalma Gücü Paritesi
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TICAL	Tayland Gelir Koşullu ve Ödenek Kredi Sistemi **(**Thailand Income Contingent and Allowance Loan)
TDK	Türk Dil Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
VET FEE-HELP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Ücreti Borçlanma Programı

(Vocational Education and Training FEE- Higher Education Loan Programme)

vd. Ve diğerleri

YAY-KUR Yaygın Yükseköğretim Kurumu

YDD Yeni Dünya Düzeni

YÖK Yükseköğretim Kurulu

YURTKUR Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa**

Tablo 1.1: Eğitimin bireysel maliyet ve faydaları 35
Tablo 1.2: Eğitimin sosyal maliyet ve faydaları 36
Tablo 1.3: Yükseköğretimin toplumsal ve kişisel faydaları 37
Tablo 2.1: Yükseköğretim finansmanında kamusal ve özel kaynaklar 41
Tablo 2.2: Türkiye'de kurulan yükseköğretim kurumlarının sayıları 51
Tablo 2.3: Öğrenci sayıları özet tablosu (2015-2016 öğretim yılı) 53
Tablo 2.4: Devlet üniversitelerinin gelir kaynak dağılımı (1983-2005) 57
Tablo 2.5: Eğitim Bütçesi 58
Tablo 2.6: Öğrencilerin cari hizmet maliyetleri ve katkı payları 59
Tablo 2.7: Üniversite döner sermaye işletmelerinin, 2010-2015 yılları arası mali durumu 63
Tablo 2.8: Burs, öğrenim kredisi ve katkı kredisi alan öğrenci sayıları 67
Tablo 2.9: Burs, öğrenim kredisi ve katkı kredisi ödeme tutarları (TL) 68
Tablo 2.10: Yurt dışı burs, kredi alan öğrenci sayıları ve tutarları(TL) 69
Tablo 2.11: Yurt sayısı ve kapasite durumu 70
Tablo 3.1: Yaşam masrafları borçlanma miktarları 80
Tablo 3.2: Plan1 geri ödeme örnekleri 82
Tablo 3.3: Plan2 geri ödeme örnekleri 82
Tablo 3.4: Plan1 geri ödeme örnekleri 84
Tablo 3.5: Plan2 geri ödeme örnekleri-1 84
Tablo 3.6: Plan2 geri ödeme örnekleri-2 85
Tablo 3.7: Geri ödeme faiz oranları 86
Tablo 3.8: Federal ve özel borçlanma programları arasındaki farklar 99
Tablo 3.9: 2017 yılı tam zamanlı öğrenci çalışma alanları ve yıllık öğrenci katkı miktarı 102
Tablo 3.10: 2016-17 yıllık gelir için geri ödeme oranları 105
Tablo 4.1: Ülkelerin kişi başı GSYH' ları (USD) 109
Tablo 4.2: Ülkeler itibariyle kişi başı reel GSYH değerleri (SGP, ABD=1.00) 112
Tablo 4.3: Ülkeler itibariyle kişi başı GSYH' sına göre öğrenci yıllık maliyetleri . 114

Tablo 4.4: 2016-2017 eğitim yılı toplam öğrenci sayıları 117
Tablo 4.5: Ülkeler itibariyle yükseköğretim öğrencilerine verilen borçlanma tutarları 118
Tablo 4.6: Seçili ülkelerde yıllık ortalama borçlanma tutarlarının kişi başı GSYH' ya göre oranı 119
Tablo 4.7: Gruplandırılmış cari hizmet maliyetleri 120
Tablo 4.8: Öğrenci borçlanma tutarları 121
Tablo 4.9: Sigorta primine esas aylık kazanç ve yasal kesintiler 123
Tablo 4.10: Sigorta primine esas yıllık kazanç ve yasal kesintiler 124
Tablo 4.11: Borçların geri ödeme planı - 1 (TL) 124
Tablo 4.12: Borçların geri ödeme planı - 2 (USD) 125
Tablo 4.13: 2014 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı hesaplama 128
Tablo 4.14: 2015 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı 129
Tablo 4.15: 2016 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı 129
Tablo 4.16: 2017 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı 130
Tablo 4.17: 2016-2017 eğitim yılı özet öğrenci sayıları 132
Tablo 4.18: Yaşam maliyeti borçlanma tutarları (TL,USD) 134
Tablo 4.19: Yaşam maliyeti borçlanma tutarlarının geri ödeme planı-1 (TL) 135
Tablo 4.20: Yaşam maliyeti borçlanma tutarlarının geri ödeme planı-2 (USD) 136
Tablo 4.21: Türk yükseköğretim sistemine kayıtlı olan öğrenci sayıları 138
Tablo 4.22: Özet cari hizmet maliyeti; I-A sayılı cetvel (Lisans) 139
Tablo 4.23: Özet cari hizmet maliyeti; I-B sayılı cetvel (Lisanüstü,Yüksekokul, Myo) 140
Tablo 4.24: 2016/2017 eğitim yılına ait ağırlıklı ortalama cari hizmet maliyeti 141

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No **Sayfa**

Şekil 1.1: Üniversitelere yüklenen misyonlar 9
Şekil 1.2: İnsanın ihtiyaçları 24

GRAFİK LİSTESİ

Grafik No **Sayfa**

Grafik 2.1: Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının yüzde olarak gösterimi 52
Grafik 2.2: Yükseköğretim öğrencilerine verilen aylık kredi ve burs miktarı (TL) .. 66
Grafik 4.1:Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına düşen yıllık kamu harcamaları (kurum türüne göre)..... 110

EK LİSTESİ

Ek No **Sayfa**

Ek-1: 2016-2017 öğretim yılı öğrenci cari hizmet maliyet tutarları; I sayılı cetvel (A) 167
Ek-2: 2016-2017 öğretim yılı öğrenci cari hizmet maliyet tutarları; I sayılı cetvel (B) 170

GİRİŞ

Eğitim insanlık tarihi boyunca yere ve zamana göre sürekli değişmiş bir olgudur. Bazılarına göre, kişilere istendik bilgi beceri ve davranışlar kazandırmak; bazılarına göre de kişilerin kendilerini gerçekleştirme amacına yönelik yardımcı olabilecek programlanmış öğretim etkinliklerine eğitim denmektedir. Günümüzde eğitim, genelde örgün ve yaygın olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Yaygın eğitim, programlanmış ve okul dışı eğitsel faaliyetlerden oluşurken; örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında devam ettirilen faaliyetlerden oluşmaktadır.

Yükseköğretim kurumları ortaya çıktığı ilk günden itibaren her dönemde dikkat çekici ve ilgi odağı olan bir kurum olarak kendisini göstermiştir. Bu kurumlar, toplumda önemli ve saygın bir yer edinerek cazibe merkezi olan en prestijli kurumlardan biri olmuştur. Yükseköğretim kurumları, tarihsel süreç içerisinde bağımsız ve kendi kendini yöneten topluluklar olarak gelişmiş, bilimin ve toplumsal zekânın merkezi haline gelmiştir. Yükseköğretimde önceleri din olgusunu inceleyen bilime yönelik çalışmalar yapılmış, zaman içerisinde doğa ve pozitif bilimlere ait çalışmalar ağırlıklı olarak artmıştır.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte, ulus devlet oluşumunda, eğitim sistemi ve yükseköğretim kurumları, bu gelişimin ve toplumların bir güven kaynağı olmuştur. Daha sonra bilgi toplumuna geçiş ile yeni bir yapılanma süreci yaşanarak, dünyada küreselleşme/globalleşme olarak adlandırılan yeni bir süreç ortaya çıkmıştır. Yeni Dünya Düzeni olarak da adlandırılan bu yeni yapıda, sermaye hareketleri yani serbest piyasa ekonomisi küreselleşmektedir. Telekomünikasyon teknolojisinde meydana gelen hızlı gelişmeler, bireylerin sahip oldukları bilgilerin geçmişe göre katlanarak artmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, yaşam boyu öğrenme, bilgi toplumu, öğrenme toplumu, bilgi çağı ve öğrenme çağı gibi kavramlarla küreselleşme süreci hayatımızda önemli bir yer edinmiştir.

Küreselleşme sürecinin etkisi ile eğitsel alanlardaki faaliyetler serbest piyasanın hâkim olduğu ekonomiler tarafından bir yatırım alanı haline dönüşmüştür. Ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyal anlamdaki gücü artık bireylerin sahip olduğu bilgiye ve

eğitim seviyesine bağlı olarak ölçülür hale gelmiştir. Bu anlamda, bilgi ve teknolojinin üretilmesinde ve paylaşılmasında yükseköğretim kurumlarına birinci dereceden bir sorumluluk yüklenmiştir. Yükseköğretim kurumlarına yönelik beklentilerin giderek artması, bu kurumların günümüzdeki işlevlerinde büyük bir değişikliğe yol açmıştır.

Dünyada meydana gelen değişme ve gelişmeler, artan ve farklılaşan beklentiler gibi daha birçok faktörün etkisiyle, her alanda serbest piyasa şartlarının hâkim olması, farklılaşan ve değişime ayak uydurmaya çalışan yükseköğretim kurumlarından oluşan bir yükseköğretim sistemini meydana getirmiştir. Bu sistem dünya çapında yaklaşık olarak 20.000 yükseköğretim kurumundan oluşmaktadır. Bu kurumların sayısının çok olması, yükseköğretim kurumlarının büyük bir işletme gibi algılanmasına neden olmuştur. Bu anlamda, bilginin alınıp satılabildiği bir pazar oluşturularak, yüksek öğretim kurumları "bilgi ekonomisi" adı altında yeni bir endüstri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının, bilgi üretip aktarabilmesi, toplumsal sorunların çözümlenebilmesi açısından, ülkelere hâkim olan siyasal güçten ve sermayeden bağımsız olarak hareket etmesi gereklidir. Bu anlamda, yükseköğretim kurumları ile ilgili üç alanda özerklik söz konusudur. Bunları bilimsel, yönetsel ve mali özerklik olarak adlandırmak mümkündür. İlk ikisinde, kurumlar açısından herhangi bir sorun gözükmemektedir. Ancak mali özerklik kavramı başlıca bir sorun olarak gündemden düşmemektedir.

Mali özerklik kavramı, kamu ve özel yükseköğretim kurumlarında farklı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bütçe yoluyla finanse edilen kamu yükseköğretim kurumlarında, kendilerine sunulan kaynakların kullanımında özerk olunması gerektiği; özel yükseköğretim kurumlarında ise ihtiyaç duyulan kaynağın kendisi tarafından bulunması gerektiği şeklinde mali özerklik kavramının değerlendirildiği söylenebilir. Bu anlamda, yükseköğretim kurumlarının kaynak bulmada yaşadığı sıkıntılar, karşımıza bu kurumların finansman sorununu çıkarmaktadır.

Yükseköğretim hizmeti bölünebilir bir mal ve hizmet özelliği taşımaktadır. Ayrıca, toplumda yarattığı pozitif dışsallıklar edeniyle kamu ekonomisinde yapılan mal ve

hizmet sınıflandırması içinde yarı kamusal mal ve hizmet grubu olarak değerlendirilmektedir. Bölünebilen ve bireylerin birbirinden bağımsız olarak tüketebildiği bir mal ve hizmet olması, yükseköğretimin serbest piyasada fiyatlandırılmasına olanak vermektedir. Bu özellikleri taşıyan yükseköğretim hizmeti, serbest piyasa şartlarının hüküm sürdüğü özel yükseköğretim kurumlarına bırakılmamalıdır.

Sonuç olarak yükseköğretim sistemi içerisinde, devlet, hem finansman hem de yükseköğretim hizmetinin sunulması konusunda çok önemli bir rolü üstlenmektedir. Bu çalışmada özellikle üzerinde durulan husus, son yıllarda gittikçe önemini arttıran yükseköğretimin finansmanında, dünya genelinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılan maliyet paylaşımı yöntemidir. Bu paylaşımda, sadece bütçe kaynaklarıyla finanse edilen yükseköğretim hizmetinde devletin tek bir sorumlu olmaktan çıkartılması ve elde edilen yüksek kişisel yararlarından dolayı yükseköğrenim öğrencilerinin de bu sorumluluğa ortak edilmesi amaçlanmaktadır.

Yükseköğretimin yarı kamusal mal ve hizmet olması nedeniyle kısmen kamusal kaynaklarla kısmen de bu hizmetten yarar sağlayan öğrenciler tarafından finanse edilmesinin gerekliliği, ayrıca bu alanda rekabet ve denetimin (özellikle kalite yönünden) gerekli olduğu, artık tüm gelişmiş ülkelerde kabul edilmiş; buna uygun gerekli yasal mevzuat ve yapılar kurulmaya başlanmıştır. Türkiye bu gelişmelerin oldukça gerisinde kalmıştır. Bu açıdan, çalışmanın literatüre sağlayabileceği katkı, dünyada giderek yaygınlaşan borçlanmayla finansman yönteminin, Türk Yükseköğretim Sistemi içerisinde kamusal kaynaklarla finanse edilen devlet üniversitelerinin finansmanında alternatif olarak kullanılabilecek, sadece öğrenim maliyetlerinin finansmanında, borçlanma yönteminin uygulanabilirliğine yönelik bir çözüm önerisidir.

Bu amaçla çalışma toplam dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yükseköğretim hizmetinin genel işleyişi ve yapısı, yükseköğretim kurumları, yükseköğretimin küresel anlamda değişme ve gelişmesine katkı sağlayan kurum ve organizasyonlar, yükseköğretimin niteliği bakımından kamu ekonomisi içerisindeki yeri ve önemi hakkında temel ve teorik bilgiler verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, dünya genelinde yükseköğretim sistemlerinde kullanılan finansman yöntemleri incelenerek gerekli bilgiler verilmiştir. Ayrıca, Türkiye'deki yükseköğretim sistemi içerisinde sayısal verilere dayandırılarak yükseköğretim kurumları niceliksel anlamda ortaya konulmuş, buna ilaveten de Türk yükseköğretim finansmanı hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, özel finansman kaynakları içerisinde kullanılan borçlanma yöntemleri ve bu yöntemleri kullanan çeşitli ülkelerdeki uygulama örnekleri hakkında güncel bilgiler verilmiştir. Bu anlamda özellikle ülkelerin kullandığı borçlanma programlarının, 2016-2017 eğitim öğretim yılı için uyguladıkları öğrenci borçlanma programlarının, parasal tutarları hakkında bilgiler verilmektedir.

Dördüncü ve son bölümde ise, Türk yükseköğretiminin finansmanında etkin kaynak kullanımının sağlanabilmesi açısından, devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim maliyetlerini karşılamaları için gelire dayalı borçlanma yöntemi esas alınarak oluşturulan bir borçlanma programı önerisi sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİNİN KAPSAMI

1.1. Yükseköğretim Hizmetinin Tanımı

Eğitim, bireyleri kendi ilgi ve becerilerini esas alarak yüksek mesleki yeterlilik ve bilimsel düşünme gücüyle donatan ve bu doğrultuda çağın gerektirdiği yüksek nitelikli insan gücünü topluma kazandıran bir sistemdir (Tuzcu, 2004: 20).

Eğitim ile ahlaki değerleri yüksek ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesi amaçlanır. Bu değerlere sahip bir şekilde yetiştirilen bireyler, daha zengin ve daha bağımsız bir toplumu oluştururlar. Bu bağlamda, toplumların, evrensel değerlere sahip kültürel zenginliklerinin oluşturulmasının temelinde, eğitime verdikleri önem yer almaktadır.

Eğitim hizmetine verilen önem toplumda bulunan her kesimin ilgi alanına girmektedir. Eğitim, toplumda meydana gelen değişimlerden öncelikli olarak sorumludur. Çünkü her değişimin başlangıç noktası, bireylere sunulan eğitimle başlamaktadır. Ayrıca değişme ve gelişmelere doğru ve bilinçli bir şekilde adaptasyonun sağlanabilmesi açısından, kaliteli bir eğitim şarttır.

Bir ülkenin kaliteli ve sürekli eğitim alan bireyleri, kazandıklarını yaratıcı olarak kullandıklarında, ülke ekonomisine hızlı bir şekilde katma değer sağlamaktadır. Bu bağlamda, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişiminin sağlanabilmesi ve toplumun refah seviyesinin arttırılabilmesinin en önemli unsuru, toplumun eğitim düzeyidir.

Bireylerin topluma olan katkısının arttırılması ancak aldığı eğitim ölçüsünde olabilmektedir. Eğitim kurumlarında, en son gelişme ve teknolojilere uygun bilgi ve beceriler ile yetiştirilen bireyler, iktisadi kalkınma açısından gereken nitelikli işgücü oluşturularak, üretim düzeyinin artmasını ve ekonominin hızla kalkınmasını sağlamaktadır. Bu sebeple eğitim, toplum için vazgeçilmez bir unsurdur (Öztürk, 2005: 28).

Eğitim ile insanların bilgilerinin arttırılması ve daha nitelikli olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla, eğitim belirli yaş gruplarına göre farklı kademelerde sunulur. Farklı kademelerden oluşturulmuş olan eğitim sistemi, ülkeler tarafından,

bir süreç şeklinde tasarlanmıştır. Türkiye için bu süreç; okul öncesi eğitimden başlayarak ilköğretim, ortaöğretim, ön lisans eğitimi, lisans eğitimi, lisansüstü eğitimi ve sonrasını da içine alan ve birbirine bağlı farklı kademelerden oluşur. Bu sürecin ilk aşaması olan ilköğretim kamusal bir mal olup devlet tarafından sunulan bir hizmettir. Ancak yükseköğretim kendisinden önceki eğitim sürecinden ayrılır (Akça, 2012: 92). Yükseköğretim olarak adlandırılan eğitim-öğretim hizmeti; ön lisans, lisans ve lisansüstü olarak farklı kademelerde verilen bir eğitim ve öğretim hizmetidir.

Yükseköğretim hizmetinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından, yükseköğretim ve bu hizmeti sunan üniversite kavramlarına yönelik, tanımlanmaların incelenmesi gereklidir. Türkiye için 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 3. Maddesinde, bu kavramlara ait ilgili tanımlamalar yapılmıştır. Bu kanuna göre;

> *"**Yükseköğretim:** Milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim - öğretimin tümüdür."*
>
> *"**Yükseköğretim Kurumları:** Üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarıdır."*
>
> *"**Üniversite:** Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur."*

Türk Dil Kurumu(TDK)'na göre ise yükseköğretim; "*Ortaöğretimi tamamlayanlara, üniversite, akademi, teknik ve meslek yüksekokulları gibi türlü eğitim kurumlarınca planlanıp uygulanan öğretim hizmetidir."* şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2016).

Günay (2004: 7)'a göre ise;"*Üniversite***:** *Bünyesinde bulundurduğu programlarda, yüksek düzeyde eğitim-öğretim vererek ülkenin ihtiyaç duyduğu uluslararası*

niteliklere sahip insan gücü yetiştiren, uluslararası ölçütlerde araştırma-geliştirme ve innovasyon [yenile(n)me] yapabilen, bilim ve teknoloji üreten; ulusal ve uluslararası yayın organlarında yayım yapan ve toplumun sorunlarına bilgi ve danışmanlık desteği verebilen, fakülte, enstitü, bölüm ve benzeri birimlerden oluşan, kamu tüzelkişiliğine sahip; özerk, özgür, yetkin ve etkin bir yükseköğretim kurumudur." şeklinde geniş bir anlamda tanımlamıştır. Yükseköğretim ile üniversite kavramları çoğu zaman aynı anlamda kullanılsa bile, tanımlamalardan anlaşılacağı üzere bu iki kavram birbirinden tamamen farklıdır.

Yükseköğretim kurumları, toplumları, birbirinden farklı kılan bir sürecin içerisine sokmaktadır. Yükseköğretim, toplumdaki bireylerin yeterli bilgi ve becerilerle donatılarak nitelikli insan gücü - diğer bir adıyla beşeri sermaye - ile ülkelerin, sosyal ve ekonomik seviyesinin ileriye taşınmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında, topluma nitelikli insan gücünün kazandırılmasıyla, artan sosyal refah seviyesinin yanında bireylerin elde ettiği geliri yükselterek, bireysel refaha da katkıda bulunmaktadır. Yükseköğretimin topluma ve bireylere olan bu yararları, toplumdaki bireylerin yükseköğretim hizmetine olan talebini giderek arttırmıştır.

Artan talep ve oluşturulan kaliteli bir yükseköğretim sistemi ile birlikte ülkelerde meydana gelecek gelişmeleri kısaca özetleyecek olursak; bilim ve teknolojinin üretimi, yaratıcılığı yüksek bireylerin topluma kazandırılmasıyla ülkeler, ekonomik ve siyasi yönden önemli değişimlere uğrayacaktır. Ayrıca, eğitim hizmetiyle beraber hızlanan değişim; ülkeler arasında sürekli gelişme eğilimi, giderek artan veri dolaşımı ile daha gelişmiş yeni teknolojileri sağlayarak, sınırsız bir rekabeti ortaya çıkaracaktır.

1.2. Yükseköğretim Hizmetinin Görevi , Amaçları ve İşlevleri

Eflatun'a göre eğitimin amacı, toplumun temel yapı taşı olan bireylerin mutlu edilmesi suretiyle, ideal bir toplum ve birbirleri arasındaki ilişkilerde uyumlu olan yurttaşlar yetiştirmektir. Aristo ise eğitimi*"herhangi bir hedef gütmeksizin gerçeğin ne olduğunu aramak ve bulmak"* olarak düşünmekte; ayrıca, mesleki gelişim için sunulan eğitim hizmetini de hür bireylere özgü olmayan bir faaliyet olarak değerlendirmektedir. Avrupa üniversiteleri, yüzyıllar boyunca Aristo'nun bu düşüncelerinden derinden etkilenmişlerdir (Gürüz, 2003: 1).

Yükseköğretim hizmeti almış bir birey, hem mesleki kariyerinde hem de toplum yaşamında, çok önemli bir konuma ve statüye sahip olmaktadır. Çünkü, kişi bu hizmet ile edindiği bilgi ve mesleki yeterlilikle; gelir sağlayıp yaşamını idame ettirerek tüm hayatına yön vermekte, ayrıca sosyal ilişkilerini arttırarak toplumda kolayca yer edinebilmektedir (Buyrukoğlu, 2010: 6).

Yükseköğretimin, bireysel ve toplumsal olarak yarattığı bu kazanımların yanı sıra ülke ekonomisinin gelişmesinde ve büyümesinde önemli bir faktör olan, yönetici kadroların yetiştirilmesine de imkân sağlamaktadır. Nitelikli yöneticilerin yetişmesi, ülkeleri ileriye taşıyacak, teknoloji ve bilim alanında, yeni plan ve politikaların uygulanmasını hızlandırmaktadır. Bu sebeple yükseköğretim kurumları, ülkeler için birer saygınlık sembolü olarak görülmektedir (Meriç, 1995: 12).

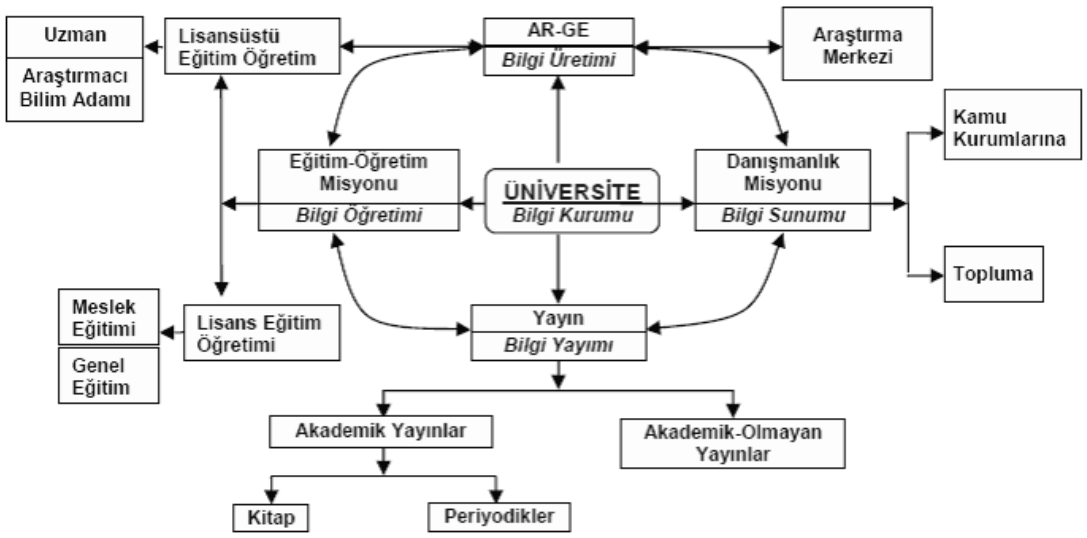
Yaşadığımız yüzyılın bilgi çağı olması açısından, yükseköğretimin diğer eğitim birimlerinden daha farklı görev ve işlevleri vardır. Çünkü yükseköğretim kurumları bilgi üretme ve aktarma, kaliteli bir işgücü yetiştirme ile toplumun geleceğine yön vermede önemli bir sorumluluğa sahiptir. Ülkeler, genel sistemleri (sağlık, eğitim, ulusal güvenlik v.b) içerisinde karşılaştıkları sorunları, kaliteli bir yükseköğretim hizmeti sağlayarak kalıcı bir şekilde çözme ve uluslarını daha ileriye taşıma çabasındadırlar (Küçükcan ve Gür, 2009: 34). Ulusal sorunların çözümlenebilmesinde ve sistemlerin daha etkin çalışabilmesinde, kaliteli bir yükseköğretim hizmetinin belirleyici bir rolü ve işlevi vardır.

Evrensel anlamda bakıldığında, yükseköğretim kurumlarının temel işlevlerinin "eğitim-öğretim, bilimsel araştırmalar ve toplum hizmetleri" olarak üç grupta toplandığı görülür. Üniversiteler, bu işlevlerden sadece birinin üzerinde yoğunlaşarak, gerçekleştirdiği işleve göre örgütlenmektedirler. İşlevsel olarak örgütlenen üniversitelerin "araştırma üniversiteleri ve kitlesel eğitim üniversiteleri" olmak üzere iki grupta değerlendirildiği görülmektedir. Araştırma üniversiteleri; ağırlıklı olarak lisansüstü eğitim ve bilimsel araştırma işlevini gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş üniversitelerdir. Kitlesel eğitim üniversiteleri ise, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yükseköğretim hizmetine artan talep sonucu, büyük kitlelere eğitim veren ayrıca teknik ve mesleki olarak kısa sürede kalifiye eleman yetiştirmek amacıyla kurulmuş üniversitelerdir (Erdem, 2007: 76).

Birçok alanda yaşanan gelişme ve değişimler genel olarak eğitim, özel olarak yükseköğretimde yeni araştırma, yöntem ve tekniklerin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda yükseköğretim kurumlarının amaç ve görevlerinin yeniden düzenlenmesi zorunluluk haline gelmiştir (Nohutçu, 2006: 53). Üniversitelerin, ülkedeki genel ekonomik ve sosyal duruma, üniversitelerin ülkeler içindeki yapısına, ülkelerin tarihsel geçmişine, devletin müdahale alanı gibi durumlara bağlı olarak amaç ve görev tanımlamaları değişmektedir (Aydın, 2014: 4). Bu sebeplerden ötürü, üniversitelerin görev, amaç ve işlevleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Üniversiteler, bilgi, teknoloji ve birçok yeniliklerin ortaya çıkmasını sağladığı için ülkeler tarafından bu kurumlara farklı misyonlar yüklenmiştir. Günay (2004: 5)'a göre bu misyonlar aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1.1: Üniversitelere yüklenen misyonlar



Kaynak: Günay, D. Üniversitelerin Neliği, Akademik Özgürlük ve Üniversite Özerkliği, s.5, 2004.

Şekil 1.1'de söz konusu bu işlev ve amaçlar, birlikte ve eş zamanlı olarak kullanıldıkları zaman, özniteliklerini taşıyan bir üniversiteden bahsedilebilir. Ancak, bu fonksiyonların birini veya birkaçını yerine getirip, diğerlerini yerine getiremeyen bir üniversite, organları eksik olan bir bedene benzer. İsmi üniversite olsa bile, gerçekte üniversite kavramını tam olarak karşılamaz. Bu bağlamda, üniversitelere, araştırma veya eğitim-öğretim üniversiteleri gibi farklı misyonlar yüklemek, işlev ve

amaçsal olarak birbirinden ayırmak, üniversitelerin bu çok yönlülüğü ve bütüncüllüğü ile bağdaşmamaktadır (Günay, 2004: 5).

Yükseköğretim kurumlarının, temel olarak üç temel işlevinin olduğundan daha önce bahsedilmişti. UNESCO (1998)' ya göre, toplumlarda meydana gelen değişimlerin paralelinde, yükseköğretim kurumlarının temel misyonlarına ilave olarak yeni misyonların yüklenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu misyonlar ise (Erdem, 2007: 76-77);

- Küresel ve yerel problemlerin çözümlenebilmesi için aktif olarak çalışmak,
- Eşitlik, adalet gibi temel demokratik haklara ilişkin öneri ve tavsiyelerde bulunmak,
- Kültürel çeşitlilik ve zenginliğin muhafaza edilmesi,
- Bireyleri, bilinçli ve sorumluluk duygusu yüksek, kendisini adamış yurttaş olarak yetiştirmek,
- Eğitsel alanlardaki kalitenin ve etkinliğin arttırılması suretiyle, farklı eğitim kademelerindeki ilişkilerin kuvvetlendirilmesidir.

Değişme ve gelişmeler ışığında ortaya çıkan bu yeni misyonların işlevselleştirilmesi gerekmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye içinde bu konular üzerinde hassasiyetle durulması ve çalışılması gereklidir.

1.3. Yükseköğretim Kurumları

Günümüzde sınırsız ve kesintisiz olarak meydana gelen değişimler, baş döndürücü bir şekilde, hızını hiç kesmeden devam etmektedir. İnsanoğlunun bilgiye neredeyse saliseler ile ulaştığı günümüz dünyasında, ülkeler arasındaki mevcut mesafeler ortadan kalkmakta ve kültürel etkileşim hızlanmaktadır. Teknolojik anlamdaki bu değişimlerin etkileri, toplumun her alanında kendini hissettirmektedir. Evrenin sınırlarını zorlayan insanoğlunun, yaşanan bu hızlı değişimlere yetişmesi mümkün değildir. Ancak bu değişimlere uyum sağlamak zorundadır. Bu uyumun sağlanabilmesindeki en büyük görev ve sorumluluk ise eğitim kurumlarına aittir.

Eğitim kurumlarının taşıdığı bu sorumlulukta en büyük pay kuşkusuz ki, hiyerarşik ve bilimsel olarak en üst kurum niteliğinde olan, yükseköğretim kurumlarına

düşmektedir. Bu nedenle, geçmişten günümüze insanoğlunun hayatını derinden etkileyen gelişmelerin kaynağı olan yükseköğretim kurumları, toplumların en temel kurumları olma niteliğini taşımaktadır. Ulusların yükseköğretim kurumlarına verdikleri önemin daha iyi anlaşılabilmesi açısından, bu kurumların tarihsel sürecine kısaca göz atılmasında fayda vardır.

Yükseköğretim kurumu denilince, akıllarda çağrışım yapan ilk sözcük, üniversite kelimesi olmaktadır. Dolayısıyla bu kavrama ne anlamlar yüklendiğini ve günümüzde insanoğlunda nasıl bir izlenim bıraktığına kısaca değinmemiz gerekir.

Üniversite "bağımsız tüzel kişiliğe sahip ve ortak çıkarları olan kişiler topluluğu" anlamına gelen, Latincede "üniversitas" kelimesine dayanmaktadır. Buradaki ortak çıkarın; bilgiyi araştırmak, bulmak ve yaymak olduğu söylenebilir. Dolayısıyla üniversite kavramı sadece birlik ve birleştiricilik değil; bütün bilgi dallarına yayılmayı, evrenselliği ifade etmektedir (Gürüz, 2003: 4).

Dünyada ilk üniversite örneklerinin; "Bologna Üniversitesi (1088)", "Oxford Üniversitesi (1167)", "Paris Üniversitesi (1170)" olduğunu iddia edenler vardır. Ancak, tarihte ilk olarak medreselerin kurulmasıyla üniversitenin temellerinin atıldığı, bilim araştırmacısı olan J.D. Bernal'ın çalışmalarında,*"Bilim, tarihte ilk üniversiteler olan medreselerin kurulmasıyla yaygınlaşmıştır. Daha önce Yunanlı düşünürlerin açmış oldukları okullar üniversiteden çok özel okul niteliğindeydi. Aralarında sadece Museum,özellikleri açısından üniversiteye en çok benzeyeniydi ama, onun da eğitimden çok araştırma ağırlıklı bir işlevi bulunuyordu"* şeklinde ifade edilmektedir. Burada yükseköğretim ve üniversite kavramlarının arasındaki farklar göz önüne alındığında, Platon'un (428-347) kurduğu "Akademia (MÖ 387)",Aristoteles'in (384-322) kurduğu "Lyseum (lükaion) (MÖ 334)" ve İskenderiye'de Büyük İskender'in (356-323) kurdurduğu "Museum (MÖ 330)", birer yükseköğretim kurumu olarak nitelendirilebilir (Günay, 2004: 1-2).

Bologna, Oxford ve Paris Üniversitelerinin bugünkü anlamda çağdaş üniversite yapısını şekillendirdiği söylenebilir. Buradaki önemli detaylardan biri, 1088'de eğitim- öğretime başlayan Bologna Üniversitesinin öğrenciler tarafından kurulmuş olduğu gerçeğidir (Doğramacı, 2007: 3).

19.yüzyılın başında, günümüzde algılanan modern üniversite felsefesinin temelini, Alman düşünürü, dilbilimci ve diplomat olan Wihelm von Humbold (1767-1835) ortaya koymuştur. Humbold yükseköğretim kurumlarını, *"tüm bilim alanındaki eğitim-öğretim etkinlikleri ile birlikte bilimsel araştırmanın bir bütünlük içinde yürütüldüğü kurum"* olarak tanımlamıştır. Humbold, mesleki öğretim ile araştırmanın birlikte yürütülmesi ilkesine dayalı olarak modern üniversiteyi (Humbold Üniversitesi) kurmuştur (Günay, 2004: 2). Modern üniversite anlayışıyla 19. yüzyılda bilim ve eğitim-öğretim bakımından önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Yaşanan önemli gelişmeler hızlı bir şekilde devam etmiş, 20. Yüzyılın sonuna gelindiğinde ise özellikle 1990' lı yıllarda, yeni gelişmeler yaşanmıştır. Küresel boyutta, bütün sektörler, ortaya çıkan yeni değişim sürecine ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla bu süreç, yükseköğretim kurumlarını da etkileyerek, üniversitelerin yeniden yapılandırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde, yeniden yapılandırılarak, çağın gerektirdiği koşullara göre şekillenen üniversiteler; devlet üniversiteleri, vakıf üniversiteleri ve özel üniversiteler olarak, ülkelerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde sınıflandırılmıştır. Bunların dağılımı, ülkenin genel ekonomik ve sosyal durumlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Ekonominin daha liberal olduğu ülkelerde özel üniversitelerin sayısı, daha az liberal olan ülkelere göre fazla olmaktadır (Aydın, 2014: 13).

Devlet ve özel üniversiteler, tüm ülkelerde kullanılan evrensel bir sınıflandırmadır. Bu sınıflandırma içerisinde yer alan vakıf üniversiteleri, kar amacı gütmeyen özel üniversite niteliğindedir. Bu sınıflandırmalar geçmişten günümüze kadar gelmektedir. Tarihsel süreçte devlet ve özel üniversite şeklinde sınıflandırılan ilk üniversiteler ve yapıldığı ülkelerden kısaca bahsedilmesi gerekmektedir.

19.yüzyıla gelene kadar özel üniversite ve devlet üniversitesi diye bir ayrım yapılmamıştır. Çünkü bu kurumların kimler tarafından ve hangi amaçla kurulduğu dikkate alınmadan gerekli maddi destekler, dini ve merkezi otoriteler tarafından sağlanılmıştır.

Özel üniversite büyük ölçüde öğrencilerin ödediği ücretler ile finansı sağlanan bir kuruluş olarak kabul edildiğinde, en başta Bologna Üniversitesi olmak üzere,

Ortaçağ Avrupa'sındaki üniversitelerin büyük bir kısmının, özel üniversite olarak sınıflandırılması gerekir. Eğer vakfiye gelirleri ile ayni ve nakdi bağışlarda bir ölçü olarak kabul edilirse, 19. yüzyıldan önce kurulan bütün üniversitelerin neredeyse tamamı özel üniversite olarak kabul edilebilir (Gürüz, 2003: 10-11).

Devlet üniversiteleri, 16. yüzyıl sonları ile 17. ve 18. yüzyıl başlarında sivil otoriteler tarafından kurulan üniversiteler dışındaki denizcilik okulları, askeri akademiler ve çeşitli mesleki yükseköğretim kurumları, ilk devlet yükseköğretim kurumları olarak kabul edilebilir. Devlet ve özel yükseköğretim kuruluşları arasındaki ayırımın dünyada ilk resmi örneği, 19. yüzyılda ABD' de hayata geçmiş; eyalet üniversiteleri, eyalet meclisleri tarafından çıkarılan kanunlarla kurulmuştur. Bu bakımdan daha önce çeşitli Protestan mezheplerince kurulan özel kolejlerden tamamen farklı bir şekilde oluşturulmuş olan bu kurumlar devlet üniversitesi kurumu niteliğinde kurulan ilk üniversite olmuştur (Gürüz, 2003: 97).

ABD ve Avrupa ülkelerinde bulunan özel üniversiteler, çeşitli dini grupların, ticaret veya benzeri özel girişim kuruluşlarının veya hayırsever zenginlerin, saygınlık kazanma amacıyla kurdukları yükseköğretim kurumlarıdır. Fransa, Hollanda, Belçika, Portekiz, İspanya ve eski komünist rejime sahip olanlar dışındaki Avrupa ülkelerinde, özel yükseköğretim kuruluşları yaygın değildir (Gürüz, 2003: 154).

1970 yılında Birleşik Krallıkta kurulan tek özel üniversite Buckingham Üniversitesi'dir. Ancak, İngiltere'deki üniversitelerin tümü aslında kamu kaynakları yoluyla finanse edilen ve hukuken özel statüdeki yükseköğretim kurumlarıdır. Almanya' daki ilk özel yükseköğretim kurumu, 1982 yılında kurulmuş olan "Witten Herdecke Üniversitesi" dir. Ardından, 1984 yılında "Otto Beisheim Lisansüstü İşletme Okulu" ikinci üniversite eşdeğeri özel yükseköğretim kurumudur. Daha sonra 1999 yılında "International University of Bremen" adlı özel yükseköğretim kurumu mühendislik ve sosyal bilimlerde hizmet vermeye başlamıştır. Avustralya'nın ilk özel yükseköğretim kurumu, 1987 yılında kurulan "Bond Üniversitesi" dir. Bu üniversite kar amaçlı ve elit bir kurum olma iddiası ile kurulmuştur. Yeni Zelanda'da özel üniversite çok yeni bir kavramdır (Gürüz, 2003: 153).

Avrupa'nın aksine özel üniversite kurumları, Japonya ve Kore başta olmak üzere, Asya- Pasifik ülkeleri ile Latin Amerika ülkelerinde çok yaygın olan kuruluşlardır. Avrupa ve ABD' deki özel yükseköğretim kurumlarının genellikle birçoğu kar amacı gütmeyen, yüksek saygınlığa sahip, prestijli ve elit kurumlardır.

Ülkemiz açısından bakıldığında; Osmanlı döneminde devlet adamlarının Enderun'da yetiştirildiği görülür. Osmanlı yükseköğretim kurumları "ders okutulan yer" anlamında kullanılan medreselerde başlamıştır. Bu kurumlar vakıf niteliğine haiz olduklarından, devlet kurumu olmaktan çok, hayırsever veya zenginler tarafından kurulan eğitim-öğretim vakıflarıdır. Özel yükseköğretim kurumları hakkında, ilk genel düzenleme " Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi" ile 30 Temmuz 1918 tarihinde yapılmıştır. Ancak 1920 ile 1962 yılları arasındaki dönem içerisinde herhangi bir özel üniversite kurulmamıştır (Yaşar, 2007: 582).

Cumhuriyet döneminde, 1961 Anayasasının 21. maddesinde belirtilen*"…Herkes ilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama ve yayma hakkına sahiptir, eğitim ve öğretim, devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir…"*hükmü ile özel yükseköğretim kurumları açık bir şekilde kabul edilmiştir. Bu hüküm uygulanmak üzere, 1963 yılında, o tarihteki başbakan İsmet İnönü tarafından, TBMM'ne bir kanun tasarısı olarak sunulmuştur. Kanun tasarısı 8 Haziran 1965 tarihinde "625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu" olarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunu takriben, 1969 yılına kadar, birçok özel yükseköğretim kurumu açılmıştır. Ancak, 1971'de Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da yer alan *"..üniversitenin ancak devlet eliyle kurulabileceği..."* hükmüne dayandırılarak, özel yükseköğretim kurumu olarak öğretim faaliyetlerine ait kanun maddesini iptal etmiştir (Yaşar, 2007: 582).

Üniversite olarak kurulan ilk yükseköğretim kurumları medreseler olmasına rağmen, Türkiye'de var olan üniversiteler, medreselerin devamı niteliğinde değildir. Türkiye'de bulunan üniversiteler "1933 Üniversite Reformu" ile batıdan olduğu gibi alınan hatta terimlerinin bile değiştirilmeden kullanıldığı kurumlardır (Günay, 2004: 2).

1.4. Küreselleşme ve Yükseköğretim

Küreselleşme konusu günümüzde en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Bu konuyu en çok ele alan ve tartışan kesimlerin başında ise akademik ve ekonomik kesimler yer alır. Akademik kesimler tarafından küreselleşme kavramının; ne olduğu, nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı, ortaya çıkma sebepleri gibi sorulara yanıt aranmakta, ayrıca küreselleşme süreci sonuçlarının pozitif ve negatif yönlerini de, farklı bakış açılarına göre açıklamaya çalışmaktadırlar.

Bu bağlamda, küreselleşme *"hangi alanda olursa olsun ekonomiden sanata, bilimden iletişime herhangi bir çalışmada, yapımda, üretimde, dünya çapında geçerliliği, öncülüğü olan normların, ölçütlerin dikkate alınması ya da benimsenmesi; dünyaya açılarak, ulusallığın, yerelliğin reddedilmeksizin dışına çıkılması ve evrensellikle bağdaştırılması"* şeklinde tanımlanmıştır. Diğer bir tanıma göre ise; "*toplumların siyasal yönetimi ve yönetim politikaları, ideolojisi ve kültürleri üzerinde uluslararası sermayenin ekonomik politikası, kültürü ve ideolojisinin egemenliğini kurması ve geliştirmesi"* olarak tanımlanmaktadır (Gezgin, 2005: 10).

Bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere, gelişmiş ülkeler tarafından az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme politikası adı altında yaygınlaştırılan kavram "Yeni Dünya Düzeni"dir. Bu politikanın izlenmesindeki asıl amaç; *"tüm dünyayı homojen, tek bir pazar haline dönüştürmektir"*. Böylece, çok uluslu şirketlerin veya pazara hâkim olan şirketlerin, birbirine benzer yapılarda tüketim topluluğu oluşturularak, ürettikleri mal veya hizmetleri kolayca pazarlayabilecekleri bir alan yaratılmaktadır. Yaratılan bu alan, sadece mal veya hizmetle sınırlı kalmayıp doğrudan kültürel değerlere, alışkanlıklara ve yaşam biçimlerine bile etki etmektedir (Gezgin, 2005: 10).

Yukarıdaki tanımlama ve görüşlere bakıldığında, küreselleşmenin yarattığı olumlu ve olumsuz durumlar bazı kesimler tarafından, "tehdit" veya "yenilik" olarak algılanmaktadır. Bu farklı görüşlerin sebebi ise, dünyada herhangi bir yerde meydana gelen bir olayın başka bir yerdeki durumu ve olayı ortaya çıkarması veya etkilemesi olarak söylenebilir. Bu bağlamda küreselleşme ile ilgili farklı bakış açılarının temelinde, küreselleşmenin arzu edilen bir gelişme mi yoksa arzu edilmeyen bir

gelişme mi olduğu tartışması yer alır. Mevcut düzene yenilikler sağlayıp dönüşüm süreci başlattığında bir yenilik olarak algılanmakta, mevcut düzene karşı gelerek sahip olunan değerleri yok ettiğinde ise bir tehdit olarak algılanmaktadır (Yılmaz ve Horzum, 2005: 107). Küreselleşme süreci sonuçlarının, yarattığı bu değişimlerin olumlu bir duruma dönüştürülmesi ve değişimlerle baş edilebilmesi için iyi eğitim almış bireylerin yetiştirilmesi gereklidir. Bu nedenle eğitim kurumları bu süreçte en önemli vazifeyi üstlenmektedir.

1.4.1. Yükseköğretim Kurumlarının Küreselleşmesi

Dünyada yükseköğretim kurumları, birbirinden farklı zamanlarda, yapılarda ve amaçlarda kurulmuş ve zamanın ihtiyaçlarına göre gelişmişlerdir. Guinness Rekorlar Kitabı'na göre; milattan sonra 859 yılında, günümüzde Fas toprakları üzerinde olan, El- Karaviyyin üniversitesi, günümüzde de faaliyetlerini devam ettirmekte olan dünyanın ilk üniversitesidir. Yükseköğretim kurumları açısından, geçmişten günümüze kadar gelinen süreçte ise, hem sayı hem yapı hem de işleyiş bakımından birçok değişim ve gelişme yaşanmıştır. Bugünkü duruma bakıldığında, sayısı 20.000 civarında olduğu tahmin edilen yükseköğretim kurumları oldukça büyük bir yükseköğretim sistemini ortaya çıkarmıştır (Gök ve Gümüş, 2015: 3).

Sürekli gelişen ve değişen teknolojinin ortaöğretim sonrası eğitim görmüş nitelikli işgücüne olan talebi arttırması, yükseköğretime artan talebin kısa sürede ve nispeten ucuz maliyetlerle karşılanması yönündeki düşünceler, mesleki ve teknik anlamda daha kısa sürede eğitim verme amaçlı yükseköğretim kurumlarının kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu amaçla, her ülkede çeşitli yapılarda ve değişik sürelerde eğitim veren üniversite dışı yükseköğretim kurumları kurulmuştur. Bu tür kurumlara, 1970'li yıllardan itibaren uzaktan eğitim kurumları da eklenmiş, böylece yükseköğretim sistemleri oluşmuştur. Kurulan ilk üniversiteden bu yana, üniversiteler birçok değişime ve gelişmeye uğrayarak birçok aşamadan geçmiştir. Günümüzde gelinen son durumda ise bir ülkenin yükseköğretim sistemi (Gürüz, 2003: 162);

- Bilimsel araştırma için kurulan yükseköğretim kurumları,
- Kitlesel anlamda eğitim verme amaçlı kurulmuş olan eğitim üniversiteleri,

- Mesleki ve Teknik olarak, kısa süreli eğitim veren yükseköğretim kurumları,
- Uzaktan erişim yoluyla hizmet veren, sanal veya uzaktan öğretim kurumları,
- Vakıflar tarafından kar amacıyla kurulmamış olan özel üniversiteler,
- Tamamen ticari amaçlı, kar elde etmek için kurulmuş olan özel üniversiteler,
- Şirketlerin içerisinde kurulan ve bireyleri sürekli geliştirmeyi amaçlayan eğitim kurumları,

olmak üzere birbirinden farklı ve çeşitli kurumlardan meydana gelmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının değişim hızı özellikle 1990 sonrası daha da artmış; bu alanda küreselleşme süreci ile birlikte toplumsal bir değişim yaşanmıştır. Bilişim ve teknolojideki yenilikler beraberinde yükseköğretimde yeni öğrenci biçimlerini (gittikçe çeşitlenen yaş grupları, geri dönen ve çalışan öğrenciler, yaşam boyu öğrenme) ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumlarında çeşitlilik sağlanarak; kar amaçlı şirket üniversiteleri, sanal üniversiteler gibi yeni yükseköğretim sağlayıcıları ortaya çıkmıştır. Küreselleşen öğrenci beklentileri, sürekli artan pazar odaklı rekabetçilik ve başarı hırsıyla dolu toplumsal çevre gibi etkenler giderek önem kazanmıştır (Erdem, 2011: 593).

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler ışığında, toplumlar hızlı bir değişime uğramış ve de uğramaya devam etmektedir. Özellikle bilgisayar teknolojisi ve internet alanında meydana gelen gelişmeler, günlük yaşantımızı oldukça kolaylaştırmakta ayrıca zenginleştirmektedir. Bu değişimler sadece günlük hayatımızla sınırlı kalmayıp bütünüyle sosyal hayatımız, iş hayatımız ve eğitim hayatımızı tümünü içine alacak şekilde, tüm yaşamımıza etki etmektedir. İleri teknolojiler ile meydana gelen değişimlerden, geleneksel eğitim-öğretim anlayışı da etkilenerek değişmiştir. Yükseköğretimin arz yönü olan üniversiteler artık geleneksel eğitimin ve öğretimin yanında öğrencilerine, zaman ve mekân kısıtlamasını ortadan kaldıracak, Uzaktan Eğitim hizmeti de vermeye başlamıştır. Bu hizmet, hayat boyu öğrenmenin vazgeçilmez bir unsuru olmuş, ayrıca daha çok kitlelere ulaşılmasını kolaylaştırmıştır (Kandemir, 2015: 369).

Yükseköğretime artan talep ile yükseköğretimin kitleselleşmesinin yanında, Türkiye'deki deyimi ile "açıköğretim", daha doğru olan teknik terimi ile "uzaktan

eğitim" (distance education) adı verilen, yeni bir yükseköğretim türü meydana gelmiştir. Bu yükseköğretim türü, artan teknolojinin bireylerin sürekli eğitimini zorunlu hale getirmesi ve toplumun eğitim düzeyinin arttırılması yolundaki gelişmelerden dolayı ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitim, gelişen teknolojik araçlar (bilgisayar, internet, e-posta, video, telefon v.b.) vasıtasıyla ikili iletişimin kurulabildiği, öğrenci öğretmen arasındaki yüz yüze iletişimin olmadığı ve eğitim materyallerinin basılı veya teknolojik araçlarla sunulduğu, bir eğitim-öğretim türüdür. Üniversite kurumu içerisinde, uzaktan eğitim ilk kez 1897 tarihinde Chicago Üniversitesinde kullanılmaya başlanmıştır. Burada eğitim için kullanılan araç ise mektuptur. Türkiye'de ilk kez YAY-KUR (1974) ve ardından Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi (1982) ile uygulanmaya başlanmıştır (Gürüz, 2003: 143-144).

Teknolojinin ilerlemesi ve telekomünikasyon araçlarının kolay bir şekilde kullanılması ile tamamen sanal uzaktan eğitimle dereceye yönelik programlar başlatan ilk sanal üniversite, 1989'da kurulan University of Phoenix Online' dır. Bu üniversite, lisans ve lisansüstü düzeyde derecelere yönelik ders vermeye devam etmektedir. Bundan sonra, Capella University (1993-yüksek lisans, doktora), Jones Intertional University (1995-işletme yüksek lisansı), bölgesel kuruluşlarca akredite edilen ilk sanal üniversitelerdir. Sanal yöntemlerle uzaktan eğitimin sahip olduğu potansiyel, özellikle telekomünikasyon, bilgisayar, yazılım ve medya şirketleri ile yayınevleri açısından çok cazip bir yatırım alanı haline gelmeye başlamıştır (Gürüz, 2003: 147). Ancak örgün yükseköğretimin yerini, ileri telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerine dayalı sanal üniversitelerin almasını iddia etmek gerçekçi olmayan bir yaklaşımdır.

Serbest pazar ekonomisine dayalı kapitalist sömürü, özellikle 1990' larda hızlanmıştır. Serbest Pazar ekonomisi içerisinde yer alan baş aktörler, bu düzeni Yeni Dünya Düzeni (YDD) olarak adlandırmakta, işlerini kolayca yürütmek için siyasal ve toplumsal değişmeler dayatmakta ve bu durumu küreselleşme kavramı ile yumuşatıp sunmaktadırlar. Bilgi ve iletişim teknolojisi hızla gelişirken ve geçmişe göre bilgiler katlanıp artarken, YDD'nin üniversite üzerinde temel olarak yarattığı değişim, üniversitenin 'üniversiteliği'ni yok etmek, üniversiteleri de "serbest pazar üniversitesine" dönüştürmek yönündedir (Okçabol, 2007: 64). Bu yıllarda oluşan değişimlerle, yükseköğretim kurumları ve devlet arasındaki ilişki serbest piyasanın

ağırlığından dolayı etkilenmiş ve değişmiştir. Küreselleşmenin etkilerinin bir özeti de şöyledir (Erdem, 2006: 311-312):

- **Devlet ve üniversiteler arasındaki ilişkinin değişmesi;** Piyasada artan rekabet ile devlet üniversitelerinin, piyasa düşüncesi ve mantığıyla hareket etmesi,
- **Üniversite özerkliğinin topluma hesap verme sorumluluğuna yönelmesi;** Üniversitenin mali kaynaklarını sağlayan topluma karşı hesap verme sorumluluğunun ortaya çıkması,
- **Bilişim teknolojisinin araştırmalarda, eğitim öğretim hizmetlerinin arzında ve uzaktan eğitimde etkin olarak kullanılması;** Bilişimdeki yeni gelişmelerle örgün, uzaktan ve sanal yükseköğretim programlarının yürütülmesinde etkin olarak kullanılması
- **Üniversitelerin uluslarasılaşması;** Hem ulusal hem de uluslararası öğrenci hareketliliğin artan rekabet ile ortaya çıkması,
- **Karmaşık bir işletme olarak görülmesi;** Piyasadaki istihdam şartlarına göre uygun, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi,
- **Pragmatik bir üniversite yönelimi;** Yükseköğretim kurumlarındaki akademisyenlerin, disiplinlerarası ve çok yönlü çalışmalara ağırlık vermesiyle, öğretim ve araştırma rollerine pazarlama ve danışmanlık rollerinin eklenmesi,
- **Yükseköğretimde yeni sağlayıcıların ortaya çıkması;** Yükseköğretim sisteminde yer alan kamu, özel ve vakıf üniversitelerinin yanında ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların sertifika programları, uzaktan öğretim hizmeti veren sanal üniversite gibi birçok yeni yükseköğretim sağlayıcısı sisteme katılmıştır.

1.4.2. Yükseköğretimin Küresel Aktörleri

Türkiye'nin de üye olarak içinde yer aldığı bazı uluslararası kurumların yükseköğretim hakkında yaptığı çalışmalar, ülkelerin yükseköğretim sistemlerini küresel boyutta yeniden yapılandırması için ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlamaktadır. Bu bağlamda, küresel nitelikte faaliyet gösteren UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı) ve OECD (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Örgütü) ile

bölgesel nitelikte faaliyet gösteren Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Komisyonu, yükseköğretim hakkında ortak politika ve hedefler geliştirmektedirler.

1.4.2.1. OECD

İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı yani kısaca OECD, İkinci Dünya Savaşın'dan sonra Marshall Planı çerçevesinde ABD ve Kanada'nın o dönemde Batı Avrupa ülkelerine yaptıkları mali yardımın dağıtımına yardımcı olmak ve Avrupa ülkeleri arasındaki ticari ödemeleri serbestleştirmek için 1947-1960 yılları arasında faaliyet gösteren Avrupa Ekonomi İşbirliği Teşkilatı'nın (OEEC) işlevini tamamlaması üzerine, daha geniş bir görev tanımı çevresinde kurulmuş olup bugünkü görünümüne ulaşmıştır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu 20 kurucu üye tarafından kurulmuştur. 14 Aralık 1960 yılında Paris'te imzalanan "Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development", OECD'nin kurucu anlaşmasını teşkil etmektedir (URL-1).

Örgütün amacı, demokratik yapılara ve piyasa ekonomisine sahip olan 34 üye ülkenin küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve yönetim sorunlarına çözüm getirmek ve küreselleşmeyle ortaya çıkan fırsatlardan faydalanmak amacıyla, üyelerine hizmet vermektir.

Eğitim konusunda OECD bünyesinde Eğitim Direktörlüğü oluşturulmuştur. Bu birim, okul öncesi eğitimden başlayarak, yetişkin eğitimine kadar bütün alanlarda ekonomik ve sosyal gelişme, inovasyon ve sürdürülebilir gelişme ve sosyal hareketlilik başlıkları altında çalışma yapmaktadır. 34 üye ve 44 üye olmayan ülkeye yayılan araştırma alanlarıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Yaptığı birçok çalışmanın yanında özellikle, her yıl ülkelerden aldığı güncel verilerle yayınladığı "Education at a Glance, Education Today ve Higher Education to 2030" yayınlarıyla küresel olarak yükseköğretim alanında güvenilir ve karşılaştırılabilir veriler sunmakta, yönelimleri tespit etmekte ve öngörülerde bulunmaktadır (Erdoğan, 2013: 21-22).

1.4.2.2. UNESCO

1945 yılında Türkiye'nin de içinde bulunduğu 44 ülkenin oluşturduğu bir yapıdır. Günümüzde üye olan ülkelerin sayısı 195'tir. Ulusların birbirleriyle kültürel diyaloglarının arttırılması ile birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlamak amacıyla,

barış ve refahı arttırma açısından en önemli kaynağın eğitim olduğunu düşünerek, çalışmalarını bu alanda arttırmıştır. Ülkelerin hedefleri doğrultusunda; UNESCO eğitim, bilim ve kültür alanlarında çalışmalar yaparak, paylaşılan ortak değerler etrafında uluslar, kültürel değerler ve insanlar arasında sürdürülebilir barışın oluşturulmasına yardımcı olmak için faaliyette bulunmaktadır (URL-2).

Eğitim, UNESCO'nun öncelikli alanlarından biridir. Sosyal ve ekonomik gelişim için eğitimin kilit bir nokta olduğuna inanan ve bütünsel, insancıl nitelikte bir eğitim vizyonu üstlenen UNESCO, 1945 yılında kuruluşundan beri dünya çapında eğitimi geliştirmek için çalışmaktadır (URL-2).

Yükseköğretim hakkında yayınladığı önemli raporlar ile istatistikî ve karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlar. 1998 yılında düzenlenen "Yükseköğretimde Dünya Konferansı" ile yeni yüzyılda yükseköğretimin, kurumsal, bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutlarıyla nasıl şekilleneceğine ait bilgiler verilmiş; yükseköğretimin, yeni yüzyılda, vizyonu, misyonu ve fonksiyonlarının ne olacağı ve öncelik verilecek faaliyetlerinin neler olabileceği hakkında bilgiler ortaya konulmuştur (UNESCO, 1998).

1.4.2.3. Avrupa Konseyi

Avrupa konseyi, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ile kurulan ilk kurumsal bağı temsil etmektedir. Uluslararasındaki uzlaşmayı sağlamak ve kıtada öteden beri gelen gerginlik ve çatışmanın yerine paydaş kurumlar, standartlar ve sözleşmelere dayalı güven ve işbirliği ortamını kurmak amacıyla oluşturulmuştur. Türkiye kurucu üyeler arasında yer almaktadır (URL-3).

Avrupa Konseyi, Avrupa bölgesindeki 47 ülkeyi kapsayan bir organizasyon olarak insan hakları, katılımcı demokrasi ve kültürel çeşitlilik gibi konular başta olmak üzere, yükseköğretim alanını çeşitli başlıklar altında takip etmekte ve katkıda bulunmaktadır. Bologna İzleme Grubu (Bologna Follow up Group- BFUG) da politika ve yönetim belirleme mekanizmalarında aktif olarak yer almakta ve ikili veya bölgesel destekte bulunmaktadır (Erdoğan, 2013: 22-23).

Yeterliliklerinin tanınması amacıyla, Avrupa Konseyi ve UNESCO, ENIC ağını (European Network of Information Centres in the European Region- Avrupa Bölgesinde Bilgi Merkezleri Ağı) Lizbon Tanınma Sözleşmesi kapsamında desteklemektedir (URL-4).

1.4.3.4. Avrupa Komisyonu

Yükseköğretim kurumlarının modernize edilmesi için özel programlar oluşturan Avrupa Komisyonu, Avrupa Yükseköğretim Alanı, Eğitim, Kültür ve Hayat Boyu Öğrenme programlarını ve Avrupa Araştırma Alanı'nın kullanılmakta olan Çerçeve Programların oluşturulması, koordine edilmesi, yürütülmesi ve finansman görevini üstlenmektedir (Erdoğan, 2013: 23-24).

1.5. Kamu Ekonomisi Açısından Yükseköğretim Hizmeti

Dünya genelinde yükseköğretim hizmeti ağırlıklı olarak kamusal kaynaklardan sağlanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, eğitim için ihtiyaç duyulan büyük kaynakların devlet tarafından karşılanması gereklidir. Yükseköğretim hizmetinin bireye sağladığı doğrudan faydanın yanı sıra toplumun ve ülkenin iktisadi açıdan gelişmesine yarar sağladığı için, bu tür faaliyetler devlet kontrolünde sunulup denetlenmektedir. Yükseköğretim hizmeti, yarattığı doğrudan veya dolaylı faydalar açısından kamu ekonomisinde, "yarı kamusal mal" grubuna yani karma mal grubuna girmektedir. Yarı kamusal mal, kamu ekonomisi kapsamında değerlendirildiği için bu kavrama değinmeden önce Türkiye'deki kamu ekonomisi hakkında genel bilgiler verilerek, bu kavram ile yükseköğretim hizmeti arasındaki ilişkiyi açıklamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

1.5.1. Kamu Ekonomisi

Toplum halinde yaşamak zorunda olan insanların sonsuz olan ihtiyaçları, kişisel ihtiyaçlar (özel ihtiyaçlar) ve toplumsal ihtiyaçlar (kamusal ihtiyaçlar) olmak üzere iki grup olarak sınıflandırılabilir.

Kişisel ihtiyaçlar (özel ihtiyaçlar), insanların hayatını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu yemek, içmek, uyumak gibi çok çeşitli ihtiyaçlardır. İnsan hayatının devam ettirilebilmesi bu ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır. Aksi takdirde insanlar fiziksel

varlıklarını devam ettiremezler. Bu bağlamda, bu ihtiyaçların birçoğu zorunlu niteliktedir.

Toplumsal ihtiyaçlar (kamusal ihtiyaçlar), insanların toplum halinde birlikte yaşamasından kaynaklanan güvenlik, sağlık, eğitim gibi çok çeşitli ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar da kişisel ihtiyaçlarda olduğu gibi zorunlu niteliktedir. Çünkü bu ihtiyaçlar giderilmediği takdirde, insanların toplum olarak varlığını devam ettirebilmeleri tehlikeye düşmektedir.

Kamu ekonomisi, toplumun mal ve hizmetlere olan talebini ifade eden kamusal ihtiyaçların, devlet tarafından sağlandığı, siyasi ve idari organların kararları altında ve bütçe yoluyla organize edildiği iktisadi faaliyet alanıdır. Kamu ekonomisinin kapsadığı hizmetler "devlet" adı verilen ve çeşitli kademe ve güçteki organlardan meydana gelen kuruluşlar tarafından yürütülür. Devlet faaliyetlerinin alanı ise, öncelikle toplumun kabul ettiği siyasi değerlere bağlı olmaktadır. İhtiyaçların karşılanmasında piyasanın yetersiz kalması, bazı mal ve hizmetlerin kamu ekonomisi tarafından üretilmesini zorunlu kılmaktadır (Edizdoğan, 1998: 6-7).

Bütün toplumlarda, kamu ekonomisinin genel ekonomi içindeki yeri belirtilirken, toplum tercihlerinin belirlediği ihtiyaçların karşılanmasında, üretim kararlarının alınmasında tercihlere göre ortak bir gruplandırılmaya gidilir. Bu gruplandırmada daha çok özel ve kamusal ihtiyaçları karşılayan faaliyet alanlarının birlikte ve uyum içerisinde çalıştığı bir ekonomi göz önünde tutulur ve iktisadi faaliyeti planlayan kararların kaynağı gruplandırmada esas olarak alınır (Edizdoğan, 1998: 6).

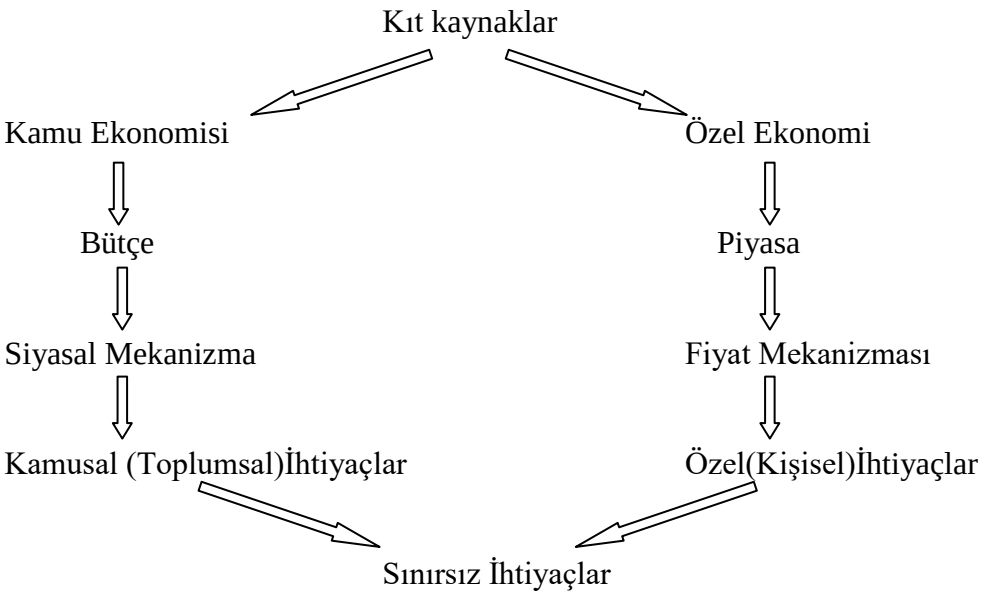
Özel ekonomi, esas itibariyle piyasa ekonomisi sistemine yani firma ekonomisine dayanır. Özel ekonomide, üreticiler (firmalar) karlarını, tüketiciler de faydalarını arttırma çabası içerisindedirler. Bu ekonomide hangi kaynağın hangi üretimde kullanılacağını ve nihai üretimin nasıl dağıtılacağını fiyat mekanizması belirlemektedir (Öner, 1986: 11).

Günümüz milli ekonomilerinde hem kamu ekonomisi hem de özel ekonomi birlikte kullanılmaktadır. Bu şekilde karma olarak kullanılan genel ekonomi mekanizmasının sınırları ise ülkelerde yürürlükte olan siyasi ve ekonomik rejimlere göre değişmektedir.

Ekonomi, kıt olan kaynaklar ile sınırsız olan ihtiyaçların nasıl karşılanacağı konusuyla ilgilenmektedir. Sınırlı olan bu kaynakların kullanılmasında; "neyin üretileceği", "nasıl üretileceği", "kim için üretileceği" gibi temel soruların yanıtlanması ve bu sorulara ilişkin alınacak kararların, kimler tarafından nasıl uygulanacağının belirlenmesi gereklidir. Böylece kıt kaynaklarla bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak, her iki ekonominin ortak amacı olmaktadır.

Ekonomi kesimlerinin karakterleri ve işleyişlerinin genel durumu ile her iki kesimin ortak ve farklı yönleri aşağıdaki Şekil 1.2' de gösterilmektedir (Öner, 1986: 12);

Şekil 1.2: İnsanın İhtiyaçları



Kaynak: Öner, E.(1986), Kamu maliyesi I, Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu, Yayın No: 1986/282, s.12.

Şekil 1.2 'de görüldüğü üzere, toplum ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılan kıt kaynaklar iki ekonomik kesim arasında bölünmekte ve özel/kamusal ihtiyaçların giderilmesinde kullanılmaktadır.

Ekonomik faaliyetlerin amacı kısaca fayda yaratmak şeklinde özetlenebilir. Bu açıdan bakıldığında, özel ekonomi faaliyetlerinin amacının kişisel faydaları arttırmak; kamu ekonomi faaliyetlerinin amacının ise toplumsal faydayı arttırmak

olduğu ifade edilebilir. Her iki ekonominin birleştiği ortak amaç ise; kıt olan kaynakları en etkin şekilde kullanarak, sınırsız olan ihtiyaçları en iyi biçimde karşılamaktır (Pehlivan, 2006: 45-46).

1.5.2. Kamu Harcamaları

Kamu ekonomisi, bireylerin temel ihtiyaçlarının yanı sıra toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve ülkenin refah seviyesini arttırmak için çaba gösterir. Devlet tarafından insan ihtiyaçlarının karşılanabilmesine yönelik mal ve hizmetin üretilmesinde, yapılan tüm faaliyetlerin ve tüketilen tüm değerlerin toplam bir değeri, yani maliyeti vardır. Bu katlanılan maliyetlere kamu ekonomisinde "kamu harcaması" denilmektedir.

Bu bağlamda, kamu hizmeti maliyetine giren bütün unsurlar kamu harcamasıdır. Dar anlamda, kamu hizmetlerinin bedeli olarak devlet (genel ve katma bütçeli idareler) ve mahalli idarelerin (belediye, il özel idaresi ve köyler) yaptıkları ödemelere kamu harcamaları denir. Belirli hizmetler karşılığında ödenen aylık ve ücretler, savunma, eğitim ve sağlık giderleri ile sosyal yardımlar kamu harcamalarına örnektir. Geniş anlamda ise, yalnız devlet ile mahalli idarelerin bütçe ödenekleri değil, kamu iktisadi teşebbüslerinin harcamaları, sosyal güvenlik kurumlarının ödemeleri, vergi muafiyeti ve istisnaları da kamu harcamasıdır (Öner, 1986: 24-25).

Kamu harcamaları ülkenin gelişmişlik düzeyini etkilediği için önemli bir ekonomik göstergedir. Ülkelerin ekonomi politikalarını daha etkin bir şekilde uygulaması açısından, kamu harcamaları dikkatle her dönem incelenmekte ve ekonomik büyümede ne kadar etkin olduğu ölçümlenmeye çalışılmaktadır. Ölçümlemelerin amacı, iktisadi büyümenin sağlanabilmesi için kamu harcamalarının hangi ölçüde kullanılacağıdır.

İktisadi büyüme açısından, kamu harcamaları için neredeyse evrensel olarak kabul edilen, iki temel prensip söz konusudur (Schaefer, 2006: 1);

- Birincisi, ekonomik faaliyetleri kolaylaştırmak için kamu kesiminin temel fonksiyonlarının iyi bir şekilde çalışmasını sağlamaya yönelik, yeterli seviyede kamu harcamasının yapılması gerektiğidir,

- İkincisi ise aşırı kamu harcamalarının, kaynakları özel sektörden kamu kesimine doğru kaydıracağı ve böylece iktisadi büyümeyi yavaşlatacağıdır.

Yukarıda bahsedilen ilk etki, kamu harcamalarının iktisadi büyümeye sağladığı "fayda", ikinci etki ise "maliyet" olarak adlandırılırsa, kamu harcamaları arttıkça faydanın artış hızı giderek düşerken, maliyet artış hızının giderek yükseldiği görülmektedir. O halde, bu iki temel ilke, kamu harcamalarının belirli bir seviyeye kadar iktisadi büyümeyi olumlu, ilerleyen seviyelerde ise maliyetin ağır basmasından dolayı olumsuz etkilediğini gösterir (Pamuk ve Dündar, 2016: 30).

Günümüz koşulları altında, bir ekonominin verimli bir şekilde çalışmasını sağlayacak temel mekanizma piyasa kuralları olsa da, piyasaların başarısız olduğu alanlarda devlet müdahalesi kaçınılmaz olarak görülmektedir. Sonuç olarak gelişmiş ülke ekonomilerinde, ekonomik büyüme ve istihdam artışının özel sektör eliyle gerçekleştirilmesi esas alınmakla birlikte, gelişmekte olan pek çok ülkede hala kamu kesimi önemini korumakta ve birtakım hizmetler kamu kanalı aracılığıyla sunulmaktadır (Oktayer ve Susam, 2008: 147).

1.5.3. Dışsallık

Dışsallık terimini kavramsal olarak ilk dile getiren Adam Smith olmuştur. "Ulusların Zenginliği" eserinde dışsallık kavramını, özel yarardan daha çok sosyal yarar sağlayan faaliyetler şeklinde ifade etmiştir (Sönmez, 1987: 123).

Dışsallık, genel anlamda, bir kişinin kendi amacını gerçekleştirmek için yaptığı faaliyetlerin, diğer kişileri olumlu ya da olumsuz etkilemesi sonucu ortaya çıkan fayda yada maliyettir. Dışsallık nedeniyle ortaya çıkan dış fayda ya da maliyet, üretilen veya tüketilen malın piyasa fiyatına girmemektedir. Bu durum, etkin kaynak dağılımının gerçekleşmesini engellediğinden, devlet müdahalesini zorunlu kılmaktadır. Devlet, toplumsal yararı dikkate alarak, söz konusu üretim faaliyetlerine müdahale eder. Bu müdahalenin sebebi, olumlu dışsallıkları arttırmak ve olumsuz dışsallıkları da önlemektir (Pehlivan, 2006: 48).

Bir başka ifade ile dışsallık herhangi bir iktisadi faaliyetin üçüncü şahıslar üzerinde fayda veya maliyet sağlaması şeklinde tanımlanabilir. Söz konusu dışsallık, kişi veya kişiler üzerinde pozitif (olumlu) veya negatif (olumsuz) olabilir.

1.5.3.1. Pozitif Dışsallık

Pozitif dışsallık veya dış fayda, kullanılan mal veya hizmetin kullanıcılara sağladığı özel faydanın yanında topluma da fayda sağlamasıdır (Kirmanoğlu, 2007: 154). Ortaya çıkan faydadan diğer kişiler (başka tüketiciler ya da toplumun diğer fertleri) herhangi bir bedel ödemeksizin faydalanmaktadırlar. Toplum üyelerinin meydana gelen dışsallıklardan etkilenmesi durumunda etkin bir kaynak dağılımının sağlanması için, devlet üretimi üstlenmekte ya da vergi ve sübvansiyon mekanizmasını harekete geçirmektedir. Herhangi bir malın özel faydası sosyal faydasından büyük ise dış fayda yaygın olacaktır. Ortaya çıkan dış faydaların yaygınlaşmasıyla devletin müdahalesi; üretimi üstlenme olarak doğrudan olabileceği gibi sübvansiyon mekanizması aracılığıyla dolaylı olarak da olabilir (Edizdoğan, 1998: 24).

1.5.3.2. Negatif Dışsallık

Pozitif dışsallıktan farklı olarak negatif dışsallıkta (dış maliyet), üreticiler veya tüketiciler bazı faaliyetleri ile diğer üreticiler ve/veya tüketiciler üzerinde istenmeyen dış etkilere sahip olmaktadırlar. Yapılan eylem üçüncü şahıslara olumsuz bir şekilde yansıyarak maliyet yüklemektedir (Sankar, 2014: 1). Örneğin, bir fabrikanın üretim sürecinde ortaya çıkan atıklarla çevreyi kirletmesi negatif dışsallıktır.

1.5.4. Kamusal Mal ve Hizmetler

Kamu ekonomisinin iktisadi sınırını belirleyen iki kuram vardır. Bu kuramlardan ilki "Bölünebilirlik Kuramı" ikincisi ise "Mukayeseli Sosyal Fayda Kuramı" dır. Bölünebilirlik kuramı, kamu ekonomisinin sınırlarını belirtmede yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle ikinci kuram geliştirilmeye çalışılmıştır (Edizdoğan, 1998: 15).

Mukayeseli Sosyal Fayda Kuramı'nda, devlet tarafından yapılan her faaliyetin alternatif bir sosyal maliyeti vardır. Bu faaliyetler vergi ile finanse edilir ve sonuçta sosyal bir fayda yaratılır. Özel ekonomideki sosyal faydanın azalması pahasına

gerçekleştirilen bu faydanın kuşkusuz kamu ekonomisinde daha büyük olması gerekir. Toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçlarındaki tercihler ve merkezi otoritenin bu tercihlere vereceği ağırlık ile sosyal fayda maksimize edilmektedir. İki ekonomideki faydalar eşit olduğunda genel ekonominin optimum düzeyi de belirlenmiş olur (Edizdoğan, 1998: 15).

Sosyal fayda kuramı, özel ve kamu ekonomisinin hangi mal ve hizmetleri üreteceğini gösterdiği gibi, devlet tarafından hangi faaliyetlere ağırlık verileceğini, bu faaliyetlerin sürdürülmesinde ortaya çıkabilecek problemlerin çözümünü, devletin faaliyetlerinden sağlanan kazançların özel ekonomi tarafından yapılan üretimde neden olabileceği kayıpların nasıl denkleştirileceğini ortaya koyar.

Bölünebilirlik kuramı, ilk olarak Paul A.Samuelson tarafından öne sürülmüştür. Samuelson tüketim yönünden piyasada iki grup mal olduğunu belirtmiş ve bunları özel mallar ve kollektif mallar (kamusal mallar) olarak nitelendirmiştir. Samuelson;

- Bazı malların bölünebilir olduğunu, dolayısıyla her fert tarafından bağımsız bir şekilde tüketilebileceğini söyleyerek bu malları, özel mal olarak tanımlamıştır. Bölünebilir (özel) malların üretiminin özel ekonomi tarafından yapılması gerektiğini,
- Bazı malların ise bölünemez olduğunu, yani bireylerin birlikte faydalandıkları ve dolayısıyla toplum bireylerinden herhangi birisinin bu malı tüketmesinin diğerlerinin de aynı malı tüketmelerinde bir azalmaya sebebiyet vermeyeceği malları, kamusal mallar (kollektif tüketim mallar) olarak tanımlamış; kamusal (bölünemez) malların, kamu ekonomisi tarafından üretileceğini ifade etmiştir (Edizdoğan, 1998: 15).

Yapılan tanımlamalara göre kamusal mallar bölünemez oldukları için toplu şekilde tüketilmesinden ötürü bir dışsallık söz konusu olmaktadır. Meydana gelen dışsallık durumuna örnek verilecek olursa; bir sınıfta ders gören öğrencilerin kış ayında ısıtma sistemindeki bir sorun nedeniyle sınıftaki bütün öğrencilerin üşümesi olumsuz dışsallığa, ısıtma sistemlerinin sorunsuz bir şekilde çalışmasıyla sınıfta bulunan bütün öğrencilerin bu durumdan yarar sağlaması ise olumlu dışsallığa örnektir.

Özel ve kamusal ihtiyaçlar ayrımına paralel olarak devlet tarafından topluma sunulan hizmetleri; tam kamusal, yarı kamusal ve özel mal ve hizmetler olarak üç ayrı grup halinde ele almak mümkündür.

1.5.4.1. Tam Kamusal Mal ve Hizmetler

Toplum açısından önem taşıyan bazı mal ve hizmetler, devlet tarafından üretilerek faydasından tüm toplum yararlanmaktadır. Bu çeşit mal ve hizmetler özel ekonomi tarafından üretilemez. Çünkü bu mal ve hizmetlerin; faydası birimlere bölünemez, faydasından kimse yoksun bırakılamaz, tüketicileri arasında rekabet yoktur ve bu sebeplerden dolayı devlet tarafından topluma sunulmaktadır. Tam kamusal mal ve hizmetlerin en iyi örneği milli savunma hizmetidir. Ülkenin içeriden veya dışarıdan gelebilecek saldırı ve tehditlere karşı devlet tarafından sunulan hizmetlerden, bazı kişilerin yararlanması, bazı kişilerin de bu hizmetten yoksun bırakılması söz konusu olamaz. Üretim için gerekli finansman, devletin bireylerden aldığı vergiler ve benzeri gelirlerle temin edilir. Vergi ödeyenler ile vergi ödemeyenler, tam kamusal mal ve hizmetlerin faydasından eşit ölçüde yararlanır (Pehlivan, 2006: 43).

Toplumu oluşturan bireylerin mal veya hizmetleri tüketmesi sonucunda, diğer bireylerin aynı mal veya hizmetleri tüketmesinde bir azalmaya sebep olunmamasına "tüketimde rekabet olmama" denilmektedir. Bireylerin mal veya hizmetleri kullanmasıyla diğer bireylerin aynı mal ve hizmetten mahrum bırakılmamasına ise "kullanımında dışlanmama" denilmektedir. Örneğin, bir sokağa aydınlatma direkleri kurulduğunda orada bulunan binalar ve sokaktan geçen insanlar bu hizmetten faydalanırlar. Verilen örnekte, aydınlatma sistemi kurulan sokakta etraftaki binalar veya sokaktan geçen kişilerden birinin bu hizmetten yararlanmasını önlemek mümkün değildir. Bu iki özelliğe (rekabet olmama ve kullanımda dışlanmama) sahip olan mal ve hizmetlere, tam kamusal mal (pure public goods) denilmektedir (Case vd., 2012: 460).

Kişisel mallarda, mal ve hizmetin bedelinin ödenmesi bir zorunluluktur. Çünkü bedeli ödenmeyen mal veya hizmetten yararlanmak mümkün değildir. Fakat kamusal malların bir kısmı için bedel ödenmese bile faydalanma söz konusu olabilmektedir (Aktan, 2003: 21). Bu durum kamu ekonomisinde "bedavacılık" olarak

adlandırılmaktadır. Bedavacılık sorunu, tüketicinin ödeme yapsa da yapmasa da sunulan hizmetten (örneğin, savunma) yararlanabilme olağanın bulunmasıdır. Bundan ötürü, özel kesim bu mal ve hizmeti üretmekten kaçınacağından dolayı devlet tarafından bu mal ve hizmetlerin üretilmesi kaçınılmaz olmaktadır (Çakal, 1996: 13).

Tam kamusal mal ve hizmetler özellikle bölünemez özelliği ile birlikte, tüketim niteliklerinin bir sonucu olarak dışsal ekonomi yaratırlar. Örneğin, bir bireyin tifo salgınından korunması amacıyla yaptırdığı aşı bireysel olarak fayda sağlarken, toplumdaki diğer bireylerinde ortaya çıkabilecek muhtemel bir salgından korunması amaçlanmaktadır. Ayrı tüketilmesine rağmen aile ve toplum bu hizmetten dolaylı olarak fayda sağlamaktadır (Edizdoğan, 1998: 20).

1.5.4.2. Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler

Bir takım mal ve hizmetler vardır ki, ilk bakışta kamusal (bölünmez) mal gibi gözükmelerine rağmen pazarlanmaları (bölünmeleri) ve bir fiyat karşılığında tüketicilere sunulabilmeleri mümkündür. Bu malların yarattıkları fayda açısından bir bölümü bölünemez bir bölümü de bölünebilir özellikte olduğundan, bu mallara yarı kamusal mal ve hizmet adı verilir (Öner, 1986: 21). Yarı kamusal mallara örnek olarak; eğitim, sağlık, ulaştırma, parklar ve dinlenme tesisleri vb. hizmetler verilebilir.

Yarı kamusal mal ve hizmetlerin pazarlanabilir özellikte olduğu için, piyasada üretilip tüketicilere sunulabilmesi mümkündür. Ancak bu tip mal ve hizmetlerin üretimini özel ekonomilerde yapabildiğinden, bazı sapmalar meydana gelmekte, hatta dışsal maliyet ortaya çıkmaktadır (Armağan, 2003: 162).

Eğitim, sağlık gibi yarı kamusal malların yarattığı dışsallığın büyük olması sebebiyle, devlet, toplum için bir hayli önemli olan bu mal ve hizmetlerin üretimini özel sektöre bırakamaz. Çünkü özel sektör karını maksimize edecek üretimi belirlerken, oluşacak dışsallığı göz önünde bulundurmaz. Toplumdaki fertler yarı kamusal malların özel faydası nedeniyle, ancak gelirlerine uygun olarak talepte bulunabileceklerdir. Eğer gelirleri yeterli değilse veya satın alma güçleri yoksa bu malların tüketiminden mahrum kalacaklardır. Böylece özel ekonominin üreteceği

miktar uygun olan seviyenin altında kalır. Bu bağlamda devlet yarı kamusal mal ve hizmetlerin üretimini bizzat üstlenir veya toplumun sağladığı dışsal faydayı karşılayacak oranda finansal katkıda bulunur. Devletin faydasıyla toplumun ihtiyacının altında özel ekonomi tarafından üretilen miktar toplum için uygun seviyeye getirilmiş olur (Erdem vd., 2006: 24).

1.5.4.3. Özel Mal ve Hizmetler

Kamusal malların aksine bu malların faydaları kişiler arasında bölünebilir. Bu mallardan yararlanmak için karşılığının ödenmesi gereklidir. Kişisel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olmasından dolayı bu malların üretim miktarı, piyasa şartları ve üretici kararlarına bağlıdır. Özel mallara örnek olarak; gıda ve yiyecek maddeleri, otomobil, giyim ve benzeri mallar verilebilir. Özel mal ve hizmetler, talebi piyasada oluştuğu ve fiyatı olacağı için, normal olarak, özel kesim tarafından üretilir. Ancak, sosyo-ekonomik, mali ve teknolojik nedenlerle bu mallar bazen kamu kesimi tarafından da üretilmektedir.

Devlet tarafından üretilen özel mallara "Erdemli mallar" adı verilir. Erdemli mallar kavramı, kamu ekonomisine R.A.Musgrave tarafından kazandırılmıştır. Bu tür mallar için aynı zamanda "toplum için faydalı özel mal" tanımı da kullanılmaktadır (Erdem vd., 2006: 25).

Erdemli ve erdemli olmayan mallar özel ekonomi tarafından üretilebilen ve fiyatlandırılabilen mallardır. Kamusal malların, en temel iki özelliği olan "dışarıda tutulamama ve rakip olunamama " özellikleri bu mallar için geçerli değildir. Yani bu malların tüketimi için dışarıda tutulabilme ve rakip olma özellikleri vardır (Akalın, 1997). Bu özelliklere sahip oldukları için üretim ve tüketimleri piyasa mekanizmasına bırakılabilir. Ancak, devlet bir kısım mala tüketiciler tarafından tercih çarpıklığının ortaya çıkabilmesi ihtimalinin varlığından dolayı, özel ekonomi tarafından üretilen bu malların, üretim ve tüketimine müdahale gereği duymaktadır (Uluatam, 1999: 39).

Erdemli mallar, özel mallar niteliğinde olmakla birlikte, toplumda refah seviyesini arttırmak amacıyla devlet tarafından üretilen mallardır. Erdemli mallara verilebilecek en tipik örnek; toplumdaki yaşlı ve kimsesiz kişilerin korunmasına ilişkin hizmetler,

herkese açık spor tesisleri, öğrencilere yönelik yurt ve diğer sosyal hizmetlerdir. Erdemsiz mallar, toplumun sağlığını ve ahlakını bozan mallardır. Örneğin, uyuşturucu, alkol, sigara ve benzeri maddelerin tüketimi ile kumar ve şiddet gibi faaliyetlerden bireyleri uzak tutabilmek için devlet müdahalesi gerekli görülmektedir (Pehlivan, 2006: 47). Erdemli mallar niteliği itibariyle pozitif dışsallık, erdemli olmayan mallar ise negatif dışsallık yayarlar (Aktan, 2003: 23).

1.5.4.4. Yarı Kamusal Mal Olarak Yükseköğretim Hizmeti

Yarı kamusal mal ve hizmetler, faydalarının bir kısmının bölünemez oluşuyla kamusal mal ve hizmetlere, faydalarının belirli bir kısmının bölünebilirliği özelliğinden dolayı da özel mal ve hizmetlere benzemektedir (Mutluer, 2008: 13). Yükseköğretim hizmeti, yarı kamusal bir mal olarak değerlendirilmekte, bireylere sağladığı özel faydanın yanı sıra topluma da uzun vadede fayda sağlamaktadır.

Yükseköğretim, hem kişisel getirilerinin fazla olmasından dolayı serbest piyasa sistemi içerisinde üretilmesi, hem de eğitim hizmetlerinin yaydığı sosyal faydanın toplumu oluşturan tüm bireylere yayılmasından dolayı devlet tarafından üretilmesi nedeniyle yarı kamusal bir nitelik taşımaktadır (Ergen, 2006a: 13-14).

İktisatçılara göre, bir mal veya hizmet tek bir döneme ait fayda sağlıyorsa tüketim malı olarak, gelecekte de fayda sağlayacağına inanılıyorsa bir yatırım malı olarak düşünülmektedir. Eğitim hizmeti şimdi ve gelecekte yarar sağladığı için, hem tüketim hem yatırım malı olarak değerlendirilmektedir (Gölpek, 2012: 43).

Eğitim, tüketildiği anda fayda yaratmasından dolayı tüketim malı özelliğini göstermektedir. Eğitimin, tüketim faydası, eğitim seviyesi yükseldikçe daha fazla tüketilmesi şeklinde yansıyabilir (Gölpek, 2012: 45)

Eğitime başlanıldığı andan itibaren tamamlanılmasına kadar yapılan tüm harcamalar, uzun vadede kişisel ve milli gelir üzerinde yarattığı etkileri sebebiyle, bir yatırım olarak görülmektedir. Bundan ötürü, eğitime yapılan yatırımlar hem ulusal gelirde hem de bireylerin kişisel kazançlarında artış sağlamaktadır (Gölpek, 2012: 45).

Eğitim farklı kademelerden oluşmaktadır. Eğitimin her kademede sağladığı yararlar farklılık göstermektedir. Benson'a göre eğitim hizmetinin ilk aşaması olan ilköğretim, ülkenin kalkınmışlık seviyesinin önemli göstergelerinden biridir. Bundan dolayı ilköğretim, yarattığı yüksek kamusal (sosyal) yarar sebebiyle tam kamusal mal olarak görülmekte, devlet tarafından parasız ve zorunlu bir şekilde sunulmaktadır. Ortaöğretim ve özelliklede yükseköğretim kademelerinde giderek artan kişisel faydalar, bu eğitim kademelerinin özel sektör tarafından sunulabilmesine imkân sağlar. Çünkü giderek artan kişisel faydalar, sosyal faydaları aşmaktadır. Bu bağlamda, hem özel hem de kamu sektörü tarafından sunulan yükseköğretim hizmeti, yarı kamusal mal ve hizmet özelliğine sahiptir (Ergen, 2006a: 14).

1.5.5. Yükseköğretimin Getirileri

Üretim ve tüketimin oluştuğu her süreç, birer ekonomik faaliyettir. Ekonomik faaliyetler farklı şekillerde de ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, yaz aylarında üretilen bir malın, iyi bir şekilde muhafaza edilerek kış aylarında tüketilmesinin sağladığı yarar bir ekonomik fayda sağlayıcı faaliyettir. İktisatçılara göre, verilen örnekte malın zaman faydası arttırılarak yarar sağlanmaktadır. Bu bağlamda her türlü fayda sağlayıcı faaliyet, bir üretim faaliyeti olarak algılanabilmektedir. Eğitim sürecide bireylere ve topluma fayda sağlaması yönünden, ekonomik bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

Theodere Schultz, insan gücü sermayesi kuramına göre; eğitimi, *"Kişilerin mali olanaklarını eğitimleri için harcamaları, bir tür yatırım kararıdır"* şeklinde tanımlamıştır. Kuram, eğitim ile ekonomi arasındaki ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşıma göre, eğitime yapılan yatırımların, getirilerinin veya yatırımın geri dönüşü söz konusu olduğu için, herhangi bir diğer yatırımdan farklı olmadığı ortaya konulmaktadır (Gürüz, 2003: 201).

Eğitime yapılan harcamaları maliyet olarak, eğitim sonucunda toplum ve bireylerin kazanımlarını fayda olarak tanımlayabiliriz. Eğitim faaliyeti görüldüğü üzere hem faydası hem de maliyeti olan bir süreçtir. Burada sorulması gereken soru; eğitim sürecinin sonunda birey ve toplumun ne kadar fayda elde ettikleridir? Bu bağlamda,

yükseköğretim hizmetinin topluma ve bireye kazandırdığı faydalardan kısaca bahsetmemiz gerekecektir.

1.5.5.1. Bireysel Getiriler

Bireysel getiri, sadece eğitim gören bireyin elde ettiği ve topluma yansımayan kişisel faydalardır. Bireyin kişisel olarak sağladığı yararları; gelecekte istihdam olasılığı, verimlilik ve kazanma kapasitesini arttırması şeklinde açıklayabiliriz. Birey aldığı eğitimle daha fazla kazanç sağlayarak daha fazla mal ve hizmetten faydalanacaktır. Parasal olarak ifade edilen bu faydalar, eğitimin kişisel maliyetleri ile kişisel yararları karşılaştırılarak, bireyin özel getiri oranı (private rate of return) hesaplanmaktadır (Gölpek, 2012: 46).

Kaynaklara göre ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun, eğitimle kazanç arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu ve istihdamın, eğitim seviyesinin önemli bir göstergesi olduğu yönünde bir görüş birliği vardır (Gölpek, 2012: 47). Birey eğitim seviyesini yükselttiğinde, kazançları da buna bağlı olarak artmaktadır.

Bireysel getiriler, bireyin elde edilen faydalardan maliyetler çıkartılarak hesaplanmaktadır. Tablo 1.1'de eğitimin bireysel maliyet ve faydaları gösterilmektedir.

Tablo 1.1: Eğitimin bireysel maliyet ve faydaları

MALİYET	**-Doğrudan Maliyetler** (Okul ücretleri, beslenme, barınma v.b.)
	-Vazgeçme Maliyetleri (Alternatif bir işte çalışmadığı için vazgeçilen gelir)
FAYDA	**-Artan üretim kapasitesi** (Gelir ve diğer iş çıktıları olarak yansımaktadır)
	-Fiyatlandırılmayan özel etki (Daha iyi kişisel sağlık, boş zamanları değerlendirme kapasitesi, kişisel seçimlerde verimlilik artışı v.b.)

Kaynak:Özkan,M. ve Özgan H., 2015, Bireysel ve Sosyal Getiriler Işığında Yükseköğretime Yatırım Yapmanın Gerekliliği, Yükseköğretim Dergisi, s.46.

Tablo 1.1' den anlaşılacağı üzere, yükseköğretim kademesinde öğrenim gören öğrenciler diğer eğitim kademelerine göre daha farklı maliyetleri karşılamak zorunda kalmaktadırlar. Öğrenim süresince öğrencilerin birçoğu ailelerinden uzakta yaşamaktadır. Dolayısıyla, okul ücretlerinin yanında beslenme ve barınma gibi maliyetler de ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler hayatlarına ortaöğretimden mezun bir şekilde devam ettirebileceği halde yükseköğretim hizmeti alarak bir vazgeçme maliyetine katlanmaktadır. Bireyin eğitim tercihlerindeki bu kaybı, yükseköğretim sonrası elde edeceği kişisel faydaları sonucu kısa sürede telafi etmektedir. Kişisel fayda ve vazgeçme maliyeti her ülkenin kendi iç dinamiklerine göre değişebilmektedir (Özkan ve Özgan, 2015: 46).

Eğer bir ülkede yükseköğretim kamusal kaynaklar ile finanse ediliyorsa, o ülkede öğrencilerin maliyetleri oldukça düşük olmaktadır. Vazgeçme maliyetleri ise ülkenin okullaşma oranı ve istihdam politikaları ile doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenlerden dolayı yükseköğretimin kişisel faydaları ülkeler arasında farklı olabilmektedir (Özkan ve Özgan, 2015: 46).

1.5.5.2. Sosyal (Toplumsal) Getiriler

Sosyal getiri, kişinin kendine mal edemediği, toplumun diğer üyelerine yansıyan faydalar olarak ifade edilmektedir. Bu faydalar, toplumdaki eğitimli bireylerin

verimliliğinin arttırılması suretiyle vergi gelirlerinin artması ve ülkenin milli gelirine katkı sağlanması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sosyal getirilerin ölçümlenmesi, sosyal getiri oranı ile yapılmaktadır. Bu oran, eğitimin bir bütün olarak toplum tarafından yüklenilmesi gereken sosyal maliyetleriyle, topluma yarar sağlayacağı düşünülen faydalar arasındaki ilişkiyi ölçmektedir (Gölpek, 2012: 48)

Tablo 1.2: Eğitimin sosyal maliyet ve faydaları

MALİYET	**-Kamu sübvansiyonu**(Vergilerle finanse edilen kamu harcamalarının yüksüz, düzeltilmiş hali) **-Çalışan kapasitesinde yayılmaetkisi**(Bir kişinin eğitiminin ilerletilmesi sonucu, birlikte çalıştığı arkadaşlarının üretim kapasitesindeki artış)
FAYDA	**-Teknolojik yeterliliklerde artış** (Bilim, tıp, sanayi ve diğer farklı alanlarda üretilen yeni bilginin keşfi,uyumu ve kullanımında görülen artış) **-Fiyatlandırılamayan sosyal etki** (Daha fazla sosyal eşitlik, sosyal uyumu yüksek topluluk, vatanseverlik, yavaş nüfus artışı ve bununla ilişkili çevresel streste azalma, düşük bulaşıcı hastalık riski, suç oranlarında azalma vb.)

Kaynak:Özkan,M. ve Özgan H., 2015, Bireysel ve Sosyal Getiriler Işığında Yükseköğretime Yatırım Yapmanın Gerekliliği, Yükseköğretim Dergisi, s.49.

Tablo 1.2' den anlaşılacağı üzere eğitimin sosyal maliyetleri, kamu harcamaları ve çalışan kapasitesindeki yayılma etkisinden oluşmaktadır. Ağırlıklı olarak vergilerden oluşan kamu gelirleri, toplumu oluşturan bireylerin ortak bir malıdır. Çalışan kapasitesinde yayılma etkisi, hem maliyet hem de topluma fayda sağlamaktadır. Bireyler aldıkları eğitimle kendi verimliliğini arttırırken, çevresinde bulunan diğer kişiler üzerinde de kapasitelerini arttırıcı bir etki yaratmaktadır. Bu yayılma etkisi ile milli gelir de yükselmektedir (Özkan ve Özgan, 2015: 49).

Eğitimin sosyal getiri oranı; cinsiyet farklılıkları, gelir farklılıkları, bireylerin eğitim seviyeleri ve ülkelerin gelişmişlik düzeyleri gibi bazı faktörlere göre değişebilmektedir (Gölpek, 2012: 49).

Tablo 1.3: Yükseköğretimin toplumsal ve kişisel faydaları

	Toplumsal	Kişisel
Ekonomik	-Vergi gelirlerindeki artış -Üretkenlikteki artış -Tüketimdeki artış -İşgücü esnekliğinin artışı -Devletten beklenen mali desteğin azalması	-Yüksek kazanç -Kolay iş bulma -Yatırımda artış -Daha iyi çalışma koşulları -Kişisel ve mesleki hareketlilik
Sosyal	-Suç oranındaki azalma -Bağış ve topluma hizmette artış -Vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi -Sosyal bütünlük -Teknolojiye uyum sağlama ve kullanma becerisinin gelişimi	-Daha sağlıklı yaşam -Nesillere daha iyi yaşam -Müşteri olarak daha iyi karar verebilme -Kişisel statünün yükselmesi -Daha fazla sosyal aktivite

Kaynak: YÖK, Türk Yüksek Öğretiminin Bugünkü Durumu, 2005, s.8.

Tablo 1.3' de yükseköğretimin topluma ve bireye sağladığı yararlar gösterilmiştir. Dünya genelinde yükseköğretim, bireye sağladığı kişisel faydalar yönünden diğer eğitim kademelerinden oldukça farklı bir yere ve öneme sahiptir. Çünkü yükseköğretimin bireye sağladığı kişisel faydalar oldukça fazladır. Bunun asıl nedeni ise yükseköğretimdeki eğitim harcamalarının büyük bir kısmının kamusal kaynaklardan karşılanmasıdır. Böylece bireyler, kişisel eğitim harcamalarını azaltarak eğitim yoluyla elde ettikleri kazançları arttırmaktadır. Özellikle yükseköğretim kademesinde sunulan eğitim hizmetinin fayda ve maliyetlerinin toplum ve bireyler açısından bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme, yükseköğretim için kullanılan kaynakların etkinliğini artırma açısından önem taşımaktadır (Yalçın ve Armağan, 2015: 181).

İKİNCİ BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI

2.1. Yükseköğretim Finansmanında Temel Yaklaşımlar

Ülkelerin, topluma sunduğu eğitim hizmetleri için gerekli finansmanın (parasal kaynakların) nereden ve nasıl sağlanacağı sorusu ile aranan cevaplar; devletin temel niteliğine, ülkenin uyguladığı ekonomik sisteme, eğitimin nasıl bir mal olarak görüldüğüne ve eğitim sektörüne verilen öncelik derecesine bağlı olarak değişmektedir. Ülkelerin kaynak dağılımı, kaynakların kıt olması sebebiyle, sektörlere verilen önem derecesine göre değişmektedir. Eğitim hizmeti ekonomik kalkınmayı hızlandırdığı için kaynakların tahsis edilmesinde, diğer sektörlere göre daha çok önem arz etmektedir. Bir ülkede eğitim hizmetinin finansmanı; devlet, eğitim kuruluşları, öğrenciler ve aileleri, özel kuruluşlar, işletmeler, gönüllü kişi veya kuruluşlar, yabancı ülkelerden ve kuruluşlardan elde edilen kredi ve bağışlar yolu ile ve bu sayılan yollardan biri veya birkaçı ile sağlanmaktadır (Karakütük, 2006: 220).

Eğitimin finanse edilmesinde, bu kurumların yaptığı katkılar, ülkede benimsenen finansman biçimine göre değişiklik göstermektedir. Bunun sebebi, eğitim hizmetinin ne tür bir mal ve hizmet olarak görüldüğüyle ilgilidir. Ekonomik sistemde mal ve hizmetlerin kamusal derecesini belirleyen özellikler, kamusal malların; toplumu oluşturan bireyler tarafından ortak olarak tüketilmesi, dışlanmanın olmaması, tüketim düzeyinin herkes için aynı olması ve tüketimde rekabetin olmaması durumlarına göre belirlenmektedir (Erguvan, 2010: 34).

Dünya genelinde yükseköğretim hizmetinin finansmanı için üç genel yaklaşımın olduğu söylenebilir. Finansmanın, genel olarak üç temel başlıkta sağlanmasının sebebi ise yükseköğretim hizmetinin niteliğinden kaynaklanmaktadır.

2.1.1. Kamusal Kaynaklarla (Doğrudan) Finansman

Eğitim hizmeti ile yaratılan pozitif dışsallıktan dolayı, bu hizmet toplumsal bir mal olarak görülmekte ve eğitim için yapılan tüm masraflar vergi yoluyla oluşturulan kaynaklarla, devlet bütçesinden karşılanmaktadır. Dolayısıyla, eğitimin örgütlenmesi görevini devlet üstlenmektedir. Bu finansman şeklinde kişiler,

ödedikleri vergilerle, başka bireylerin yani kişinin kendisinden sonra öğrenim görenlerin maliyetini karşılamış olur. Yükseköğretimin bu yöntemle finanse edilmesi, ülkenin kamu bütçesinin büyüklüğüne ve bütçeden yükseköğretime ayrılacak olan kaynakların oranına bağlıdır (Hesapçıoğlu, 1994: 222).

Kamusal olarak sağlanan kaynaklarla, yükseköğretimin finanse edilmesi durumunda olumsuz bazı yönler ortaya çıkmaktadır. Bu durumlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- Devletin ekonomik dalgalanma dönemlerinde kaynaklarını azaltması, bir başka deyişle bütçeden yeterli kaynak tahsisi yapılmaması (Hesapçıoğlu, 1994: 222),
- Yükseköğretim hizmetinin finansmanının vergilerle sağlanmasından ötürü, bireylere fırsat eşitliği sağlamamakla beraber, bireylerin gelir dağılımını bozucu bir etkisinin olması (Mutluer, 2008: 15),
- Toplumdaki bireylerden devletin dolaylı olarak aldığı vergilerle yükseköğretimin finanse edilmesinden ötürü, bireylerin bu hizmetten faydalansın veya faydalanmasın, kaynak sağlanılması faaliyetine zorunlu olarak katılmak durumunda olması.

2.1.2. Karma Kaynaklarla (Kısmi) Finansman

Yükseköğretim hizmetinin, bireye sağladığı özel (kişisel) getiriler yanında toplumsal getirilerinin de olmasından ötürü, yarı kamusal bir mal olarak görülüp, finansmanı, hem devlet hem de hizmeti alan kişiler tarafından sağlanmaktadır. Bu yöntemde, yükseköğretimin finansmanı; vergiler, harçlar, işveren katkıları, gönüllü kuruluşlar gibi çeşitli kaynaklar yoluyla karşılanmaktadır. Devletin bazı dönemlerde eğitim hizmetine yeterince kaynak ayıramaması durumunda, eğitim hizmetinin bu yolla finanse edilmesinden dolayı, yükseköğretimde herhangi bir aksama olmayacağı ve bu hizmetin olumsuz olarak etkilenmeyeceği savunulmaktadır (Hesapçıoğlu, 1994: 222).

Kısmi finansman yönteminde yükseköğretim kurumları, finansal yönden, az da olsa öğrenci harçları yolu ile mali özerklik sağlasa bile, öğrencilerden alınan ücretlerin yükseköğretime tahsis edilecek kaynaklar içerisindeki oranı oldukça az bir tutarı oluşturmaktadır.

2.1.3. Özel Kaynaklarla (Dolaylı) Finansman

Bu yöntemde yükseköğretim hizmeti tamamen özel (kişisel) bir mal olarak görülmektedir. Bundan ötürü, eğitimden faydalanan kişi ve aileleri ya da bireyin öğrenimini destekleyen kuruluşlar (merkezi-yerel yönetim, işverenler ya da gönüllü örgütler) tarafından, bu hizmetin bedelinin karşılanması beklenir. Eğitim hizmeti, hem devlet hem de özel kesim sağlayıcıları tarafından yapılabilir. Devlet, öğrencilere borçlanma veya hibe yoluyla satın alma gücü yaratabilmekte; ayrıca, özel yükseköğretim hizmeti veren kuruluşlar da devlet tarafından desteklenebilmektedir. Bu yöntemde, sağlanan kişisel faydalardan dolayı, öğrencilerden alınan harçlar en önemli gelir kaynağıdır. Yükseköğretim hizmeti, ticari bir mal olarak görülüp, bireylere sağladığı yararlara göre fiyatlandırılmaktadır (Hesapçıoğlu, 1994: 222).

2.2. Yükseköğretimin Finansmanında Kullanılan Yöntemler

Yükseköğretim hizmetinin finansmanında temel olan yaklaşımlardan yola çıkıldığında, kullanılan finansman yöntemleri, yükseköğretim kurumlarının finansmanı ve yükseköğretim öğrencilerinin finansmanı olmak üzere iki farklı yönden ayrıma tabi tutulabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim maliyetleri açısından finansmanın kamu kaynaklarıyla mı yoksa özel kaynaklarla mı karşılanacağına bağlı olarak iki temel başlık altında maliyetler sınıflandırılabilmektedir (Özekicioğlu, 2013: 24).

Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde yükseköğretim hizmetinin finansmanı için kamu sektörü yanında özel sektör fonları da kullanılmaya başlanmıştır. Özel sektörün yükseköğretim hizmetinin finansmanındaki ağırlığının arttırılmak istenmesinin temel amacı; bu hizmetin finansmanında öğrenim maliyetlerini öğrenim görmek isteyen bireyin üstlenmesini sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesinde ise ülkelerin ekonomik kalkınma düzeyleri ile birlikte ekonomik koşulları da önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Ergen, 2006a: 21).

Tablo 2.1: Yükseköğretim finansmanında kamusal ve özel kaynaklar

Hizmetin Finansmanı	**Hizmetin Üretimi**	
	Kamusal	**Özel**
Kamusal	Devlet üniversitelerinde oluşan maliyetlerin kamusal kaynaklarla bedelsiz olarak sağlanması (Vergiyle finansman)	Devlet tarafından, üniversitelere kayıt yaptıran öğrencilere kişi sayısına göre önceden belirlenmiş miktarlarla ödeme yapması (Kupon Uygulaması)
Özel	Öğretim maliyetlerinin kamu kaynakları dışında karşılanması ile kamusal ve/veya özel olarak üretilmesi (Öğrenim bedeli,borçlanma ve burs)	

Kaynak: The World Bank, Higher Education in Developing Countries: Peril and Promise, Washington (Çeviren: Seda Özekicioğlu), USA, 2000, p.56

2.2.1. Kamusal Kaynaklarla Finansman Yöntemleri

Yükseköğretim hizmetinin kamu kaynaklarıyla finansmanında iki yöntem kullanılmaktadır. Tablo 2.1'de gösterildiği üzere, bu yöntemler, vergilerle finansman ve kupon yöntemi ile finansmandır.

Birinci yöntemde, üniversitelerin fiziki altyapılarına yönelik maliyetleri ile öğrencilerin öğrenim maliyetleri, devlet tarafından, yükseköğretim kurumlarına tahsis edilen bütçeler yoluyla doğrudan karşılanmaktadır.

İkinci yöntemde, bireylerden toplanan vergiler doğrudan yükseköğretim kurumlarına verilmek yerine öğrencilere ve ailelerine, yani bu hizmeti tüketecek olan kişilere verilmektedir. Bu sistemde, toplanan vergilerle oluşturulan kuponlar aracılığıyla; öğrenci aileleri istedikleri okulu seçebildiği için kurumlar arası rekabet gelişmekte ve geliri düşük olan dar gelirli aileler çocuklarını özel okullara gönderebilme imkânına sahip olmaktadırlar (Aydın, 2014: 31).

Bu bağlamda M.Friedman'ın "Piyasa Modeli", C.Jenck'in "Denkleştirici Piyasa Modeli" ve H.M. Levin'in "Özel Organizasyon Modeli" gibi birbirine benzer, çeşitli kupon yöntemleri mevcuttur (Aydın, 2014: 31).

2.2.1.1. Vergilerle Finansman Yöntemi

Vergi ile finansman yönteminin temelinde, kamu ekonomisi içerisinde yer alan sınıflandırmada yükseköğretim hizmetinin, "tam kamusal mal" olarak kabul edilmesi yer almaktadır.

1980' lere kadar yükseköğretim hizmeti genel olarak bedelsiz verilmekte ve toplanan vergilerle finanse edilmekteydi. Başka bir anlatımla, devlet, vergi gelirlerini ödenekler yoluyla, yükseköğretim kurumlarına dağıtarak yükseköğretimin finanse edilmesi yoluna başvurmaktaydı. Yükseköğretim hizmetinin bedelsiz verilmediği durumlarda ise bazı öğrencilere, burs verilmesi veya öğrenim bedellerinden muaf tutulması suretiyle, öğrencilerin yükseköğrenim maliyetlerindeki maddi yükleri azaltılmaya çalışılmaktaydı (Özekicioğlu, 2013: 27).

Günümüzde ise yükseköğretim hizmeti, yarı kamusal mal olarak kabul edilmekte olup, hem kamu ekonomisi hem de devlet tarafından desteklenen özel ekonomiler tarafından sunulmaktadır.

2.2.1.2. Kupon Finansman Yöntemi

Kupon finansman yöntemi, okul harçlarının bir kısmını ya da tamamını ailelere bağışlayan bir programdır. Bu kuponlar devlet ya da özel kurumlar tarafından sağlanabilmektedir. Özel şirketler, vakıflar ya da hayırseverler tarafından sağlanan burslara özel kupon adı verilirken, kamunun sağladığı burslara kamusal kupon denilmektedir (Kalkan, 2014: 73).

Yükseköğretim kuponu ile yükseköğretim hizmetini öğrenci ve aileleri için satın alma yolu yaratılmakta; ayrıca, kupon, nakde çevrilebilen bir değişim aracı olarak görülmektedir. Eğitim kuponları ile devletin temel olarak amaçladığı, öğrenci ve ailelerine yükseköğretim öğrenci maliyetlerinin bu kuponlar aracılığıyla bir kısmının ya da tamamının temin edilmesi ile öğrencilere üniversite seçme hakkını sağlamaktır. Böylece üniversiteler arasında bir rekabet ortamı doğmaktadır. Artan rekabet ise

üniversitelerin performanslarını geliştirmeleri için teşvik edici nitelikte olmaktadır. Tablo 2.1'de gösterildiği üzere, yükseköğretim finansmanının kamu tarafından, hizmet üretiminin ise özel olarak gerçekleştiği bir yükseköğretim hizmet piyasası için kupon yöntemi uygulanabilir, uygun bir yöntemdir (Özekicioğlu, 2013: 28-29).

Kuponla finansman yöntemi ile ilgili önemli düşünürlerden birisi Milton Friedman'dır (1912-2006). Friedman' a (1962) göre eğitim için ayrılan kaynakların, kupon yöntemiyle kullanımı, okul seçme özgürlüğünü ve yükseköğretim kurumları arası rekabeti arttırmaktadır. Kupon sistemi, her bir öğrenci için ayrılan kaynağın, eğitim kurumlarına doğrudan aktarılması yerine, ayrılan kaynağın kullanım yetkisinin, "Okul Kuponu" veya "Eğitim Çeki" yoluyla öğrencilerin ve ebeveynlerin inisiyatifine, ebeveynlerinde bu yetkiyi, alınmak istenen eğitimin özelliklerini içeren bir protokol dâhilinde, çocuğunu göndereceği okulun yönetim kuruluna bırakması esaslarını içermektedir (Özekicioğlu, 2013: 28)

Bu yöntemde öğrencinin eğitim maliyetleri sadece öğrenci ve aileleri tarafından karşılanmamaktadır. Devlet tarafından öğrencilere parasal karşılığı olan kuponlar verilmektedir. Öğrencilere verilen bu kuponlar, eğitim bedelini tam olarak karşılayabilmektedir. Ayrıca gelir seviyesi yüksek olan öğrencilere eğitim bedelinden daha az miktarı içeren kuponlar verilebilirken, gelir seviyesi düşük olan öğrencilere ise eğitim bedelinin tamamına yakınını veya tamamını içeren kuponlar verilebilmektedir. Başarısı yüksek olan öğrencilere verilen kupon bedeli daha da yüksek olabilmektedir. Böylece verimlilik yönünden artış sağlanılabilmektedir (Özaktaş, 2004: 1).

Yükseköğretimde kupon sisteminin getirileri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Kesik, 2003: 100);

- Kişilere istediği yükseköğretim kurumunu seçme hakkı tanıyabilmesi,
- Kişilerin geleceğe dair planlarını yapmasına fırsat sunması,
- Yükseköğretim kurumları arası rekabetin başlatılması ve devam ettirilmesi,
- Eğitimde kişilere fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması.

Kupon sisteminde en fazla öğrenciyi dolaysıyla kuponu alabilen üniversiteler, en fazla kaynağı alırken; bu yarışın gerisinde kalan üniversiteler kalitelerini yükselterek ve yenilikler yaparak öne çıkmaya çalışacaklardır (Hesapçıoğlu, 1991: 159-162).

2.2.2. Özel Kaynaklarla Finansman Yöntemleri

1980'li yılların başından itibaren küreselleşme süreciyle birlikte, tüm dünya yeni bir küresel ekonomik yapı sürecine girmiştir. Bu yeni ekonomik sürece "bilgi ekonomisi" adı verilmektedir. Bu yapıda ülkelerin rekabet gücü, bireylerin bilgi ve öğrenim seviyesine bağlı olarak elde ettikleri ekonomik güçleri ve, "beşeri ve sosyal sermayeleri" ile ölçülür bir hale gelmiştir. Bu süreç, yükseköğretim kurumlarında bilgi üretilmesi ve paylaşılması yönündeki beklentileri arttırmıştır. Artan beklentiler yükseköğretime olan talebi arttırmış ancak ülkelerin bu talebi karşılamadaki kamusal kaynakları yetersiz kalmıştır (YÖK, 2007: 13).

Bir yandan yükseköğretime artan talep, diğer yandan azalan kamusal kaynaklar arasında sıkışıp kalan yükseköğretim kurumları ise yeni kaynaklar bulma ve bu kaynakları çeşitlendirme için yeni arayışlara girmişlerdir (YÖK, 2007: 14). Bu bağlamda, üniversiteler özel kaynak olarak adlandırılan, üniversiteleri mali anlamda daha bağımsız kılacak döner sermaye geliri gibi finansman yöntemleri geliştirmişlerdir.

Yükseköğretimin finansmanı için kullanılan özel kaynaklar; öğrenim ücretleri, öğrenim kredileri, burslar ve özel yükseköğretim kurumlarının desteklenmesi veya bu kurumların gelir yaratıcı bir yapıya kavuşturulması olarak sayılabilir. Özel kaynakların kullanılması gerekliliğinin sebebi ise yükseköğretimin yarı kamusal bir hizmet niteliğinde olmasıdır (Akça, 2012: 99-101).

2.2.2.1. Öğrenim Bedeliyle Finansman Yöntemi

Harç ile finansman, eğitim hizmetinden yararlanan kişiye, bu hizmetin bedelinin ödettirilmesi anlamını taşımaktadır. Yani öğrenim bedeli olarak ifade edilen harçlar yükseköğretim hizmetinin fiyatlandırılması anlamına gelmektedir (Akalın, 1997: 54-55). Öğrenciler tarafından yükseköğretim kurumlarına ödenen hizmet bedeli; katkı payı, harç veya öğrenim bedeli olarak adlandırılmaktadır.

Yükseköğretime devlet tarafından sağlanan finansal destek önemli bir kaynaktır. Bunun dışında, yükseköğretim kurumlarının özel gelir kaynakları olarak harçlar, bağışlar, farklı hizmetlerden gelen ödemeler (döner sermaye gelirleri), ticari olarak yapılan araştırma gelirleri ve özel sektör tarafından yapılan destekler sayılabilir. Öğrenci ve aileler tarafından ödenen harçlar, genelde yükseköğretimin özel gelir kaynakları içerisinde en büyük payı oluşturmaktadır. Böylece, devlet ile ebeveynler arasında yükseköğretimin maliyeti paylaşılmaktadır. Öğrenciler için harçlar, öğrencilerin yükseköğretime olan taleplerini belirleyen unsurların başında gelmektedir (Özekicioğlu, 2013: 34-40).

Son yıllarda özellikle Amerika' da ortaya çıkan genel bir eğilimle birlikte, yükseköğretim kurumları, toplumsal bir kurum olmaktan çıkıp endüstri kurumuna evrilmiş ve giderek ticarileştirilmiştir. Dolayısıyla yükseköğretim kurumları, birer ekonomik birim olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda üniversiteler, mal ve hizmet üreten, ekonomik faaliyetlerde bulunan, ekonomiye katkı yapan birer kurum haline dönüşmüştür. Yükseköğretime artan talep ve harcamalarla beraber, ülkeler masraflarının bir kısmını öğrencilerden karşılamayı tercih etmeye başlamışlardır (Küçükcan ve Gür, 2009: 50).

2.2.2.2. Borçlanmayla Finansman Yöntemi

Yükseköğretimde borçlanma yöntemi, yükseköğrenim öğrencilerinin, yararlanma maliyetine katlanma yüklerinin zamana yayılmasına olanak sağlayan bir finansman yöntemidir. Öğrenciler, öğrenim maliyetlerinin finansını bu yöntemle karşılamak isterler ise; devlet kuruluşlarına, bankalara veya diğer finansal kuruluşlara başvurarak, gerekli öğrenim maliyetleri için borç para sağlamaktadırlar. Borçlanma yöntemine başvuracak olan öğrenciler, genelde öğrenim ücretlerini şu anda ödeyemeyecek durumda olanlar veya daha sonra ödemek isteyenlerden oluşmaktadır (Aslan, 2002: 239-242).

Bu yöntemin öğrencilere sunulmasındaki amaç; yükseköğretimin yarı kamusal mal ve hizmet grubu içerisinde yer almasıdır. Bu anlayış çerçevesinde öğrencilerin öğrenim maliyetleri, hizmetten yararlanan öğrenciler yoluyla finanse edilmektedir. Ayrıca, öğrenciler öğrenim bedeli yoluyla eğitimlerinin finansmanını sağlayabilseler dahi; maddi imkân yetersizliğinden dolayı yükseköğretime başlayamayan veya

devam edemeyen birçok öğrenci bulunmaktadır. Bu yöntem ile öğrenim maliyetlerini karşılayamayan, düşük gelir grubuna ait yükseköğretim öğrencilerine uygun borçlanma planları sunularak eğitimde fırsat eşitliği sağlanılması yoluyla öğrencilere eğitim hakkı verilebilmektedir (Gölpek, 2011: 29-30).

M.Friedman, borçlanma sistemiyle, özellikle hükümet tarafından finanse edilecek fonlarla, öğrencilerin yükseköğretim hizmetini satın alarak, kendileri için bir yatırım yaptığı fikrini savunmuştur. Marginson (1997), beşeri sermaye teorisi bağlamında, öğrencilerin birer yatırımcı olduğunu ve ileriki zamanlar için kendilerine bir yatırım yaptıklarını dile getirmiştir (Ergen, 2006b: 135).

Borçlanma yöntemi,1990'ların sonlarına doğru gelişmekte olan ülkeler için cazip bir seçenek haline gelmiş ayrıca Dünya Bankası'nın ve uluslararası yardım kuruluşlarının desteklediği, uluslararası bir program haline dönüşmüştür (Chapman, 2005: 1).

Borçlanma yöntemi, öğrenci ve fon sağlayan kurum arasında yapılan borçlanma anlaşmasıyla, öğrencinin eğitim süresi boyunca aldığı parasal tutarı mezun olduktan sonra farklı şekillerde geri ödeyebilmesini sağlamaktadır. Bu borçlanma anlaşmalarını şöyle sıralayabiliriz;

1.Geleneksel Borçlanma; Geleneksel veya ipotek tarzı borçlanma olarak adlandırılan bu yöntemde, geri ödemeler, genellikle sabit ve aylık ödemeler şeklinde yapılmaktadır. Geri ödemeler, küçük tutarlı taksitlerle başlayıp giderek artan tutarlarda taksitler halinde devam eden bir plan dâhilinde yapılabilmektedir. Ayrıca taksitlerde faiz oranları değişken veya sabit olarak da sunulabilmektedir (Özekicioğlu, 2013: 57-58).

2.Gelire Bağlı Borçlanma; Geleneksel borçlanma yöntemine göre daha etkili ve daha adil olduğu sistemin teorisyenleri tarafından savunulan gelire bağlı borçlanma yöntemi, bir öğrencinin yükseköğretim kurumundan mezun olduktan sonra elde edeceği gelire dayalıdır. Alınan borç, belirli bir faiz karşılığında tamamının ödenmesine kadar, kişinin mezun olduktan sonra elde edeceği gelirlerinin belirli bir yüzdesi olarak taksitler şeklinde geri ödenmesi esasına dayanmaktadır. Bu bağlamda, geri ödenecek borç, kişinin gelecekte elde edeceği gelirin belli bir yüzdesine

bağlanmaktadır. Dolaysıyla, geri ödemede süre, bireyin elde edeceği gelire bağlı olmaktadır. Sonuç itibariyle bu yöntemin, düşük gelirli öğrenciler için avantajlı bir durum olduğu kabul edilmektedir (Ergen, 2006b: 141-143).

2.2.2.3. Bursla Finansman Yöntemi

Burslar, dünyanın birçok ülkesinde kullanılan oldukça yaygın bir finansman yöntemidir. Öğrencilere sağlanan bu maddi destekler hem kamu sektörü hem de özel sektör tarafından verilmektedir. Devlet tarafından verilen burslar, ülkedeki ekonomik koşullara ve toplumun gelir dağılımına bakılarak, öğrencilere herhangi bir geri ödeme olmaksızın karşılıksız olarak verilebilmektedir. Özel kesim de kamu kesimi gibi geri ödeme olmaksızın öğrencilere burs sağlayabilmektedir. Sağlanan vergisel avantajlar yoluyla özel sektörün karşılıksız olarak verdiği burs tutarları arttırabilmektedir (Akça, 2012: 100-101).

Genel olarak burslar öğrencilere karşılıksız olarak verilmekle birlikte karşılıklı verilen burslarda bulunmaktadır. Bu bağlamda, bazı devlet kuruluşları ile vakıf ve özel sektör kuruluşları, mezuniyetten sonra öğrencilerin istihdam edilmeleri koşuluyla karşılıklı olarak burs verebilmektedirler (Tural, 1995: 73).

2.3. Türk Yükseköğretim Sistemi ve Finansmanı

2.3.1. Türk Yükseköğretim Sistemi

Türkiye'deki yükseköğretim sistemi 1981 yılında hazırlanan yeni bir yükseköğretim yasasıyla bugünkü yapısına kavuşmuştur. Programların oluşturulması, açılması, denetlenmesi gibi bütün akademik ve idari işlevler için Yükseköğretim Kurulu (YÖK) oluşturulmuştur. 1981 yılında Yükseköğretim Kurulu, Türkiye'nin yükseköğretim kurumlarını yönlendirmek amacıyla kurulduğunda ülkedeki yükseköğretim kurumları toplam 27 üniversite olarak yapılandırılmıştır (YÖK, 2007: 7).

2547 sayılı yasanın getirdiği belki de istisnai olarak uluslararası sistemle uyumlu bir yapı olarak, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere dereceler oluşturulmuştur. Yükseköğretim kurumuna öğrencilerin eğitim görmek için girişlerinde YÖK' ün alt kuruluşu olan ÖSYM tarafından yapılan sınavlarla merkezi

bir sisteme geçilmiş, devlet üniversitelerine ilave olarak vakıflarında üniversite açmasına imkân tanınmıştır (Erdoğan, 2013: 11-12). İlk vakıf üniversitesi olan İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi 1984 yılında kurulmuştur. O tarihten günümüze, hem vakıf hem de devlet üniversitelerinin sayısı gittikçe artmış ve zihinsel olarak da değişimler yaşanmıştır.

Yükseköğretim sistemimizin genel niteliği anayasada, sistemin ayrıntıları da 06.11.1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda belirtilmiştir. Yükseköğretim sistemimizin amaçları 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4. Maddesine göre;

a) Öğrencilerini;

(1) ATATÜRK İnkılâpları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı,

(2) Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,

(3) Toplum yararını kişisel çıkarının üstünde tutan, aile, ülke ve millet sevgisi ile dolu,

(4) Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,

(5) Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,

(6) Beden, zihin, ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş,

(7) İlgi ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip, vatandaşlar olarak yetiştirmek,

b) Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,

c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal

alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak şeklinde tanımlanmıştır.

Bu bağlamda amaçların gerçekleştirilmesi ve uygulanması bakımından, yükseköğretim sistemimizde uyulması gereken ana ilkeler, 2547 sayılı kanunun 5. Maddesine göre şöyle belirtilmiştir;

Yükseköğretim, aşağıdaki "Ana ilkeler" doğrultusunda planlanır, programlanır ve düzenlenir:

a) Öğrencilere, ATATÜRK inkılâpları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı hizmet bilincinin kazandırılması sağlanır.

b) Milli Kültürümüz, örf ve adetlerimize bağlı, kendimize has şekil ve özellikleri ile evrensel kültür içinde korunarak geliştirilir ve öğrencilere, milli birlik ve beraberliği kuvvetlendirici ruh ve irade gücü kazandırılır.

c) Yükseköğretim kurumlarının özellikleri, eğitim - öğretim dalları ile amaçları gözetilerek eğitim - öğretimde birlik ilkesi sağlanır.

d) Eğitim - öğretim plan ve programları, bilimsel ve teknolojik esaslara, ülke ve yöre ihtiyaçlarına göre kısa ve uzun vadeli olarak hazırlanıp sürekli olarak geliştirilir.

e) Yükseköğretimde imkân *ve fırsat eşitliğini sağlayacak önlemler alınır.*

f) Üniversiteler ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunlar içindeki fakülte, enstitü ve yüksekokullar, kalkınma plan ve programlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesinde Yükseköğretim Kurulunun görüşü veya önerisi üzerine kanunla kurulur.

g) Meslek elemanı yetiştiren bakanlıklara bağlı yüksekokullar, Yükseköğretim Kurulunun tespit edeceği esaslara göre Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur.

h) Yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesi, verimlerinin artırılması, genişletilmesi ve bütün yurda yaygınlaştırılması amacına yönelik olarak yenilerinin açılması, öğretim elemanlarının yurt içinde ve dışında yetiştirilmeleri ve görevlendirilmeleri, üretim - insan gücü - eğitim unsurları arasında dengenin sağlanması, yükseköğretime ayrılan kaynakların ve ihtisas gücünün dağılımı, milli eğitim politikası ve kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ülke, çevre ve uygulama alanı ihtiyaçlarının karşılanması,

örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim - öğretimi de kapsayacak şekilde planlanır ve gerçekleştirilir.

ı) Yükseköğretim kurumlarında, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Türk dili, yabancı dil zorunlu derslerdendir. Ayrıca, zorunlu olmamak koşuluyla beden eğitimi veya güzel sanat dallarındaki derslerden birisi okutulur. Bütün bu dersler en az iki yarıyıl olarak programlanır ve uygulanır.

Sonuç itibariyle, Türkiye'deki 2547 sayılı yükseköğretim kanunu incelendiğinde, yükseköğretim hizmetinin özetle üç temel amaç üzerine kurulduğu söylenebilir. (Buyrukoğlu, 2010: 7);

- Ülkemizin ihtiyaç duyulan çeşitli yer ve birimlere göre nitelikli insan gücünü, bireylerin kendi yetenek ve becerileri doğrultusunda yetiştirmek; sosyal, kültürel ve bilimsel sorunları çözüme kavuşturacak bilim dallarını daha detaylı şekilde genişletip inceleme ve araştırma yapmak; çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak,
- Ülkemizin gelişmesiyle alakalı sorunları hükümet ve kurumlarla beraber ele alıp öğretim ve araştırmalar yapıp sonuçlarından toplumun yararlanmasını sağlamak; hükümet tarafından istenilen araştırma ve incelemeleri yapmak; bilim ve teknolojinin gelişmesi açısından araştırma sonuçlarından elde edilen bulguları yayınlamak,
- Genel amaçlar doğrultusunda yükseköğretim kurumları; ülkenin bilim politikasına, toplumun yüksek düzeyde ve çeşitli kademelerdeki insan gücü gereksinimine göre öğrencileri ilgi, yetki ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek, bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, araştırma-inceleme sonuçlarını gösteren ve bilim tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayını yapmak, hükümet tarafından istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek, Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici, kamuoyunu aydınlatıcı bilimsel verileri söz ve yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetinde bulunmaktır.

2.3.2. Türkiye'deki Yükseköğretim Kurumlarının Niceliksel Boyutu

Yükseköğretim kurumlarının tarihsel süreçteki dönemleri; Cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönem şeklinde ele alınabilir. Osmanlı döneminde üniversitenin açılışı ile ilgili olarak farklı tarihler belirtilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1845 tarihinde ortaya çıkan ve anlamı ***"bilim yurdu"*** olan Darülfünun, ilk olarak 1863'te kurulmuştur. Cumhuriyet Türkiye'sinde yükseköğretim kurumlarının değişimiyle ilgili ilk süreç; 1933 üniversite reformu, 1946, 1960, 1973 ve 1981 tarihli yükseköğretim kanunlarıdır (Küçükcan ve Gür, 2009: 127-140). 1933 yılında düzenlenen kanun ile İstanbul Darülfünunu, 1923 yılından 1932 yılına kadarki dönemde gelişme ve ilerleme göstermediği için TBMM'nin çıkardığı 2252 sayılı Kanun ile 31 Temmuz 1933'te kaldırmış ve yerine 1 Ağustos 1933 tarihinden itibaren hizmet vermek üzere "İstanbul Üniversitesi" adı ile bir yükseköğretim kurumu kurulmuştur (Doğramacı, 2007: 15).

Tablo 2.2: Türkiye'de kurulan yükseköğretim kurumlarının sayıları

Yıl	Devlet	Vakıf	Vakıf MYO
1933	1	0	0
1944	2	0	0
1955	5	0	0
1967	8	0	0
1978	19	0	0
1984	27	1	0
1996	51	7*	0
2001	51	22	0
2007	83	28*	1
2012	100	53**	6
2013	101	58**	6
2014	102	59	6
2015	107	63	6
2016	112	65	6

Not: 1. 667 KHK ile kapatılan üniversiteler tabloda yer almamaktadır.

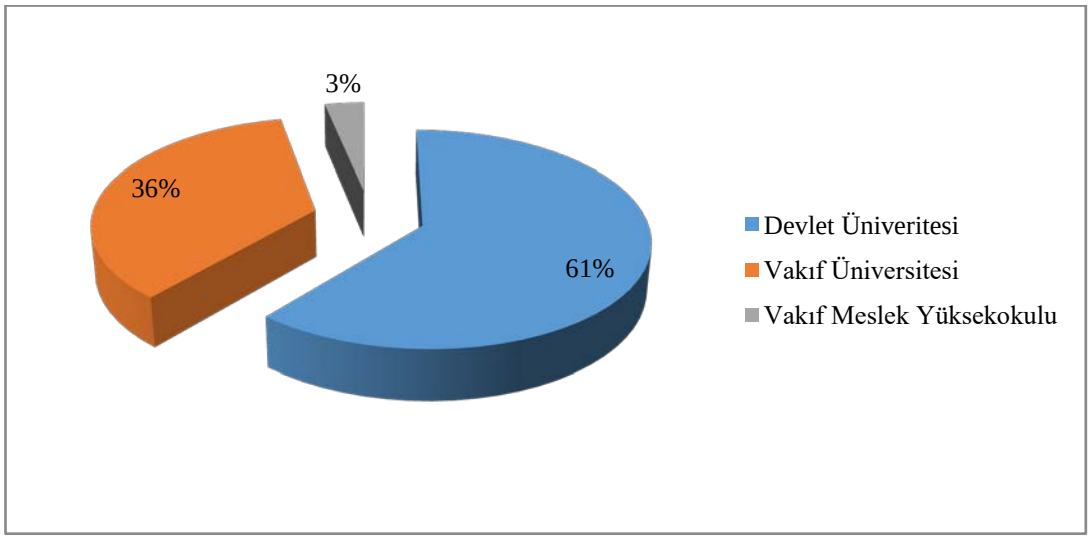
2. Kuruluş yılları esas alınarak, KHK ile kapatılan üniversite sayıları, (*) sembolü ile temsil edilmiştir.

Kaynak: YÖK/Üniversite sayılarından derlenmiştir (URL-26).

Yükseköğretim kurumlarının, 1933 yılından başlamak üzere, giderek artan bir şekilde sayıları çoğalmıştır. Tablo 2.2' de Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına ait kuruluş yılları, türleri ve günümüzdeki toplam sayıları verilmiştir.

Tablo 2.2' de görüldüğü üzere 2016 yılı itibari ile 112 Devlet, 65 Vakıf Üniversitesi ve 6 Vakıf Meslek Yüksekokulu olmak üzere toplam yükseköğretim kurum sayısı 183 adettir. Tablo'da görüldüğü üzere 2007 yılından 2016 yılına kadar, yükseköğretim kurumlarında hızlı bir artış meydana gelmiştir.

Grafik 2.1: Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının yüzde olarak gösterimi (2016 Yılı)



Kaynak: Tablo 2.2

İlk vakıf üniversitesinin 1984 yılında İhsan Doğramacı tarafından kurulan Bilkent Üniversitesi olduğu daha önce ifade edilmiştir. Bu bağlamda 1984 yılından 2016 yılına gelindiğinde, vakıf üniversiteleri ve vakıf meslek yüksekokullarındaki toplam oran %39 iken devlet üniversitelerinin oranı %61'tir (Bkz. Grafik 2.1). Bütünüyle bakıldığında, vakıf'a ait yükseköğretim kurumları ilk kurulduklarından bu yana büyük bir artış göstermiştir. Doğal olarak bu durum üniversitelerdeki öğrenci sayısının artmasını sağlamıştır.

Tablo 2.3: Öğrenci sayıları özet tablosu (2015-2016 öğretim yılı)

	Yeni Kayıt(2015-2016)	**Toplam Öğrenci Sayısı**
TOPLAM	**1.535.409**	**6.689.185**
ÖNLİSANS	**617.732**	**2.285.406**
Örgün öğretim	236.434	695.525
İkinci öğretim	102.330	318.084
Uzaktan öğretim	9.091	29.581
Açık öğretim	269.877	1.242.216
LİSANS	**789.726**	**3.900.601**
Örgün öğretim	381.071	1.619.522
İkinci öğretim	91.345	420.705
Uzaktan öğretim	6.418	24.811
Açık öğretim	310.892	1.835.563
YÜKSEK LİSANS	**113.759**	**417.084**
Örgün öğretim	88.666	358.567
İkinci öğretim	15.701	38.290
Uzaktan öğretim	9.392	20.227
DOKTORA	**14.192**	**86.094**
Örgün öğretim	14.192	86.094

Kaynak: YÖK/Öğrenci Sayısı verilerinden tarafımızca düzenlenmiştir, (URL-24).

Tablo 2.3'de görüldüğü üzere hızla artan yükseköğretim kurumlarının sayısıyla birlikte üniversitelere 2015-2016 öğretim yılında yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 1.535.409, toplam öğrenci sayısı ise 6.689.185'tir. Ancak yükseköğretim kurumlarının bu hızla niceliksel olarak artması bazı sorunları da gündeme getirmektedir. Bunlar; yeterli seviyedeki mali kaynak, uygun alt yapı ve fiziksel olanaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğer üniversiteler kurulurken bu sorunlar halledilebilirse, yükseköğretim kurumlarının niceliksel artışının yanında niteliksel olarak da gelişimi sağlanabilir.

2.3.3. Türkiye'de Yükseköğretimin Finansmanı

Türkiye'de 1980 öncesinde, dünya genelinde olduğu gibi yükseköğretim genel olarak bedelsiz, bir başka deyişle bedava olarak sunulmakta iken; 1980 sonrasında, devlete

ait yükseköğretim kurumlarında harç ve öğrenci katkı (katılım) payı uygulamasına geçilmiştir (YÖK, 2007: 57-60). Yükseköğretimin finansmanında öğrenci katkı paylarının ağırlığı genelde oldukça düşük olmakla beraber; devlet, yükseköğretim finansmanının büyük bir bölümünü (%90 civarında) üstlenmektedir. Kamu kesimi tarafından devlet üniversitelerinin finansmanının sağlanmasının yanında, vakıf yükseköğretim kurumları da, hazine yardımı ile devlet tarafından desteklenerek, finansal kaynak sağlanmaktadır (Meriç, 1998: 50-51).

Yükseköğretimin yarı kamusal mal ve hizmet grubu içerisinde görülmesinin sonucu olarak, Türk yükseköğretim kurumları özel bütçeli idareler olarak görülmekte; yayın ve satış gelirleri, gayrimenkul gelirleri, döner sermaye gelirleri ve diğer gelirleriyle birlikte kendi öz gelirlerini belirli ölçüde kendileri sağlayabilmektedir (Meriç, 1998: 51).

Türkiye'de yükseköğretimin finansmanındaki ortak payda, sunulan her düzeydeki yükseköğretim hizmetinin, T.C. Anayasa'sının 130.maddesinde ifade edilen kamu hizmeti niteliğini taşımasıdır. Bu nitelik Anayasa Mahkemesi'nin içtihadı ile de teyit edilmiştir. Devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri kanunla kurulmakta olup her iki yükseköğretim kurumuna kamu tüzel kişiliği bu kanunlar gereği verilmektedir. Ayrıca, bu kurumlar, kamu yönetim ve denetim organlarının; akademik, idari ve mali gözetimi ve denetimi altında, bir kamu hizmeti sunmaktadırlar. Kamu hizmeti niteliği taşıdığı konusunda görüş birliği olan yükseköğretim hizmeti, devlet ve vakıf üniversiteleri olmak üzere iki şekilde topluma sunulmaktadır. Anayasal olarak devlet üniversitelerinde kamusal finansman, vakıf üniversitelerinde ise özel finansman sistemi benimsenmiş durumdadır (YÖK, 2007: 57).

6 Kasım 1981 Tarih ve 7506 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 55. Maddesine göre yükseköğretim kurumlarının belli başlı tüm gelir kaynakları aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır;

- Her yıl bütçeye konulacak ödenekler
- Kurumlara yapılacak yardımlar(Hazine Yardımları)
- Öğrencilerden alınan katkı payı (harç) ve ücretler
- Yayın ve satış gelirleri,

- Taşınır ve taşınmaz malların gelirleri,
- Döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar,
- Bağışlar, vasiyetler ve diğer gelirler.

Devlet üniversitelerinin gelir kaynakları içerisinde yer alan bütçe ödenekleri, katkı payları ve döner sermaye gelirleri bu kurumların başlıca gelir kaynakları olmasından dolayı, bu kalemlerin detaylı bir şekilde incelenmesinde fayda vardır.

2.3.3.1. Bütçeden Alınan Ödenekler

Türkiye'de devlet üniversitelerinin kamusal finansman şekli bütçe ile finansmandır. 1961 ve 1982 Anayasalarında genel ve katma bütçelerin (yeni değişiklikle merkezi yönetim bütçesi) bağlı olduğu esaslara göre düzenlenmekte ve yürürlüğe konulup denetlenmektedir. 1981'den bu yana devlet üniversitelerinin tabi olduğu bütçe sistemi üç defa değiştirilmiştir. 1983 yılında klasik bütçe sisteminden *Program Bütçe Sistemine* geçilmiş, 1998 yılında bir süre *Torba Bütçe Sistemi* kullanılmış, 2004 yılından itibaren ise analitik bütçe sistemi uygulanmaya başlanmıştır (YÖK, 2007: 58).

10 Aralık 2003 Tarih ve 25326 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun ekli I, II ve III sayılı cetvellerde yer alan idareler, ödenek tekliflerini; Orta Vadeli Program, Orta Vadeli Plan, Bütçe Çağrısı ve Eki, Bütçe Hazırlama Rehberi ile Yatırım Genelgesi ve Eki, Yatırım Programı Hazırlama rehberinde yer alan esaslara göre hazırlamaktadırlar. Yükseköğretim kurumları bütçelerini, hizmet öncelikleri ve performans hedeflerini dikkate alarak, Orta Vadeli Mali Plan ekinde yer alan, ödenek teklif tavanları dâhilinde hazırlamaktadır. Yükseköğretim kurumlarının hazırlanan bütçe teklifleri, devletin TÜFE ve GSYH hedefleri dikkate alınarak oluşturulmaktadır (Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BUMKO), 2016: 1-3).

Uygulanan analitik bütçe sisteminde, yükseköğretim kurumlarının finansman kaynakları *Hazine Yardımı* ve *Öz Gelirler* olarak iki ana başlıkta toplanabilir. Hazine yardımı, yükseköğretim kurumlarının bütçedeki açıklarının finansmanı amacıyla karşılıksız olarak aktarılan tutarlardır. Öz gelirler ise alınacak harç ve ücretler, sosyal

tesis ve faaliyetlerden elde edilen gelirler, yayın ve satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, bağış ve yardımlardır (YÖK, 2007: 59).

Yükseköğretim kurumlarında; alınacak olan harçlar, devletin yapacağı yardımlar ile ilgili tüm ilkeler ve malî kaynakların kullanılması hakkındaki konular kanunla düzenlenir. Yükseköğretim kurumlarının hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca (YÖK) incelenip onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı'na sunulur. Merkezi yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir (T.C. Anayasası, 1982: mad. 130).

Devlet üniversitelerinin gelir kaynak dağılımına ait veriler Tablo 2.4' de verilmiştir. Tablodan anlaşılacağı üzere devlete ait yükseköğretim kurumlarının öğrencilerden elde ettiği gelir ortalama %4 civarındadır.

Tablo 2.4: Devlet üniversitelerinin gelir kaynak dağılımı (1983-2005)(Milyon TL, Cari Fiyat)

Yıl	Katma Bütçe Ödenekleri					Üniversitenin Gelirleri				Öğrenci Katkı Payı	Gelirler Genel Toplamı	Gelir Kaynaklarının Payları (%)		
	Personel	D.Cari	Yatırım	Transferler	TOPLAM	1 Bütçe	2 Döner Ser.	3 Diğer**	(2+3) TOPLAM			Bütçe	Üniv.	Öğrenci
1983	53.054	14.876	23.385	4.206	95.521	77.650	VY	2.079	VY	–	VY	VY		
1984	61.780	21.875	27.130	7.402	118.187	112.305	VY	1.093	VY	978	VY	VY	VY	VY
1985	75.000	24.500	37.712	14.502	151.714	148.711	VY	3.461	VY	9.432	VY	VY	VY	VY
1986	110.000	37.000	50.486	25.000	222.486	225.268	VY	7.850	VY	13.190	VY	VY	VY	VY
1987	156.027	55.172	79.261	30.164	320.624	357.171	VY	16.040	VY	15.051	VY	VY	VY	VY
1988	320.000	90.000	171.038	32.743	613.781	599.893	159.992	20.521	180.513	22.321	802.727	75	22	3
1989	500.800	147.678	356.686	45.519	1.050.683	1.349.902	351.186	46.850	398.036	24.349	1.772.287	76	22	2
1990	1.704.400	302.862	709.206	87.166	2.803.634	2.780.753	618.036	69.862	687.898	60.412	3.529.063	79	19	2
1991	2.704.400	515.000	1.198.014	278.580	4.695.994	5.149.624	1.077.563	182.203	1.259.766	65.718	6.475.108	80	19	1
1992	5.600.000	835.000	2.165.231	522.671	9.122.902	8.617.127	1.786.108	182.879	1.968.987	137.655	10.723.769	80	18	2
1993	10.000.000	1.529.100	3.198.940	967.474	15.695.514	14.725.568	3.213.737	381.079	3.594.816	425.157	18.745.541	79	19	2
1994	18.808.000	3.218.500	7.842.265	1.314.055	31.182.820	28.834.345	7.189.873	493.778	7.683.651	1.108.889	37.626.885	77	20	3
1995	30.000.000	5.000.000	8.923.450	1.309.320	45.232.770	43.268.165	15.926.889	1.310.330	17.237.219	2.214.730	62.720.114	69	27	4
1996	55.002.000	8.631.257	25.441.754	3.097.739	92.172.750	87.564.113	35.486.478	3.014.829	38.501.307	9.419.610	135.485.030	65	28	7
1997	114.000.000	18.016.000	63.142.830	7.193.550	202.352.380	192.234.761	119.196.099	7.792.874	126.988.973	17.019.333	336.243.067	57	38	5
1998	246.900.000	33.433.000	128.957.700	13.366.199	422.656.899	422.656.899	216.364.661	15.123.476	231.488.137	33.338.073	687.483.109	61	34	5
1999	439.927.300	53.444.550	157.602.300	25.925.665	676.899.815	676.899.815	370.935.014	25.342.819	396.277.833	51.198.604	1.124.376.252	60	35	5
2000	675.015.500	82.258.500	256.083.500	41.253.200	1.054.610.700	1.054.610.700	646.272.899	52.933.104	699.206.003	91.017.072	1.836.833.775	57	38	5
2001	850.851.600	106.155.998	354.220.850	61.682.102	1.372.910.550	1.372.910.550	1.104.871.188	65.256.011	1.170.127.199	113.783.097	2.648.851.046	52	44	4
2002	1.547.043.000	242.695.000	624.490.000	81.739.700	2.495.967.700	2.495.967.700	2.041.637.912	74.047.567	2.115.685.479	173.654.572	4.785.307.751	52	44	4
2003	2.203.537.000	271.907.000	790.940.000	80.285.000	3.346.669.000	3.346.669.000	2.207.961.536	97.262.919	2.305.224.455	245.729.959	5.897.623.414	57	39	4
2004	2.431.844.000	553.214.000	817.615.000	91.397.670	3.894.070.670	3.894.070.670	2.642.872.594	126.063.469	2.768.936.063	319.619.563	6.982.626.296	56	40	5
2005	2.734.954.000	556.880.000	913.059.000	1.013.574.000	5.218.467.000	5.218.467.000	3.298.503.832	193.290.538	3.491.794.370	391.134.188	9.101.395.558	57	38	4

Not:2005 rakamları teklif rakamlarıdır. VY: Veri Yok

** Kantin, kafeterya, yurt, kira vb. gelirler (2005 yılı gelirleri tekliftir.)

Kaynak: YÖK, Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu, Ankara, 2005, s.132.

Tablo 2.5' de 2006 ile 2016 yılları arasında, YÖK ve üniversitelere devlet tarafından tahsis edilen bütçenin yaklaşık 4 katı artmış olduğu görülmektedir. Bütçeden tahsis edilen kaynaklardaki artışın sebebinin, bu yıllar arası yeni kurulan üniversite sayılarındaki hızlı artış olduğu anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo 2.2).

Tablo 2.5: Eğitim Bütçesi

Yıllar	MEB Bütçe Ödeneği	YÖK+Üniversite Bütçeleri	ÖSYM	Toplam Eğitim Bütçesi
2006	16.568.145.500	5.846.822.761	171.921.000	22.586.889.261
2007	21.355.634.000	6.586.692.000	191.717.000	28.134.043.000
2008	22.915.565.000	7.318.284.650	152.077.000	30.385.926.650
2009	27.446.778.095	8.772.719.225	150.170.000	36.369.667.320
2010	28.237.412.000	9.355.457.600	150.865.000	37.743.734.600
2011	34.112.163.000	11.503.927.500	160.192.000	45.776.282.500
2012	39.169.379.190	12.743.603.000	232.559.000	52.145.541.190
2013	47.496.378.650	15.227.760.500	291.996.000	63.016.135.150
2014	55.704.817.610	16.939.010.000	359.980.000	73.003.807.610
2015	62.000.248.000	18.493.252.000	364.239.000	80.857.739.000
2016	76.354.306.000	23.590.696.000	445.303.000	100.390.305.000

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2015/'16, 2016, s.238

2.3.3.2. Öğrenci Katkı Payları ve Öğrenim Ücretleri (Harçlar)

Devlet üniversitelerinden alınan öğrenim katkı payları, birinci ve ikinci dönem başlarında yılda iki defa olarak, eğitim-öğretim yılı başlangıcında, ders kayıtları öncesinde alınmaktadır. Öğrencilerden alınan ücretler, devlet üniversitelerinin toplam gelirleri içerisinde küçük bir yer kaplamaktadır (Bkz. Tablo 2.4). Öğrenciden alınan ücretler (harçlar), öğrencilerin beslenme, kültür ve spor gibi faaliyetleri için kullanılmaktadır.

6111 sayılı kanunun 172. maddesiyle, 2547 sayılı kanunun 46.maddesinde değişiklik yapılmıştır. Cari hizmet maliyetinin hesaplanması, öğrenci katkı payları ve öğrenim ücretleri ilgili düzenlemeye ait madde aşağıda verilmiştir (6111 Sayılı Kanun, 2011; mad. 172);

"Yükseköğretim kurumlarında, öğrenci başına düşen cari hizmet maliyetleri, yükseköğretim programlarının özellikleri göz önüne alınarak Yükseköğretim Kurulunca hesaplanır. Öğrencilerden her bir dönem için birinci öğretimde öğrenci katkı payı, ikinci öğretim ve uzaktan öğretimde ise öğrenim ücreti alınır. Yabancı uyruklu öğrencilerden, birinci veya ikinci öğretim ayırımı yapılmaksızın, her bir dönem için öğrenim ücreti alınır. Devlet tarafından karşılanacak kısım ile birinci öğretim, ikinci öğretim, açık ve uzaktan öğretim öğrencileri tarafından karşılanacak öğrenci katkı payı veya öğrenim ücretleri, öğrenci başına düşen cari hizmet maliyetleri göz önünde bulundurularak belirlenir. Cari hizmet maliyetinin öğrenciler tarafından karşılanacak kısmı dışında kalan miktarı, Devlet tarafından karşılanır. Devletçe karşılanan kısım cari hizmet maliyetinin yarısından az olamaz."

Tablo 2.6: Öğrencilerin cari hizmet maliyetleri ve katkı payları (2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı)

		ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ				
Grup	**FAKÜLTE VE PROGRAMIN ADI**	**Ortalama Maliyet (TL)**	**Öğrenci Katkısı (TL)**	**Devlet Katkısı (TL)**	**Öğrenci Katkısı (%)**	**Devlet Katkısı (%)**
I	TIP FAKÜLTESİ	15.544	591	14.953	3	96
II	DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ	5.607	494	5.113	8	91
	ECZACILIK FAKÜLTESİ					
III	VETERİNER FAKÜLTESİ	4.267	386	3.881	9	90
IV	TIBBİ BİYOLOJİK BİL. PROG.	4.267	281	3.986	6	93
	FİZİK TEDAVİ VE REHABİLİTASYON PRG.					
V	TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTESİ	2.294	281	2.013	12	87
VI	İTÜ İŞLETME FAKÜLTESİ	2.804	402	2.402	14	85
VII	BİLGİSAYAR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	3.057	387	2.670	12	87
	BİLGİSAYAR VE BİLİŞİM FAKÜLTESİ					
	BİLGİSAYAR VE BİLİŞİM BİLİMLERİ FAK.					
	DOĞA BİLİMLERİ MİMARLIK VE MÜH.FAK.					
	ELEKTRİK VE ELEKTRONİK FAK.					
	HAVACILIK VE UZAY BİLİMLERİ FAK.					
	İNŞAAT FAKÜLTESİ					
	KİMYA METALURJİ FAK.					
	MADEN FAKÜLTESİ					
	MAKİNA FAKÜLTESİ					
	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ					

	MÜH.-MİMARLIK FAKÜLTESİ					
	MÜHENDİSLİK VE TEKN. FAK.					
	MÜH. VE DOĞA BİLİMLERİ FAK.					
	MİMARLIK FAKÜLTESİ					
	MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ					
	ORMAN FAKÜLTESİ					
	TARIM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ					
	TARIM BİLİM VE TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ					
	TARIM VE DOĞA BİLİMLERİ FAK.					
	TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ					
	UÇAK VE UZAY BİLİMLERİ FAK.					
	YAŞAM VE DOĞA BİLİMLERİ FAK.					
	YER BİLİMLERİ FAK.					
	ZİRAAT FAKÜLTESİ					
	ZİRAAT VE DOĞA BİLİMLERİ FAKÜLTESİ					
VIII	DENİZ BİLİM. VE TEKNOLOJİ FAK.	3.848	316	3.532	8	91
	DENİZ BİLİMLERİ FAKÜLTESİ					
	DENİZCİLİK FAKÜLTESİ					
	GEMİ İNŞ. VE DENİZ BİL. FAK.					
	GEMİ İNŞ. VE DENİZCİLİK FAK.					
	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ					
	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM FAKÜLTESİ					
	GÜZEL SANAT.TASARIM VE MİMARLIK FAK.					
	MÜZİK VE SAHNE SANATLARI FAK.					
	SANAT VE TASARIM FAK.					
	SU ÜRÜNLERİ FAK.					
	TEKSTİL TEKN. VE TASARIM FAK.					
IX	FEN FAKÜLTESİ	2.562	284	2.278	11	88
	FEN -EDEBİYAT FAKÜLTESİ (Fen programı)					
X	HUKUK FAKÜLTESİ	2.310	313	1.997	13	86
	İKTİSAT FAKÜLTESİ					
	İŞLETME FAKÜLTESİ					
	SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ					
	İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ					
	YÖNETİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ					
XI	DİL TARİH VE COĞRAFYA FAK.	2.053	284	1.769	13	86
	İLAHİYAT FAKÜLTESİ					
	İLAHİYAT BİLİMLERİ FAK.					
	İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ					
	DİNİ BİLİMLER FAKÜLTESİ					
	EĞİTİM FAKÜLTESİ					
	MESLEKİ EĞİTİM FAKÜLTESİ					
	SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ					
	HEMŞİRELİK FAKÜLTESİ					
	SPOR BİLİMLERİ FAK.					
	ENDÜSTRİYEL SAN.EĞT.FAK.					
	TİCARET TUR. EĞT.FAK.					
	TURİZM FAKÜLTESİ					

	İNSANİ VE SOSYAL BİL. FAK.					
	İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAK.					
	İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAK.					
	KÜLTÜR VE SOSYAL BİLİMLER FAK.					
	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER FAK.					
	ULAŞTIRMA VE LOJİSTİK FAK.					
	UYGULAMALI BİLİMLER FAK.					
	EĞİTİM BİLİMLERİ FAK.					
	EDEBİYAT FAKÜLTESİ					
	YABANCI DİLLER FAK.					
XII	FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ (Edebiyat prog)	1.923	284	1.639	14	85
	İLETİŞİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ					
	İLETİŞİM FAKÜLTESİ					
XIII	AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ	198	71	127	35	64
XIV	YABANCI DİL DESTEK BİRİMLERİ	Kazandığı fakültenin, yüksekokulun ve bölümün katkı payını öder.				
	YABANCI DİL HAZIRLIK SINIFLARI					
	YABANCI DİL HAZIRLIK OKULLARI					

Not: Birinci öğretim cari hizmet maliyeti

Kaynak: 22.10.2016 Tarih ve 2016/9377 Sayılı "2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar" 29865 Sayılı Resmi Gazete.

Tablo 2.6' da yükseköğretimin finansmanı için öğrencilerin ve devletin yaptığı katkı yer almaktadır. Türkiye'de, devletin yükseköğretime katkısının çok yüksek olduğu, öğrencinin katkısının ise çok düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm itibariyle, öğrenci ve devlet katkısı değişmektedir. Farklı alanlardaki bölümlerin öğrenim maliyetleri, gerekli olan ihtiyaçların çeşitli olmasından dolayı farklı tutarlarda olabilmektedir. Fen bilimleri ve mühendislik gibi alanlar; araç, gereç ve makine gerektirdiğinden dolayı, cari hizmet maliyeti sosyal bilimlerden farklıdır. Öğrenci katkı payları ise sosyal bilimlerde %12 ile %14 arasında iken fen bilimlerinde %3 ile %9 arasında değişmektedir.

İkinci öğretim ve uzaktan öğretim için alınan ücretler için 2547 sayılı kanunun 46. maddesinde 2011 yılında 6111 sayılı kanunun 172. maddesi ile yapılan düzenleme ile katkı payı ve öğrenim ücretleri arasında "...Öğrencilerden her bir dönem için birinci öğretimde öğrenci katkı payı, ikinci öğretim ve uzaktan öğretimde ise öğrenim ücreti alınır…" şeklinde bir ayırım yapılarak, öğrencilerden alınan ücretler öğrenim ücreti olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, cari hizmet maliyeti adı altında, birinci öğretim için öğrencilerden alınan ücretlerin "katkı payı", ikinci öğretim ve

uzaktan öğretim için alınan ücretlerin "öğrenim ücreti" olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır.

29.08.2012 tarih ve 28396 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 2012 / 3584 Karar Sayısı*"2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında öğrenimine devam eden veya yeni kayıt yaptıracak birinci öğretim ve açık öğretim öğrencilerinden, 4 üncü ve 11 inci maddelerdeki hükümler saklı kalmak kaydıyla, öğrenci katkı payı alınmaz. Bu öğrencilerden alınması gereken öğrenci katkı payı tutarları, devlet tarafından karşılanır"* hükmüne amirdir. YURTKUR tarafından daha önce, birinci öğretim öğrencilerine verilen katkı kredileri, 2012 yılında yapılan bu düzenlemeyle birlikte artık verilmemektedir.

2.3.3.3. Döner Sermaye Gelirleri

Döner sermaye, 2007 yılında yürürlüğe giren Döner Sermayeli İşletmeler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'nin 3. Maddesinde;

> *"Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerine kanunlarla verilen asli ve sürekli kamu görevlerine bağlı olarak ortaya çıkan ve genel idare esaslarına göre yürütülmesi mümkün olmayan mal ve hizmet üretimine ilişkin faaliyetlerin sürdürülmesi için, kamu idaresine bağlı olarak kurulmuş işletmelere tahsis edilen sermaye..."*

şeklinde tanımlanmıştır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58. maddesine göre üniversitelerde döner sermaye işletmesi kurulabilmektedir. Döner sermaye işletmesinin hizmetleri, üniversite yönetim kurulu, hastane yönetim kurulu, harcama yetkilisi, işletme müdürü, muhasebe yetkilisi, gerçekleştirme görevlisi ve diğer personeller tarafından yürütülür. Muhasebe hizmetleri ise Maliye Bakanlığına bağlı döner sermaye saymanlıkları tarafından yürütülmektedir (2547 Sayılı YÖK Kanunu, 1981: mad.58).

Tablo 2.7: Üniversite döner sermaye işletmelerinin, 2010-2015 yılları arası mali durumu(Milyon TL)

Yıl	Nakit	Alacak	Borç	Gider	Gelir
2010	1.205	1.182	1.657	5.021	5.193
2011	977	1236	1762	5624	5926
2012	489	1443	2343	6228	5991
2013	707	1522	2876	6547	6174
2014	1.050	1.639	2.899	8.039	7.758
2015	1.016	1.663	4.284	9.157	8.524

Kaynak:Döner Sermaye Mali Yönetim Sistemi (DMİS), (http://dmisproje.muhasebat.gov.tr/dss_verileri.php, çevrimiçi, 23.02.2017)

Yükseköğretim kurumlarına bağlı döner sermaye işletmelerinin faaliyet alanları; bilimsel görüş vermek, proje hazırlamak, araştırma, uygulama ve benzeri hizmetler yapmak, belirli bilimsel sonuçların uygulamasını sağlamak, üniversite ve ona bağlı kurumlarda hasta muayene ve tedavisi yapmak ve bunlarla ilgili tahlil ve araştırmaları yürütmek, faaliyet alanları ile sınırlı olarak mal ve hizmet üretiminde bulunmak gibi faaliyetleri yürütmek olarak tanımlanmıştır (SDÜ, 2017). Maliye Bakanlığının verilerine göre yükseköğretim kurumlarına bağlı döner sermayeli işletmelerin mali yapısı Tablo 2.7' de verilmiştir.

Yükseköğretim kurumlarında, döner sermaye işletmesi faaliyetlerinden elde edilen gelirler, birimler tarafından ayrı ayrı hesaplarda izlenmektedir. Bu gelirler, işletme adına mal ve hizmet satışları ve diğer gelirlerden oluşmaktadır (2547 Sayılı YÖK Kanunu, 1981: mad.58).

Üniversitelere bağlı döner sermayeli işletmeler tarafından elde edilen gelirlerin, tahsil edilen kısımları, 2547 sayılı YÖK Kanunun 58.maddesine göre "….. tıp ve diş hekimliği fakülteleri sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ile açık öğretim hizmeti veren yükseköğretim kurumları için asgari yüzde 35'i, ziraat ve veteriner fakülteleri, sivil havacılık yüksekokulu, sürekli eğitim merkezleri ile bünyesinde atölye veya laboratuar bulunan yükseköğretim kurumları için asgari yüzde 30'u, diğer yükseköğretim kurumları için ise asgari yüzde 15'i, ilgili yükseköğretim kurumunun ihtiyacı olan mal ve hizmet alımları, her türlü bakım, onarım, kiralama,

devam etmekte olan projelerin tamamlanmasına yönelik inşaat işleri ve diğer ihtiyaçlar ile yönetici payları için kullanılır. Bu oranları yüzde 75'ine kadar artırmaya üniversite yönetim kurulu yetkilidir.[(1)]" şeklinde açıklanmıştır. Bu maddeden anlaşılacağı üzere elde edilen döner sermaye gelirlerinin hangi gider kalemlerinde nasıl kullanılacağı açıklanmıştır.

Devlet üniversiteleri gelir kalemlerinin, hazine yardımı ve öz gelirler gibi iki ana başlıkta toplanabildiği daha önce ifade edilmiştir. Elde edilen döner sermaye gelirleri, öz gelirler grubuna girmektedir. Bütçe hazırlama dönemlerinde devlet üniversiteleri, döner sermaye gelir ve giderlerini ilgili cetvellerde göstermek zorundadır.

2.3.4. Yükseköğretimin Finansmanı Kapsamında YURTKUR Tarafından Öğrenciye Sağlanan Maddi Destekler

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, 1961 yılında yürürlüğe giren "351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu" ile kurulmuştur. Kurum özel bütçeli olup, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlıdır.

Kurum, 351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu gereğince, 1962 yılından itibaren öğrenim kredisi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince, 1985 yılından itibaren katkı kredisi, 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi Verilmesine İlişkin Kanun gereğince, 2004 yılından itibaren de burs vermektedir (URL-5).

Kurumun amacı, yurt içinde ve dışında yükseköğrenim gören öğrenciler için yurtlar yapmak ve bunların işletmesini sağlamak, beslenme yardımı yapmak, eğitim, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle milli ve manevi gelişmelerine katkı sağlamak,

---

[(1)] 17/2/2011 tarihli ve 6114 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle, (b) fıkrasında yer alan "ile sağlık uygulama ve araştırma merkezleri için asgari yüzde 35'i, ziraat ve veteriner fakülteleri, sivil havacılık yüksekokulu ile bünyesinde atölye veya laboratuar bulunan yükseköğretim kurumları için asgari yüzde 25'i, diğer yükseköğretim kurumları için ise asgari yüzde 15'i," ibaresi "sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ile açık öğretim hizmeti veren yükseköğretim kurumları için asgari yüzde 35'i, ziraat ve veteriner fakülteleri, sivil havacılık yüksekokulu, sürekli eğitim merkezleri ile bünyesinde atölye veya laboratuar bulunan yükseköğretim kurumları için asgari yüzde 30'u, diğer yükseköğretim kurumları için ise asgari yüzde 15'i," şeklinde; "yüzde 50'sine kadar" ibaresi "yüzde 75'ine kadar" şeklinde, aynı fıkranın ikinci paragrafında yer alan "yüzde 5'i" ibaresi "en az yüzde 5'i" şeklinde değiştirilmiş; (c) fıkrasının (1) numaralı bendinde yer alan "makam" ibaresinden önce gelmek üzere "28/3/1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinin beşinci fıkrası uyarınca ödenen tazminat dahil," ibaresi, (2) numaralı bendinde yer alan "657 sayılı Devlet Memurları Kanununa" ibaresinden önce gelmek üzere "Diğer öğretim elemanlarına ve" ibaresi eklenmiş; "diğerleri" ibaresi "diğer öğretim elemanları ile diğer personel" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

yükseköğrenim öğrencilerine kredi veya burs vermek, öğrencilerin yükseköğrenimlerini kolaylaştırmaktır (351 Sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kanunu, 1961: mad.2). YURTKUR, Türkiye'de yükseköğretim öğrencilerine maddi bakımdan destek sağlayan en önemli kuruluştur.

Söz konusu kanunla verilen görevlerin yanında (Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu(YURTKUR), 2016: 2);

- 2004 yılından itibaren 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi verilmesine İlişkin Kanun ile yüksek öğrenim öğrencilerine burs verilmesi, kurumun görevlerine eklenmiştir.
- 2011-2012 öğretim yılından itibaren 6082 sayılı Kanun gereğince yurt dışında yüksek öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerine burs, öğrenim kredisi ve barınma hizmeti verilmeye başlanmıştır.
- Kanunlarla kuruma verilen diğer görevleri de yerine getirme olanağı sağlanmıştır.

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından öğrencilere sağlanan maddi destekler ve yardımlardan kısaca bahsedilmesinde yarar vardır.

2.3.4.1. Öğrenim Kredisi

Ülke içinde ve dışında, yükseköğretim öğrencilerine, sosyal ve kültürel gelişimlerini kolaylaştırmak amacı ile devam ettikleri yükseköğretim kurumlarının normal öğrenim süresi içerisinde verilen ve zorunlu bir hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç paradır.

Öğrenim kredisinden yararlanacak olan öğrenciler[2] (URL-6);

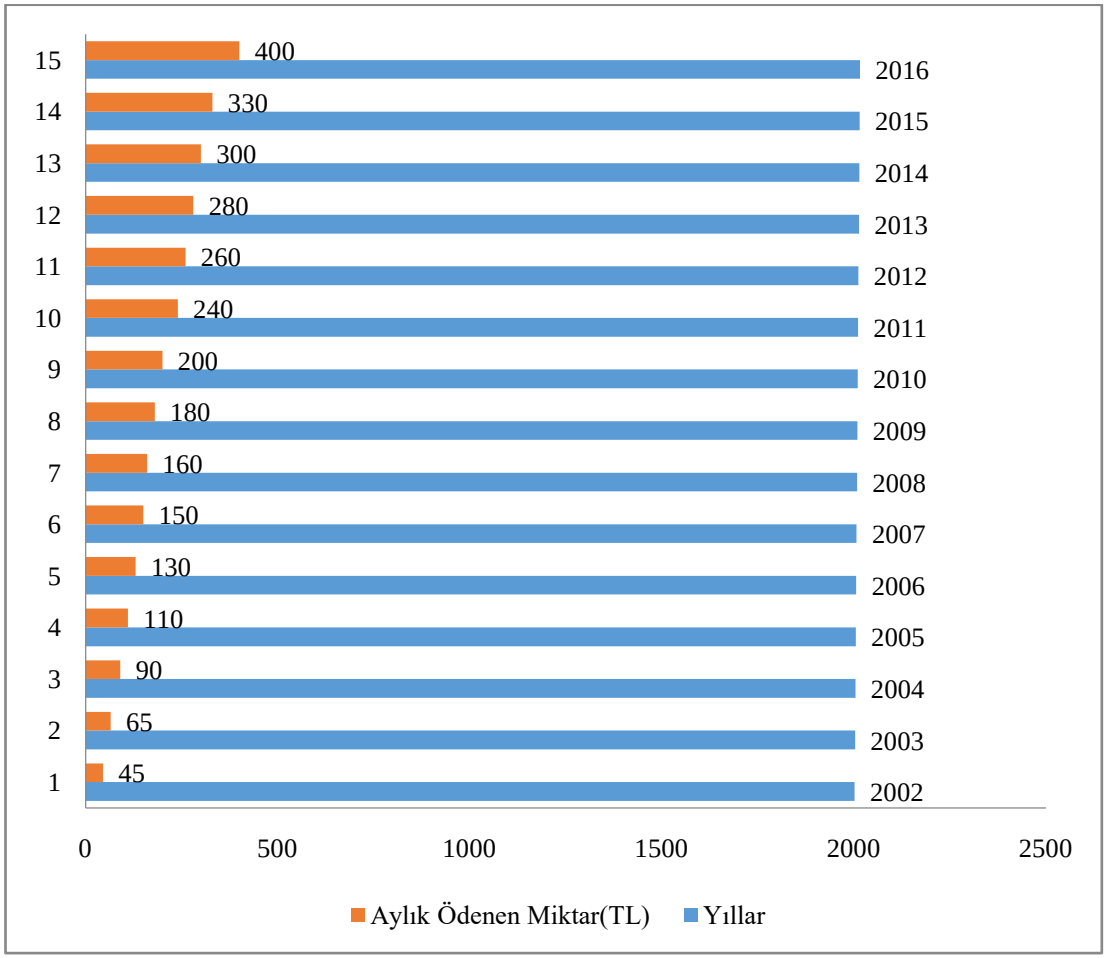
- Ön lisans öğrencileri,
- Lisans öğrencileri,
- Açık Öğretim öğrencilerinden sadece önceliğe sahip öğrenciler (şehit veya gazi çocuğu, anne ve babası veya ikisi de ölü vb.),

[2]*Bir öğrenci aynı anda, hem burs hem de öğrenim kredisi alamaz.*

- İki yıllık okullardan mezun olanlardan dikey geçiş ile dört yıllık yükseköğretim kurumlarına ara vermeden kayıt yaptıran öğrenciler[3],
- Yüksek lisans ve Doktora öğrencileri, öğrenim kredisi hizmetinden yararlanabilirler.

Grafik 2.2' de; 2002 ile 2016 yılları arasında öğrencilere sağlanan aylık kredi miktarlarının yüzde olarak değişimleri incelendiğinde, 2016 yılında 2002 yılına göre %788'lik bir artış gerçekleştiği görülmektedir. Bu artış oransal olarak çok büyük görünse de, öğrencilere sağlanan aylık kredi miktarının bir kişinin yaşam maliyetinin oldukça altında olduğu söylenebilir.

Grafik2.2:Yükseköğretim öğrencilerine verilen aylık kredi ve burs miktarı (TL)



Kaynak:YURTKUR, 2016 Yılı Performans Programı, Aylık Burs ve Kredi Miktarları,s.67,(http://yurtkur.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/PerformansProgramlari/2016_yili_performans_programi.pdf, çevrimiçi,25.02.2017).

[3] *İntibak sınıfında olanlara öğrenim kredisi verilmez.*

Alınan öğrenim kredilerinin, geri ödeme tutarı; öğrenciye normal öğrenimi süresince verilen tutarlara, Türkiye İstatistik Kurumu Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksindeki artışlar uygulanarak, hesaplanacak olan tutarın, alınan kredi tutarının üzerine ilave edilmesi suretiyle tespit edilmektedir (URL-7).

2.3.4.2. Burs

Dünya genelinde yükseköğretim kurumları, devlet ve özel üniversiteler olarak hizmet vermektedir. Türkiye'de ise 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu mevzuatı gereğince devlet ve vakıf olmak üzere iki şekilde yükseköğretim hizmeti sunulabilmektedir. Özel üniversite, Türkiye'de 2547 Sayılı YÖK kanunu çerçevesinde kurulamaz. Özel üniversite olarak kamuoyunda bilinen kurumlar vakıf üniversiteleridir. Vakıf üniversiteleri faaliyetleri sonucunda kar elde ederlerse, bu karı eğitim amacıyla kullanmaları zorunluluktur. Bu bağlamda, bursluluğu değerlendirdiğimizde, bir üniversite, ne kadar etkin ve verimli yönetilirse, o derecede kaynak yaratır ve daha çok burs verebilir.

Tablo 2.8: Burs, öğrenim kredisi ve katkı kredisi alan öğrenci sayıları

Yıllar	Burs	Öğrenim Kredisi	Katkı Kredisi
2002		451.550	405.791
2003		494.070	428.270
2004	54.724	522.670	459.595
2005	98.110	537.031	481.011
2006	135.497	569.276	505.348
2007	168.923	572.552	451.842
2008	181.490	578.009	466.492
2009	198.707	587.131	474.792
2010	234.130	611.903	478.601
2011	320.912	592.582	494.024
2012	348.774	667.293	565.102
2013	395.679	706.512	
2014	359.583	865.309	
2015	352.363	983.987	

Kaynak:YURTKUR, 2016 Yılı Performans Programı, Aylık Burs ve Kredi Miktarları,s.66,(http://yurtkur.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/PerformansProgramlari/2016_yili_performans_programi.pdf, çevrimiçi,25.02.2017).

Burs, ülke içinde ve ülke dışında yüksek öğrenim gören bireylere, sosyal ve kültürel gelişimlerini kolaylaştırmak amacıyla devam ettikleri yükseköğretim kurumlarının normal öğretim süreleri içerisinde başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere karşılıksız olarak verilen maddi destektir. Türkiye'de bu görevi üstlenen kurum YURTKUR' dur. Kurumun burs vermesinin temel amacı, ülke vatandaşlarının potansiyellerinin geliştirilmesi ve kullanılabilmesidir. Tablo 2.8' de YURTKUR' un sağladığı maddi desteklerden yararlanan öğrenci sayıları yıllar itibariyle gösterilmiştir. Tablo 2.8'e bakıldığında 2015 yılında YURTKUR tarafından sunulan öğrenim kredisi ve burstan yararlanan toplam öğrenci sayısı 1.336.350'dir.2015 yılında öğrencilere verilen toplam öğrenim kredisi ve burs tutarı ise; 3.651.520.959 TL(öğrenim kredisi)+1.256.400.341 TL (burs)= 4.907.921.300 TL'dir (Bkz. Tablo 2.9). Diğer yıllara ait YURTKUR tarafından öğrencilere sağlanan maddi desteklerin toplam tutarları Tablo 2.9'da sunulmuştur.

Tablo 2.9: Burs, öğrenim kredisi ve katkı kredisi ödeme tutarları (TL)

Yıllar	**Burs**	**Öğrenim Kredisi**	**Katkı Kredisi**
1962-2002		495.663.519,00	124.476.646,00
2003		362.775.551,05	73.342.156,00
2004	49.348.350,00	533.981.848,46	93.917.069,00
2005	123.570.901,99	680.058.722,00	113.389.306,23
2006	204.166.695,27	844.550.723,79	124.613.986,25
2007	298.532.432,21	961.674.342,33	127.170.625,02
2008	320.822.746,27	1.036.282.402,65	129.671.142,00
2009	375.601.240,39	1.213.653.195,22	141.242.128,50
2010	525.626.851,16	1.335.319.840,76	152.908.588,00
2011	804.125.271,85	1.646.005.524,90	159.365.591,15
2012	1.021.216.946,16	1.942.806.159,14	162.683.979,29
2013	1.205.588.620,95	2.250.046.014,40	
2014	1.173.467.808,68	2.936.490.052,82	
2015	1.256.400.341,00	3.651.520.959,00	
TOPLAM	**7.358.468.205,93**	**19.890.828.855,52**	**1.402.781.217,44**

Kaynak:YURTKUR, 2016 Yılı Performans Programı, Aylık Burs ve Kredi Miktarları,s.68,(http://yurtkur.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/PerformansProgramlari/2016_yili_performans_programi.pdf, çevrimiçi,25.02.2017).

YURTKUR tarafından karşılıklı ve karşılıksız maddi destek sağlanan öğrenci sayıları Tablo 2.8'de, tutarları da Tablo 2.9' da yer almaktadır. 2004 yılında resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "5102 sayılı Yükseköğretim Öğrencilerine Burs ve Kredi Verilmesine İlişkin Kanun" ile başta üniversiteler olmak üzere devletin çeşitli kuruluşları tarafından (belediyeler hariç) yükseköğretim öğrencilerine verilen burs, kredi ve nakdi yardım olarak yapılan yardımların 2004 yılından itibaren YURTKUR tarafından tek bir çatı altında toplanmasına karar verilmiştir (Özekicioğlu, 2013: 108-109). Bundan dolayı burs alan öğrenci sayısı 2004 yılından itibaren başlamaktadır. Ayrıca 2012 yılından sonraki yıllarda, devlet tarafından, birinci öğretim öğrencilerinden katkı payı alınmadığından dolayı katkı kredisi YURTKUR tarafından verilmemektedir.

Tablo 2.10: Yurt dışı burs, kredi alan öğrenci sayıları ve tutarları(TL)

Yıllar	Burs		Öğrenim Kredisi		Toplam	
	Öğrenci sayıları	Verilen Top.Tutar	Öğrenci sayıları	Verilen Top.Tutar	Öğrenci sayıları	Verilen Top.Tutar
2012	331	2.065.375,00	4.106	15.539.970,00	4.437	17.605.345,00
2013	942	2.967.386,00	6.780	29.101.726,00	7.722	32.069.112,00
2014	707	3.575.863,00	10.544	47.682.055,77	11.251	51.257.918,77
2015	816	4.327.611,00	16.446	78.188.200,00	17.262	82.515.811,00
Toplam	2.796	12.936.235,00	37.876	170.511.951,77	40.672	183.448.186,77

Kaynak:YURTKUR, 2016 Yılı Performans Programı yayınından derlenmiştir.(http://yurtkur.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/PerformansProgramlari/2016_yili_performans_programi.pdf, çevrimiçi,25.02.2017).

Tablo 2.10' da görüldüğü üzere yurtdışı öğrencilerine, 2012 yılından itibaren YURTKUR tarafından hem burs hem de öğrenim kredisi verilmeye başlanmıştır. Özellikle öğrenim kredisi verilen öğrenci sayısı ve verilen kredi miktarında yıllar itibari ile oldukça önemli oranlarda artış olduğu görülmektedir.

2.3.4.3. Beslenme ve Barınma

Örgün eğitim veren bir yükseköğretim kurumuna kayıtlı olan ve öğrenci ailesinin YURTKUR yurdunun bulunduğu şehrin dışında ikamet eden (%40 engelli,

yetiştirme yurdunda kalarak liseyi tamamlayan, anne ve babası vefat etmiş olan - devlet koruması altındaki öğrenciler hariç) öğrencilere, YURTKUR tarafından barınma ve beslenme desteği sunulmaktadır (URL-8).

Kurum yurtlarında barınan şehit ve gazi çocukları, anne ve babası vefat etmiş öğrenciler ve devletin koruması altındaki diğer öğrencilerden yurt ücreti alınmamaktadır.

2016 -2017 Öğretim döneminde öğrencilerin ekonomik koşulları da dikkate alınarak aylık yurt yatak ücreti 150 TL olarak belirlenmiştir. Standardı yüksek, özel nitelikli yurtların aylık ücreti ise 160-265 TL arasındadır. Ayrıca kurum yurtlarında barınan öğrencilere yapılan günlük beslenme yardımı; 19 Eylül 2016 tarihinden itibaren sabah kahvaltısı yardımı 3,00 TL, akşam yemeği yardımı ise 6,50 TL olmak üzere toplam 9,50 TL olarak uygulanmaktadır (URL-9). Tablo 2.11'de Türkiye' de yükseköğretim için kullanılan yurtlar ve kapasiteleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.11: Yurt sayısı ve kapasite durumu

Yurt Sayısı	**Yurt Tipi**		**Kapasite**	**Cinsiyet**	
	Kız Yurtları	294		Kız	289.595
	Erkek Yurtları	183			
	Karma Yurtları	121		Erkek	165.036
	Toplam	598		**Toplam**	454.631

Kaynak:YURTKUR, 2016 Yılı Performans Programı yayınından derlenmiştir.(http://yurtkur.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/PerformansProgramlari/2016_yili_performans_programi.pdf, çevrimiçi, 25.02.2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORÇLANMA FİNANSMAN YÖNTEMİ VE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ UYGULAMALARI

Çalışmanın bu bölümünde, yükseköğretimde dünyada yaygın bir şekilde özel finansman kaynakları içerisinde kullanılan finansman yöntemlerine değinilmiş ayrıca bu yöntemleri kullanan seçili ülkelerdeki uygulama örnekleri hakkında güncel bilgiler sunulmuştur. Bu ülkelerin geçmişten günümüze uyguladıkları borçlanma programlarından bahsedilmiş ve yürürlükte olan borçlanma programlarına ait borçlanma tutarları hakkında güncel bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Borçlanma Yöntemi

Yükseköğrenim hizmeti alan bireylerin, borçlanma yoluyla öğrenim maliyetlerini karşılamaları küresel olarak yükseköğretim finansmanı için kullanılan popüler bir strateji haline gelmiştir. Borçlanma yöntemi, yükseköğretim hizmeti maliyetinin, faydalanan kişiler tarafından paylaşılması esasına dayanmaktadır.

Öğrenci borçlanma uygulamasının geçmişi çok eskilere dayanır. İlk kez 1806 yılında Darmouth Üniversite'sinde (ABD) uygulanmıştır. Sistem daha sonra özellikle yoksul aile çocuklarının yükseköğretime girişlerinin kolaylaştırılması amacıyla 1930'larda İngiltere'de teorik olarak ele alınmıştır. 1950'lerin sonunda M.Friedman tarafından yeniden ele alınarak, özellikle hükümetler tarafından finanse edilecek fonlarla, öğrencilerin kendileri için yatırım yapma fikri savunulmuştur. 1964 yılında İngiltere'de IEA (Institute of Economic Affairs) adlı kurum öğrenci borçlanma modelini önermiş, fakat daha sonra iktidara gelen hükümet tarafından bu öneri göz ardı edilmiştir. İngiltere'de N. Barr'ın gelire dayalı borçlanma sisteminin uygulanması konusunda yaptığı çalışmalar ile günümüzde gelinen son durum itibariyle sistem çalışmakta ve desteklenmektedir (Ergen, 2006b: 135).

Yükseköğretimin finansmanında, özel finansman yöntemi olarak uygulanan borçlanma yönteminin kullanım amaçları şu şekilde sıralanabilir (Johnstone, 2005: 22-23);

- Öğrencilerin, bir yükseköğretim kurumunda öğrenim görmesi açısından yaşadığı finansal imkânsızlıkların, borçlanma programlarıyla aşılması ve üniversitelere girişlerinin sağlanması,
- Öğrencilerin aldıkları hizmetin bedelinin bir kısmını karşılaması ile devlet ve vergi ödeyenler üzerindeki yükün azaltılması,
- Öğrenim masraflarının bir kısmının öğrencilere ödettirilmesiyle yükseköğretim kurumlarının kapasite ve kalitelerinin arttırılması amacıyla ilave gelir sağlanması,
- Bu yöntemle finansal olanakları artan öğrencilerin kamu üniversiteleri dışındaki özel yükseköğretim kurumlarında eğitim almaları sonucu, özel yükseköğretim kurumlarının desteklenmesi.

Bu bağlamda, borçlanma yönteminin uygulanmasının temelinde, kamu ekonomisi dışında özel ekonomilerinde sisteme dâhil edilmesi ile hizmetten yarar sağlayan öğrencilere finansman yükünün kaydırılması amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleşmesinde ise, ülkelerin ekonomik kalkınma düzeyleri ile birlikte ekonomik faktörlerde önemli bir etkiye sahiptir (Ergen, 2006b: 137). Bir başka deyişle, borçlanma yönteminin amacı, öğrencilerin maliyet paylaşımına ortak olmasıdır.

Ülkeler yükseköğretim için azalan kaynaklarının sebeplerini, artan küresel rekabete ve yavaşlayan ekonomik sistemlere bağlamaktadırlar. İlköğretim ve ortaöğretim için yetersiz kaynakların ayrılması hususunda, yükseköğretimin devlet tarafından finanse edilmesi lüks olarak gözükmektedir. Yükseköğretimin kamusal kaynaklarla karşılanması ekonomiler için gereksiz bir kısıtlamaya sebep olmaktadır. Öğrencilerin katılması gereken bazı masraflar ve maliyetlerin, borçlanma finansman yöntemiyle karşılanması gereklidir (Martin, 2016: 351). Eğitime ayrılan kaynakların yeterli seviyede olmaması, öğrencilerin borçlanma ile maliyetlerini karşılaması yönündeki yöntemlerin geliştirilmesine ve geliştirilen bu yöntemlerin ülkeler tarafından yardım fonlarıyla desteklenmesi suretiyle, sürekliliğinin sağlanmasına yol açmıştır.

Borçlanma programında, öğrenci ve ailelerinin üniversite seçimlerini etkileyecek ilk aşama, yükseköğretim kurumlarının öğrenim bedelleridir. Öğrenciler mezun olduktan sonra elde edecekleri gelirleri göz önünde bulundurarak, gerektiği kadar borçlanma yoluna gitmektedirler. Bu durum öğrencileri, kendilerine uygun bir

borçlanma programı seçimine itmektedir. Bu bağlamda, iyi düzenlenmiş borçlanma programlarının oluşturulması gerekliliktir. Ayrıca ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik durum ve sosyal koşulları dikkate alınarak borçlanma programlarının oluşturulması gereklidir.

Borçlanma programları oluşturulurken, bazı temel soruların cevaplanması, programın düzgün işlemesi açısından önemlidir. Genel olarak bu sorular (Özekicioğlu, 2013: 49-50);

- Borçlanma programının yönetimi (devlet, bağımsız kurumlar, üniversiteler ve bankalar) kimler tarafından yapılacak?
- Borçlanma programında, borç verilecek olan öğrenciler hangi kriterlere (gelir grubuna, kabiliyetlerine göre v.b.) göre seçilecek?
- Borçlanma programının garantörlüğünü (aileler, devlet, bankalar v.b.) kim yapacak?
- Öğrencilere yardım (burs, bağış v.b.) sağlanacak mı?
- Öğrencilere verilecek borcun, en makul seviyesi ne olacak?
- Yükseköğretim kurumlarının borçlanma programındaki rolü (uygunluğunu onaylamak, yoksul öğrencilerin seçimi, finansal destekler konusunda öğrencilere danışmanlık yapmak) ne olacak?
- Borçların geri ödenmesinde uygulanacak olan faiz oranı (sıfır faiz oranı, enflasyona bağlı faiz oranı, piyasa faiz oranı, desteklenmiş faiz oranı) ne olacak?
- Borçların geri ödeme süreleri (ipotek tipi geri ödeme, gelire bağlı geri ödeme, borcun geri ödemelerini erteleme veya iptal etme olanakları, v.b.) ne olacak?
- Geri ödemeler hangi kurumlar tarafından (öğrenci borçlanma kurumları, bankalar, işverenler, ulusal vergi sistemi, ulusal sigorta sistemi v.b.) alınacak?

şeklinde ifade edilebilir.

Yukarıdaki sorular yanıtlanarak tasarlanan bir öğrenci borçlanma programının çeşitli özellikleri bulunmaktadır. Borçlanma programları, öğrenim bedelleri ve yaşam maliyetlerini kapsayacak şekilde öğrenci maliyetlerinin tümünü karşılamaya uygun olmalıdır (Özekicioğlu, 2013: 50).

2008 yılında yapılan "*Avustralya Yüksek Öğretimindeki Bradley İncelemesi"* başlıklı çalışmada; mevcut öğrenci gelir desteğinin yetersizliğinin kişi veya grupları olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiş ve bu konuda önlemler alınması gerekliliği raporda ifade edilmiştir (Higgins, 2011: 462). Bu bağlamda, oluşturulacak borçlanma programları öğrencilerin tüm maliyetlerini karşılayacak yeterlilikte olmalıdır.

Uygulanacak olan programda, geri ödeme oranı, kamu borçlanma masrafına eşit bir oran içermelidir. Borçlanma türünün, gelire dayalı geri ödemeler yoluyla (borçlunun mezuniyet sonrası elde edeceği gelirin belirli bir yüzdesi olarak hesaplanan ya da gelir vergisi yoluyla da tahsil edilebilen ödemeler) yapılması ve borcun geri ödenmeme riskine karşın korunması önem arz etmektedir. Böylece, borç veren kamu ve özel kurumlar karşılıksız bir borç verme riskine karşı korunmaktadır (Özekicioğlu, 2013: 55).

Yükseköğrenim öğrencileri kendi hayatlarına yaptıkları yatırım olarak gelecekte bu yatırımın bedeli için borçlanmış olurlar. Öğrenciler, mezun olduktan sonra öğrenim boyunca aldığı borcu iki farklı şekilde geri ödeyebilmektedir. Öğrencilere sunulan borçlanma yöntemleri ve geri ödeme alternatifleri aşağıdaki şekilde ortaya konulabilir.

3.1.1. Geleneksel İpotek Tipi Borçlanma

Mezuniyet sonrası önceden belirlenen sabit bir süre içerisinde eşit taksitlerle, öğrencilere ödeme imkânı sağlayan bir borçlanma yöntemidir (Woodhall ve Richards, 2008: 189). Bu borçlanma türü, yükseköğretim finans sisteminin ilk tipi olarak bankalar tarafından sağlanan devlet destekli krediler şeklindedir ve geri ödeme önceden belirlenmiş olan belirli bir miktar üzerinden yapılmaktadır (Chapman, 2014: 29).

Geri ödemeler, küçük bir miktarla başlayıp giderek artan bir şekilde planlanabilmekte, ayrıca faiz oranı sabit ve değişken olabilmektedir (Johnstone, 2005: 10). Borçlanma tutarları, öğrencilerin yaşam masraflarını ve öğrenim bedelini kapsamaktadır.

Geleneksel ipotek tipi borçlanma yönteminin öğrenciler ve borç veren kurum/kuruluşlar açısından olumsuz yönleri mevcuttur. Öğrenciler açısından olumsuz yönü, mezuniyet sonrası ilk yıllarda öğrencileri ağır bir geri ödeme yükünün bekliyor oluşudur. Genellikle yükseköğretimden yeni mezun olan bir kişinin ilk zamanlardaki geliri düşüktür ve zaman içinde artış göstermektedir. Bu durumda mezun öğrenciler düşük gelir elde etmelerine rağmen, sonraki dönemlere göre daha büyük bir borç yükü altına girmektedirler. Dolayısıyla mezun öğrenciler geri ödeme taksitlerinde zorlanabilmektedir (Özekicioğlu, 2013: 58).

Bu yöntemin borç veren kurum/kuruluşlar açısından olumsuz yönü ise, borçlanma programının riskli ve belirsizliklerle dolu bir yapı olmasıdır. Borçlanan öğrenci mezun olduktan sonra borcunu ödemediğinde, borç veren kurum/kuruluş için herhangi bir güvence kaynağı olmadığından dolayı bu borç hiçbir şekilde tahsil edilemeyebilir (Özekicioğlu, 2013: 58).

3.1.2. Gelire Bağlı Borçlanma

Avustralya, 1989 yılında, yüksek öğretim maliyetini finanse etmek için gelir koşullu bir borçlanma sistemini yürürlüğe koyan ve başarılı bir şekilde uygulayan, dünyanın ilk ülkesi olmuştur (Chapman, 2014: 26). Avusturalya'da uygulanan sistem, borçların gelire bağlı olarak gelir vergisi sistemi aracılığıyla toplanabildiği, üniversitede öğrenim gören öğrencilere mezuniyetten sonra ödeme imkânı sağlayan bir borçlanma programıdır.

Yüksek Öğrenim Katkısı Programı (Higher Education Contribution Scheme-HECS) olarak bilinen protokol, gelir koşullu borçlanma (Income Contignent Loan-ICL) olarak da bilinen bir anlaşmadır. Bu anlaşma veya borçlanma tipi normal kredilerden farklı olan bir borçlanma türüdür. Farklılığın nedeni; borçluların gelirlerinin belirli bir seviyeye ulaştığı zaman geri ödemelerin yapılacak olmasıdır (Chapman, 2014: 27).

Öğrenciler bu borçlanma yöntemi ile finanse edilerek, mezun olduktan sonra elde edecekleri gelir üzerinden belirli bir oranda taksitler halinde geri ödeme yapmaktadırlar. Bu durum, gelire bağlı borçlanma yöntemini ödeme miktarı daha önceden belirlenmiş olan geleneksel ipotek tipi borçlanma yönteminden daha

avantajlı kılmakta ve ülkeler açısından daha çok tercih edilen bir borçlanma programı olmasını sağlamaktadır.

HECS sistemi Avustralya'da başlatıldıktan sonra diğer ülkelerde de farklı şekillerde kullanılmaya başlanmıştır. Ülkelerde kullanılan uygulama örnekleri aşağıda özetlenmiştir (Chapman, 2014: 30-31);

- 1992'de Yeni Zelanda'da HECS sisteminin bir benzeri yürürlüğe konularak uygulanmıştır. Kullanılmaya başlanan bu borçlanma programı, Avustralya' nın kullanmış olduğu HECS' e çok benzer olmasına rağmen uygulanan protokol çok önemli bir farklılık taşımaktadır. Bu farklılık borçlanma yapacak kişilerden %5 oranında yıllık sabit bir faiz alınmasından kaynaklanmaktadır. Ancak 2008 yılında, devlet destekli yardımlar aracılığıyla faiz oranı sıfıra çekilmiştir,
- 1997'de İngiltere'de, geleneksel ipotek borçlanma tipi olarak uygulanan borçlanma sistemi, gelire dayalı borçlanma sistemine dönüştürülerek, 2005 yılında üniversiteler için dünyada kullanılan oranlar dâhilinde benzer bir sistem oluşturulmuştur. Ancak 2011 yılında, yeni hükümet tarafından yüzde üç yüzün üzerinde öğrenim ücretlerine zam yapılmış ve devlet destekli yardımlar açıkça sonlandırılmıştır,
- Tayland hükümeti, Tayland Gelir Koşullu ve Ödenek Kredi Sistemi (Thailand Income Contingent and Allowance Loan-TICAL) olarak bilinen gelire bağlı borçlanma sistemine 2006 yılında geçiş yapmıştır. Daha önce kullanılan borçlanma programı ise geleneksel ipotek tipi borçlanma sistemidir. Fakat bir yıl sonra tekrar eski sisteme geri dönüş yapılmıştır,
- Macaristan 2003 yılında, gelire dayalı borçlanma programını yürürlüğe koyarak uygulamaya başlamıştır,
- Amerika'da, Başkan Bill Clinton, 1994'te mevcut öğrenci borçlanma programına, gelire bağlı borçlanma sistemine benzer özellikte yeni bir takım değişiklikler eklemiş ancak borçlanma sisteminde bu değişiklik önemli bir yer kaplamamıştır,
- 2014'de Kazanç Koşullu Eğitim Kredileri (Earnings Contingent Education Loans- ExCEL) ABD'de yürürlüğe konulmuştur,

- Güney Kore ve Hollanda da gelire bağlı borçlanma sistemini, 2012 yılında yürürlüğe koyarak uygulamaya başlamışlardır.

Belirtildiği üzere, 1989 yılında Avustralya'da yüksek öğrenim için geniş tabanlı bir risk paylaşımı olarak, gelire dayalı borçlanma sistemi uygulanmıştır. Bu sistem ile risk paylaşımına öğrencilerin katılımı sağlanarak, hükümetin yükseköğretime yaptığı yatırım maliyetlerinin azaltılması amaçlanmıştır. HECS sisteminde, gelecekteki gelir üzerinden yapılacak geri ödemelerde reel faiz oranı sıfırdır (Chapman, 2014: 31).

İyi bir şekilde tasarlanmış gelire dayalı bir borçlanma sisteminin üç önemli özelliği vardır (Barr, 2014: 72);

- Faiz oranı, finans maliyetine eşit olmalı ya da biraz daha yüksek olmalıdır,
- Kullanımını kolaylaştırmak amacıyla borçlanma, öğrenim ücretlerini karşılamak için yeterli büyüklükte olmalı ve gerçek yaşam masraflarını karşılamalıdır. Ayrıca geri ödemeler, ömür boyu düşük ücrete sahip olabilecek mezunların, ödemelerini rahatlıkla yapabileceği bir şekilde oluşturulmalıdır,
- Önemli bir bileşen ise gelire dayalı formüle edilmesi suretiyle düşük cari gelirlere karşı sigortadır.

3.2. Çeşitli Ülkelerdeki Borçlanma Programı Uygulamaları

Yükseköğretime katılımın ve erişimin artması hem gereklidir hem de arzu edilen bir durumdur. Ancak yükseköğretim maliyetli bir hizmettir. Dolaysıyla, ülkeler açısından büyük tutarlarda kamu yatırımı yapılmasına neden olmaktadır.

Yükseköğretim, günümüzden 50-60 yıl öncesine kadar, mali anlamda çok önemli görülmemiştir. Ancak, küreselleşme süreci ile birlikte yükseköğretim kültürel yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline dönüşmüştür (Barr, 2014: 67-68). Değişen beklentiler ve anlayışlar ile ülkelerin geçmişte mali anlamda önemli olarak görmediği yükseköğretim, günümüzde ülkeler için ekonomik refahın sağlanabilmesi açısından motor konumunda olan ve büyük yatırımların yapıldığı bir alana dönüşmüştür.

Günümüzde ülkeler arasında ekonomik, politik ve kültürel sistemler açısından farklılıklar olmasına rağmen tüm dünyada hâkim olan ana tema mali tasarruftur. Yükseköğretimde mali tasarrufun sağlanabilmesi açısından, dünyanın birçok ülkesinde borçlanma programları kullanılmaktadır. Ancak bu programların uygulanmasında en önemli sorun, borçların geri ödenmesinde ortaya çıkmaktadır.

Borçlanma yöntemi olarak gelire dayalı yöntem ve geleneksel ipotek tipi borçlanma yöntemleri, dünya genelinde yükseköğretimin finansmanında kullanılmaktadır. Mevcut gelire dayalı bir borçlanma sisteminde, geri ödemeler borçlunun gelir vergisi öncesi kazancından tahsil edilemiyorsa önemli bir sorun teşkil etmektedir. Sanılanın aksine, geleneksel ipotek tipi borçlanma yönteminde geri ödemelerin çok daha kolay toplanabildiği düşüncesi yanlış bir düşüncedir. Her iki yöntemde en büyük sorun geri ödemelerin tahsilinde yaşanmaktadır. Bu bağlamda, kurumsal kapasite eğer yeterli değilse, tek çözüm kurumsal kapasiteyi geliştirmek olacaktır. Dünya kurumsal kapasite hakkında iyimser varsayımlara dayandırılmış başarısız borçlanma sistemleri ile doludur (Barr, 2014: 74).

Dünya genelinde ülkelerin kullandığı borçlanma yöntemi sistemlerine göre farklı geri ödeme seçenekleri bulunmaktadır. Bunlara örnek verilecek olursa (Barr, 2014: 74);

- Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiltere'de mevcut gelire dayalı olarak geri ödemeler yapılmaktadır,
- İsveç'te geri ödemeler, önceden belirlenmiş tutarlara göre yapılmaktadır
- Hollanda'da ise karma bir sistem uygulanmaktadır. Hollanda borçlanma yöntemi olarak, geleneksel ipotek tipi borçlanma sistemini kullanmaktadır. Fakat bir kişinin elde ettiği gelir düşükse, kişi borçlanma yönetimleri ile ilgili yerlere başvurarak, mevcut gelirine uygun düşük geri ödeme oranlı bir planı yeniden hazırlattırabilmektedir.

Yukarıdaki örneklemelere göre borçlanma yöntemi her ülkede farklı bir şekilde kullanılmaktadır. Bazı ülkeler gelire dayalı borçlanma sistemini, bazıları geleneksel ipotek tipi borçlanma sistemini kullanmaktadır. Ancak, borçların geri ödenmesinde, her ikisini karma bir şekilde kullanan ülkeler olduğu da görülmektedir.

Borçlanma sisteminde düzenli olarak geri ödemelerin tahsilâtını mümkün kılan mevcut gelire dayalı sistemin kurumsal kapasiteye sahip en iyi yöntem olduğu söylenebilir.

3.2.1. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık, İngiltere, Galler, Kuzey İrlanda ve İskoçya'dan oluşmaktadır. 1992'ye kadar Birleşik Krallıkta uygulanan tek bir yükseköğretim politikası varken, 1992 yılından itibaren, İngiltere, İskoçya ve Galler için farklı fon konseyleri oluşturulmuştur.

Birleşik Krallık'ta gelire bağlı borçlanma sistemi yaygın olmasına rağmen, öğrenim ücretleri için borçlanma sadece İngiltere'de uygulanmaktaydı. 1998 yılında ilk kez Robbins raporunda, gelire bağlı borçlanma programı görüşleri, Peacock ve Wiseman ile savunulmuş, daha sonra Barr ve Crawford ile desteklenmiştir (Barr, 2014: 78).

Birleşik Krallıkta üniversite ve kolej öğrencilerine gerekli desteğin verilebilmesi için, Öğrenci Borçlanma Şirketi (Students Loans Company- SLC), 1989 yılında kurulmuştur. Kar amacı gütmeyen ve devlete ait olan bir kuruluştur. Kurumun temel işlevi İngiltere genelindeki öğrencilere maddi destek sağlamaktır. İngiltere'nin dört ülkesinde uygulanış biçimleri arasında farklılıklar vardır. Bunun nedeni, İngiltere, Kuzey İrlanda, Galler ve İskoçya'nın öğrenci finansmanı konusunda, farklı politikalara sahip olmasıdır. Öğrenci borçlanmaları, yaşam masraflarını ve öğrenim ücretlerini kapsamaktadır (URL-10). 2006 yılından beri uygulanmakta olan bu sistemde geri ödemeler, gelir vergisinin yanında mevcut kazanç temelinde bir bordro kesintisi olarak toplanılmaktadır (Barr, 2014: 78-79).

Birleşik Krallık'ta SLC tarafından yükseköğretim öğrencilerine sunulan destekler; Lisans (Undergraduate), Lisansüstü (Postgraduate) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

3.2.1.1. Lisans Öğrencilerine Sağlanan Destekler

Tam zamanlı lisans öğrencileri için sunulan destek türleri (URL-11);

- Öğrenim ücretlerinin tamamını karşılayacak borçlanma,
- Yaşam masraflarının karşılanması için Bakım Borçlanmaları,

- Yaşam masraflarının karşılanması için bağışlar,
- Öğrencilerin bakmakla yükümlü oldukları çocuk veya yetişkinler(sakat veya öğrenme güçlüğü çeken) için ekstra destek, lisans öğrencilerine sunulur.

Öğrenim ücretleri borçlanmaları; öğrenim ücretleri maliyetlerini karşılamak için öğrencilere gelirlerine dayandırılmaksızın verilen bir borçlanmadır (URL-11).

Öğrenim ücretleri için Birleşik Krallık tarafından geri ödemesiz olarak maddi destek sağlanmaktadır. Tam zamanlı öğrenciler için Öğrenim Ücreti Hibesi (Tuition Fee Grant full-time) ve yarı zamanlı öğrencilere Ücret Hibesi (Fee Grant-part time) olarak, devlet tarafından verilen iki türlü maddi destek vardır. Sağlanan yardımlar, öğrenim masraflarının bir bölümünü karşılamakta ve üniversitelere doğrudan devlet tarafından ödenmektedir (URL-11).

Öğrenim ücretleri için 2017/18 eğitim-öğretim yılında 9.250£'ya kadar borçlanma miktarı, SLC tarafından öğrencilerin bağlı oldukları üniversite veya koleje akademik yıl boyunca üç taksit halinde doğrudan ödenmektedir (URL-12).

Yaşam masrafları için borçlanma (Loans for Living Costs); yaşam maliyetlerinin karşılanması olarak sunulan Bakım Borçlanmaları (Maintenance Loans), SLC tarafından, İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'da yaşayan uygun öğrencilere verilir. Tüm bakım borçlanmalarına geri ödemelerde, faiz tahakkuk etmektedir (URL-11).

Tablo 3.1: Yaşam masrafları borçlanma miktarları

Tam Zamanlı Öğrenci	2016-2017 Eğitim Yılı	2017-2018 Eğitim Yılı
Evinde yaşayan öğrenciler	6.904 £'e kadar	7.097 £'e kadar
Londra dışında, evden uzakta yaşayan öğrenciler	8.200 £'e kadar	8.340 £'e kadar
Londra içinde, evden uzakta yaşayan öğrenciler	10.702 £'e kadar	11.002 £'e kadar
İngiltere dışında, bir öğrenim yılı yurtdışı eğitim yapan öğrenciler	9.391'e kadar	9.654 £'e kadar

Kaynak: United Kingdom Official Website, (https://www.gov.uk/student-finance/new-fulltime-students, URL-13, çevrimiçi,10.03.2017)

Tablo 3.1'de yaşam masrafları için verilen bakım borçlanma miktarları verilmiştir.

Öğrencilere yaşam masrafları için verilen maddi destekler şunlardır (URL-11);

- **Bakım Hibesi (Maintenance Grant);** Kuzey İrlandalı öğrencilere özellikle düşük gelirli olanlara, genel yaşam masrafları olarak öğrenim süresince maddi destek verilmektedir. Bakım borçlanması miktarı ile orantılı olarak bakım hibesi/yardımı sağlanmaktadır. Bakım hibesi/yardımı ne kadar yüksek ise Bakım borçlanması da o kadar düşük olur.
- **Galler Hükümeti Öğrenme Hibesi (Welsh Government Learning Grant);** Yüksek öğrenim gören öğrencilere özellikle düşük gelirli olanlara, öğrenim gördükleri süre içerisinde yardım sağlanır. Öğrencinin hibe miktarı ne kadar yüksek ise Bakım Borçlanması da o kadar düşük olur.
- **Özel Destek Hibesi (Special Support Grant);** Kuzey İrlanda ve Galler'deki öğrencilere verilir. Engelli veya tek ebeveyn gibi ekstra gereksinimleri olan öğrenciler için geçerlidir.
- **Yarı zamanlı Kurs Hibesi (Part-time Course Grant)**; Yarı zamanlı öğrenciler için ders masrafları (kitaplar, malzemeler v.b.) verilen maddi bir destektir.

Birleşik Krallıkta, öğrencilerin öğrenim ücretleri ve yaşam maliyetlerini karşılamaları için sağlanan desteklerin geri ödemeleri, gelire dayalı olarak Plan1 ve Plan2 olmak üzere iki şekildedir;

Plan1; bu geri ödeme planı aşağıdaki öğrenciler için geçerlidir (URL-14);

- 1 Eylül 2012'den önce başlayan İngiliz ve Galler öğrencileri,
- Tüm İskoç ve Kuzey İrlandalı öğrenciler.

Geri ödemeler, haftalık veya aylık gelir eşiğinin üzerinde kazanç elde edildiği zaman, herhangi bir dönemde vergi öncesi kazançtan, işveren tarafından ücret bordrosunda yapılan bir kesinti yoluyla tahsil edilmektedir. Gelir eşiğinin (aylık 1.457£) üzerinde olan kazancın, %9'u geri ödeme olarak yapılır. Geri ödeme için örnek verilecek olursa, aylık ödemelerde vergi öncesi 1.750 £ kazanıldığı zaman, kazanılan ile eşik arasındaki farkın %9'u geri ödeme olarak yapılmakta ve şu şekilde hesaplanmaktadır; 1,750£ - 1,457£ = 293£ aradaki fark bulunarak, 293£'ün %9'u=26£ şeklinde hesaplanır. Böylece örnekte öğrencinin aylık geri ödemesi 26 £

olarak hesaplanır. Plan1 için 2016/17 yılı için belirlenen faiz oranı %1,25'tir. Geri ödeme tutarlarının örnekleri Tablo 3.2'de gösterilmiştir (URL-15).

Tablo 3.2: Plan1 geri ödeme örnekleri

Vergi Öncesi Yıllık Gelir	Aylık Gelir	Aylık Geri Ödeme
17.495£'e kadar	1.457£	0£
18.500 £	1.541£	7£
21.000£	1.750£	26£
24.000£	2.000£	48£
27.000£	2.250£	71£
30.000£	2.500£	93£

Kaynak: Student Loan Company, Student Loan Repayment.(http://www.studentloanrepayment.co.uk/portal/page?_pageid=93,6678490&_dad=portal&_schema=PORTAL, URL-15, çevrimiçi, 14.03.2017)

Plan2; bu geri ödeme planı 1 Eylül 2012 tarihinde veya sonrasında başlayan İngiliz ve Galler öğrencileri için geçerlidir.

Tablo 3.3: Plan2 geri ödeme örnekleri

Vergi Öncesi Yıllık Gelir	Aylık Gelir	Aylık Geri Ödeme
21.000 £'e kadar	1.750£	0£
22.000£	1.833£	7£
25.000£	2.083£	30£
30.000£	2.500£	67£
35.000£	2.916£	105£

Kaynak: Student Loan Company, Student Loan Repayment, (http://www.studentloanrepayment.co.uk/portal/page?_pageid=93,6678490&_dad=portal&_schema=PORTAL, URL-15, çevrimiçi, 14.03.2017)

Haftalık, aylık ve yıllık kazancın gelir eşiğinin (haftalık 404£, aylık 1.750£, yıllık 21.000£) üzerinde olması halinde, aradaki farkın %9'u geri ödeme olarak yapılır. Geri ödeme tutarlarının örnekleri, Tablo 3.3'de gösterilmiştir (URL-14).

3.2.1.2. Lisansüstü Öğrencilerine Sağlanan Destekler

Öğrenci Borçlanma Şirketi, İngiltere'de yaşayan tüm uygun öğrencilere yüksek lisans için yeni bir lisansüstü borçlanma programı uygulamaktadır. Borçlanma, ders ücretleri ve materyalleri gibi eğitim yapılan alana ait masraflara yardımcı olmak için uygulanmaktadır (URL-11).

Borçlanma, yaşam masraflarını ve ders ücretlerini içermekte ve doğrudan öğrencilere ödenmekte olup, öğrencinin gelirine veya hane halkı gelirlerine dayalı olarak verilmemektedir. Eğitim dönemi içerisinde 10.000 £'e (1£ = 4,57TL, T.C. Merkez Bankası, 04.03.2017) kadar borçlanma sağlanabilir. Lisansüstü öğrenciler iki veya daha fazla akademik yıl için eğitim alıyorsa ilk yıl 5.000£'a kadar, ikinci yıl ise geri kalan tutarı almaktadır (URL-16).

Ağustos 2016'dan itibaren Lisansüstü eğitim için borçlanan öğrenciler borçlarını en erken Nisan 2019'da geri ödemeye başlayacaklardır. Geri ödeme için öğrencinin yıllık kazancının 21.000 £'nin üzerinde olması gereklidir. Bu tutarın (eşik) üzerindeki gelirin %6'sı geri ödeme tutarı olarak hesaplanır. Gelir eşiği yıllık 21.000£, aylık 1.750£ ve haftalık 404£'dir (URL-16).

Lisanstan dolayı borcu devam eden öğrenciler, hem lisans hem de lisansüstü borçlarının ikisini de ödemeye devam etmektedirler. Borçlanma 1 Eylül 2012'den önce ise Plan1, 1 Eylül 2012'den sonra ise Plan2'de yer alan gelir eşikleri üzerinde uygulanır. Dolaysıyla, lisansüstü borçlanma da dâhil olmak üzere ödenecek toplam tutar, ilk lisans borçlanmasının ne zaman çıkartıldığına bağlıdır. Tablo 3.4 ve Tablo3.5'te lisansüstü ve lisans borçlanma tutarlarının Plan1 ve Plan2'ye göre geri ödemelerine ait örnekler verilmiştir (URL-15).

Tablo 3.4: Plan1 geri ödeme örnekleri

Gelir		**Aylık Geri Ödeme**		
Vergi Öncesi Yıllık Gelir	**Aylık Gelir**	**Plan1 Aylık Geri Ödeme**	**Lisansüstü**	**Toplam Geri Ödeme**
17.495 £'e kadar	1.444£	0£	0£	0£
21.000£	1.750£	26£	0£	26£
25.000£	2.083£	56£	20£	76£
30.000£	2.500£	93£	45£	138£

Kaynak: Student Loan Company, Student Loan Repayment.(http://www.studentloanrepayment.co.uk/portal/page?_pageid=93,6678490&_dad=portal&_schema=PORTAL, URL-15, çevrimiçi, 14.03.2017)

Tablo 3.5: Plan2 geri ödeme örnekleri-1

Gelir		**Aylık Geri Ödeme**		
Vergi Öncesi Yıllık Gelir	**Aylık Gelir**	**Plan2 Aylık Geri Ödeme**	**Lisansüstü**	**Toplam Geri Ödeme**
21.000 £'e kadar	1.750£	0£	0£	0£
25.000£	2.083£	30£	20£	50£
30.000£	2.500£	67£	45£	112£
35.000£	2.916£	105£	70£	175£

Kaynak: Student Loan Company, Student Loan Repayment.(http://www.studentloanrepayment.co.uk/portal/page?_pageid=93,6678490&_dad=portal&_schema=PORTAL, URL-15, çevrimiçi, 14.03.2017)

1 Eylül 2012 öncesi ve sonrası alınan lisans borçlanması var ise geri ödemeler, yıllık kazancın 17.495 £ ve 21.000£ arasında olması halinde Plan1'e göre ve yıllık kazanç 21.000£ ve üstü ise Plan2'ye göre birlikte uygulanmaktadır. Tablo 3.6'da geri ödeme ile ilgili örnekler verilmiştir (URL-15);

Tablo 3.6: Plan2 geri ödeme örnekleri-2

Gelir		**Aylık Geri Ödeme**			
Vergi Öncesi Yıllık Gelir	**Aylık Gelir**	**Plan1 Aylık Geri Ödeme**	**Plan2 Aylık Geri Ödeme**	**Lisansüstü**	**Toplam Geri Ödeme**
17.495 £	1. 458£	0£	0£	0£	0£
18.000£	1.500£	3£	0£	0£	3£
21.000£	1.750£	26£	0£	0£	26£
25.000£	2.083£	26£	30£	20£	76£
32.000£	2.500£	26£	82£	55£	163£

Kaynak: Student Loan Company, Student Loan Repayment. (http://www.studentloanrepayment.co.uk/portal/page?_pageid=93,6678490&_dad=portal&_schema=PORTAL, URL-15, çevrimiçi, 14.03.2017)

Borçlanma üzerindeki faiz oranı, Perakende Fiyat Endeksi (Retail Price Index - RPI) ’ne dayandırılır ve öğrencinin koşullarına göre değişir. RPI, Birleşik Krallık’taki enflasyonun bir ölçüsüdür. Yaşam maliyetlerindeki değişiklikler, bu oran ile ölçülmektedir. RPI, her yıl Eylül ayında gözden geçirilerek, endekste herhangi bir değişim olur ise borçlanma faiz oranı da bu doğrultuda değiştirilmektedir. Tablo3.7’de faiz oranlarının öğrencinin koşullarına göre değişkenlik gösterdiği durumlar verilmiştir (URL-15).

Tablo 3.7: Geri ödeme faiz oranları

Öğrencinin Koşulları	Faiz Oranı
Eğitim bitirildikten sonra Nisan'a kadar	RPI+%3 (2016/17 için %4,6)
6 Nisan'dan itibaren eğitim bitirildikten sonra borcun tamamı ödenene kadar	Değişken faiz gelire bağlıdır. Gelir 21.000 £ veya daha düşük olduğunda RPI(%1,6), eşik miktarının üstünde artan miktarda gelir olduğunda, 41.000 £'ya kadar veya daha fazla olduğu zaman RPI+%3(%4,6)
Gelir ile ilgili istenen bilgilere cevap verilmez ise	Gelir ne olursa olsun istenen bilgiler borçlu tarafından ilgili yerlere ulaştırılana kadar RPI+%3(2016/17 için %4,6)

Kaynak: Student Loan Company, Student Loan Repayment.(http://www.studentloanrepayment.co.uk/portal/page?_pageid=93,6678755&_dad=portal&_schema=PORTAL, URL-15, çevrimiçi, 14.03.2017)

3.2.2. Şili

Şili'de 2005 yılında erişim eşitsizliklerini azaltmak için önemli bir araç olarak tasarlanan ve Devlet Garantili Borçlanma (Credit con Aval del Estado-CAE) adı verilen yeni bir öğrenci borçlanma programı kurulmuştur. Kurulan bu programla hedeflenen amaçlardan daha çok başarı elde edilmiştir. Bu program özünde, devlet garantisi ile ticari bankaların oluşturduğu bir borçlanma programıdır (Salmi, 2014: 83).

Şili'de uygulanan modelde önceleri Devlet Garantili Borçlanma Programında geri ödeme, sabit bir ödeme veya gelire dayalı borçlanma sisteminde olduğu gibi mezuniyet sonrası cari kazanç sistemine göre değil, ortalama borç yönetimi oranı ya da geri ödeme yükü olarak, aylık kazanç üzerinden %18 oranında bir geri ödeme tutarı hesaplanmaktaydı. Bu oranın diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça yüksek olduğu açıktır. Zira, geri ödeme oranı diğer ülkelerde; Avustralya'da % 4, Yeni Zelanda'da % 6,4, Birleşik Krallıkta % 2,9 ve Hollanda'da % 2,6'dır. Öğrenciler gelirler üzerinden alınan bu oranın, diğer ülkelere kıyasla çok fazla olmasını protesto etmiş ve iki yılın üzerinde yapılan grev ve gösterilerden sonra, 2012 yılında hükümet yeni bir düzenlemeyle birlikte, mezunların gelir düzeyine bağlı

olarak, aylık geri ödeme oranlarını %5 ile %10 arasında değişen oranlara çekmiştir (Salmi, 2014: 84).

3.2.3. Kolombiya

1950 yılında borçlanma sisteminin uygulama alanının çok az olduğu bir dönemde, Gabriel Bettencourt tarafından, Öğrenci Borçlanma Kurumu (Instituto Colombiano de Credito Educativo-ICETEX) kurulmuştur. Düzensiz gelişmelerle birlikte birkaç on yıl içerisinde, ICETEX, dünyada ipotek tipi borçlanma sistemi olarak uygulanabilirlik açısından, en başarılı ve en güçlü sistem olarak kendini göstermiştir (Salmi, 2014: 86).

Düşük gelirli öğrencilerin borçlanma sistemine katılımlarının arttırılması amacıyla, 2000'li yılların ortalarında ICETEX borçlanma programı üzerinde bazı yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sonucu, düşük gelirli öğrencilerin borçlanma programına katılımları desteklenmiştir. Böylece ICETEX borçlanma programından faydalanan öğrenci sayısında %19 oranında önemli bir artış meydana gelmiştir. Latin Amerika'da borçlanma programları uygulayan ülkeler arasında Kolombiya, öğrenci sayısı açısından en yüksek artışın yaşandığı ülkedir (Salmi, 2014: 86).

Kolombiya'da vadesi geçmiş olan borçlar 2007 yılında %22 iken 2009 yılında bu oran %13' e düşürülerek, ICETEX programı borç toplama konusunda başarılı olmuştur. Son birkaç yıldır dış gözlemciler (Dünya Bankası ve OECD), ülkede kullanılan ICETEX programını uygulanabilirlik açısından incelemiş ve bu programda kullanılan borçlanma yönteminin geleneksel ipotek tipi borçlanmadan gelire bağlı borçlanmaya dönüştürülmesi hakkında tavsiyelerde bulunmuşlardır. Ancak Kolombiya Hükümeti bu tavsiyeleri pek dikkate almamıştır. Bunun sebebi kısmen de olsa ülkedeki mevcut ekonomik sistemin kayıt dışı çalışmaya engel teşkil etmemesidir. Bu bağlamda hükümet yetkilileri, gelire dayalı borçlanma yönteminin borçların geri toplaması konusunda uygulamada yetersiz kalacağı görüşündendirler (Salmi, 2014: 86-87).

3.2.4. Malezya

Malezya hükümeti 1990'ların sonlarından beri, yükseköğretim sektörüne verdiği önemi arttırmış ve uluslararası olarak da yükseköğretim'de bir cazibe merkezi olmayı arzulamıştır. Yükseköğretime kayıtlı toplam öğrenci sayısı 2002 yılında 576.000 iken bu rakam 2011 yılında 1.187.395'e ulaşmış ve iki kattan fazla artmıştır. Gelecek dönemde bu sayının daha çok arttırılması hedeflenmektedir. Öğrenci kayıtlarındaki artış, öğrenci finansman talebine de önemli bir etki yaratmaktadır (Hock-Eam vd., 2014: 90).

Öğrencilere maddi destek sağlanması amacıyla, Malezya hükümeti 1997 yılında Ulusal Yükseköğretim Fon Kurumu (National Higher Education Fund Corporation-NHEFC)'nu kurmuştur. Öğrencilere verilen borçlar, geleneksel ipotek tipi borçlanma esasına göre verilmektedir. NHEFC ile öğrenci borçlanma rakamları önemli ölçüde artmıştır. 1997'de öğrenci sayısı 11.956, borçlanma miktarı ise 219 milyon Malezya Ringiti (RM) (49 milyon$) iken, 2010 yılında öğrenci sayısı 238.772, borçlanma miktarı ise 6 milyar RM' ye (1,341 milyar$) çıkmıştır. Öğrencilere tahsis edilen büyük miktardaki borçlanma miktarlarına rağmen, NHEFC borçların toplanmasına ilişkin sorunlarla başa çıkamamıştır. NHEFC için, hedeflenen borç toplanma oranı %70 iken bu oran sadece %49'da kalmıştır (Hock-Eam vd., 2014: 90).

2013 yılında seçimi kazanan hükümete, muhalefet partisi, öğrenci borçlanma sisteminde borçların toplanamaması sebebiyle aksayan sistemi ele almış ve hatta sistemi kaldırmayı teklif etmiştir. Hatta yükseköğretimi tamamen parasız olarak sunma teklifini gündeme getirmiştir. Fakat yükseköğretimin özel getirileri olduğu gerekçesiyle, sunulan tekliflere itiraz edilmiş ve teklifler uygulanmamıştır. Hükümetin haklı gerekçesi ise yeterli öz kaynak olmamasıdır (Hock-Eam vd., 2014: 91). Ancak geri ödemelerde yaşanan sıkıntıların sistemsel değişiklikle halledilmesi düşünceleri ortaya çıkmıştır. Bu düşünceler içinde gelire bağlı borçlanma sistemi incelenmiş ve borçların toplanması yönündeki başarısı ile bu borçlanma sistemine geçilmesi konusunda, sadece teorik anlamda akademik çalışmalar yapılmıştır.

3.2.5. Tayland

Tayland'da kullanılan öğrenci borçlanma programı, 1996'da kurulan Öğrenci Borçlanma Fonu (Thai Student Loans Fund-SLF)'dur. SLF, maksimum geri ödeme süresi 15 yıl olan bir geleneksel ipotek tipi borçlanma yöntemidir. Yıllık geri ödeme yükümlülükleri, oransal açıdan zaman içerisinde azalmıştır. SLF içinde iki farklı ödeme biçimi uygulanmaktadır; birincisi faiz ödemesi olmayan dönemdir (geri ödemeler mezun olduktan iki yıl sonra başlamaktadır). Bu ödeme biçiminde, dört yıllık bir lisans eğitimi için, eğitim dönemi de olmak üzere toplamda faizsiz olan dönem altı yıl olarak uygulanmaktadır. İkincisi ise geri ödemesiz dönemdir. Bu ödeme biçiminde, öğrencinin kayıtlı programdan mezuniyeti sonrası, iki yıllık bir süre geri ödemesiz dönem olarak uygulanmaktadır (Lounkaew, 2014: 105).

Borçlanma programı, öğrenim ücretleri ve yaşam masraflarını kapsamaktadır. Eğitim ücretleri tavan fiyatları, sosyal ve beşeri bilimler için 60.000 Baht(1.680$), seçilen bilim ve tıp programları için 150.000 Baht (4.200$) olmak üzere yıllık olarak belirlenmiştir. Yaşam masrafları için yıllık borçlanma, 26.400 Baht (740$) olarak sınırlandırılmıştır (Lounkaew, 2014: 106).

3.2.6. Almanya

Almanya'da, "Bundesausbildungsförderungsgesetz" Federal eğitim yasası ile öğrenci borçlanmaları düzenlenmektedir ve kısaca borçlanma programı, BAföG olarak adlandırılmaktadır. Bu borçlanma programı, eğitim sisteminde fırsat eşitliği yaratmak için 1971 yılında başlatılmıştır. Düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin yaşam masraflarını finanse etmek amacıyla kurulmuş bir borçlanma programıdır. BAföG borçlanması, ebeveynlerin gelirlerine bağlı olarak, uygunluk ve gelir testi yapılarak verilmektedir.[4] Alman hükümeti, 2011 yılında, üniversitelerde kayıtlı olan öğrencilerin üçte birine (644.000 öğrenci) yaklaşık olarak 2.27 milyar Avro, BAföG borçlanması ödeyerek yaşam masraflarını karşılamıştır (Grave ve Sinning, 2014: 112-113).

[4]*Ebeveynler çocuklarının eğitim masraflarını finanse etmek zorundadır. Bu yasal bir zorunluluktur. Eğer ebeveynler gerekli finansmanı karşılamazsa, çocuklar ebeveynlerini dava edebilir.*

Almanya'da 2016/17 eğitim döneminde aylık olarak ödenen maksimum tutar 735 Avro'dur (URL-17). Bu tutar yaşam masraflarını kapsamaktadır. Yıllık verilen tutar ise 8.820 Avro'dur. Almanya'da üniversite eğitimi 5 yıllık olduğundan, toplam tutar 44.100 Avro' ya kadar ve hatta daha fazlasına ulaşabilmektedir. Fakat BAföG için uygun olan öğrencilerin tümü, verilen bu maksimum tutardan yararlanamamaktadır. Çünkü borçlanmanın maksimum tutara ulaşabilmesi için, öğrenci ve ailelerin gelirlerine ayrıca öğrencilerin varlıklarına bakılmaktadır. Bu bağlamda, maksimum tutar, öğrencilere gelir testi yapılarak uygun olan öğrencilere verilmektedir (Grave ve Sinning, 2014: 114).

BAföG kredilerinin başlıca finansörleri, Alman vergi mükellefleridir. Borçlanma, %50 hibe, kalan %50'si için ise sıfır faizli kredi bileşenlerinden oluşmaktadır. Geri ödemeler ise, yükseköğretim süresi olan beş yıllık sürenin sonunda başlamaktadır. Ayrıca, borçlular, gelire bağlı olarak bir ödemeye sahiptirler. Mezun olan öğrencinin aylık geliri 1.070 Avro'nun üzerinde ise aylık olarak 105 Avro geri ödemek zorundadır. Borçlu, yeterli gelir elde edemiyorsa borçlar ertelenebilmektedir (Grave ve Sinning, 2014: 114-115).

3.2.7. Japonya

2004 yılında Japonya'da kurulan ve bağımsız bir kuruluş olan, Japonya Öğrenci Hizmetleri Organizasyonu (Japan Student Services Organization - JASSO) olarak adlandırılan kurum, son zamanlarda yeniden revize edilerek, öğrenci borçlanma sistemini yöneten bir kuruluş olarak faaliyetlerini devam ettirmektedir. Borçlanma programı sistemi uygulamasında, ulusal ve uluslararası öğrenci destek borçlanma programları mevcuttur (JASSO, 2016: 2).

Programda iki tür borçlanma kategorisi mevcuttur. Birincisi, hak ve ihtiyaçlara göre verilen faizsiz olan borçlanma sistemidir (Kategori 1). İkicisi ise, öğrenim süresi boyunca ekonomik ihtiyaçları karşılayacak şekilde (eğitim süresi bittikten sonra ise %0.16 ve %3 maksimum faiz oranı taşıyan) bir sabit borçlanma şeklidir (Kategori 2). Öğrenciler borçlanma başvurularında, kişisel veya kurumsal garanti sistemi arasında seçim yapabilmektedirler. Geri ödeme, aylık sabit bir ödeme olarak, 20 yıl içerisinde tamamlanmaktadır. Borçlar otomatik olarak, borç başvurusunda bulunanın verdiği

bilgiler dâhilinde, öğrencinin bankasından veya posta hesabından yapılan kesintilerle tahsil edilmektedir (Johnstone, 2005: 18).

Öğrencilere verilen aylık tutarlar ve geri ödemeler, öğrencinin, ulusal/uluslararası öğrenci ve özel/kamu üniversitelerinde öğrenim görmesine göre farklılık göstermektedir. Kategori 1ve 2'ye ait bilgiler şu şekildedir (JASSO, 2016: 7);

- Kategori 1 olarak öğrenciye verilen aylık tutar 45.000¥ (388$) ile 64.000¥ (552$) arasında değişen tutarlarda lisans öğrencilerine 48 ay süreyle verilmektedir. Toplam tutar ise, 2.160.000¥ (18.621$) ile 3.072.000¥ (26.483$) arasında değişmektedir. Aylık geri ödeme tutarı ise, 14 ve 18 yıl arasında değişen vadelerde olmak üzere, 12.857¥ (111$) (14 yıl) ile 14.400¥ (124$) (15 yıl) arasında değişmektedir.
- Kategori 2 olarak öğrenciye verilen aylık tutar ise, 30.000¥ (259$) ile 120.000¥ (1.035$) arasında değişen tutarlarda lisans öğrencilerine 48 ay süreyle verilmektedir. Toplam tutar 1.440.000¥ (12.414$) ile 5.760.000¥ (49.655$) arasında değişmektedir. Aylık geri ödeme ise iki farklı şekilde yapılır. Birincisi, toplam borç tutarı+ %0.16 faiz oranı; 1.456.176¥(12.555$) - 5.857.437¥ (50.495$) olarak, ve aylık geri ödeme tutarı 9.334¥ (80$) (13yıl) ile 24.405¥ (210$) (20yıl)'dir. İkinci durumda, toplam borç tutarı +%3 faiz oranı; 1.761.917¥ (15.189$) - 7.751.445¥ (66.823$) arasında değişmekte ve aylık geri ödeme tutarı11.293¥ (97$) (13yıl) ile 32.297¥ (278$) (20 yıl) arasında değişmektedir.

Japonya'da mevcut borçlanma programı yeniden gözden geçirilerek, geri ödemelerin gelir seviyesine bağlı olduğu yeni bir borçlanma sistemi revizesi üzerinde durulmaktadır. Yeni sistemle, öğrenciler arasında eşitsizliğin ortadan kaldırılması amaçlanmakta, ayrıca öğrencilerin eğitimlerinde motivasyonun arttırılması açısından daha çok maddi destek verilmesi planlanmaktadır (JASSO, 2016: 2).

3.2.8. Çin

Çin'de Öğrenci Borçlanma Programı (Student Loans Scheme-SLS) 1986 yılında uygulanmaya başlanmış ve zaman içerinde sürekli değiştirilmiştir. Borç miktarı, o yıllarda, fakir lisans öğrencilerine yıllık 300 Yuan (43,3$) gibi çok küçük bir tutar

olarak verilmiştir. Yıllık olarak hesaplanan bu tutar öğrencilere aylık olarak (25 Yuan - 3,61$) ödenmiştir. 1993 yılında hükümet mevcut borçlanma programında bir politika değişikliği yapmıştır. Bu değişikliğin sebebi, tüketim seviyesinin artmasından dolayı ortalama borçlanma miktarının da bu değişim gereği arttırılmak istenmesidir. Buna ek olarak, yerel yönetimlerde, esnek olarak yaşam maliyetleri de belirlenmiştir. Değişen politika ile 1993'te ortalama olarak, bazı kurumlarda, 800 Yuan (115$) ile 1000 Yuan (144$) arasında değişen tutarlarda öğrencilerin borçlanma programından yararlanılmasına imkân sağlanmıştır (Shen ve Li, 2003: 31-32).

1999 yılından beri uygulanan borçlanma sistemi ise Devlet Destekli Öğrenci Borçlanma Programı (The Goverment Subsidized Student Loan Scheme – GSSLS)'dır. Devlet destekli borçlanma programı; Pekin, Şangay, Tianjin, Chogqing, Wuhan, Shenyang, Xi'an ve Nanjing olarak sekiz şehirde pilot olarak uygulanmıştır. Bu borçlanma programından faydalanan öğrencilere garantörlük hizmeti devlet tarafından sunulmuştur. Ayrıca devlet borçlanma faizinin %50' sini sübvanse etmiş, geri kalan faize ise ticari bir faiz oranı uygulanmıştır. Borçlanmada geri ödeme süresi ise öğrencinin mezuniyetinden sonra 4 yıldır (Shen ve Li, 2003: 34).

Çin'de GSSLS ile birlikte Genel Ticari Öğrenci Borçlanması (The General-Commercial Student Loan -GCSL) programı uygulanmıştır. Bu program devletin %50 faiz sübvansiyonunu içermemektedir. Programa dâhil olan öğrenciler faiz desteksiz olarak yerel bankalardan borçlanabilmekte; borcun geri ödeme süresi ise bankalar tarafından belirlenen değişik vadelerde yapılmaktadır (Shen ve Li, 2003: 34).

2002 yılından itibaren GSSLS üzerinde politika değişikliği yapılarak, öğrencilere 6.000 Yuan (866$) ile 8.000 Yuan (1.155$) arasında borçlanma imkânı sağlanmıştır. Geri ödeme süresi ise mezuniyetten sonra 6 yıl olarak uygulanmıştır. GCSL'de ise 2.000 Yuan (289$) ile 20.000 Yuan (2.888$) olarak öğrencilerin borçlanmadan faydalanması sağlanmıştır. GSSLS, GGCSL ve SLS borçlanma programları ile 2002 yılına kadar 1.7 milyar Yuan (245.438.671$) ve toplam 327.000 öğrenciye borç verilmiştir (Shen ve Li, 2003: 38-40).

3.2.9. Rusya

2002 yılında Rusya, ilk öğrenci borçlanma programını Rusya Federasyonu Tasarruf Bankası (The Savings Bank of The Russian Federation-Sherbank) aracılığıyla uygulamaya koymuştur. Eğitim Borçlanma Programı (The Educational Credit Program), düşük ve orta gelirli ailelerinden gelen öğrenciler için; öğrenim ücretlerinin %70'ini karşılayan, geri ödemesi 10 yıla kadar olan ve belirli bir faize sahip olan bir borçlanma programıdır (Johnstone, 2005: 19).

Sherbank'ın ardından diğer bankalarda kendi borçlanma programlarını oluşmuştur. Bu bağlamda, 2004 yılında, "Kredo" adlı öğrenci borçlanma programı, Crane Şirketi (Crane Company) tarafından oluşturulmuştur. Bu borçlanma programının genel karakteristik özellikleri aşağıda verilmiştir (URL-18);

- Basitleştirilmiş borçlanma prosedürü olarak uygulanmakta,
- Borçlanmada herhangi bir kefil istenmemekte,
- Faiz oranı %10 olarak uygulanmakta,
- Geri ödeme süresi ise mezuniyetten sonra 10 yılı kapsayan uzun bir vade olarak uygulanmakta,
- Öğrencinin öğrenim gördüğü programa göre, USD para birimi olarak-10.000$ ile 25.000$ arasında değişen tutarlarda tüm öğrenim masraflarını karşılayabilecek, bir borçlanma imkânı sunulmakta

2005 yılında öğrenci borçlanmalarında devlet desteğinin arttırılması amacıyla konsept bir borçlanma programı çalışması, Rusya Federasyonu Eğitim ve Bilim Bakanlığı (RF Ministry of Education and Science) tarafından başlatılmıştır. Bu amaçla uzmanlardan(üniversite temsilcileri ve iş adamları) oluşan bir araştırma grubu kurulmuştur. Borçlanma programı konseptinin ilk aşaması,"Kredo" borçlanma programında öğrenci borçlanmalarının %10'luk kısmı için Rusya Federasyonu ile birlikte Crane Şirketi'nin garantörlük hizmeti sunması amaçlanmıştır. İkinci aşama ise garantörlüğün sunulabilmesi için gerekli yasal mevzuatın ortaya konması olmuştur (URL-18).

Bu bağlamda 21 yükseköğretim kurumunun katıldığı, RF Eğitim ve Bilim Bakanlığı ile Crane Şirketi'nin birlikte yürüttüğü çalışmalarda, konsept borçlanma programına

ilişkin 800 öğrenci borçlanma tipi oluşturulmuştur. Konsept borçlanma programı, 2009 yılı itibariyle küresel finansal kriz ışığında dondurulmuştur (URL-18).

2010 yılında, Rusya Federasyonunda, 10.000 öğrenciyi kapsaması beklenen 56 Rus yükseköğretim kurumu (üç özel okul da dahil olmak üzere) için bir öğrenci borçlanma programı başlatılmıştır. Rusya'nın Sberbank ve Kredo borçlanma programlarıyla, ilk kez akademik olarak nitelikli lisans öğrencilerine uygun koşullarda, yıllık faiz oranı yüzde 5 olan, bir borçlanma sağlanılmıştır. Oluşturulan programa göre borçlu, eğitim süresi boyunca ve mezuniyet sonrası 3 ay boyunca herhangi bir anapara ödemesi yapmayacak, ancak, ilk iki yıl boyunca, faizin bir kısmını ödemek durumunda kalacaktır. Öğrenci borçlarını, mezuniyet sonrası 10 yıllık bir süre içerisinde geri ödeyebilecektir (URL-18).

Bankalar tarafından sunulan borçlanma programlarında ortaya çıkabilecek zararlara karşı Rusya Federasyonu, özel sübvansiyonlar (toplam kredinin yüzde 20'sine kadar) sağlamakta ve teminat sahibi olarak hareket etmektedir. Ancak bu durum borçlu olan öğrenci için söz konusu değildir. Öğrencinin borcundan dolayı Rusya Federasyonu, özellikle rehin veya teminat gibi durumlarda garantör konumunda değildir (URL-18).

Sberbank tarafından uygulanan borçlanma miktarı 2017 yılı itibariyle şu şekildedir (URL-19);

- Borçlanma miktarı:45.000 Ruble (756$) (Bölgesel bankalar için en az 15.000 Ruble (252$))
- Faiz oranı: %12
- Geri ödeme süresi: mezuniyet sonrası 11 yıla kadardır.

3.2.10. Birleşik Devletler

Birleşik devletlerde öğrencilere, geleneksel ipotek tipi borçlanma yöntemine göre sabit faizli bir borçlanma imkânı sunulmaktadır. Ayrıca, mali yardıma ihtiyaç duyan bütün öğrencilere (yüksek ve orta gelirli aileler, pahalı özel üniversitelere giren öğrencilerde dâhil olmak üzere) en düşük oranda sübvanse edilmiş bir faizle borç sağlama imkânı da sunulmaktadır. Federal hükümet bütün öğrenci borçlanmalarına garanti sağlamakta ve öğrenim süresi boyunca, borçların bütün faizlerini

karşılamaktadır. Ayrıca borçlulara geri ödemesiz bir dönem sağlanmaktadır (Johnstone, 2005: 21-22).

Amerika Birleşik Devletler (ABD)' de yükseköğretim hizmeti veren kurum sayıları şu şekildedir; 4 yıllık hizmet veren yükseköğretim kurum sayısı 3.089 (728 devlet, 1647 kar amacı olmayan özel ve 714 özel yükseköğretim kurumu), 2 yıllık hizmet veren yükseköğretim kurum sayısı 2.085 (1.016 devlet, 178 kar amacı olmayan özel ve 178 özel yükseköğretim kurumu)' tir (Ginder vd., 2016: 4). 2014-15 eğitim-öğretim yılı verilerine göre; 10.58 milyon 4 yıllık lisans öğrencisi ve 6.71 milyon 2 yıllık eğitim gören ön lisans öğrencisi olmak üzere toplam 17.29 milyon kayıtlı öğrenci vardır (Kena vd., 2016: xxix).

ABD'de lisans öğrencileri için öğrenim ücretleri ve harç tutarları ortalama olarak 2013-2014 yılı için 11.200$, 2014-2015 yılı için 11.500$'dır. Öğrencinin ortalama borçlanma miktarı ise 2013-2014 yılı için 7.063$'dır. 2013-2014 yılı için lisans eğitimi veren 4 yıllık bir yükseköğretim kurumuna katılımın ortalama net ücreti; devlet üniversitesi için 12.750$, kar amacı olmayan özel üniversiteler için 24.690$ ve özel üniversiteler için ise 21.000$'dır (Kena vd., 2016: xxix).

2013-2014 eğitim ve öğretim yılında, harç ve öğrenim ücreti gelirlerinden öğrenci başına yükseköğretim kurumlarının kazançları; devlet üniversitelerinde 6.639$, kar amacı olmayan özel üniversitelerde 20.293$ ve özel üniversitelerde ise 19.480$'dır. 2013-2014 eğitim ve öğretim yılında, bir öğrencinin yükseköğretim kurumuna maliyeti;devlet üniversitelerinde 8.070$, kar amacı olmayan özel üniversitelerde 17.003$ ve özel üniversitelerde 5.266$'dır (Kena vd., 2016: xxix).

Aynı yıl itibari ile dört yıllık yükseköğretim kurumunda olan öğrencilerin % 85,1'i ve iki yıllık yükseköğretim kurumunda olan öğrencilerin %78,4'ü sunulan mali desteklerden faydalanmaktadır (Kena vd., 2016: xxix).

ABD'de öğrenciler için borçlanma programı çeşitleri; federal ve özel öğrenci borçlanma programları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu borçlanma programların incelenmesinde fayda vardır.

3.2.10.1. Federal Öğrenci Borçlanma Programları

Öğrenciler borçlanma programlarından herhangi birine başvurmadan önce Federal Öğrenci Yardımı için Ücretsiz Başvuru (Free Application for Federal Student Aid-FAFSA) yapmak durumundadırlar. FAFSA ile öğrencilerin aileleriyle birlikte yaşayıp yaşamadığı, evli olup olmadığı, bakmakta sorumlu olduğu çocuklarının olup olmadığı (evliyse) vb. sorulara verilecek cevaplarla öğrenci hakkında bilgiler toplanmaktadır. Başvuru sonucunda öğrencinin hangi borçlanma programına uygun olduğu değerlendirilmektedir. Federal öğrenci borçlanması, Federal Doğrudan Borçlanma ve Federal Perkins Borçlanma programları olmak üzere iki farklı şekilde öğrencilere sunulmaktadır (URL-20);

The William D. Ford Federal Direct Loan(William D.Ford Federal Doğrudan Borçlanma); Borç veren taraf, ABD Eğitim Bakanlığı (U.S. Department of Education)'dır. Faiz oranı, federal kanunlarla belirlenmektedir. Doğrudan borçlanma programının dört farklı tipi vardır;

- **Direct Subsidized Loans(Doğrudan Destekli Borçlanmalar);** Doğrudan destekli borçlanma, mali destek ihtiyacı olan lisans öğrencilerine verilmekte olup, yükseköğrenim maliyetini kapsamaktadır. Borçlanma, öğrencinin kayıtlı olduğu üniversite tarafından belirlenen yükseköğrenim bedelini aşamaz. Öğrencinin öğrenim gördüğü akademik yıl ile bu borçlanma programından yararlanması sınırlandırılmıştır. 2016-2017 yılları arası belirlenen faiz oranı %3,76'dır. Borç veren kurum olan ABD Eğitim Bakanlığı, belirli dönemlerde borcun faizini üstlenmektedir. Bu dönemler; okulun bitiminden sonraki ilk altı ay ve borç erteleme döneminden oluşmaktadır. Ancak borçlanmalarda ABD Eğitim Bakanlığı tarafından borcun faizinin karşılanabilmesi için en az yarı zamanlı olarak bir üniversitede kayıtlı öğrenci olunması gerekmektedir. Borç miktarı ise, bazı faktörlere bağlı olarak her yıl 5.500$ ile 12.500$ arasında değişen tutarlardadır (URL-20).
- **Direct Unsubsidized Loans (Doğrudan Desteksiz Borçlanmalar);** Doğrudan desteksiz borçlanmalar; lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine verilmekte olup maddi destek ihtiyacına bağlı değildir.

Öğrencinin, öğrenim bedeli ve aldığı maddi yardımlara göre üniversite tarafından borçlanma miktarı belirlenmektedir. Öğrencinin bu borçlanmadan yararlanma süresi, kayıtlı olduğu lisans ve lisansüstü programların eğitim süresinin %150'si kadardır. Bir başka anlatımla, 4 yıllık bir okul için 6 yıl boyunca öğrenci bu borçlanmadan yararlanabilmektedirler. 2016-2020 yılları arası belirlenen faiz oranı; lisans öğrencileri için %3,76, lisansüstü ve doktora öğrencileri için ise % 5,31'dir. Doğrudan Desteksiz Borçlanmada; faiz ödemesi ile ilgili bütün sorumluluk borçlu öğrenciye aittir. Borç miktarı ise bazı faktörlere bağlı olarak lisans öğrencilerine her yıl 5.500$ ile 12.500$'a kadar değişen tutarlarda verilmektedir. Lisansüstü öğrencilere ise yıllık olarak verilen borçlanma tutarı, 20.500$ kadar ulaşabilmektedir (URL-20).

- **Direct PLUS Loans (Doğrudan Fazla Borçlanmalar);**Bu program dâhilinde borçlanmalar;lisansüstü öğrenciler eve ebeveynlerine bağımlı olan lisans öğrencilere verilmektedir. Öğrencinin bu borçtan yararlanma süresi kayıtlı olduğu lisans ve lisansüstü program süresinin %150' si kadardır. Yani öğrenci 4 yıllık bir üniversite için 6 yıl süreyle bu borçlanmadan yararlanabilmektedirler. Bu süre "maksimum uygunluk dönemi" (maximum eligibility period) olarak adlandırılmaktadır. 2016-2020 yılları arası belirlenen faiz oranı; lisansüstü ve doktora eğitimi için %6,31'dir. Borçlanma için belirlenen maksimum tutar; öğrenim maliyetinden öğrencinin faydalandığı diğer mali desteklerin çıkarılması ile hesaplanmaktadır (URL-20).
- **Direct Consolidation Loans (Doğrudan Birleştirilmiş Borçlanmalar);** Öğrencinin faydalandığı uygun federal borçlanmaların tümünün, tek borçlanma şeklinde, bir borçlanma servisinde birleştirilmesine olanak sağlayan programdır (URL-20).

D.Ford Federal Doğrudan Borçlanma programlarında borçlanılan tutarın geri ödemesi, belirlenen ödeme planları dâhilinde 10 ile 25 yıl arasında değişen vadelerde yapılabilmektedir. Doğrudan birleştirilmiş borç programında ise geri ödeme vadesi 30 yıla kadar çıkabilmektedir. Borcun geri ödemesinde borçlanılan miktara göre zaman dilimleri değişebilmektedir. Geri ödemede öğrencinin seçebileceği planlar; standart plan, genişletilmiş plan ve gelire dayalı planlar şeklinde sınıflandırılır.

Gelire dayalı planlarda geri ödemeler; aylık gelir veya yıllık gelirin belirli bir yüzdesi (%10-20) şeklinde uygulanmaktadır. Diğer planlarda ise borca göre belirlenen, sabit taksitler halinde geri ödeme yapılmaktadır (URL-20).

The Federal Perkins Loan Program (Federal Perkins Borçlanma Programı); Federal Perkins borçlanma programı üniversiteler vasıtasıyla yönetilmektedir. Federal Perkins borçlanmaları; lisans öğrencileri ile istisnai olarak maddi destek ihtiyacı olan yüksek lisans öğrencilerine verilmektedir. Bu borçlanma programının başvuru şartlarına uygun olan öğrenciler, maddi destek yardımı için ilk başta Federal Perkins borçlanma programına başvuru yapmak zorundadırlar. Faiz oranı sabit olarak %5'tir. Geri ödeme, öğrencinin öğrenim gördüğü üniversitenin belirlediği planlar dâhilinde olduğu için, her üniversitenin geri ödeme planı farklılık gösterebilmektedir (URL-20).

3.2.10.2. Özel Borçlanma Programları

Özel borçlanma programları; özel sektör şirketleri ve özel bankalar tarafından öğrencilere sunulmaktadır. Borçlanma tutarları yönünden özel programlar, öğrenciye öğrenim maliyetinden daha yüksek tutarda bir borçlanma imkânı sağlamasından dolayı federal programlara göre nispeten daha avantajlıdır. Fakat avantajlarından daha çok dezavantajları olması sebebiyle, öğrencilerin federal borçlanma programlarından yararlanmalarının daha iyi bir seçenek olduğu söylenebilir. Özel borçlanma programları ve federal borçlanma programları arasındaki farklar, Tablo 3.8' de gösterilmiştir.

Özel borçlanma programlarında yüksek faiz ile daha fazla borçlanma imkânının bulunması; federal öğrenci borçlanma programlarında ise borçların ertelenebilmesi, borçların affedilmesi, sabit faiz v.b. durumların bulunması öğrencilerin seçim yapmasını oldukça zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, öğrenciler kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek uygun borçlanma programını seçmek durumundadır.

Tablo 3.8: Federal ve özel borçlanma programları arasındaki farklar

Federal	Özel
• Mezun olmadan veya okul döneminde iken geri ödeme yapılmaz, • Faiz oranı, genellikle sabittir ayrıca kredi kartı borçlanma faizine göre daha düşüktür, • Sübvansiyonlu borçlanmalar mevcuttur, • Çoğu federal borçlanma programında (PLUS hariç) borçlanma için kontrolü yaptırmanız gerekmez, • Kefil gerekmez, • Faiz vergiden düşürülebilir, • Borçlanmalar, Doğrudan Konsolidasyon Borçlanma programı ile birleştirilebilir, • Geri ödemelerde sorun yaşanırsa, ödemeler geçici süre ile ertelenebilir.	• Birçok özel borçlanma programında, öğrenciler okula devam ederken borçların geri ödemesi başlamaktadır, • Faiz oranları değişkendir, hatta %18'e kadar yükselen borçlanma faizi vardır. • Herhangi bir şekilde sübvanse edilmiş bir borçlanma yoktur. • Borçlanmalarda geçmişe yönelik değerlendirmeler yapılır ve maliyet, borçlanma puanına ve diğer faktörlere göre değişir. • Kefil gerekebilir. • Faiz vergiden düşürülmez. • Özel borçlanmalar, Doğrudan Konsolidasyon Borçlanma programına dahil edilemez. • Geri ödemelerde erteleme yoktur.

Kaynak: U.S. Department of Education, Federal Student Aid, (https://studentaid.ed.gov/sa/types/loans/federal-vs-private, (URL-21), çevrimiçi, 05.04.2017).

3.2.11. Avustralya

Avustralya'da, 1973 yılına kadar üniversite öğrencilerinden harç alınmış, bu tarihten sonra uygulama yürürlükten kaldırılmıştır. 1980'li yıllarda üniversiteler, öğrencilerden harç almadan doğrudan kamusal kaynaklar ile devlet tarafından finanse edilmiştir. Bu politika, Yüksek Öğretim Yönetim Ücreti (Higher Education Administration Charge-HEAC) uygulamasının başlatılması ile 1986 yılında önemli ölçüde değişmiştir. 1987 yılında tüm üniversite öğrencilerinden 250$ şeklinde küçük bir ön ücret (ders yüküne göre değişmeyen) alınmaya başlanmıştır. Sembolik olarak alınan bu ücret, bir taraftan devletin öğrenim ücretlerini onaylandığını göstermesi açısından önem arz etmiş diğer taraftan yükseköğretim hizmeti alan öğrencilerin, yarar sağlayan taraf olarak bu hizmetin bedelini ödemesi bakımından da radikal bir değişimin başlangıcı olmuştur (Chapman ve Ryan, 2002: 4)

HEAC uygulaması ile sağlanan gelir, yükseköğretim öğrencilerinin toplam maliyetine kıyasla oldukça önemsizdir. Öğrenim maliyetleri için öğrenciden alınan

ön ücret, öğrenci toplam birim maliyetinin sadece %3'ü oranındadır. 1987 yılında yükseköğretimin neredeyse tüm finansmanı vergi mükellefleri tarafından karşılanmıştır (Chapman ve Ryan, 2002: 5).

1989 yılında tüm Avustralyalı lisans öğrencilerinden, 2.250$ (ortalama birim maliyetin yaklaşık %15-20'si) olmak üzere bir öğrenim ücreti alınmasıyla birlikte, devlet yeni bir sistem oluşturmuştur. Yükseköğretim Destek Programı (Higher Education Contribution Scheme- HECS) olarak adlandırılan bu sistem, öğrencilere borçlanma yoluyla yararlandıkları hizmetin az da olsa belirli bir maliyetini üstlenmesine yönelik olarak uygulamaya konulmuştur. Geri ödeme, gelire dayalı (income contingent) olarak, mezuniyetten sonra öğrencilerin yıllık elde ettiği gelirin (1989 yılı için 27.000$) %2-3'ü oranında vergi kesintisi olacak şekilde, borçlulardan tahsil edilmiştir (Chapman ve Ryan, 2002: 5).

2003 yılında yapılan yeni reformlar ile ücretli öğrenciler için FEE-HELP adlı yeni bir Yüksek Öğrenim Borçlanma Programı (Higher Education Loan Programme-HELP) başlatılmıştır. FEE-HELP, devlet veya özel yükseköğretim kurumlarında paralı öğrenim gören öğrencilere, tam eğitim ücretlerini ödemek için (toplam 50.950$'a kadar) gelire bağlı borçlanma imkânı sağlamıştır. HECS-HELP'te olduğu gibi FEE-HELP kapsamında da alınan borçlar, tüketici fiyat endeksine göre endekslenmiş olup ayrıca tüm lisans öğrencilerine, %20'lik bir borçlanma ücreti uygulanmıştır. Yeni program kapsamında, yurtdışında eğitim gören Avustralya öğrencileri için üçüncü borçlanma programı da kurulmuştur. Öğrenci Öğrenim Hakkı (Student Learning Entitlement-SLE) olarak adlandırılan bu program ile federal destekli yerlerde bulunan öğrencilerin, bu borçlanma programına erişim sağlaması ve daha çok öğrenciye fırsat eşitliği sunulması amaçlanmıştır (URL-22).

Avustralya devleti tarafından yükseköğrenim öğrencilerine sunulan borçlanma programları aşağıda sıralanmıştır (URL-23);

- CSPs (Commonwealth Supported Places)
- HECS-HELP (Higher Education Contribution Scheme- Higher Education Loan Programme)
- OS-HELP (Overseas-Higher Education Loan Programme)

- FEE-HELP (FEE-Higher Education Loan Programme)
- VET FEE-HELP(Vocational Education and Training FEE- Higher Education Loan Programme -Higher Education Loan Programme)
- SA-HELP (Student Services and Ameneties Fee- Higher Education Loan Programme)

Yukarıda sıralanan borçlanma programlarına ilişkin daha detaylı incelemeler ve bilgiler, aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

3.2.11.1. Federal Desteklenen Yerler (CSPs)

CSPs, Avustralya devletinin yükseköğrenime kayıtta öğrencilere maddi destek sağlamış olduğu bir hizmettir. CSPs'ler sadece yerli öğrencilere (Avustralya vatandaşları, Yeni Zelanda vatandaşları veya sürekli vize sahipleri) sunulmaktadır. CSPs'ler, ücret ödenen yerlerden (maddi destek verilmeyen, ücret ödeyen öğrencilerin eğitim için masraflarının hepsini ödediği) çok daha ucuzdur. CSPs' ye kayıt olan öğrencinin öğrenim ücretlerinin bir kısmı, Avustralya Hükümeti (Devlet) tarafından doğrudan sağlayıcıya (üniversiteye) ödenmektedir. Öğrencilere sağlanan bu maddi destek, bir borçlanma programı değildir ve öğrenciler bu desteği geri ödemek zorunda değildirler. Ancak, öğrencilerin öğrenim gördükleri alana katkıda bulunması gerekmektedir (Australian Goverment, 2016a: 10)

Avustralya üniversitelerinde bulunan yerli lisans öğrencilerinin çoğu, CSPs' ye kaydolmaktadır. CSPs' ye kayıt olan bir öğrenciye “federal destekli öğrenci” denilmektedir.

Öğrencinin ödemek zorunda olduğu katkı miktarı, öğrenim gördüğü alana bağlıdır. Hükümet, farklı çalışma alanlarını 'bantlar' olarak gruplamakta ve tam zamanlı bir çalışma yükü için tahsil edilebilecek maksimum tutarı belirlemektedir. Çalışma yükü, bir öğrencinin 1 yıl boyunca, tam zamanlı olarak eğitim alması olarak kabul edilmekte ve 1 eşdeğer tam zamanlı öğrenci yükü (Equivalent full-time student load-EFTLS) olarak adlandırılmaktadır (Australian Goverment, 2016a: 13).

Avustralya’da, öğrencilerin öğrenim gördükleri yükseköğretim alanları 3 farklı bant şeklinde gruplandırılmakta ve öğrenciden bu bantlara yönelik ücretler Avustralya

Doları (A$) olarak tahsil edilmektedir.Tablo3.9'da bu bantlara ait öğrenim alanları ve katkı payları verilmiştir.

Tablo 3.9: 2017 yılı tam zamanlı öğrenci çalışma alanları ve yıllık öğrenci katkı miktarı

Öğrenci Katkı Bandı	**2017 Öğrenci Katkı Aralığı-(Yıllık EFTLS)**
Band3: Hukuk, diş hekimliği, tıp, veterinerlik bilimi, muhasebe, yönetim, ekonomi, ticaret	0$ - 10.596 A$
Band2: Matematik, istatistik, bilgisayar, çevre mühendisliği, mühendislik, ölçme, tarım, koruyucu sağlık (Önleme, teşhis etme ve rehabilitasyona yönelik farklı bir sağlık profesyonel grubudur)	0$ - 9.050 A$
Band1: Beşeri, davranışsal bilimler, sosyal bilimler, eğitim, klinik psikoloji, yabancı dil, görsel ve gösteri sanatları,	0$ - 6.349 A$

Not: T.C. Merkez Bankası, döviz alış kuru 1USD=3,7263 TL; 1AD=2,7838 TL, çevrimiçi, 10.04.2017, http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201704/03042017.xml)
Kaynak: Australian Goverment, Commonwealth Supported Places and HECS-HELP İnformation, 2016a. (http://studyassist.gov.au/sites/StudyAssist/HelpfulResources/Documents/2017_HECS-HELP_Booklet_ACC.pdf, çevrimiçi, 10.04.2017)

3.2.11.2. HECS-HELP

CSPs' ye kayıt yaptırmayan ve gerekli kriterleri taşımayan bir öğrenci HECS-HELP (Yükseköğretim Destek Programı) programı için uygun değildir. CSPs' ye kaydolan ve öğrenci katkı miktarlarını ödemek için HECS-HELP borçlanma programına erişimin sağlanabilmesi, uygun öğrenciler için geçerlidir. Uygun olan öğrenciler, katkı payı/öğrenim ücretlerinin son ödeme tarihine kadar, onaylanmış olan kurumlarına 500 A$ ön ödeme veya ön ödemelerinden daha fazlasını ödemeyi seçtikleri takdirde, öğrenci katkı paylarının tamamı veya bir kısmı için HECS-HELP'

ten borçlanabilir veya HECS-HELP indirimini kullanabilirler. İki tür HECS-HELP indirimi uygulanmaktadır. Bunlar (Australian Government, 2016b: 24);

Tam peşin ödemeler (500 A$ fazla olur), Öğrencinin ödemesi gereken katkı payının %90'ını peşin olarak, öğrenci ve katkı payları ödeme tarihleri içerisinde bağlı olduğu kuruma ödemesi gereklidir. Aksi takdirde öğrenci bu %10'luk HECS-HELP indiriminden faydalanamamaktadır.

Tam olmayan peşin ödemeler veya daha fazla ödemeler, Öğrenci öğrenim dönemi için tam katkı payının %90'nından daha az bir tutarını ödeyebilir. HECS-HELP indiriminden yararlanabilmesi için belirlenen sürelerde ödemenin yapılması gereklidir. Tam olmayan ödemelerde öğrenci, katkı payları 500 A$ veya daha üstü ise, %10 indirim alabilmektedir.

Uygun bir öğrencinin erişebileceği HECS-HELP tutarına maddi bir sınır yoktur. FEE-HELP ayrı bir borçlanma programı olduğu için, HECS-HELP kapsamında borç alınan herhangi bir tutar, FEE-HELP limitine dâhil edilmez (Australian Government, 2016b: 24).

3.2.11.3. OS-HELP

Yurtdışı Yükseköğretim Borçlanma Programı (Overseas -Higher Education Loan Programme- OS-HELP), yurtdışında eğitim almak isteyen lisans ve lisansüstü öğrencilerine yöneliktir. Bu programdan yararlanmak isteyen öğrencilerin CSPs' ye kayıtlı olması zorunludur. Yurtdışı öğrencilerin uçak bileti, konaklama gibi bir dizi masraflarını karşılamaya yönelik bir borçlanma programıdır. Ayrıca, yurtdışı eğitimini Asya'da yapmak isteyen öğrencilere; yurtdışı eğitime hazırlık amacıyla dil eğitimi verilmekte ve bu eğitimin masrafları için ek bir borçlanma sunulmaktadır. Ancak dil eğitimi için verilen ek borçlanma, altı aylık bir dönemi kapsamaktadır (Australian Government, 2016b: 29).

Öğrenim hayatı boyunca öğrenci, belirli limitler dâhilinde OS-HELP borçlanma programından yararlanabilmektedir. Bu limite dil eğitimi dâhil değildir. Bu program altı aylık öğrenim süresi ile sınırlandırılmıştır. Ardı ardına iki altı aylık dönem boyunca yurt dışında öğrenim görmek isteyen öğrenciler, bu altı aylık dönemlerin

sadece biri için OS-HELP borçlanma programından yararlanabilmektedir. Borçlanma miktarı ise öğrencinin bağlı olduğu kurum tarafından belirlenmekte ve öğrenci ilgili yıl için belirlenen maksimum OS-HELP tutarına kadar borçlanmayı bağlı olduğu kurumdan talep edebilmektedir (Australian Government, 2016b: 29-30).

3.2.11.4. FEE-HELP

Öğrenim Ücreti- Yükseköğretim Borçlanma Programı (FEE- Higher Education Loan Programme- FEE-HELP), Federal desteğin olmadığı yerlerde (CSP's olmayan yerler) ücretli (paralı) olarak öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim ücretlerini ödemesi için sunulan bir borçlanma programıdır. Avustralya devleti, federal desteğin olmadığı yerlerde öğrencilere maddi destek sağlamaz. Bundan dolayı Avustralya Hükümeti öğrencilere, paralı olan yerlerde öğrenim ücretlerinin karşılanabilmesi için FEE-HELP borçlanma programı limitleri dâhilinde bir borçlanma imkânı sağlamaktadır (Australian Government, 2016c: 10-11).

Avustralya'da 2017 yılında FEE-HELP öğrenci borçlanma miktarının üst limiti 100.879 A$'dır. Eğer öğrenciler tıp, diş hekimliği, veterinerlik gibi alanlardan birine ilk defa kayıt yaptırırlarsa, FEE-HELP borçlanma limiti 126.101 A$ olmaktadır. Bu limitler her yıl 1 Ocak'ta belirlenmektedir (Australian Government, 2016c: 11).

Borçlanma programında önceden belirlenmiş olan sabit bir faiz yoktur. Ancak borcun gerçek değerinin korunması amacıyla; Tüketici Fiyat Endeksine veya belirlenen yaşam maliyetlerindeki değişim oranına göre borçlanma tutarları her yıl yeniden hesaplanmaktadır (Australian Government, 2016c: 13).

FEE-HELP programında lisans dersleri için verilen tutarlara, %25 oranında bir borçlanma ücreti uygulanmaktadır. Fakat borçlanma ücreti, FEE-HELP limitine dâhil değildir (Australian Government, 2016c: 14).

Geri ödeme tutarı her yıl elde edilen gelirin belirli bir yüzdesi şeklinde hesaplanmaktadır. Geri ödeme yüzdesi; gelir arttıkça artan, azaldıkça azalan bir şekilde gelir ile doğru orantılıdır. Bu bağlamda elde edilen kazanç ne kadar fazla ise geri ödeme tutarı o kadar yüksek olmaktadır. Ancak geri ödeme tutarında elde edilen gelirin %8'i oranında bir üst limit bulunmaktadır. Tablo 3.10'da yıllık kazanılan gelir

ile uygulanacak olan geri ödeme oranları gösterilmiştir (Australian Government, 2016c: 25).

Tablo 3.10: 2016-17 yıllık gelir için geri ödeme oranları

Yıllık Gelir (Avustralya Doları)	Geri Ödeme Oranı
$54.869 - $61.119	%4
$61.120 - $67.368	%4,5
$67.369 - $70.909	%5,0
$70.910 - $76.222	%5,5
$76.223 - $82,550	%6,0
$82,551 - $86,894	%6,5
$86,895 - $95,626	%7,0
$95,627 - $101,899	%7,5
$101,900 ve üzeri	%8,0

Kaynak: Australian Government, FEE-HELP İnformation October 2016, 2016c, s.25.

3.2.11.5. VET FEE-HELP

Mesleki Eğitim ve Öğretim, Harç - Yükseköğretim Borçlanma Programı (Vocational Education and Training FEE- Higher Education Loan Programme -VET FEE-HELP) Avustralya'da 2016 yılında yürürlüğe girmiştir. VET FEE-HELP programı, yükseköğretim seviyesinde üst düzey mesleki eğitim alan öğrencilerin, öğrenim ücretlerini ödemelerine yardımcı olan bir borçlanma programıdır. Bu borçlanma federal destekli yerlerde sunulmaktadır. Ayrıca öğrencinin bu programa başvurabilmesi için kayıtlı olduğu üniversitenin eğitim ile ilgili yasal düzenlemeleri mevzuata uygun bir şekilde yerine getirmiş olması gereklidir (Australian Government, 2016d: 12-13).

VET FEE-HELP borçlanma programından yararlanan öğrenciler, 2016-17 yıllık gelirleri 54.869 A$ veya üstü olmadıkça, geri ödeme yapmak zorunda değillerdir (Bkz. Tablo 3.10). Eğer belirlenen gelir eşiğinde veya üstünde gelir elde edilirse, geri

ödemeler öğrencilerin yıllık gelirlerinin belirli bir yüzdesi şeklinde yapılmaktadır (Australian Government, 2016d: 28).

Borçlanma üst limiti, FEE-HELP borçlanma üst limiti ile aynıdır. Öğrenci borçlanma miktarının üst limiti 100.879 A$'dır. Eğer öğrenciler tıp, diş hekimliği, veterinerlik eğitimi için ilk defa bu alanlardan birine kayıt yaptırılırsa, VET FEE-HELP borçlanma limiti 126.101 A$ olarak uygulanmaktadır (Australian Government, 2016c: 25).

VET FEE-HELP borçlanma programında mesleki eğitim için verilen tutarlara, %20 oranında bir borçlanma ücreti uygulanmaktadır. Fakat borçlanma ücreti VET FEE-HELP limitine dâhil değildir (Australian Government, 2016d: 16).

3.2.11.6. SA-HELP

Öğrenci hizmetleri ve aktivite ücretleri (Student Services and Ameneties Fee-SA) olarak adlandırılan bu program, öğrencilere özel hizmetler ve tesisler için ödenen ücretleri kapsamaktadır. Öğrenci; spor, eğlence, gıda, finansal danışmanlık, istihdam danışmanlığı gibi izin verilen hizmetler ve tesisler için bu borçlanmayı kullanılabilmektedir. 2016 yılı için öğrencilere verilen öğrenci hizmetleri ve aktivite ücretlerinin en üst sınırı 290 A$' dır. SA-HELP programında faiz ve borçlanma ücreti uygulanmamaktadır (Australian Government, 2016e: 12-18).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BORÇLANMA YÖNTEMİNİN TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE KULLANILMASINA YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de yükseköğretim hizmetinden yararlanan öğrencilerin karşılaştıkları finansal yetersizliklerin giderilmesi için devlet tarafından finanse edilen, devlet üniversitelerinde okuyan öğrencilerin öğrenim ücretlerinin kendileri tarafından karşılanabilmesi için, dünya genelinde yükseköğretimin finansmanı olarak kullanılan borçlanma yöntemlerinden "Gelire Bağlı Borçlanma" yönteminden yararlanılarak, öğrenim maliyetlerinin karşılanmasına yönelik, Türkiye'ye uygun bir model önerilecektir.

Türkiye'de yükseköğretimin yarattığı pozitif dışsallıklar ve ülkenin öğrenim görmüş nitelikli beşeri sermayeye ihtiyacı olması açısından devlet tarafından yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim bedellerinin neredeyse tamamına yakını bütçe üzerinden dolaylı olarak finanse edilmektedir. Fakat Dünya'daki genel bakış açısıyla bakıldığında yükseköğretim, bireye sağladığı kişisel yararların üst düzeyde olması açısından özel bir mal olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda çalışmamızın amacı Türkiye'de kullanılan finansman sistemini, Dünya'da yaygın olarak kullanılan gelire dayalı borçlanma sistemi yaklaşımına yönelik uygulamaktır. Araştırmamızda ülkelerin içerisinde bulunduğu genel ekonomik şartları göz önünde bulundurularak Türkiye'nin genel ekonomik durumu için en uygun borçlanma sisteminin geliştirilmesi üzerinde durulacak. Toplumun çoğunluğunu ilgilendiren ve yeni bir finansman yöntemi olan gelire dayalı borçlanma yönteminin Türkiye'de uygulanabilirliği araştırılacaktır.

Çalışma, Türkiye'de devlet üniversitelerinde yükseköğretim gören Ön lisans, Lisans ve Lisansüstü öğrencileri kapsamaktadır. Öğrencilerin normal öğrenim süresi içerisinde yaşam masraflarının ve öğrenim ücretlerinin borçlanma yoluyla sağlanması ve geri ödemenin mezuniyet sonrası elde edeceği kazançların belirli bir yüzdesi olarak nasıl tahsil edileceği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, vakıf

üniversitelerinde eğitim gören öğrenciler, öğrenim bedellerini karşılamada sıkıntı çekmediğinden ve devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere göre yüksek gelir gruplarına dâhil oldukları varsayımıyla çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

4.1. Borçlanma Programı Önerisi için Öğrenci Maliyetlerinin Hesaplanması

Borçlanma programı önerisi için yükseköğrenim öğrencilerinin öğrenim maliyetlerinin doğru bir şekilde hesaplanması önemlidir. Bu bağlamda dünya genelinde genel kabul görmüş teşkilat ve organizasyonların yayınlamış oldukları raporların incelenmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin üyesi olduğu ve eğitim alanında ülkeler açısından karşılaştırılabilir veriler sunan OECD'nin yayınlamış olduğu raporlardan elde edilen bilgiler ışığında öğrenci maliyetlerinin doğru bir şekilde hesaplanması amaçlanmaktadır.

4.1.1. Yükseköğretim Öğrencilerinin Ülkeler İtibariyle Yıllık Maliyetleri

Ülkelerin yükseköğretimin finansmanında kullanmış oldukları borçlanma sistemlerinin, kişi başı gayrı safi yurtiçi hâsıla (GSYH) tutarları dâhilinde incelenmesi bireylerin yükseköğretime yönelik borçlanma tutarlarının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda seçili olan ülkelerin GSYH' ları tablo 4.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1' e bakıldığında, Türkiye'nin kişi başı GSYH' sı yıllar itibariyle dünya ortalamasına yakın bir değer olarak çıkmıştır. Ancak, 2015 yılında OECD' a üye olan ülkelerin kişi başı GSYH' ları, Türkiye'nin yaklaşık olarak 4 katıdır.

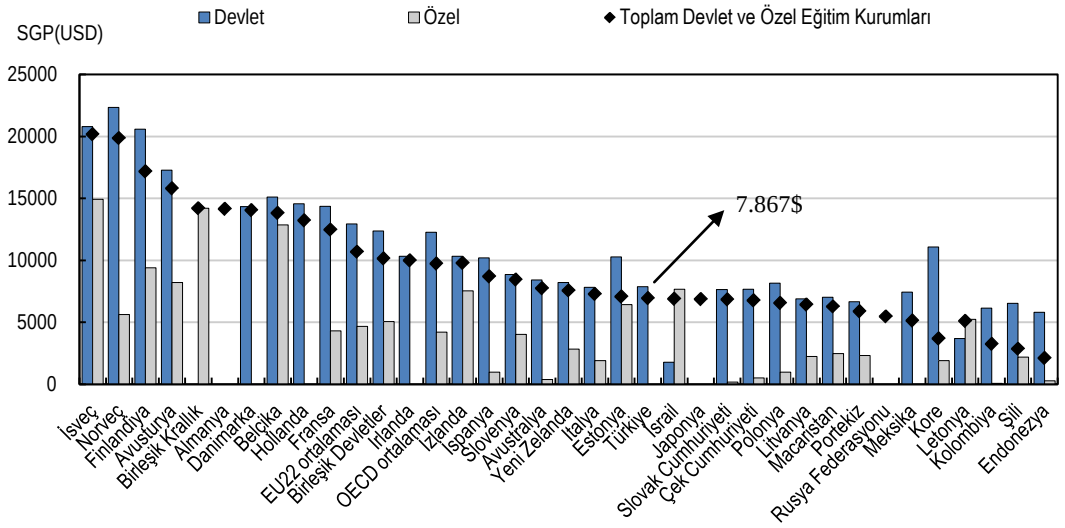
Tablo 4.1: Ülkelerin kişi başı GSYH' ları (USD)

Ülke Adı	Yıllar				
	2011	2012	2013	2014	2015
Avustralya	62.216,55	67.646,10	67.652,68	61.995,83	56.310,96
Birleşik Devletler	49.781,80	51.433,05	52.749,91	54.539,67	56.115,72
Japonya	48.173,93	48.629,20	40.488,24	38.139,42	34.523,70
Almanya	45.936,08	44.065,25	45.688,39	47.902,65	41.313,31
Birleşik Krallık	41.243,12	41.538,31	42.407,37	46.412,12	43.875,97
OECD Üyeleri	38.271,94	37.932,52	38.096,95	38.558,35	36.091,18
Yeni Zelanda	38.426,70	40.066,56	42.928,10	44.380,43	37.807,97
Avrupa Birliği	36.271,82	34.197,10	35.440,33	36.537,81	32.004,92
Şili	14.582,17	15.253,33	15.764,76	14.566,15	13.416,23
Rusya Federasyonu	14.227,72	15.042,19	15.552,05	14.051,60	9.092,58
Türkiye	10.538,72	10.539,37	10.800,54	10.303,70	9.125,69
Dünya	10.444,79	10.533,82	10.700,71	10.829,57	10.093,30
Malezya	10.427,76	10.834,66	10.971,42	11.305,90	9.768,33
Çin	5.633,80	6.337,88	7.077,77	7.683,50	8.027,68

Kaynak: TheWorldBank/Development Indicators, çevrimiçi, 20.04.2017.

Ülkelerin kişi başı GSYH' larının yanı sıra, yükseköğretim için öğrenci başına yapılan yıllık harcamanın da sunulması borçlanma programının oluşturulması açısından önemlidir. Grafik 4.1' de ülkelerin kurumlara göre yükseköğretimde bir öğrencinin yıllık olarak maliyeti sunulmuştur.

Grafik 4.1: Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına düşen yıllık kamu harcamaları (Kurum türüne göre)



Not: Referans yılı 2014

Kaynak: OECD, Education at a Glance 2016, p. 215, (http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-19991487.htm, çevrimiçi, 23.04.2017)

Grafik 4.1'de, ülkelerin kamu ve özel eğitim kurumlarında öğrenci başına düşen kamu harcamalarının azalan sırasına göre düzenlenmiştir. Ayrıca, ülkelerin Satınalma Gücü Paritesine (SGP) göre hazırlanmıştır. Türkiye için oluşturulacak olan borçlanma programının uygulanabilirliğinin gerçeğe daha yakın değerlere ulaşabilmesi açısından SGP' nin, kişi başı GSYH' a dönüştürülmesi gereklidir. Dönüştürmenin amacı ülkelerin, bir öğrenci için yaptığı yıllık harcamaların nominal olarak hesaplanabilmesini sağlayabilmektir. Nominal, yani sadece ülke para birimlerinin birbirlerine dönüştürülmesi ile uygun bir borçlanma tutarı bulunması amaçlanmaktadır. Ülkelerin öğrenci maliyetlerinin kişi başı GSYH'a göre gerçek tutarların hesaplanabilmesi açısından ilk önce SGP' nin tanımlanması ve ülkelere göre SGP' nin gösterilmesi gereklidir.

Satın alma Gücü Paritesi (SGP), ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılıklarını ortadan kaldırarak, ülkelerin kullandıkları para birimlerinin satın alma gücünü eşitleyen bir değişim oranıdır. SGP, belirli bir mal ve hizmet sepetinin satın alınabilmesi için gereken ulusal para tutarlarının oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Harcamalar, bu oran kullanılarak farklı para birimlerine dönüştürülüp, satın alınan mal ve hizmet

hacmindeki farklılıkları yansıtılıp, ülkeler arasında karşılaştırılabilir veriler sağlamak amacıyla yapılmaktadır (TÜİK, 2008; 1). Bu oranın tüm ülkeler açısından karşılaştırılabilmesi için ABD ve ulusal para birimi USD baz alınmaktadır.

SGP en basit şekilde, iki ülkede aynı tanıma sahip bir ürünün fiyat oranı şeklinde hesaplanır. Örneğin, 1kg dana etinin fiyatı Türkiye'de 30 TL, ABD'de 40 $ ise; dana eti için 1 ABD dolarının Satın alma Gücü Paritesi;

$$SGP(\text{Türkiye/ABD}) = \frac{30\ TL}{40\ USD} = 0{,}75\ TL/Dolar$$

olarak hesaplanır. Bu değer, dana eti için ABD'de ödenecek her bir Dolara karşılık Türkiye'de 0.75 TL ödeneceği anlamına gelir. Bu oran kullanılarak mevcut bir para ile ABD'de ve Türkiye'de satın alınabilecek dana eti miktarının karşılaştırılması sağlanır (TÜİK, 2008; 1). Ülkelerin satın alma gücüne ait hesaplanan tutarlar Tablo 4.2' de gösterilmektedir.

Tablo 4.2: Ülkeler itibariyle kişi başı reel GSYH değerleri (SGP, ABD=1.00)

Ülkeler	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Avustralya	43 722	43.170	47 086	46 832	47 017
Şili	20 189	21 295	22 248	22 597	23 046
Almanya	42 693	43 564	45 232	47 058	47 999
Macaristan	22 729	22 998	24 366	25 494	26 446
Japonya	34 332	35 738	37 141	37 381	38 401
Yeni Zelanda	32 667	32 991	36 056	36 881	37 322
Türkiye	**19 517**	**20 549**	**22 314**	**23 236**	**24 309**
İngiltere	36 441	37 475	39 030	40 719	41 779
ABD	49 710	51 370	52 689	54 484	56 066
Euro Bölgesi* (19 ülke)	37 400	37 764	39 007	39 976	41 116
Avrupa Birliği (28 Ülke)	34 641	35 181	36 421	37 492	38 621
OECD - Toplam	**36 486**	**37 431**	**38 707**	**39 806**	**40 791**
Çin	10 360	11 323	12 338	13 388	14 388
Kolombiya	11 587	12 136	12 787	13 413	..
Rusya Federasyonu	24 074	25 352	25 517	25 491	23 028

* Para birimi olarak Euro'yu kullanan AB ülkeleri

Kaynak:TÜİK/ İstatistikler/ Satınalma Gücü Paritesi, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1065, çevrimiçi, 23.04.2017).

Tablo 4.2' de SGP, Amerika Birleşik Devletlerinin ulusal para birimi esas alınarak hesaplanmıştır. Tablodaki verilere bakıldığında, 2015 yılı Türkiye'nin kişi başı reel GSYH (SGP) değeri 24.309$ olarak hesaplanmıştır.

SGP teorisi, uzun dönemde reel döviz kurunun sabit olması varsayımına dayanmaktadır. Ülkeler arasındaki fiyat düzeyi faklılaşmasının olmadığını ve dünyada benzer malların benzer fiyatlardan satılması ilkesini temel almaktadır. Bu bağlamda tek fiyat kanuna dayanan bir yaklaşımdır. Ülkelerin fiyat endeksleri aynı mal ve hizmetleri kapsamayacağından dolayı fiyatların benzerliği anlamını yitirmektedir. Döviz kurunun iç ve dış fiyat düzeyleri tarafından belirlendiğini

savunan SGP gerçek hayatın tam olarak işleyişini yansıtamamaktadır (Akçay-Önay ve Erataş, 2015: 83-84).

Bu açıklamalar ışığında, Türkiye'de sunulan yükseköğretim hizmetinin diğer ülkelerde sunulan yükseköğretim hizmetine tam olarak benzemediği ve verilen hizmetlerde farklılıklar taşıdığı açıktır. Bu bağlamda, SGP temel alınarak hesaplanan yıllık öğrenci maliyetlerinin, gerçek durumu yansıtmayacağı anlaşılmaktadır. Sonuç itibariyle, gerçek maliyetlerin hesaplanabilmesi için kişi başı GSYH' nın esas alınması gerekmektedir.

4.1.2. Türkiye'de Bir Yükseköğretim Öğrencisinin Yıllık Maliyeti

Türkiye'de yükseköğretim öğrencilerine sunulacak olan borçlanma programının oluşturulması ve reel olarak fiyatlandırılabilmesi için öğrencilerin, yükseköğretim kurumlarına yıllık maliyetlerinin gerçek değerlerinin saptanabilmesi açısından, Tablo 4.3hazırlanmıştır.

Tablo 4.3: Ülkeler itibariyle kişi başı GSYH' sına göre öğrenci yıllık maliyetleri

Ülkeler	GSYH'nın Satınalma Gücü Paritesine Oranı			SGP' ye Göre Hesaplanan Öğrenci Yıllık Maliyetleri	GSYH' ya Göre Hesaplanan Öğrenci Yıllık Maliyetleri
	2014 Yılı Kişi Başı GSYH (USD)	2014 Yılı Kişi Başı reel GSYH (SGP)(USD)	GSYH'nın SGP'ye Oranı (GSYH/SGP*100)(%)	Devlet ve Özel Üniversitelerin Ortalama Toplam Maliyeti (USD)	Devlet ve Özel Üniversitelerin Ortalama Toplam Maliyeti (USD)
Birleşik Krallık	46.412	40.719	113,98	14.209**	16.196**
Almanya	47.902	47.058	101,79	14.140	14.394
Birleşik Devletler	54.539	54.484	100,1	10.134	10.144
OECD Üyeleri	38.558	39.806	96,86	9.719	9.414
Avustralya	61.995	46.832	132,38	7.740	10.246
Yeni Zelanda	44.380	36.881	120,33	7.570	9.109
Türkiye	**10.303**	**23.236**	**44,34**	**7.867 ***	**3.488***
Japonya	38.139	37.381	102,03	6.855	6.994
Macaristan	14.118	25.494	55,38	6.275	3.475
Rusya Federasyonu	14.051	25.491	55,12	5.472	3.016
Kolombiya	7.918	13.413	59,03	3.248	1.917
Şili	14.566	22.597	64,46	2.866	1.847

***** Sadece devlet üniversitesinde öğrenim gören bir öğrencinin yıllık maliyeti,

** Sadece özel üniversitede öğrenim gören bir öğrencinin yıllık maliyeti

Kaynak: Grafik 4.1 ve Tablo 4.1/4.2 verilerinden yararlanılarak tarafımca düzenlenmiştir.

Tablo 4.3' deki verilere bakıldığında gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkelerin SGP' leri arasında fark dikkati çekmektedir. Türkiye gelişmekte olan bir ülke olduğu için GSYH' sı ile SGP' si arasındaki fark büyük olmaktadır. Bu bağlamda, OECD raporlarında sunulan öğrenci yıllık maliyeti SGP esas alınarak düzenlendiğinden dolayı, GSYH' na göre yüksek bir maliyet çıkmaktadır. Şöyle ki, tabloda Türkiye'nin GSYH' sı 10.303$ ve SGP' si 23.236$' dır. Bu tutarlar birbirine oranlandığında ise %44,34 gibi bir değer elde edilmektedir. Buradan hareketle, GSYH' ya göre Türkiye'deki Devlet Üniversiteleri için bir öğrencinin yıllık maliyeti, 7.867$ * %44,34= 3.488$ olarak hesaplanmıştır. Görüldüğü üzere SGP temel alınarak hesaplanan maliyet, gerçek tutardan oldukça farklıdır ve gerçek maliyeti tam olarak yansıtamamaktadır. Bu sebeple, kişi başı GSYH' ya göre hesaplanan maliyet esas alınacaktır.

4.2. Türkiye için Borçlanma Programı Önerisi

Borçlanma programı oluşturulurken, ülkenin içinde bulunduğu genel ekonomik durum, sosyal durum ve borçların yönetilmesi hususları dikkate alınmalıdır. Bu çalışmada Türkiye için oluşturulacak borçlanma programı, birçok ülkede başarılı bir şekilde uygulanan "Gelire Dayalı Borçlanma Yöntemi" temel alınarak hazırlanacaktır.

Bu yöntem temelinde, hazırlanacak borçlanma programı için ilk önce şu soruların yanıtlanması gerekmektedir;

- Hangi yükseköğretim öğrencilerini kapsayacağı,
- Borçların sunulması ve garantisi hakkında kimlere yetki verileceği,
- Borçlanma tutarları,
- Borçlanma faizi,
- Borçların geri ödemesinin nasıl yapılacağı

Bu bağlamda hazırlanacak olan borçlanma programının uzun vadeli ve başarılı olarak yönetilmesi açısından, iyi bir şekilde planlanması gerekmektedir.

4.2.1. Borçlanma Programının Kapsamı

Türkiye'de yükseköğretim hizmeti, devlet ve vakıf üniversiteleri olmak üzere iki şekilde sunulmaktadır. Devlet üniversiteleri bilindiği üzere vergiler aracılığıyla

finanse edilmektedir. Vakıf üniversiteleri ise hizmetten yararlanacak olan öğrenciler üzerinden öğrenim bedeli tahsilâtı yapılarak, maliyetlerin yaklaşık olarak %90-95 oranında öğrenciden karşılamaktadır. Ayrıca gerekli yasal hükümler yerine getirilmesi koşuluyla, Vakıf üniversitelerine bütçeden destek sağlanabilmektedir.

Vakıf üniversitelerinin 2016-2017 Eğitim- Öğretim yılı için; ön lisans, lisans ve lisansüstü yıllık ortalama ücretleri şu şekildedir;[5]

- Önlisans; 2.228$ ile 7.127$,
- Lisans; 1.874$ ile 19.345$,
- Yüksek lisans; 2.062$ ile 10.996$,
- Doktora; 4.124$ ile 10.872$.[6]

Vakıf üniversiteleri tarafından belirlenen bu fiyatlara ayrıca % 8 Katma Değer Vergisi (KDV) eklenerek öğrencilerden, 2-9 ay değişen vadelerde, ilgili eğitim yılında tahsil edilmektedir. Vakıf üniversitelerindeki yıllık öğrenim maliyetleri, hedef kitle öğrenci portföyünü oldukça daraltmaktadır ve yüksek gelirli sosyo-ekonomik koşullara sahip öğrencilere hitap etmektedir.

Bu bağlamda, devlet üniversitelerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin bölümleri ile ilgili belirlenen cari hizmet maliyetlerinin bile devlet tarafından karşılanması, kaynak bulma sıkıntısını gündeme getirmektedir.

Vakıf ve devlet yükseköğretim kurumlarında 2016-2017 öğretim yılında toplam kayıtlı öğrenci sayısı 7.198.987'dir. Bu öğrencilerden 569.026'sı vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmekte, 6.629.961'i ise devlet üniversitelerinde öğrenim görmektedir (URL-24).

Bu çalışmada Gelire Dayalı Borçlanma yöntemi sadece devlet üniversitelerinde öğrenim gören Önlisans, Lisans ve Lisansüstü programlardaki öğrencilere uygulanacaktır. Vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler ve

---

[5] *T.C. Merkez Bankası, döviz alış kuru 1$=3,6375 TL, çevrimiçi, 03.04.2017, http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201704/03042017.xml*

[6] *Belirlenen üst ve alt ücret tutarları,üniversitelerin resmi web sitelerinden elde edilmiştir.*

devlet yükseköğretim kurumlarındaki, açık öğretim ve uzaktan öğretim öğrencileri araştırmada kapsam dışında tutulmuştur.

Tablo 4.4: 2016-2017 eğitim yılı toplam öğrenci sayıları

	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	DEVLET ÜNİVERSİTELERİ	VAKIF ÜNİVERSİTELERİ	VAKIF MYO
ÖNLİSANS	**2.555.926**	**2.408.285**	**132.833**	**14.808**
ÖRGÜN ÖĞRETİM	767.185	662.825	93.373	10.987
İKİNCİ ÖĞRETİM	342.441	301.778	37.351	3.312
UZAKTAN ÖĞRETİM	33.909	31.291	2.109	509
AÇIK ÖĞRETİM	1.412.391	1.412.391		
LİSANS	**4.071.579**	**3.745.367**	**326.212**	
ÖRGÜN ÖĞRETİM	1.721.287	1.395.375	325.912	
İKİNCİ ÖĞRETİM	427.879	427.879		
UZAKTAN ÖĞRETİM	28.007	27.707	300	
AÇIK ÖĞRETİM	1.894.406	1.894.406		
YÜKSEK LİSANS	**480.215**	**393.552**	**86.663**	
ÖRGÜN ÖĞRETİM	400.768	325.338	75.430	
İKİNCİ ÖĞRETİM	49.483	49.421	62	
UZAKTAN ÖĞRETİM	29.964	18.793	11.171	
DOKTORA	**91.267**	**82.757**	**8.510**	
ÖRGÜN ÖĞRETİM	91.267	82.757	8.510	
TOPLAM	**7.198.987**	**6.629.961**	**554.218**	**14.808**

Kaynak: YÖK/Öğrenci Sayısı, verilerinden yararlanılarak tarafımızca düzenlenmiştir (URL-24).

Çalışma sadece devlet üniversitelerinde örgün öğretim ve ikinci öğretim öğrencileri kapsadığı için;

- Önlisans ; 964.603
- Lisans ; 1.823.254
- Yüksek lisans ; 374.759
- Doktora ; 82.757

olmak üzere toplam 3.245.373 öğrenciyi kapsamaktadır.

4.2.2. Öğrenim Ücreti Borçlanma Programı

Öğrencilerin öğrenim gördükleri alana ait belirlenen, cari hizmet maliyetlerine göre öğrenci borçlanma programı dâhilinde, öğrenci ücreti borçlanma tutarları belirlenecektir.

4.2.2.1. Borçlanma Tutarları

Öğrencilerin devlete olan bir yıllık maliyetleri göz önünde bulundurularak Türkiye ’de oluşturulacak borçlanma programı için tutarlar belirlenecektir.

Yükseköğretim öğrenim ücretleri için, ülkelerde öğrencilere sağlanan borçlanma tutarlarının GSYH’ ya oranlanarak elde edilen verilerle, Türkiye için ortalama borçlanma tutarı oluşturulmaya çalışılacaktır. Para birimi olarak USD kullanılacaktır. Ülkelerin yükseköğrenim öğrencilerine sağladığı borçlanma tutarları Tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5: Ülkeler itibariyle yükseköğretim öğrencilerine verilen borçlanma tutarları

Ülkeler	**Yıllık Borçlanma Tutarı**
ABD	5.000-12.500
Avustralya	4.776-7.934 (A6.349$-A10.569$)
Almanya	9.352$ (8.820 Euro'ya kadar)
BirleşikKrallık	11.489$ (9.250£'ye kadar)
Japonya	3.271-13.084 (360.000¥-1.440.000¥)

Not: T.C. Merkez Bankasının 11.04.2017 tarihli yayınladığı döviz alış kurları ve çapraz kurlar(T.C. Merkez Bankası, çevrimiçi, 11.04.2017)

- 1 USD= 3,7153 TL
- 1 USD= 1,3321 Avustralya Doları (AUD)

- 1 USD= 110,06 Japonya Yeni (JPY)
- 1 İngiliz Sterlini (GBP)= 1,2421 USD
- 1 Euro(EUR) =1,0603 USD

Kaynak: Ülkelerin resmi web sitelerinden elde edilen bilgilerle tarafımca derlenmiştir.

Tablo 4.5' e bakıldığında, ülkelerin öğrencilere sağladığı borçlanma tutarları 3.271$ ile 13.084$ arasında değişmektedir. Tabloda sunulan bilgiler ile seçili ülkelerin kişi başı GSYH' larına oranlanması suretiyle elde edilecek veriler ışığında, Türkiye için öğrenci borçlanma tutarları belirlenecektir.

Tablo 4.6: Seçili ülkelerde yıllık ortalama borçlanma tutarlarının kişi başı GSYH' ya göre oranı

Ülkeler	**2015 Yılı Kişi Başı GSYH (USD)**	**Borçlanma Tutarı/GSYH**
ABD	56.115,72	%8,9-%22,2
Avustralya	56.310,96	%7,9- %14
Almanya	41.313,31	%22,6
Birleşik Krallık	43.875,97	%26,1
Japonya	34.523,70	%9,4-%37,8

Kaynak: Tablo 4.1 ve Tablo 4.5' deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.6' da ülkelerin kişi başı GSYH göre öğrencilere sunulan yıllık borçlanma tutarları %7,9 ile %37,8 arasında değişmektedir. Dünya genelinde öğrencilere sunulan borçlanma oranları temel alınarak Türkiye için borçlanma tutarlarının üst ve alt limiti oluşturulacaktır. Bu bağlamda Türkiye'nin kişi başı GSYH' na ülkelerin kullandığı borçlanma oran aralığı uygulanacak olursa, 2015 yılı Kişi Başı GSYH - 9.125,69$'dır; 9.125,69$'ın %7,9'u 721$, %37,8'i ise 3.445$'dır.

Buradan yola çıkarak borçlanma programının, Türkiye'nin kişi başı GSYH' ı temel alındığında en düşük 721$ en yüksek ise 3.445$ seviyesinde olacağı ortaya çıkmaktadır. OECD verilerine göre Türkiye'de bir öğrencinin ortalama masrafı 2014 yılı için 3.488$' dır (Bkz. Tablo 4.3). Bulunan en üst borçlanma tutarı, yükseköğrenim öğrencisinin maliyetine çok yakın bir tutar olduğu görülmektedir.

Ayrıca 2016-2017 Eğitim ve Öğretim yılında belirlenen öğrenci cari hizmet maliyetleri Tablo 4.7' de gruplandırılarak gösterilmiştir. Görüleceği üzere

öğrencilerin yıllık maliyetleri 523$ ile 4.228$ arasında değişmektedir. En yüksek maliyet sağlık bilimleri ve fen bilimlerindedir. Bunun sebebi ise kullanılan araç gereç ve makinelerden kaynaklanmaktadır. Sosyal ve beşeri bilimlerde maliyet sağlık ve fen bilimlerindekinden doğal olarak düşük çıkmaktadır.

Devlet tarafından belirlenen cari hizmet maliyeti birinci öğretimden katkı payı olarak belirlenmiş ancak günümüzde tamamı devlet tarafından finanse edilmektedir (Bkz. Tablo 2.6). Ancak, İkinci öğretim cari hizmet maliyetlerinin %50'si öğrenci tarafından yılda iki taksitle ilgili üniversiteye ödenmektedir.

Tablo4.7: Gruplandırılmış cari hizmet maliyetleri

Öğrenim Türü	**Öğrenim Süresi**	**Öğrenim Görülen Alan**	**ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ**	
			Yıllık Maliyet Aralığı	
			En düşük	**En Yüksek**
Lisansüstü	2-4 yıl	Bütün Alanlar	1.536 TL (417,8$)	
Lisans	4 yıl	Sağlık Bilimleri*	2.053 TL(558,5$)	15.544TL (4.228$)
		Fen Bilimleri	2.053 TL(558,5$)	3.848 TL (1.047$)
		Eğitim Bilimleri	1.923 TL (523$)	2.294 TL (624$)
		Sosyal Bilimler	1.923 TL (523$)	3.848 TL (1.047$)
Yüksekokul	4 yıl	Sağlık Bilimleri	2.310 TL (628$)	3.848 TL (1.047$)
		Fen Bilimleri	2.310 TL (628$)	3.846 TL (1.046$)
		Sosyal Bilimler	2.310 TL (628$)	
Ön lisans (Meslek Yüksekokulu)	2 yıl	Bütün Alanlar	1.539 TL(418,6$)	1.923 TL (523$)

***** Tıp eğitimi 6 yıl sürmektedir

Not: 1) 4 yıllık eğitim veren Devlet Konservatuvarı ve Sivil Havacılık Yüksekokulları 8.555 TL (2.327$)'dir.

2)T.C. Merkez Bankası, döviz alış kuru 1$=3,6759 TL(http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201704/12042017.xml, çevrimiçi, 12.04.2017)

Kaynak: 22.10.2016 Tarih ve 2016/9377 Sayılı "2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar" 29865 Sayılı Resmi Gazete'den yararlanılarak düzenlenmiştir.

Cari hizmet maliyetlerinin Lisansüstü, Lisans, Yüksekokul ve Ön lisans olarak gruplandırılması, öğrenci borçlanma programında, öğrencinin bir yıllık öğrenim maliyetleri için hangi tutarda borçlanılmasının belirlenmesi açısından önemlidir.

Bu bağlamda önerilecek olan öğrenci borçlanma tutarlarını 3 ayrı gruplandırma ile alt ve üst sınırlarını belirleyelim. Öncelikle borçlanma tutarlarını, Lisans ve yüksekokul gibi 4-6 yıllık eğitim için Kategori 1, Ön lisans eğitimi veren Meslek Yüksekokul için Kategori 2, Lisansüstü eğitimi için ise Kategori 3 olarak sınıflandıralım. Sınıflandırmanın temel esası eğitim yılı ve borçlanma tutarlarını en yüksekten en aşağıya doğru sıralamaktır. Tablo 4.8' de öğrenci borçlanma tutarları gösterilmiştir.

Tablo 4.8: Öğrenci borçlanma tutarları

Borçlanma Kategorisi	**Borçlanma Tutarı**
Kategori - 1	523$ - 4.228$'a kadar
Kategori - 2	418,6$ - 523$'a kadar
Kategori - 3	417,8 $

Not: 1. Para birimi olarak USD kullanılmıştır.
2.T.C. Merkez Bankası, döviz alış kuru 1$=3,6759 TL
(http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201704/12042017.xml, çevrimiçi, 12.04.2017).

Tablo 4.8'de öğrenci borçlanma tutarları, 2016- 2017 eğitim- öğretim yılı için belirlenen cari hizmet maliyetleri temel alınarak oluşturulmuştur. Öğrencilerin yıllık maliyetleri esas alınarak oluşturulduğu için borçlanma miktarı sadece, bir seneye ait öğrenim bedellerini kapsamaktadır.

Diğer ülkelerde kişi başı GSYH' nın %7,8 ile % 38'e yakın bir borçlanma miktarı öğrencilere sunulmaktadır. Türkiye'de 2015 yılı kişi başı GSYH' na göre bu tutarın 721$ ile 3.445$ arasındadır. Hesaplanan cari maliyetlerin en düşük miktarı 417$ en yüksek miktar ise 4.228$ olmaktadır. Ancak en yüksek cari maliyete sahip öğrenim bedeli sağlık dalında olmaktadır. Bu tutar kişi başı GSYH' nın %46,33' üne tekabül etmektedir. Ancak Türkiye'de özellikle tıp alanında diğer ülkelerde sağlanılan GSYH'ya göre borçlanma oranının en üst limitinin yaklaşık olarak %8-9 üstünde olmaktadır. Sağlık sektöründe yaşanan olumlu gelişmeler ve Türkiye'de sağlık alanındaki yenilikler sebebiyle bu tutarda borçlanma sağlanması normaldir.

4.2.2.2. Borçlanma Faizi

Borçlanma programı önerimizde, tutarlar USD olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun sebebi enflasyon, faiz ve dolar kuru arasındaki yakın ilişkidir. Özellikle son yıllarda Türkiye % 8 ile % 10 arasında değişen enflasyon oranlarına sahiptir. Ancak diğer gelişmiş ülkelerde, enflasyon oranları % 2 ile % 3 arasında seyretmektedir. Bu bağlamda yüksek enflasyona sahip olan Türkiye için en doğru borçlanma tutarının, para birimi olarak dolar kuru üzerinden olması, zaman içerisinde TL'nin değer kaybından kaynaklanan borçlanma yükünün devlete olan maliyetini en aza indirmek açısından önem arz etmektedir.

Borçlanmalarda faiz oranlarının olmasının sebebi, ülkelerin birbirleri arasındaki fiyat farklılığıdır. Ancak Türkiye'de dini açıdan faize karşı genel olarak olumsuz bir bakış açısı olması nedeniyle, borcun geri ödemesinde herhangi bir faiz oranı uygulanmayacak; sadece dolar kuruna endeksli borçlanma tutarları kullanılacaktır. Böylece enflasyonun meydana getireceği olumsuzlukların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

4.2.2.3. Borçların Geri Ödemesi

Gelire bağlı borçlanma yöntemi esas alınarak borçlanma programı oluşturulmasından dolayı, borçlanan öğrencilerin geri ödemesi, mezuniyet sonrası elde edeceği gelirlerin belirli bir yüzdesi şeklinde olacaktır.

Geri ödemelerin bu yönteme dayalı olarak alınmasının sebebi, borçların daha düşük tutarlarda ve uzun sürede ödeme imkânı sağlamasından dolayıdır. Dünyada genel olarak kazanılan gelire göre, ortalama 5 ile 20 yıl arasında değişen vadelerde geri ödemelerin yapıldığı önceki bölümde ifade edilmiştir.

Türkiye'de mezuniyet sonrası iş bulma sürecinin uzun olması veya işsiz kalma gibi durumların var olması sebebiyle, borçlanma programı için bir gelir eşiği oluşturulacaktır. Belirlenecek olan gelir esiği, Türkiye için brüt asgari ücret olarak sınırlandırılacaktır. Ancak gelirin artmasıyla birlikte, geri ödeme oranı da arttırılacaktır. Böylece elde edilen gelirle orantılı olarak, geri ödeme süresi ve tutarı değişecektir. Düşük gelirli borçlulara düşük oranda ve uzun vadede, yüksek gelirli

borçlulara yüksek oranda ve kısa vadede borçlarını geri ödeme imkânı sağlanması amaçlanmaktadır.

Geri ödeme için belirlenecek ücretler, 01 Ocak 2017- 31 Aralık 2017 tarihleri arasında uygulanan, "Sigorta Primine Esas Kazanç" olarak yasal oranlar üzerinden hesaplanmıştır. Asgari Ücret Tespit Komisyonu Tarafından tespit edilmiş, brüt asgari ücret 1.777,50 TL taban olarak uygulanacaktır. Geri ödeme sınırları olarak seçilen aylık ücretler ve bu ücretlere ait yasal kesintiler, Tablo 4.9' da gösterilmiştir.

Tablo 4.9: Sigorta primine esas aylık kazanç ve yasal kesintiler

Grup	Brüt Ücret	SGK İşçi Primi (%14)	İşsizlik İşçi Primi (%1)	Gelir Vergisi Matrahı	Gelir Vergisi (%15)	Damga Vergisi (%07,59)	Asgari Geçim İndirimi	Net Ücret
1	1.777,50	248,85	17,78	1.510,88	226,63	13,49	133,31	1.404,06
2	3.310,00	463,40	33,10	2.813,50	422,03	25,12	133,31	2.499,66
3	4.710,00	659,40	47,10	4.003,50	600,53	35,75	133,31	3.500,54
4	6.109,00	855,26	61,09	5.192,65	778,90	46,37	133,31	4.500,70
5	7.507,00	1.050,98	75,07	6.380,95	957,14	56,98	133,31	5.500,14

Not: Bekâr olarak çalışan bir kişinin, aldığı ücret esas alınarak tablo hazırlanmıştır.

Geri ödeme sınırları olarak seçilen yıllık ücretler ve bu ücretlere ait yasal kesintiler ise Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10: Sigorta primine esas yıllık kazanç ve yasal kesintiler

Aylık Brüt Ücret	Yıllık Brüt Ücret	SGK İşçi Primi (%14)	İşsizlik İşçi Primi (%1)	Gelir Vergisi Matrahı	Gelir Vergisi*	Damga Vergisi (%07,59)	Asgari Geçim İndirimi	Yıllık Net Ücret
1.777,50	21.330,00	2.986,20	213,36	18.130,56	2.976,10	161,88	1.599,72	16.592,21
3.310,00	39.720,00	5.560,80	397,20	33.762,00	6.365,77	301,44	1.599,72	28.694,51
4.710,00	56.520,00	7.912,80	565,20	48.042,00	10.221,38	429,00	1.599,72	38.991,42
6.109,00	73.308,00	10.263,12	733,08	62.311,80	14.074,22	556,44	1.599,72	49.280,95
7.507,00	90.084,00	12.611,76	900,84	76.571,40	17.924,30	683,76	1.599,72	59.563,14

*****Yıllık gelir vergisi tutarları hesaplanırken, vergi dilimleri dikkate alınarak hesaplanmıştır[7]

Geri ödeme planının anlaşılabilmesi ve hesaplamaların gösterilmesi açısından Tablo 4.11' da Türk Lirası olarak hesaplanmıştır. Geri Ödeme Planı, Tablo 4.12'de USD olarak gösterilmiştir.

Tablo 4.11: Borçların geri ödeme planı - 1 (TL)

Kazanç			Ödeme	
Vergi Öncesi Yıllık Gelir*	**Aylık Brüt Gelir**	**Geri Ödeme Oranı (%)**	**Aylık Geri Ödeme**	**Yıllık Geri Ödeme**
0 – 18.130,55	1.777,5'e kadar	0	0	0
18.130,56 – 33.762,00	3.310,00	4	60 - 112	725 - 1.350
33.762,01 – 48.042,00	4.710,00	5	113 - 172	1.351 - 2.064
48.042,01 – 62.311,80	6.109,00	6	173 - 243	2.065 - 2.920
62.311,81 – 76.571,40	7.507,00	7	244 - 326	2.921 - 3.918
76.571,41 ve üstü	7.507,01 ve üstü	8	327 ve üstü	3.919 ve üstü

*****Çalışanın brüt ücretine uygulanan yasal kesintiler(SGK primi+ İşsizlik İşçi Primi) yapıldıktan sonra, Gelir ve Damga vergisi öncesi yıllık gelir toplam tutarlarıdır.

Tabloda verilen tutarların detayı aşağıdaki gibidir;

[7] *27 Aralık 2016 Tarihli 29931 Sayı nolu Resmi Gazetede yayınlanan, Gelir Vergisi Genel Tebliği(Seri No:296)' ne göre Gelir vergisi dilimleri;*

13.000 TL'ye kadar	% 15
30.000 TL'nin 13.000 TL'si için 1.950 TL, fazlası	% 20
70.000 TL'nin 30.000 TL'si için 5.350 TL, (ücret gelirlerinde 110.000 TL'nin 30.000 TL'si için 5.350 TL), fazlası	% 27
70.000 TL'den fazlasının 70.000 TL'si için 16.150 TL, (ücret gelirlerinde 110.000 TL'den fazlasının 110.000 TL'si için 26.950 TL), fazlası	% 35

1.777,5 TL'nin altında kalan gelirlerden geri ödeme alınmamaktadır. Ancak 1.777,5 TL üzerinde gelir elde edildiğinde yani kazanç "gelir eşiği" üstünde olduğunda, gelir eşiğine kadar elde edilen kazançtan da (1.777,5 TL*%4) geri ödeme alınacaktır. Bu bağlamda,

33.762 TL'ye kadar %4,

48.042,00 TL'nin 33.762,00 TL'sine kadar yıllık 1.350 TL üstü için %5,

62.311,80 TL'nin 48.042,00 TL'sine kadar 2.064,00 TL üstü için %6,

76.571,40 TL'nin 62.311,80 TL'sine kadar 2.920,00 TL üstü için %7,

76.571,40 TL'ye kadar olan gelir için 3.918,00 TL üstü için %8, geri ödeme oranları kullanılmıştır.

Tablo 4.9' da gelir eşiği, 2017 yılı asgari ücret esas alınarak hesaplanmıştır. Gelir eşiği olarak belirlenen asgari ücret tutarı taban olarak belirlendiği için borçların geri ödemesi bu ücret tutarından sonra hesaplanmıştır.

Tablo 4.12: Borçların geri ödeme planı - 2 (USD)

Kazanç			**Ödeme**	
Vergi Öncesi Yıllık Gelir*	**Aylık Brüt Gelir**	**Geri Ödeme Oranı (%)**	**Aylık Geri Ödeme**	**Yıllık Geri Ödeme**
0 – 4.932,27	483,55' e kadar	0	0	0
4.932,28 – 9.184,69	900,46	4	16- 30	196 - 366
9.184,70 – 13.069,45	1.281,31	5	31 - 47	367 - 561
13.069,50– 16.951,44	1.661,90	6	48 - 66	562 - 793
16.951,45 – 20.830,65	2.042,22	7	67 - 88	794 – 1.065
20.830,66ve üstü	2.042,23ve üstü	8	88 ve üstü	1.066 ve üstü

Not:T.C. Merkez Bankası, döviz alış kuru 1$=3,6759 TL(http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201704/12042017.xml, çevrimiçi, 12.04.2017).

Tablo 4.12'de geri ödemelerin gelire bağlı olarak değişen tutarlarda uygulandığı görülmektedir. Vade elde edilen kazancın büyüklüğüne göre artıp azalmaktadır. Çünkü kazanç arttığı için geri ödeme tutarı da artmaktadır. Ancak kazanılan gelir azaldığında, geri ödeme tutarı düşük olacağı için vade uzamaktadır. Örnekler ile açıklanacak olursa;

- Kategori 2 olarak adlandırdığımız, ön lisans veren meslek yüksekokullarına ait cari hizmet maliyetlerinin; 1.539 TL (418,6$) ile 1.923 TL (523$) arasında değiştiği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.7). Öğrenim gören öğrenci yıllık maliyeti 1.923 TL olan bir Meslek Yüksekokulunda bu hizmeti aldığını varsayarsak, öğrencinin normal

öğrenim süresi içerisinde mezun olduğunda, iki senelik eğitiminin maliyeti 1.923*2= 3.846 TL olacaktır. Mezun öğrenci asgari ücret ile işe başladığında elde edeceği brüt gelir 1.777,5 TL olacaktır. Geri ödeme ise bu tutara devletin yasal kesintileri uygulandığında, vergi öncesi geliri 1.510,88 TL olmaktadır (Bkz. Tablo 4.9). Yıllık gelir vergisi matrahı ise 18.130,56 TL olacaktır (Bkz. Tablo 4.10). Borçlu, aylık ödeme 60 TL ve yıllık 725 TL ödeyecektir. Toplam borçlanma tutarı 3.846TL olduğuna göre yaklaşık olarak 3.846TL/725TL= 5 yıl'da geri ödemenin tamamlanacağı anlaşılır.

- Kategori 1 olarak adlandırdığımız, Lisans veya Yüksekokul olarak dört ve altı yıl arasında eğitim alan bir öğrencinin cari hizmet maliyeti; 1.923 TL (523$) ile 15.544 TL (4.228$) arasında değişmektedir. Öğrencinin tıp eğitimi aldığı varsayımı altında yıllık maliyeti 15.544 TL olacaktır. Toplam altı yıllık eğitimini tamamladığında öğrenci 15.544TL * 6 yıl= 93.264 TL tutarında bir borçlanma yapacaktır. Eğitimini normal süresi içerisinde tamamlaması halinde, işe başladığında aylık gelirinin 7.507 TL brüt olduğu varsayımında; yasal kesintiler sonrası vergi öncesi geliri, aylık 6.380,95 TL ve yıllık gelir vergisi matrahı ise 76.571,40 TL olacaktır. Borçlu, aylık geri ödeme 326 TL, yıllık olarak geri ödeme yaptığında 3.918 TL ödeyecektir. Toplam borçlanma tutarı 93.264 TL olduğuna göre yaklaşık olarak 93.264 TL / 3.918 TL= 23 yıl'da geri ödemenin tamamlanacağı anlaşılmaktadır.

Örneklerden anlaşılacağı üzere ödemelerin 5 ile 23 yıl arasında değiştiği görülmektedir. Ancak tıp eğitimi altı yıl sürdüğünden dolayı borçlanma maliyeti daha fazla ve geri ödeme vadesi daha uzun olmaktadır. Bu durum istisnai olarak kabul edildiğinde, genel olarak geri ödeme süresinin 5 ile 20 yıl arasında değişeceği öngörülebilmektedir. Türkiye için sunulan borçlanma programı önerisinin diğer ülkelerde uygulanan borçlanma programları ile aynı geri ödeme vadesine sahip olduğu görülmektedir.

4.3. Türkiye için Yaşam Maliyeti Borçlanma Programı Önerisi

Türkiye'de 1962 yılından itibaren yükseköğretim öğrencilerine yaşam maliyetleri için borçlanma sağlayan kurum, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURTKUR)' dur. YURTKUR "öğrenim kredisi" adı altında yaşam maliyetlerinin karşılanabilmesi için öğrencilere borçlanma imkânı sağlamaktadır. YURTKUR

hakkında genel bilgiler ve öğrencilere sunduğu diğer maddi destekler hakkında bilgiler bölüm 2'de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Yaşam maliyetleri için T.C. vatandaşı yükseköğretim öğrencilerine geri ödeme koşuluyla, öğrencinin üniversiteye kayıt olduğu eğitim yılının ilk Ekim ayında (2016-2017 eğitim yılından önce Ocak ayında)kredi ödemesi başlamaktadır (T.C.Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2017: 28). Kayıtlı olunan yükseköğretim programının normal eğitim süresi içinde, ilgili yıl için belirlenen kredi tutarı eşit taksitler halinde öğrenciye verilmektedir.

Yaşam maliyetleri için borçlanılan tutarın geri ödemesi, Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE)' ne göre Türkiye İstatistik Kurumunun açıklamış olduğu fiyat endeksleri temel alınarak hesaplanmaktadır. Geri ödeme vadesi mezuniyetten 2 yıl sonra başlamakta ve borçlanmanın alındığı ay sayısına eşit olarak geri ödeme planı oluşturulmaktadır (URL-25).

Yaşam maliyetleri için önerilecek öğrenci borçlanma programının oluşturulması açısından, mevcut sistemde hali hazırda kullanılan öğrenim kredisinin; borçlanma tutarları ve geri ödeme planlarının detaylı bir şekilde incelenmesinde fayda vardır.

4.3.1. Öğrenim Kredisi için Örnek Hesaplama

Öğrenim kredisinin enflasyon hesaplaması; öğrencinin aldığı kredinin başlangıç ayı Yİ-ÜFE' sinin mezun olduğu ayın Yİ-ÜFE' sine oranlanması sonucu hesaplanmaktadır. Bir başka anlatımla kredinin kullandırıldığı her ay için mezun olunan aya göre TL'nin enflasyondan kaynaklı değer azalışı, alınan aylık öğrenim kredisi tutarına yansıtılmaktadır.

Tablo 4.13'te öğrencinin aldığı kredi tutarına enflasyon farkının hesaplanması detaylı bir şekilde gösterilmiştir. Aşağıda yapılan örnek hesaplamalar, 4 yıllık lisans programına kayıtlı bir öğrenci varsayımına göre yapılmıştır.[8]

---

[8] *Öğrenciye verilen öğrenim kredisi tutarları;*
-2014 yılı için 300TL, (YURTKUR, 2016: 67)
-2015 yılı için 330TL, (YURTKUR, 2016: 67)
-2016 yılı için 400TL (YURTKUR, 2016: 67)
-2017 yılı için 425TL'dir (T.C.Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2017: 28).

Tablo 4.13: 2014 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı hesaplama

Ay	Yİ-ÜFE	Artış (%)	2014 Öğrenim Kredisi Tutarı (TL)	Enflasyon Farkı (TL)
Ocak	229,1	29,92	300,00	89,76
Şubat	232,27	28,15	300,00	84,44
Mart	233,98	27,21	300,00	81,64
Nisan	234,18	27,10	300,00	81,31
Mayıs	232,96	27,77	300,00	83,31
Haziran	233,09	27,70	300,00	83,09
Temmuz	234,79	26,77	300,00	80,32
Ağustos	235,78	26,24	300,00	78,72
Eylül	237,79	25,17	300,00	75,52
Ekim	239,97	24,04	300,00	72,11
Kasım	237,65	25,25	300,00	75,74
Aralık	235,84	26,21	300,00	78,63
Toplam			3.600,00	964,59

Not:1.Öğrencinin mezun olduğu TÜİK tarafından açıklanan 2017 Temmuz ayı Yİ-ÜFE endeksi 297,65'tir.

2. 2016-2017 öğretim yılından önce öğrenim kredisini ilk defa alan öğrencinin YURT KUR' a müracaatı üzerine ödenmesinden ötürü kredi taksitleri, 2014 yılı Ocak ayı olarak başlangıç kabul edilmiştir.

Tablo 4.13 'te öğrenim kredisinin geri ödeme planı için enflasyondan kaynaklanan değer azalışları hesaplanmıştır. Hesaplanan enflasyon farklarının daha iyi anlaşılabilmesi açısından örnek üzerinden anlatılması daha faydalı olacaktır. Bu bağlamda, öğrenciye öğrenim kredisi ilk taksitinin verildiği 2014 Ocak ayının Yİ-ÜFE endeksi (229,10) ve öğrencinin normal eğitim süresi sonunda mezun olduğu 2017 Temmuz ayının Yİ-ÜFE endeksi (297,65) arasındaki artış bulunarak (297,65-229,10 / 229,10 = %29,92), bu artış 300 TL'ye uygulanmış ve Ocak ayı için 89,76 TL olarak enflasyon farkı hesaplanmıştır (300TL*%29,92=89,76TL).

Örnek, 4 yıllık lisans öğrencisinin almış olduğu öğrenim kredisi tutarlarına göre hesaplanacağı için diğer yıllara ait enflasyon farkı hesaplama tutarları; Tablo 4.14, Tablo 4.15 ve Tablo 4.16 'da gösterilmiştir. Yİ-ÜFE öğrencinin mezun olduğu 2017 yılı Temmuz ayı olarak temel alındığı için, bu ayın Yİ-ÜFE endeks oranı 297,65' tir.

Tablo 4.14: 2015 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı

Ay	Yİ-ÜFE	Artış (%)	2015 Öğrenim Kredisi Tutarı(TL)	Enflasyon Farkı(TL)
Ocak	236,61	25,80	330,00	85,13
Şubat	239,46	24,30	330,00	80,19
Mart	241,97	23,01	330,00	75,94
Nisan	245,42	21,28	330,00	70,23
Mayıs	248,15	19,95	330,00	65,83
Haziran	248,78	19,64	330,00	64,82
Temmuz	247,99	20,03	330,00	66,08
Ağustos	250,43	18,86	330,00	62,22
Eylül	254,25	17,07	330,00	56,33
Ekim	253,74	17,31	330,00	57,11
Kasım	250,13	19,00	330,00	62,69
Aralık	249,31	19,39	330,00	63,99
Toplam			3.960,00	810,57

.

2016 yılına ait öğrenim kredisi enflasyon farkı hesaplaması Tablo 4.15'te gösterilmiştir;

Tablo 4.15: 2016 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı

Ay	Yİ-ÜFE	Artış (%)	2016 Öğrenim Kredisi Tutarı(TL)	Enflasyon Farkı(TL)
Ocak	250,67	18,74	400,00	74,97
Şubat	250,16	18,98	400,00	75,94
Mart	251,17	18,51	400,00	74,02
Nisan	252,47	17,90	400,00	71,58
Mayıs	256,21	16,17	400,00	64,70
Haziran	257,27	15,70	400,00	62,78
Temmuz	257,81	15,45	400,00	61,81
Ağustos	258,01	15,36	400,00	61,45
Eylül	258,77	15,02	400,00	60,10
Ekim	260,94	14,07	400,00	56,27
Kasım	266,16	11,83	400,00	47,32
Aralık	274,09	8,60	400,00	34,38
Toplam			4.800,00	745,33

2017 yılına ait öğrenim kredisi enflasyon farkı hesaplaması Tablo 4.16'te gösterilmiştir;

Tablo 4.16: 2017 yılı öğrenim kredisi için enflasyon farkı

Ay	Yİ-ÜFE	Artış (%)	2017 Öğrenim Kredisi Tutarı(TL)	Enflasyon Farkı(TL)
Ocak	284,99	4,44	425,00	18,88
Şubat	288,59	3,14	425,00	13,34
Mart	291,58	2,08	425,00	8,85
Nisan	293,79	1,31	425,00	5,58
Mayıs	295,31	0,79	425,00	3,37
Haziran	295,52	0,72	425,00	3,06
Temmuz	297,65	0,00	425,00	0,00
Toplam			2.975,00	53,08

Tablo 4.13, tablo 4.14, tablo 4.15 ve tablo 4.16' da gösterildiği üzere;

- Anapara 3.600 TL+3.960 TL+4.800 TL+2.975 TL= 15.335 TL
- Enflasyon farkı 964,59 TL+ 810,57 TL+ 745,33 TL+53,08 TL=2.573,54 TL'dir.

Bu bağlamda öğrenci için hesaplanan geri ödeme toplam tutarı 15.335 TL(anapara)+2.573,54 TL(enflasyon farkı toplamı)= 17.908,54 TL'dir. Öğrenciye toplamda 43 ay olarak eşit taksitlerle ödenen kredinin, geri ödeme planı da 43 ay olacaktır. Ayrıca mezuniyetten 2 yıl sonra geri ödeme başlayacağı için ilk geri ödeme taksiti 2019 Ağustos ayında başlayacaktır. Bu bilgiler ışığında geri ödeme taksitleri; 17.908,54TL / 43 ay= 416,47 TL 'dir. Ödeme kolaylığı olması açısından taksitlerdeki küsuratlar son ödeme ayının tutarına yansıtılmaktadır. Sonuç itibariyle aylık geri ödeme taksitleri 416TL olarak eşit taksitler halinde ve son taksit 2023 Şubat ayında 436,57 TL (416TL+20,57TL) olacaktır.

Geri ödemelerin mezuniyet tarihinden iki yıl sonra başlamasından dolayı öğrenci açısından oldukça avantajlı bir durum ortaya çıkmaktadır. Çünkü geri ödeme planı hazırlanırken sadece mezuniyet ayı ile kredi taksitlerinin ödendiği ay arasındaki enflasyon değişim değerlerine bakılmaktadır. Oysa geri ödeme, iki yıl sonra

başlamakta ve öğrenciye verilen kredi taksitleri kadar bir sürede tahsil edilmektedir. Bu durumda verilen örneğe bakıldığında, öğrenci 24 ay (mezuniyet sonrası iki yıl) +43 ay geri ödemesi= 67 ay olarak belirlenen süre içerinde borcunu tamamen bitirmektedir. Geri ödeme planın oluşturulduğu zaman ile ödemenin yapılacağı zaman arasında önemli bir değer azalışı ortaya çıkmaktadır.

Sonuç itibariyle öğrenim kredisi geri ödeme planları önceden belirlenmiş tutarlar üzerinden yapılmaktadır. Dolaysıyla, geri ödeme tahsilâtının yapılacağı ay ile mezun olunan ay arasındaki enflasyon değişim farkları hesaplamaya dâhil edilmemektedir. Bu durum kredinin verildiği kurumu dolaysıyla garantör konumunda olan devleti, maddi açıdan büyük kayıplara uğratmaktadır.

4.3.2. Yaşam Maliyeti Borçlanma Programı

Türkiye'de kullanılan borçlanma sistemi "Geleneksel ipotek tipi borçlanma" yöntemi temel alınarak oluşturulmuştur. Bu sistemde sunulan borçlanmaya yönelik geri ödeme planı, önceden belirlenmiş tutarlar üzerinden yapılmaktadır. Bu anlamda, borç veren kurum/kuruluş için risk ve olumsuzluk taşımaktadır. Dolaysıyla kullanılan mevcut sistemde olumsuzluklarının giderilmesi amacıyla ilk etapta kullanılan yöntemin değiştirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, mevcut kullanılan sistem ve öğrencilere sunulan borçlanma tutarları üzerinde iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Borçlanma tutarlarının üzerinde iyileştirmeler yaparak öğrencilerin, mevcut kullanılan sistem üzerinde yöntem değişikliği yapılarak devletin; kullanılan borçlanma sisteminden daha çok yarar sağlamaları amaçlanmaktadır.

Çalışmanın bu bölümde, mevcut sistemde kullanılan geleneksel ipotek tipi borçlanma yönteminin, gelire bağlı borçlanma yöntemi dönüştürülmesi üzerine önerilerde bulunulacak, ayrıca öğrenci borçlanma tutarlarının arttırılması ve bu borçların geri ödeme planları hakkında detaylı bilgiler sunulacaktır.

4.3.2.1. Yaşam Maliyeti Borçlanma Programının Kapsamı

Öğrenim kredisi, hem vakıf hem de devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere sunulduğu için önerilecek olan yaşam maliyeti borçlanma programı her

iki yükseköğretim kurumundaki örgün öğretim ve ikinci öğretim öğrencilerini kapsayacaktır. Bu bağlamda, 2016-2017 eğitim yılına ait özet öğrenci sayıları Tablo 4.17'de gösterilmiştir.

Tablo 4.17: 2016-2017 eğitim yılı özet öğrenci sayıları

	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	DEVLET ÜNİVERSİTELERİ	VAKIF ÜNİVERSİTELER	VAKIF MYO
ÖNLİSANS	**1.109.626**	**964.603**	**130.724**	**14.299**
ÖRGÜN ÖĞRETİM	767.185	662.825	93.373	10.987
İKİNCİ ÖĞRETİM	342.441	301.778	37.351	3.312
LİSANS	**2.149.166**	**1.823.254**	**325.912**	
ÖRGÜN ÖĞRETİM	1.721.287	1.395.375	325.912	
İKİNCİ ÖĞRETİM	427.879	427.879		
YÜKSEK LİSANS	**450.251**	**374.759**	**75.492**	
ÖRGÜN ÖĞRETİM	400.768	325.338	75.430	
İKİNCİ ÖĞRETİM	49.483	49.421	62	
DOKTORA	**91.267**	**82.757**	**8.510**	
ÖRGÜN ÖĞRETİM	91.267	82.757	8.510	
TOPLAM	**3.800.310**	**3.245.373**	**540.638**	**14.299**

Kaynak: YÖK/Öğrenci Sayısı, verilerinden yararlanılarak tarafımca düzenlenmiştir (URL-24).

Tablo 4.17' den görüleceği üzere toplam 3.800.310 öğrenci yaşam maliyeti borçlanma programı kapsamına girmektedir. Çalışmada devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören açık öğretim ve uzaktan öğretim öğrencileri kapsam dışı bırakılmıştır.

4.3.2.2. Yaşam Maliyeti Borçlanma Tutarları

Türkiye'de, yükseköğretim öğrencilerinin ilgili kuruma müracaatları üzerine yaşam maliyetlerini karşılayabilmeleri için öğrenim kredisi adı altında bir borçlanma imkânı sunulmaktadır. Öğrencilere verilen son birkaç yıla ait aylık borçlanma tutarları ise; 2014 yılı 300TL, 2015 yılı 330TL, 2016 yılı 400TL (YURTKUR, 2016: 67) ve 2017 yılı 425TL'dir (T.C.Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2017: 28). Ancak yaşam şartları düşünüldüğünde öğrencilerin bu borçlanma tutarı ile hayatlarını idame ettirmeleri mümkün gözükmemektedir.

2017 yılında lisans ve ön lisans programına kayıtlı öğrenciler için uygulanan öğrenim kredisi tutarı 425TL'dir. Bu ücrettin iki katı (850TL) yüksek lisans programına kayıtlı öğrencilere, üç katı da (1.275TL) doktora öğrencilerine verilmektedir (T.C.Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2017: 28). Ancak borçlanma tutarları öğrencilerin ne yaşam maliyetlerini karşılamada ne de öğrenim hayatlarını devam ettirmede yeterli değildir. Ayrıca maddi destek yönünden borçlanma dışında herhangi bir geliri olmayan öğrenciler üzerinde motivasyon eksikliği yaratmaktadır. Buda doğal olarak öğrencilerin, öğrenim hayatlarını kaygılı ve stresli bir hale getirerek, öğrenim gördükleri alana herhangi bir katkı sağlamasını engellemektedir.

Önerilecek yaşam maliyeti borçlanma programı için borçlanma tutarları ön lisans ve lisans öğrencilerine belirlenecek tutarlar esas alınarak, yüksek lisans için iki katı ve doktora öğrencileri için üç katı şeklinde mevcut sistemdeki benzer uygulama kullanılacaktır. Bu oranlar verilecek borçlanma tutarlarının belirlenmesi için ön lisans ve lisans öğrencilerine verilen borçlanma tutarının belirlenmesi gerekmektedir.

Ön lisans ve lisans öğrencilerine sunulacak borçlanma tutarı (taban borçlanma tutarı), 01 Ocak 2017- 31 Aralık 2017 tarihleri arasında uygulanan Asgari Ücret Tespit Komisyonu Tarafından tespit edilmiş olan net asgari ücret (1.404,06 TL) göz önünde bulundurularak belirlenecektir (Bkz. Tablo 4.9). Türkiye'de bireylerin gelir düzeyleri düşünüldüğünde net asgari ücretin yarısı gibi bir tutar öğrencinin yaşam maliyetlerini karşılaması için yeterli gibi gözükmektedir.Bu bağlamda yaşam maliyeti taban borçlanma tutarının 750TL (net asgari ücretin %53,42'si) olarak uygulanması önerilmektedir. Bu tutara göre yükseköğretim öğrencilerine sunulacak borçlanma tutarları Tablo 4.18' de sunulmuştur.

Tablo 4.18: Yaşam maliyeti borçlanma tutarları (TL,USD)

Program	Borçlanma Tutarı(TL)	Borçlanma Tutarı(USD)
Önlisans/Lisans	750	204,03
Yüksek Lisans	1.500	408,06
Doktora	2.250	612,09

Not: **1.** T.C. Merkez Bankası, döviz alış kuru 1$=3,6759 TL(http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201704/12042017.xml, çevrimiçi, 12.04.2017).
2.Önlisans/Lisans borçlanma tutarının **(**taban borçlanma tutarı) iki katı yüksek lisans, üç katı doktora programlarına uygulanmıştır.

Tablo 4.18' de yükseköğretim öğrencilerine yaşam maliyetlerini karşılaması için sunulan borçlanma tutarları oldukça yeterlidir. Şöyle ki, yüksek lisans yapan bir öğrenci düşünüldüğünde; kişi hem bir işte çalışmakta hem de öğrenim hayatına devam etmek zorunda kalmaktadır. Bunun sebebi ise yeterince maddi destek sağlanmamasıdır. Ancak yüksek lisans için önerilen yaşam maliyeti borçlanmasının net asgari ücretin bile üstünde olmasından dolayı öğrencinin öğrenim gördüğü alana katkısını en üst seviyeye çıkaracağı söylenebilir. Çünkü öğrenci yaşam masrafları için herhangi bir endişe duymayıp, öğrenim hayatına daha çok önem vermesinden dolayı hem kendisine hem de topluma daha çok katkı ve fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4.3.2.3. Yaşam Maliyeti Borçlanma Tutarlarının Geri Ödemesi

Öğrencilere yaşam maliyetleri için borçlanma sağlayıcısı konumunda olan YURTKUR' un, borç verme ve borçların geri ödenmesi konusunda görev tanımında herhangi bir değişiklik yapılmadan sadece hali hazırda kullanılan mevcut yöntemin (geleneksel ipotek tipi borçlanma), gelire bağlı borçlanma yöntemine dönüştürülmesi suretiyle geri ödemelerin yapılması sağlanacaktır.

Yaşam maliyetleri borçlanma programında gelire bağlı borçlanma yöntemi esas alınarak borçlanma programı oluşturulmasından dolayı borçlanan öğrencilerin geri ödemesi, mezuniyet sonrası elde edeceği gelirlerin belirli bir yüzdesi şeklinde olacaktır. Geri ödemeler için öğrenim ücreti borçlanma programında asgari ücrete (1.777,50 TL) göre hesaplanan, gelir eşiği ve gelir vergisi öncesi belirlenen yıllık ve aylık ücretler esas alınacaktır (Bkz. Tablo 4.9; Tablo 4.10).

Öğrenim ücretleri borçlanma programında aylık/yıllık vergi öncesi kazançtan alınan %4 ile %8 arasında değişen geri ödeme oranları; yaşam maliyeti borçlanma programında %6 ile %10 arasında değişen oranlarda kullanılmıştır. Geri ödeme oranları üzerindeki bu artışın sebebi ise yaşam maliyetleri için verilen borçlanma tutarlarının, öğrenim ücreti borçlanma programında verilen tutarlardan fazla olmasıdır. Bu nedenle, geri ödeme oranları arttırılarak geri ödeme vadesi kısaltılmak istenmiştir. Tablo 4.19 ve 4.20'de yaşam maliyeti borçlanma tutarlarının geri ödeme planları sunulmuştur.

Tablo 4.19: Yaşam maliyeti borçlanma tutarlarının geri ödeme planı-1 (TL)

Kazanç			**Ödeme**	
Vergi Öncesi Yıllık Gelir*	**Aylık Brüt Gelir**	**Geri Ödeme Oranı (%)**	**Aylık Geri Ödeme**	**Yıllık Geri Ödeme**
0 – 18.130,55	1.777,5'e kadar	0	0	0
18.130,56 – 33.762,00	3.310,00	6	91-168	1.087-2.025
33.762,01 – 48.042,00	4.710,00	7	169-252	2.026-3.024
48.042,01 – 62.311,80	6.109,00	8	253-347	3.025-4.165
62.311,81 – 76.571,40	7.507,00	9	348-454	4.166-5.448
76.571,41 ve üstü	7.507,01 ve üstü	10	455 ve üstü	5.449ve üstü

***Çalışanın brüt ücretine uygulanan yasal kesintiler(SGK primi+ İşsizlik İşçi Primi) yapıldıktan sonra, Gelir ve Damga vergisi öncesi yıllık gelir toplam tutarlarıdır.

Tabloda verilen tutarların detayı aşağıdaki gibidir;

1.777,5 TL'nin altında kalan gelirlerden geri ödeme alınmamaktadır. Ancak 1.777,5 TL üzerinde gelir elde edildiğinde yani kazanç "gelir eşiği" üstünde olduğunda, gelir eşiğine kadar elde edilen kazançtan da (1.777,5 TL*% 6) geri ödeme alınacaktır. Bu bağlamda,

33.762 TL'ye kadar %6,

48.042,00 TL'nin 33.762,00 TL'sine kadar yıllık 2.025,00 TL üstü için %7,

62.311,80 TL'nin 48.042,00 TL'sine kadar 3.024,00 TL üstü için %8,

76.571,40 TL'nin 62.311,80 TL'sine kadar 4.165,00 TL üstü için %9,

76.571,40 TL'ye kadar olan gelir için 5.449,00 TL üstü için %10, geri ödeme oranları kullanılmıştır.

Tablo 4.20: Yaşam maliyeti borçlanma tutarlarının geri ödeme planı-2 (USD)

Kazanç			Ödeme	
Vergi Öncesi Yıllık Gelir*	**Aylık Brüt Gelir**	**Geri Ödeme Oranı (%)**	**Aylık Geri Ödeme**	**Yıllık Geri Ödeme**
0 – 4.932,27	483,55' e kadar	0	0	0
4.932,28 – 9.184,69	900,46	6	24-46	296-551
9.184,70 – 13.069,45	1.281,31	7	47-68	552-823
13.069,50– 16.951,44	1.661,90	8	69-94	824-1.133
16.951,45 – 20.830,65	2.042,22	9	95-123	1.134-1.482
20.830,66ve üstü	2.042,23ve üstü	10	1.483 ve üstü	1.483 ve üstü

Not:T.C. Merkez Bankası, döviz alış kuru 1$=3,6759 TL(http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/201704/12042017.xml, çevrimiçi, 12.04.2017).

Tablo 4.19 ve 4.20' de yaşam maliyeti borçlanma tutarlarına ait geri ödeme planları sunulmuştur. Tablolarda sunulan veriler dâhilinde geri ödemeye ait bir örnek verecek olursak;

- Bir lisans (4 yıllık) öğrencisinin yaşam maliyeti borçlanma programından yararlandığı ve USD kurunun sabit olduğu varsayımı altında ayrıca ilgili eğitim yılının Ocak ayında öğrenciye yaşam maliyeti borçlanma taksitleri verilmeye başlandığında örnek şöyle olacaktır; öğrenci ilk yıl 12 ay, ikinci yıl 12 ay, üçüncü yıl 12 ay ve öğrenim süresinin son yılında 7 ay (Temmuz) yaşam maliyeti borçlanması eşit taksitler halinde aldığında, toplam olarak 43 ay borçlu olacaktır. Borçlanma toplam tutarı 43 ay*750TL= 32.250 TL olacaktır. Mezun öğrencinin asgari ücret ile başladığı varsayımı altında öğrencinin aylık 91TL ve yıllık 1.087 TL ödeyeceği tablo 4.19' dan görülmektedir. Geri ödeme vadesi ise 32.250TL/1.087TL=29,6 yıl olarak hesaplanacaktır.

Verilen örneğe bakıldığında geri ödeme süresi oldukça uzun görünmektedir. Ancak borçlunun ilk işe başladığı yıllarda düşük ücret ilerleyen zamanlarda ise elde edeceği ücrette artış olacağı düşünüldüğünde, geri ödeme süresinin azalacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, geri ödeme süresinin 10 ile 30 yıl arasında farklılık göstereceği anlaşılabilmektedir. Sonuç itibariyle, Türkiye için sunulan yaşam maliyeti borçlanma programı önerisinin diğer ülkelerin uyguladığı borçlanma programlarında kullanılan geri ödeme vadesine benzer bir süreye sahip olduğu söylenebilir.

4.4. Borçlanma Programı Önerilerinin; Devlete Maliyeti

Yükseköğretim öğrencilerine yönelik önerilen öğrenim ücreti ve yaşam maliyeti borçlanma programlarının devlete maliyetleri bu bölümde değerlendirilecektir. Bu bağlamda yükseköğretim öğrencilerinin, devlete olan maliyetleri cari hizmet maliyetleri açısından değerlendirilerek önerilen öğrenci ücreti borçlanma programı ile sağlanacak kaynak artışı karşılaştırılacaktır. Ancak, mevcut sistemde yaşam maliyeti borçlanması olarak kullanılan öğrenim kredisi; yöntem ve sunulan tutarlar açısından değişiklikler yapılarak önerilmiştir. Bundan dolayı karşılaştırma, yaşam maliyeti borçlanma programını kapsamayacaktır. Karşılaştırmanın uygulanmamasının asıl sebebi ise, yükseköğretim öğrencilerine öğrenim hayatları boyunca yaşam masrafları için verilen maddi desteklerin; öğrencilerin ilgili kuruma müracaatı üzerine isteğe bağlı olarak verilmesinden dolayıdır.

Örgün olarak okuyan yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim maliyetlerinin neredeyse tamamına yakını, alınan 2012/3584 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereği devlet tarafından karşılanmaktadır. Bundan ötürü, öğrencilerin öğrenim maliyetlerini karşılamada devlet, kamusal kaynaklarını kullanmaktadır. İkinci öğretim öğrencilerinde ise öğrenim maliyetlerinin %50'si devlet, diğer yarısı da hizmetten yarar sağlayan öğrenciler tarafından ödenmektedir.

Bu bağlamda, geçmiş yıllara ait devlet tarafından yükseköğretim finansmanında kullanılan kamusal kaynaklar ile özel kaynaklarla finansman olarak önerilen öğrenim ücreti programı açısından karşılaştırmalar yapılacak ve öğrenim ücreti borçlanma programının devlete olan maliyet ve katkıları sunulacaktır. Bu amaçla yükseköğretim öğrenci sayılarının son yıllara ait sayısal verileri, Tablo 4.21'de sunulmuştur.

Tablo 4.21: Türk yükseköğretim sistemine kayıtlı olan öğrenci sayıları

Eğitim - Öğretim Yılı	Öğrenci Sayıları			
		Lisansüstü		
	Ön lisans+Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
2006/2007	2.291.762	V.Y.	V.Y.	2.291.762
2007/2008	2.372.136	V.Y.	V.Y.	2.372.136
2008/2009	2.757.828	V.Y.	V.Y.	2.757.828
2009/2010	3.322.559	V.Y.	V.Y.	3.322.559
2010/2011	3.626.642	V.Y.	V.Y.	3.626.642
2011/2012	4.112.687	V.Y.	V.Y.	4.112.687
2012/2013	4.676.566	V.Y.	V.Y.	4.676.566
2013/2014*	5.139.469	265.895	67.157	5.472.521
2014/2015*	5.642.562	342.101	78.223	6.062.886
2015/2016*	6.186.007	417.084	86.094	6.689.185
2016/2017*	6.627.505	480.215	91.267	7.198.987

* Öğrenci sayıları, URL-27' den elde edilmiştir.

Not: **1.**Öğrenci sayıları, açık ve uzaktan öğretim öğrencilerini de kapsamaktadır.
2.2012/3584 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereği, 2012-2013 eğitim-öğretim döneminden itibaren öğrencilerden katkı payı alınmamaktadır.

Kaynak: Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2016/'17, Okul türü ve öğretim yılına göre okul / birim, öğretmen, öğrenci ve mezun olan öğrenci sayısı, Tablo1.7, s.11, Ankara.

Tablo 4.21'de Türkiye'de yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayılarına ait son on yıllık bilgiler sunulmuştur. Bu veriler dâhilinde öğrenim ücreti borçlanma programı yoluyla elde edilecek kaynak artışı ile devletin yükseköğretim öğrencilerine yönelik yaptığı masraflar karşılaştırılacaktır. Ancak, 2012 yılından itibaren örgün yükseköğretim öğrencilerinden alınan katkı paylarının yürürlükten kaldırılıp öğrencinin normal öğretim süresi içinde öğrenim maliyeti tamamen kamusal kaynaklardan karşılanmıştır. Bu nedenle, öğrenim ücreti borçlanma programına yönelik maliyet karşılaştırması 2013-2014 eğitim- öğretim yılından itibaren ve izleyen yıllar üzerinden hesaplanması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bu bağlamda, 2016-2017 eğitim- öğretim yılındaki öğrenim gören öğrencilerin devlete olan maliyetleri hesaplanacaktır. Hesaplanacak olan öğrenim maliyetleri ile öğrenim ücreti borçlanma programının devlete olan katkısı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Tablo 4.22'de Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen cari hizmet maliyetleri, ilgili alanda öğrenim gören öğrenci sayıları ile çarpılması suretiyle toplam maliyet hesaplanmıştır.

Tablo 4.22: Özet cari hizmet maliyeti; I-A sayılı cetvel (Lisans)

GRUP	2016/2017 Eğitim Yılı : Toplam Gruplandırılmış Kayıtlı Öğrenci Sayısı	ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ		
		Toplam Ortalama Maliyet (TL)	Toplam Öğrenci Katkısı (TL)	Toplam Devlet Katkısı (TL)
I	75.956	1.180.660.064	44.889.996	1.135.770.068
II	29.795	167.060.565	14.718.730	152.341.835
III	12.565	53.614.855	4.850.090	48.764.765
IV	0	0	0	0
V	2.409	5.526.246	676.929	4.849.317
VI	0	0	0	0
VII	497.637	1.521.276.309	192.585.519	1.328.690.790
VIII	60.773	233.854.504	19.204.268	214.650.236
IX	216.290	554.134.980	61.426.360	492.708.620
X	504.907	1.166.335.170	158.035.891	1.008.299.279
XI	540.127	1.108.880.731	153.396.068	955.484.663
XII	54.456	104.718.888	15.465.504	89.253.384
XIII	3.320.282	*	*	*
XIV	0	0	0	0
Toplam	5.315.197	6.096.062.312	665.249.355	5.430.812.957

***** Açıköğretim fakültesi öğrencileri kapsam dışı tutulmuştur.
Kaynak: 1. 22.10.2016 Tarih ve 2016/9377 Sayılı "2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar" 29865 Sayılı Resmi Gazete.
2. Öğrenci sayıları, URL 27 'den elde edilmiştir.

Tablo 4.22'de eğitim alanlarına göre gruplandırılmış lisans öğrencilerinin, cari hizmet maliyeti toplamları verilmiştir. Öğrenci katkısı adı altında örgün öğretim öğrencilerinden katkı payı 2013/2014 eğitim yılından itibaren alınmadığı daha önce belirtilmişti. Bu bağlamda Tablo 4.22'de örgün öğretim öğrencilerine yönelik katkı payı, sadece tutarların gösterilmesi üzerine hesaplanmıştır. Cari hizmet maliyetlerin hesaplanmasına dair detaylı gösterim, Ek-1'de sunulmuştur.

Tablo 4.22'de eğitim alanlarına göre verilen öğrenci sayısı, örgün öğretim ve ikinci öğretim öğrencileri toplamından oluşmaktadır. İkinci öğretim öğrencilerinden "öğrenim ücreti" adı altında alınan öğrenci katkısı, 2016/9377 sayılı Bakanlar Kurulu kararında II-A cetvelinde gösterilmiştir. Dolayısıyla hesaplanan toplam cari hizmet maliyetinden, ikinci öğretim öğrencilerine ait katkı tutarı (öğrenim ücreti)'nın

çıkartılması gereklidir. Çünkü ikinci öğretim öğrencileri, belirlenen cari hizmet maliyetinin %50 sini ödemektedirler.

Tablo 4.23: Özet cari hizmet maliyeti; I-B sayılı cetvel (Lisanüstü,Yüksekokul, Myo)

GRUP	2016/2017 Toplam Gruplandırılmış Kayıtlı Öğrenci Sayısı	ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ		
		Toplam Ortalama Maliyet (TL)	Toplam Öğrenci Katkısı (TL)	Toplam Devlet Katkısı (TL)
I	7.649	65.284.215	4.505.261	60.778.954
II	3.108	26.526.780	1.460.760	25.066.020
III	161	619.206	36.547	582.659
IV	162.587	375.575.970	30.891.530	344.684.440
V	133	511.784	25.270	486.514
VI	1.135.980	1.748.273.220	215.836.200	1.532.437.020
VII	2.690	5.172.870	511.100	4.661.770
VIII	571.482	877.796.532	147.442.356	730.353.996
Toplam	1.883.790	3.099.760.577	400.709.024	2.699.051.373

Kaynak: 1. 22.10.2016 Tarih ve 2016/9377 Sayılı "2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar" 29865 Sayılı Resmi Gazete.
2. Öğrenci sayıları URL 27 'den elde edilmiştir.

Tablo 4.23'te eğitim alanlarına göre gruplandırılmış ön lisans, yüksekokul ve lisansüstü (VIII. grup) öğrencilerinin, cari hizmet maliyet toplamları verilmiştir. Cari hizmet maliyetlerin hesaplanmasına dair detaylı gösterim, Ek-2'de sunulmuştur.

Tablo 4.22 ve Tablo 4.23'te hesaplanan maliyetler hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenci sayılarının, toplam maliyetinden oluşmaktadır. Devlet ve Vakıf üniversitelerinin öğrenci sayılarının birlikte hesaplanmasının nedeni, YÖK/İstatistik web sitesinden elde edilen bilgilerde, eğitim alanlarına göre öğrenci sayısı verilerinin toplam olarak sunulmasından kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda, ikinci ve örgün öğretime ait öğrenci sayıları ve yüzdeleri bulunabilmesi için iki ayrı (I-A ve I-B sayılı) cetvelde sunulan öğrenci sayılarının birleştirilmesi gerekmektedir. Çünkü I- B sayılı cetvelde, 4 yıllık yüksekokul ve lisansüstü eğitim alan öğrenciler de yer almaktadır. Yapılan birleştirme sonucu ortaya 4 yıllık lisans ve 2 yıllık ön lisans öğrencilerinin toplam sayıları ile toplam cari maliyetleri arasındaki ağırlığa bakılarak ortalama maliyet hesaplanacaktır.

Tablo 4.24: 2016/2017 eğitim yılına ait ağırlıklı ortalama cari hizmet maliyeti

Öğrenim Türü	Öğrenim Süresi	Öğrenim Görülen Eğitim Alanı Grubu		CARİ HİZMET MALİYETİ			CARİ HİZMET MALİYETİ	
		I-A Sayılı Cetvel; Grup	I-B sayılı Cetvel; Grup	Öğrenci Sayısı	Birim Cari Hizmet Maliyeti (TL)	Cari Hizmet Maliyeti Toplam Tutarı (TL)	Toplam Öğrenci Sayısı	Ağırlıklı Ortalama Toplam Cari Hizmet Maliyeti (TL)
Lisansüstü	2 yıl (Yüksek Lisans)	-	VIII***	480.215	1.536	737.610.240	571.482	877.796.352
	4 yıl (Doktora)	-	VIII***	91.267	1.536	140.186.112		
Lisans	6 yıl (Tıp Eğitimi)	I	-	75.956	15.544	1.180.660.064	75.956	1.180.660.064
	4 yıl (Fakülte)	II,III,IV,V,VI,VII,VIII,IX,X,XI,XII	-	1.918.959	(Birleştirilmiş)	4.915.402.248	1.918.959	4.915.402.248
	4 yıl (Yüksekokul)	-	I,II,III,IV, V, VII*	174.213	(Birleştirilmiş)	469.623.680	174.213	469.623.680
Ön lisans	2 yıl	-	VI ve VII**	1.138.095	(Birleştirilmiş)	1.748.273.220	1.138.095	1.748.273.220
Toplam							3.878.705	9.191.755.564

* I-B sayılı cetvelde yüksekokul öğrencileri hesaplamada göz önünde tutulmuştur.
** I-B sayılı cetvelde meslek yüksekokul öğrencileri hesaplamada göz önünde tutulmuştur.
*** Tablo 4.21'den lisansüstü öğrenci sayısı verilerinden alınmıştır.
Kaynak: Tablo 4.22/Tablo 4.23 ve Ek-1/ Ek-2, verilerinden derlenmiştir.

Tablo 4.24’ de ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerin ağırlıklı ortalama maliyetler hesaplanmıştır. Hesaplamanın yapılmasının sebebi, eğitim alanlarına göre verilen öğrenci sayılarının ikinci öğretim öğrenci sayılarını da kapsamasındandır. İkinci öğretim öğrencileri, öğrenim maliyetlerinin %50’sini ödemelerinden dolayı bu öğrencilerin ödedikleri öğrenim ücretinin toplam cari hizmet maliyetinden çıkartılması gerekmektedir. Bundan dolayı, lisansüstü, lisans ve ön lisans öğrenci sayısı toplamları içindeki ikinci öğretim öğrencilerinin yüzdesel oranlarına göre cari hizmet maliyetleri bulunacaktır. Daha sonra Tablo 4.24’te hesaplanan toplam cari hizmet maliyeti ile gruplar içindeki ikinci öğretim öğrenci yüzde dağılımları göz önünde tutularak, ikinci öğretim öğrencilerinin toplam cari hizmet maliyeti içindeki payı hesaplanabilecektir.

Bu bağlamda, Tablo 4.4’ de 2016/2017 yılına ait öğrenci sayısı ile ilgili dağılımlar daha önceden sunulmuştur. Tablo 4.4 ile Tablo 4.24’ de verilen örgün ve ikinci öğretim öğrenci sayıları arasında çok az bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık, açık öğretim öğrenci sayıları hariç tutulmak üzere; ön lisans öğrencileri Tablo 4.4’ de 1.143.535 iken Tablo 4.24’te 1.138.095 öğrenci olarak, lisans öğrencilerinde ise Tablo 4.4’ de 2.177.173 iken Tablo 4.24’de 2.169.128 olarak gözükmektedir. Bu farklılığın sebebinin ise açıköğretim öğrenci sayısındaki değişiklikten kaynaklandığı saptanmıştır. Dolayısıyla, bu farklılıklar hesaplamalarda göz ardı edilecektir.

Öğretim gruplarına ilişkin öğrenci sayıları içinden sadece açık öğretim öğrenci sayılarının çıkartılması suretiyle yüzdesel dağılımlar şöyle hesaplanacaktır; (Bkz. Tablo 4.4)

- Ön lisans öğrenci sayısı; 2.555.926 – 1.412.391 (açık öğretim)= 1.143.535 olarak bulunur. İkinci öğretim öğrenci sayısı 342.411’dir. Ön lisans eğitimi alan ikinci öğretim öğrencilerinin, toplam ön lisans öğrenci sayısı içindeki yüzdesi ise (342.411/1.143.535)*100= %29,94 olarak bulunur.
- Lisans öğrenci sayısı; 4.071.579 - 1.894.406 (açık öğretim)= 2.177.173 olarak bulunur. İkinci öğretim öğrenci sayısı 427.879’dir. Lisans eğitimi alan ikinci öğretim öğrencilerinin, toplam lisans öğrenci sayısı içindeki yüzdesi ise (427.879/2.177.173)*100= %19,65 olarak bulunur.
- Lisansüstü öğrenci sayısı içerisinde sadece yüksek lisans eğitiminde ikinci öğretim öğrenci sayısı mevcuttur. Bu bağlamda toplam 480.215 yüksek lisans

öğrencisi vardır. İkinci öğretim öğrenci sayısı 49.483'tür. Yüksek lisans eğitimi alan ikinci öğretim öğrencilerinin, toplam yüksek lisans öğrenci sayısı içindeki yüzdesi ise (49.483/480.215)*100= %10,30 olarak bulunur.

Her öğretim grubuna ilişkin hesaplanan ikinci öğretim öğrencilerinin yüzdesi ile Tablo 4.24'de öğretim gruplarına göre hesaplanan ağırlıklı ortalama maliyetlerin çarpılması sonucunda, ikinci öğretim öğrencilerinin ortalama cari hizmet maliyeti şöyle hesaplanacaktır;

- Ön lisans; 1.748.273.220 TL (Ağır. ort. cari hizmet maliyeti) * %29,94= 523.433.002 TL olarak ikinci öğretim öğrencilerinin maliyeti hesaplanmıştır. Hesaplanan tutarın %50'sini devlet (261.716.501 TL), %50'sini ön lisans öğrencisi (261.716.501 TL) karşılamaktadır.
- Lisans; 4.915.402.248 TL (fakülte -ağır. ort. cari hizmet maliyeti) + 469.623.680 TL(yüksekokul- ağır. ort. cari hizmet maliyeti) = 5.385.025.928 TL olarak cari hizmet maliyeti hesaplanmıştır. Bu tutara 6 yıl eğitim veren tıp fakültesi öğrencilerinin cari hizmet maliyetleri dahil edilmemiştir. Çünkü tıp eğitiminde ikinci öğretim olarak eğitim verilmemektedir. Lisans; 5.385.025.928 TL*%19,65= 1.058.157.595 TL olarak ikinci öğretim öğrencilerinin cari hizmet maliyeti hesaplanır. Hesaplanan tutarın %50' sini devlet (529.078.797 TL), %50 sini lisans öğrencisi (529.078.797 TL) karşılamaktadır.
- Lisansüstü öğrenci sayısı içerisinde sadece yüksek lisans eğitiminde ikinci öğretim öğrenci sayısı mevcut olmasından dolayı, ikinci öğretim öğrenci cari hizmet maliyeti; 737.610.240 TL * %10,30 = 75.973.854 TL olarak hesaplanır. Hesaplanan tutarın %50'sini devlet (37.986.927 TL), %50'sini yüksek lisans öğrencisi (37.986.927 TL) karşılamaktadır.

Yapılan hesaplamalar sonucunda, ikinci öğretim öğrencilerinin ödedikleri öğretim ücretlerinin Tablo 4.24' te hesaplanan ağırlıklı cari hizmet maliyetinden çıkartılması ile yükseköğretim öğrencilerinin devlete olan bir yıllık maliyeti şöyle olacaktır;

- Ön lisans öğrencileri (261.716.501TL)+ lisans öğrencileri (529.078.797 TL)+ yüksek lisans öğrencileri (37.986.927 TL) =828.782.225 TL olmak üzere toplam ikinci öğretim öğrencilerinin öğrenim ücreti hesaplanmıştır.
- Tablo 4.24'te hesaplanan toplam cari hizmet maliyetinden (9.191.755.564TL), toplam ikinci öğretim öğrencilerinin öğrenim ücreti (828.782.225 TL)'nin çıkartılması sonucu yükseköğretim öğrencilerinin devlete olan maliyeti 8.362.973.339 TL olarak bulunmuştur.

Sonuç itibariyle, Türkiye' de 2016/2017 yılına ait verilere göre yükseköğretim öğrencilerinin devlete olan yaklaşık maliyeti 8.362.973.339 TL olarak bulunmuştur. Bulunan bu maliyet aynı zamanda, öğrenim ücreti borçlanma programı önerisinin devlete olan katkısını da göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireylerin, sınırsız olan ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik temel sorunlar, bireyin yaşadığı ülkede kullanılan ekonomik sistem çerçevesinde çözülmektedir. Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber temel olarak üç ekonomik sistem yaklaşımı vardır. Bunlar; kapitalist, sosyalist ve ikisinin birlikte kullanıldığı karma ekonomik sistemdir. Bu bağlamda ekonomik sistemlerin temel belirleyici özelliği ise merkeziyetçi olup olmamasına göre değişmektedir.

Türkiye'de kullanılan ekonomik sistem 1930 ile 1980 yıllar arasında karma bir ekonomik sistemdir. Bu sistemde, özel ekonomi (piyasa) özendirici maddi teşvik ve yardımlar ile devlet tarafından desteklenmiş, kamu sektörü ise emredici hükümler çerçevesinde doğrudan doğruya merkezi yapıdan alınan karar ve planlar dahilinde hareket etmiştir. Ancak 1980'li yıllardan günümüze gelindiğinde ise kullanılan karma sistem yerini, daha çok piyasa ekonomisinin hüküm sürdüğü ekonomik planlamanın piyasa şartlarına göre yapıldığı, kapitalist bir ekonomik sisteme bırakmıştır.

Küreselleşmenin etkisiyle, dünyada meydana gelen değişme ve gelişmeler, artan ve farklılaşan beklentiler vb. daha birçok faktörün etkisiyle, her alanda serbest piyasa şartlarının hâkim olması, farklılaşan ve değişime ayak uydurmaya çalışan Türkiye'de kapitalist sistem olarak ağırlığını hissettirmektedir.

Yaşanan bu değişimler ile Türkiye'de bazı kurumlar devlet eliyle özelleştirilmekte ve yahut da ticarileştirilmektedir. Yükseköğretim hizmeti veren kurumlara bakıldığında ise yükseköğretim devlet ve vakıf (kar amacı gütmeyen özel) üniversiteleri olmak üzere iki şekilde sunulmaktadır. Her iki kurumun tabi olduğu kanun aynıdır. Fakat finansman ve yönetim açısından bu kurumlar birbirinden ayrılmaktadır. Devlet üniversiteleri merkeziyetçi olarak devlet tarafından yönetilen ve finanse edilen bir kamu kurumdur. Vakıf üniversiteleri ise mütevelli heyet(vakıflar, özel sektör şirketleri v.b.) tarafından yönetilmekte ve finansmanının büyük bir kısmını, öğrencilerden aldığı öğrenim ücretleri üzerinden sağlamaktadır.

Bu bağlamda, vakıf üniversiteleri finansmanı kendisi yaratmaktadır. Devlet, maddi teşvik ve yardımlar (arazi, öğrenci başına ücret desteği v.b.) yaparak özel üniversite

statüsünde olan vakıf üniversitelerini desteklemektedir. Bu kurumlar, devlet yüksek öğretim kurumlarında belirlenen öğrenim maliyetlerinin oldukça üzerinde, öğrencilerden yıllık maliyet adı altında bir ücret talep etmektedir. Diğer bir anlatımla, vakıf üniversiteleri, öğrenim maliyetlerini serbest piyasada oluşan fiyat mekanizmasına göre belirlemektedirler. Böylece rekabet üstünlüğünün özel yükseköğretim kurumlarının eline geçtiği söylenebilir. Bu üniversitelerde öğrenci sayısı az olmasına karşın, öğrenciden alınan ücretler oldukça yüksektir. Hatta yıllık maliyeti 1.800$ ile 20.000$ 'ı bulan yüksek ücretler alınmaktadır. Böylece, özel üniversiteler toplum içerisinde, elit bir kesimin tercih ettiği ve sosyal tabakalaşmanın yaşandığı bir yükseköğretim kurumu konumuna dönüşmüştür.

Devlet yükseköğretim kurumları ise öğrenci sayısı ve kurum sayısı açısından oldukça yüksek bir rakama ulaşmıştır. Artan talep ile birlikte hem yükseköğretim kurumları hem de öğrenci sayılarında büyük artışlar meydana gelmiştir. Devlet yükseköğretim kurumlarında yaşanan bu derece yüksek artış sadece "yığınlaşma" ya yol açmıştır. Bunun neticesinde devlet üniversiteleri, normal bir kamu kurumuna dönüşmüştür. Mali yönden, devlet yükseköğretim kurumlarına tahsis edilen kaynaklar üzerinde bile serbestçe kullanım imkânının bulunmaması, bu kurumların mali bağımsızlığını önemli derecede kısıtlamaktadır. Devlet yükseköğretim kurumları açısından en önemli sorun finansmandır.

Bu çalışmada, dünya genelinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılan borçlanmayla finansman yönteminin, Türk yükseköğretim sistemi içerisinde devlet üniversitelerinde alternatif bir finansmanın oluşturulması hususunda, bu hizmetten yarar sağlayan öğrencilerin öğrenim maliyetlerinin devlet tarafından değil de, kendileri tarafından finanse edilmesi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, borçlanma yöntemi teorik açıdan ele alınarak, özellikle bu yöntemi başarılı bir şekilde uygulayan Avustralya'nın, borçlanma sistemi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Türkiye'deki mevcut kişi başı GSYH dahilinde, öğrencilere öğrenim maliyetlerini karşılayacak "Gelire Dayalı Borçlanma" yöntemi ile bir borçlanma programı önerisi üzerinde çalışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre;

- Türkiye'de bir yükseköğrenim öğrencisinin devlete olan bir yıllık maliyetinin 7.867$ olduğu, OECD raporundan elde edilmiştir.
- Türkiye'de sunulan yükseköğretim hizmetinin diğer ülkelerde sunulan yükseköğretim hizmetine tam olarak benzemediği ve verilen hizmetlerde farklılıklar taşıdığı düşünülerek, OECD raporunda SGP temel alınarak hesaplanan yıllık öğrenci maliyetlerinin, gerçek durumu yansıtmayacağı tespit edilmiştir. Bu sebepten ötürü, gerçek maliyetlerin hesaplanabilmesi için kişi başı GSYH' nın esas alınarak, Türkiye'deki Devlet Üniversiteleri için bir öğrencinin yıllık maliyetinin 3.488$ olduğu hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 4.3).
- Öğrenim ücretleri borçlanma programı için, seçili ülkelerin kişi başı GSYH' sı borçlanma tutarlarına oranlanmıştır. Elde edilen verilerde; ABD, Avustralya, Almanya, Birleşik Krallık ve Japonya ülkeleri itibariyle yükseköğretim öğrencilerine sunulan borçlanma tutarlarının 3.271$ ile 13.084$ arasında değiştiği tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4.5).
- Ülkelerin kişi başı GSYH rakamlarına göre, öğrencilere sunulan yıllık borçlanma tutarlarının %7,9 ile %37,8 arasında değiştiği tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4.6).
- Dünya genelinde öğrencilere sunulan borçlanma oranları temel alınarak Türkiye için borçlanma tutarlarının üst ve alt limiti oluşturulmuştur. Türkiye'nin kişi başı GSYH' na, ülkelerin kullandığı borçlanma oran aralığı uygulanmıştır, 2015 yılı Kişi Başı GSYH - 9.125,69$'dır; 9.125,69$'ın %7,9'u 721$, %37,8'i ise 3.445$ olarak bulunmuştur. Buradan yola çıkılarak borçlanma programının, Türkiye'nin kişi başı GSYH' ı temel alındığında en düşük 721$ en yüksek ise 3.445$ seviyesinde olacağı belirlenmiştir.
- 2016-2017 Eğitim ve Öğretim yılında belirlenen öğrenci cari hizmet maliyetleri gruplandırılarak gösterilmiş ve öğrencilerin yıllık maliyetlerinin 523$ ile 4.228$ arasında değiştiği bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.7).
- Önerilecek olan öğrenci borçlanma tutarlarının 3 ayrı gruplandırma ile alt ve üst sınırları belirlenmiştir. Öncelikle borçlanma tutarları, Lisans ve yüksekokul gibi 4-6 yıllık eğitim için Kategori 1, Ön lisans eğitimi veren Meslek Yüksekokul için Kategori 2, Lisansüstü eğitimi için ise Kategori 3 olarak sınıflandırılmıştır. Tablo 4.8' de öğrenci borçlanma tutarları, Kategori – 1(523$ - 4.228$'a kadar); Kategori – 2 (418,6$ - 523$'a kadar); Kategori – 3 (417,8 $) olarak belirlenmiştir.
- Geri ödemelerin mevcut elde edilen kazançlara göre uygulandığı ülkelerde, ortalama 5 ile 20 yıl arasında değişen vadelerde uygulandığı tespit edilmiş ayrıca bu sürelerin önerilen borçlanma programına uygun olduğu belirlenmiştir.

- Geri ödeme için belirlenecek ücretler, 01 Ocak 2017- 31 Aralık 2017 tarihleri arasında uygulanan, "Sigorta Primine Esas Kazanç" olarak yasal oranlar üzerinden hesaplanmıştır. Asgari Ücret Tespit Komisyonu Tarafından tespit edilmiş, brüt asgari ücret 1.777,50 TL taban kazanç olarak yani "gelir eşiği" olarak belirlenmiştir.
- TL para birimi olarak hazırlanan geri ödeme planında, gelir eşiği olarak Asgari Ücret kullanılmış, gelir vergisi dilimleri ve gerekli yasal kesintiler yapıldıktan sonra yıllık kazanç elde edilmiştir.
- Öğrenim ücretleri borçlanma programı için; geri ödemelerde kullanılacak geri ödeme tutarları yıllık olarak elde edilecek mevcut kazanç temelinde;

  33.762 TL'ye kadar %4,
  48.042,00 TL'nin 33.762,00 TL'sine kadar yıllık 1.350 TL üstü için %5,
  62.311,80 TL'nin 48.042,00 TL'sine kadar 2.064,00 TL üstü için %6,
  76.571,40 TL'nin 62.311,80 TL'sine kadar 2.920,00 TL üstü için %7,
  76.571,40 TL'ye kadar olan gelir için 3.918,00 TL üstü için %8, olarak geri ödeme oranları kullanılarak, yıllık geri ödeme tutarları tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4.11).
- Yaşam maliyeti borçlanma programının oluşturulması açısından, mevcut sistemde YURTKUR tarafından yükseköğretim öğrencilerine verilen öğrenim kredisine dair örnek öğrenim kredisi tutarları ve geri ödeme planı hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda; 2014 yılında lisans öğrenime (4 yıl) başlayan ve 2017 yılı Temmuz ayında mezun olan bir öğrenci için öğrenim kredi anaparası 15.335TL, geri ödeme için Yİ-ÜFE' ye belirlenen enflasyon farkı' da 2.573,54 TL olarak tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4.13; Tablo 4.14; Tablo 4.15; 4.16).
- Örnek öğrenim kredisi hesaplama sonucunda lisans öğrencisi toplam 43 ay boyunca borçlanmıştır. Anapara(15.335TL)+ enflasyon farkı (2.573,54 TL) =17.908,54 TL olmak üzere toplam borç hesaplanmıştır. 43 ay olarak alınan borcun geri ödeme planı da 43 ay olacağı, ayrıca mezuniyet sonrası 2 yıl borç ertelemesi mevcut sistemde uygulanmaktadır. Buna bağlı olarak; 2017 yılı Temmuz ayında mezun olan öğrencinin, geri ödeme planı 2019 yılı Ağustos ayında başlayacak 416,47 TL (17.908,54TL/ 43 ay = 416,47 TL) olacaktır. Geri ödemenin 2023 yılı Şubat ayında biteceği tespit edilmiştir.
- Önerilecek olan yaşam maliyeti borçlanma tutarları için ön lisans ve lisans öğrencilerine verilecek taban borçlanma tutarı 750 TL olarak önerilmiştir. Buna bağlı olarak; taban yaşam maliyeti borçlanma tutarının iki katı (1.500TL) yüksek lisans öğrencilerine, üç katı da (2.250 TL) doktora öğrencilerine önerilmiştir (Bkz. Tablo 4.18).
- Yaşam maliyeti borçlanma programı için; geri ödemelerde kullanılacak geri ödeme tutarları yıllık olarak elde edilecek mevcut kazanç temelinde;

  33.762 TL'ye kadar %6,

48.042,00 TL'nin 33.762,00 TL'sine kadar yıllık 2.025,00 TL üstü için %7,
62.311,80 TL'nin 48.042,00 TL'sine kadar 3.024,00 TL üstü için %8,
76.571,40 TL'nin 62.311,80 TL'sine kadar 4.165,00 TL üstü için %9,
76.571,40 TL'ye kadar olan gelir için 5.449,00 TL üstü için %10, olarak geri ödeme oranları kullanılarak, yıllık geri ödeme tutarları tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 4.19).

- Öğrenim ücreti borçlanma programının devlete olan katkısının hesaplanabilmesi açısından yükseköğretim öğrencilerinin devlete olan maliyetleri hesaplanmıştır. 2016/2017 eğitim yılına ait Bakanlar Kurulu' nun belirlemiş olduğu eğitim alanlarına göre öğrenci cari hizmet maliyetlerinin, öğrenim gören öğrenci sayıları ile çarpılması suretiyle toplam maliyetler bulunmuştur. Özet cari hizmet maliyeti; I-A sayılı cetvele göre toplam ortalama maliyet 6.096.062.312 TL, özet cari hizmet maliyeti; I-B sayılı cetvele göre toplam ortalama maliyet 3.099.760.577 TL olarak hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 4.23; Tablo 4.24).
- Eğitim alanlarına göre YÖK tarafından yayınlanan öğrenci sayılarına ilişkin verilerde ikinci öğretim öğrencilerinin de bulunması sebebiyle hesaplanmış olan toplam cari hizmet maliyetlerinden, ikinci öğretim öğrenci katkılarının (cari hizmet maliyetinin %50'si) çıkartılması için Tablo 4.22 ve Tablo 4.23'te hesaplanan toplam cari hizmet maliyetleri öğrenim yılı esas alınarak birleştirilmiştir.
- Birleştirme sonucu Tablo 4.24'de öğretim gruplarına ilişkin, ağırlıklı ortalama cari hizmet maliyetleri şu şekilde tespit edilmiştir;
  - Lisansüstü ; 877.796.352 TL,
  - Lisans ; 6.565.685.992 TL,
  - Önlisans ; 1.748.273.220 TL, olmak üzere toplam 9.191.755.564 TL.
- İkinci öğretim öğrencilerinin katkı maliyetlerinin, hesaplanmış olan toplam cari hizmet maliyetlerinden çıkartılması amacıyla, 2016-2017 öğretim yılına ait öğrenci sayısı verilerinden (Bkz. Tablo 4.4) açıköğretim öğrencileri hariç tutulmak üzere, II. öğretim öğrencilerin ön lisans, lisans ve yüksek lisans öğretim gruplarında mevcut toplam grup sayısı içindeki oranına bakılarak ortalama cari hizmet maliyeti hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucu, cari maliyetler şu şekilde tespit edilmiştir;
  - Ön lisans ; 1.748.273.220 TL (Ağır. ort. cari hizmet maliyeti) * %29,94 (ikinci öğretim öğrencilerinin grup yüzdesi)= 523.433.002 TL olarak ikinci öğretim öğrencilerinin maliyeti hesaplanmıştır. Hesaplanan tutarın %50'sini devlet (261.716.501TL), %50'sini ön lisans öğrencisi (261.716.501TL) karşılamaktadır.
  - Lisans ; 5.385.025.928 TL(Ağır. ort. cari hizmet maliyeti) *%19,65(ikinci öğretim öğrencilerinin grup yüzdesi)= 1.058.157.595 TL olarak ikinci öğretim

öğrencilerinin cari hizmet maliyeti hesaplanmıştır. Hesaplanan tutarın %50' sini devlet (529.078.797 TL), %50 sini lisans öğrencisi (529.078.797 TL) karşılamaktadır.

- Lisansüstü ; 737.610.240 TL * %10,30 = 75.973.854 TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan tutarın %50'sini devlet (37.986.927 TL), %50'sini yüksek lisans öğrencisi (37.986.927 TL) karşılamaktadır.

- Ön lisans öğrencileri(261.716.501TL)+ lisans öğrencileri (529.078.797 TL)+ yüksek lisans öğrencileri (37.986.927TL) =828.782.225 TL olmak üzere toplam ikinci öğretim öğrencilerinin öğrenim ücreti hesaplanmıştır. Tablo 4.24'te hesaplanan toplam cari hizmet maliyetinden (9.191.755.564TL), toplam ikinci öğretim öğrencilerinin öğrenim ücreti (828.782.225TL)'nin çıkartılması sonucu yükseköğretim öğrencilerinin devlete olan maliyeti 8.362.973.339 TL olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada, parasal tutarların birimi olarak USD kullanılmıştır. Türkiye'de enflasyon oranlarının %8 ile %10 arasında değişen oranlarda olması, ancak seçili ülkelerde enflasyon oranlarının %2 ile %3 arasında olduğu belirlenmiştir. Borçlanma programı önerisi için para birimi olarak USD' nın kullanılmasıyla, TL'nin zaman içerisinde değer kaybından kaynaklanan borçlanma yükünün, devlete olan maliyetinin en aza indirilmesi amaçlanmıştır. Bundan dolayı, borçlanmalarda bir faiz oranı kullanılmamıştır. Sadece dolar kuruna endeksli borçlanma tutarları ile enflasyonun meydana getireceği olumsuzlukların ortadan kaldıracağı düşünülmektedir.

Türkiye'de mezuniyet sonrası iş bulma sürecinin uzun olması veya işsiz kalma gibi durumların var olması sebebiyle, Avustralya ve diğer ülkelerde kullanılan bir gelir eşiği oluşturulmuştur. Gelir eşiği ile mezuniyetten sonra elde edeceği mevcut kazanç temeli esasında geri ödemeler yapılacaktır. Eğer kazanç gelir eşiğinin altında kalırsa borçlar ertelenecektir. Mezuniyet sonrası, elde edilen gelirle orantılı olarak, geri ödeme süresi ve tutarı değişmektedir. Düşük gelirli borçlulara düşük oranda ve uzun vadede, yüksek gelirli borçlulara yüksek oranda ve kısa vadede, geri ödemelerin yapılması amaçlanmıştır.

MEB Örgün Eğitim İstatistikleri 2016-2017' e göre; Yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayıları; 1980/81 Eğitim-Öğretim yılında 237.369 iken bu rakam zaman içerisinde

hızla artmış ve 2015/2016 Eğitim-Öğretim yılında 6.186.007'e ulaşmıştır (Bkz. Tablo 4.21).

Yıllar itibariyle yükseköğretim öğrenci sayılarına göre her yıl giderek yükseköğretime olan katılım artmaktadır. Özellikle yükseköğretim kurum sayılarındaki artış ve buna bağlı olarak öğrenci sayılarındaki artış değerlendirilmek istenirse; 2006/2007 yılından 2015-2016 yılları arasındaki öğrenci sayılarındaki artışın üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir.

2006 yılından başlamak üzere öğretim yıllarındaki artış eğilimini bir önceki yıla göre oransal olarak kıyaslanırsa; 2006/2007 yılında %10,7; 2007/2008 Eğitim-Öğretim yılında % 5,06;2008/2009 Eğitim-Öğretim yılında %3,5; 2009/2010 Eğitim-Öğretim yılında %16,26; 2009/2010 Eğitim-Öğretim yılında %20,47; 2010/2011Eğitim-Öğretim yılında %9,15; 2012/2013 Eğitim-Öğretim yılında %13,71; 2013/2014 Eğitim-Öğretim yılında %9,89; 2014/2015 Eğitim-Öğretim yılında %9,78; 2015/2016 Eğitim-Öğretim yılında 9,63 olarak yıllar itibariyle artış oranları olduğu görülmektedir.

2013-2016 yılları arasındaki öğrenci sayısındaki artış eğilimi değerlendirildiğinde, %9 ile %10 arasında her yıl bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. Bu oranın ortalama bir değer olarak kabul edilmesi suretiyle, 2016-2026 arasındaki yükseköğretim öğrencilerinin sayısında, 10 yıllık bir süre zarfında, %90 ile %100 arasında bir artışın yaşanacağı öngörülebilmektedir. 2026 yılına gelindiğinde 11.000.000 ile 12.000.000 arasında yükseköğretim öğrenci sayısına ulaşılacağı öngörülebilmektedir. Bu sayı oldukça yüksek olduğundan dolayı devlet tarafından finanse edilen yükseköğretim kurumlarında büyük bir maliyete yol açacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, öğrenci/ve ailelerin öğrenim maliyetlerinin karşılanması hususunda, maliyet paylaşımına ortak olması bir gereklilik haline dönüşmektedir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi içerisinde belirtilen, bedelsiz bir şekilde sunulan yükseköğretim hizmetinin, borçlanma yöntemiyle öğrenciler de bir sorumluluk yüklenerek maliyetler paylaşılmakta ve savurgan bir şekilde bu hizmetin tüketilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede daha nitelikli ve daha

bilinçli bir şekilde yetişen öğrenciler, herhangi bir zaman kaybı yaşamadan ilgili kurumlarından normal öğrenim süreleri içerisinde mezun olabilmek için daha fazla gayret içerisinde bulunacaklardır. Dolayısıyla, öğrenciler açısından zaman israfının önüne de geçilmesi öngörülebilmektedir.

Önerilen öğrenim ücreti borçlanma programında YURTKUR'un, borçların sağlanılması ile ilgili organizasyonun yapılması amacıyla devlet kurumu olarak faaliyetlerine devam etmesi ve görev tanımının yeniden oluşturulması önerilmektedir. Borçlanma için öğrencilerin, öğrenim gördüğü yükseköğretim kurumuna başvurması ve ilgili başvurulan öğrenim maliyetlerinin hangi tutarlarda ödeneceğinin YURTKUR tarafından belirlenmesi önerilmektedir. İlgili borçlanma, sadece devlet üniversitelerine yönelik uygulanmamalı; vakıf yüksek öğretim kurumları öğrencileri de bu olanaktan yararlanmalıdır. Vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmek isteyen öğrencilere bu imkânın sunulmasıyla, vakıf üniversitelerinde eğitim almak isteyen öğrencilere fırsat eşitliği sağlanması öneriler arasındadır. Ancak bu kurumlarda talep edilen yıllık öğrenim bedellerinin yüksek olması nedeniyle öğrenin bedelinin tamamı değil, öğrenim görülen alanın borçlanma alternatifindeki en üst sınırının karşılanması önerilmektedir.

Çalışmada yükseköğretimin finansmanı için önerilen borçlanma programı ile devlet yükseköğretim kurumlarında finansman sorunu büyük ölçüde çözülmüş olacaktır. Bu anlamda devlet yükseköğretim kurumlarının, kendi kaynaklarını bağımsız bir şekilde yönetebilen bir kurum olması amaçlanmaktadır. Mali açıdan daha bağımsız olacak devlet yükseköğretim kurumlarının, akademik kadrolarına daha iyi maddi imkânlar sağlaması ile bilimsel faaliyetlerinin arttırılması mümkün olacaktır. Daha etkin bir şekilde çalışan devlet yükseköğretim kurumları, gerek yurtiçi gerekse yurtdışı çalışmalarına hız vererek, uluslararası yükseköğretim sistemleri içerisinde bir cazibe merkezi haline dönüşebilecektir. Bu sayede daha nitelikli öğrenci ve öğretim elemanını kendi bünyesine çekecektir.

KAYNAKÇA

22.10.2016 Tarih ve 2016/9377 Sayılı “2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar”. (2016). T.C. Resmi Gazete, *29865*, 22 Eylül 2016.

2547 Sayılı YÖK Kanunu. (1981). T.C. Resmi Gazete. *17506* . 06 Kasım 1981.

29.08.2012 Tarih ve 28396 sayılı Bakanlar Kurulunun 2012/3584 Sayılı Kararı" 2012- 2013 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar". (2012). T.C.Resmi Gazete, *28396*, 29 Ağustos 2012.

351 Sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kanunu. (1961). T.C.Resmi Gazete. *10887* . 22 Ağustos 1961.

6111 Sayılı Kanun. (2011). MADDE 172- 2547 sayılı Kanunun 46 ncı Maddesi Başlığı ile Birlikte ““Cari Hizmet Maliyetinin Hesaplanması, Öğrenci Katkı Payları ve Öğrenim Ücretleri” Şeklinde Değiştirilmesi. *Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* . T.C. Resmi Gazete, *27857*, 25 Şubat 2011.

Akalın, G. (1997). Üniversite Harçları:Türkiye’de Yükseköğretim Hizmetinin Fiyatlandırılması. *Amme İdaresi Dergisi, 30* (3), 49-76.

Akça, H. (2012). "Yükseköğretimin Finansmanı ve Türkiye İçin Yükseköğretim Finansman Modeli Önerisi".[Elektronik Sürüm]. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 19* (1), 91-104.

Akçay-Önay, A., & Erataş, F. (2015). Satınalma Gücü Paritesi Geçerliliği; G7 Örneği. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2* (1), 81-100.

Aktan, C. C. (2003). *Değişim Çağında Devlet.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Armağan, R. (2003). Kamu Ekonomisinde Dışsallıklar ve Dışsallıkların İçselleştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (9), 159-178.

Aslan, M. H. (2002). Eğitim Finansmanın Ekonomi Politiği. *Liberal Düşünce* (27), 225-246.

Australian Government. (2016a). *Commonwealth Supported Places and HECS-HELP İnformation.* Australian Government Department of Education and Training, Publications (HELP Booklets). Erişim: 10 Nisan 2017 tarihinde http://studyassist.gov.au/sites/StudyAssist/HelpfulResources/Documents/2017_HECS-HELP_Booklet_ACC.pdf adresinden alındı.

Australian Government. (2016b). *CSP and HECS-HELP Handbook for 2016.* Australian Government Department of Education and Training, Publications (HELP Booklets). Erişim: 10 Nisan 2017 tarihinde http://studyassist.gov.au/sites/StudyAssist/HelpfulResources/Documents/2017_HECS-HELP_Booklet_ACC.pdf adresinden alındı.

Australian Government. (2016c). *FEE-HELP İnformation October 2016.* Australian Government Department of Education and Training, Publications (HELP Booklets). Erişim: 10 Nisan 2017 tarihinde http://studyassist.gov.au/sites/StudyAssist/HelpfulResources/Documents/2017_HECS-HELP_Booklet_ACC.pdf adresinden alındı.

Australian Government. (2016d). *VET FEE-HELP İnformation for 2016.* Australian Government Department of Education and Training, Publications (HELP Booklets). Erişim: 10 Nisan 2017 tarihinde http://studyassist.gov.au/sites/StudyAssist/HelpfulResources/Documents/2016%20VET%20FEE-HELP%20Booklet.pdf adresinden alındı.

Australian Government. (2016e). *SA-HELP Information for 2016.* Australian Government Department of Education and Training, Publications (HELP Booklets). Erişim: 10 Nisan 2017 tarihinde

http://studyassist.gov.au/sites/StudyAssist/HelpfulResources/Documents/2016%20SA-HELP%20Booklet.pdf adresinden alındı.

Aydın, M. S. (2014). *Türkiye'de Yükseköğretimin Finansmanı.* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Barr, N. (2014). "Income Contingent Loans and Higher Education Financing:Theory and Practice". B. Chapman, T. Higgins, & J. E. Stiglitz (Ed.) içinde, *Income Contingent Loans:Background, Income Contingent Loans; Theory,Practice and Prospects[Elektronik Sürüm]* (s. 67-81). London: Palvarage,ISBN: 9781137413208.

Buyrukoğlu, S. (2010). *Yükseköğretim Hizmetinin Finansmanı Ve Devlet Üniversitelerinin Performansını Ölçmeye Yönelik Bir Analiz.* Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

Case, E. K., Fair, R. C., & Oster, S. M. (2012). *Principles of Economics.* [E-book].New Jersey, America.ISBN-10: 0-13-255291-4.

Chapman, B. (2014). "Income Contingent Loans: Background". B. Chapman, T. Higgins, & J. E. Stiglitz(Ed.) içinde, *Income Contingent Loans:Background, Income Contingent Loans; Theory,Practice and Prospects[Elektronik Sürüm]* (s. 26-39). London: Palvarage,ISBN: 9781137413208.

Chapman, B. (2005). *Income Contingent Loans for Higher Education: International Reform.* No:491, Canberra, Australia: The Australian National University Centre for Economic Policy Research Discussion Paper.

Chapman, B., & Ryan, C. (May 2002). *Income-Contingent Financing of Student Charges for Higher Education: Assessing the Australian Innovation.* Centre for Economic Policy Research, Australian National University, Discussion Papers No:449. Erişim: 10 Nisan 2017, http://pandora.nla.gov.au/pan/10580/20020909-0000/cepr.anu.edu.au/pdf/DP449.pdf.

Çakal, R. (1996). *Doğal Tekellerde Özelleştirme ve Regülasyon.* Devlet Planlama Teşkilatı, Uzmanlık Tezi, Ankara.

DMİS (Döner Sermaye Mali Yönetim Sistemi). (2017). Erişim :23 Şubat 2017 tarihinde http://dmisproje.muhasebat.gov.tr/dss_verileri.php adresinden alındı.

Doğramacı, İ. (2007). *Türkiye'de ve Dünya'da Yükseköğretim Yönetimi.* Ankara: Meteksan A.Ş.

Döner Sermayeli İşletmeler Bütçe ve MuhasebeYönetmeliği. (2007). *T.C. Resmi Gazete.* 26509, 01 Mayıs 2007.

Edizdoğan, N. (1998). *Kamu Maliyesi.* Bursa: Ekin Kitabevi.

Erdem, A. (27-29 Mayıs 2011). "Küreselleşme: Türk Yükseköğretimine Etkisi" [Bildiri]. *Uluslararası Yönetim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar(UYK-2011), Cilt 1, Bölüm VII,* s. 593-601.

Erdem, A. R. (2006). Dünyadaki Yükseköğretimin Değişimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15,* 299-314.

Erdem, A. R. (2007). Üniversitelerin Var Oluş Nedeni (Üniversitelerin Misyonu). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (17),* 75-86.

Erdem, M., Şenyüz, D., & Tatlıoğlu, İ. (2006). *Kamu Maliyesi.* Bursa: Ekin Kitabevi.

Erdoğan, A. (2013). *Türk Yükseköğretiminin Yeniden Yapılanma Çalışmaları: Küresel Eğilimler ve Uluslararasılaşma Çerçevesinde Değerlendirmeler.* Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü.

Ergen, Z. (2006a). Yükseköğretim Karma Malının Niteliği ve Finansmanı Üzerine. *Sosyo Ekonomi Dergisi, 3* (3), 11-24.

Ergen, Z. (2006b). Yükseköğretimin Finansmanında Öğrenci Borçlanma Yöntemi. *Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15* (1), 133-150.

Erguvan, D. İ. (2010). *Vakıf Üniversitelerinin Türkiye Yükseköğretim Sistemine Etkilerinin İncelenmesi.* Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Doktora Tezi, İstanbul.

Gezgin, S. (2005). Küreselleşmenin Medya ve Toplum Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (21), 9-12.

Ginder, S. A., Kelly-Reid, J. E., & Mann, F. B. (2016). *2015-16 Integrated Postsecondary Education Data System (IPEDS) Methodology Report (NCES 2016-111).* U.S. Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics. Erişim: 04 Nisan 2017, http://nces.ed.gov/pubsearch.

Gök, E., & Gümüş, S. (2015). Akademik Bir Alan Olarak Yükseköğretim Yönetimi. A. Aypay (Ed.) içinde, *Türkiye'de Yükseköğretim Alanı, Kapsamı ve Politikaları* (s. 3-26). Ankara: Pegem Akademi.ISBN: 978-605-318-108-8.

Gölpek, F. (2012). Eğitimin Getirilerinin Özel ve Sosyal Açıdan İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, XIV* (I), 43-53.

Gölpek, F. (2011). Yükseköğretim Finansman Politikasında Yeni Bir Yaklaşım:Maliyet Paylaşımı . *Yükseköğretim Dergisi, I* (1), 25-33.

Grave, B. S., & Sinning, M. (2014). "Why Don't We Just Give Them the Money? Financing Living Expenses of Students in Germany". B. Chapman, T. Higgins, & J. E. Stiglitz (Ed.) içinde, *Income Contingent Loans:Background, Income Contingent Loans; Theory,Practice and Prospects[Elektronik Sürüm]* (s. 113-127). London : Palvarage, ISBN: 9781137413208.

Günay, D. (2004, Mayıs 27-29). *"Üniversitelerin Neliği, Akademik Özgürlük ve Üniversite Özerkliği"[Bildiri]*. Erişim: 03 Mart 2017 tarihinde http://www.academia.edu/411214/%C3%9Cniversitenin_Neli%C4%9Fi_Akademik_%C3%96zg%C3%BCrl%C3%BCk_Ve_%C3%9Cniversite_%C3%96zerkli%C4%9Fi adresinden alındı.

Gürüz, K. (2003). *Dünyada ve Türkiye de Yükseköğretim; Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri.* Ankara: ÖSYM.

Hesapçıoğlu, M. (1991). Eğitim Kuponları: Eğitim Finansmanında Alternatif Bir Yaklaşım. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3* (3), 157-169.

Hesapçıoğlu, M. (1994). *İnsan Kaynakları Yönetimi ve Ekonomisi.* İstanbul: Beta Basım Yayım.

Higgins, T. (2011). Income Support For Higher Education Through Income Contingent Loans . *Economic Papers, 30* (4), 466-480.

Hock-Eam, L., Ismail, R., & Ibrahim, Y. (2014). "The Implications of Graduate Labor Market Performance in Designing a Student Loan Scheme for Malaysia". B. Chapman, T. Higgins, & J. E. Stiglitz (Ed.) içinde, *Income Contingent Loans:Background, Income Contingent Loans; Theory,Practice and Prospects[Elektronik Sürüm]* (s. 90-103). London: Palvarage, ISBN: 9781137413208.

JASSO (Japan Student Services Organization). (April 2016). *Japan Student Services Organization 2016'2017*. Japan Student Services Organization.

Johnstone, B. D. (2005). Higher Educational Accessibility and Financial Viability: The Role of Student Loans. *World Report on Higher Education: The Financing of Üniversities, II.İnternational Barcelona Conference on Higher Education,Global Üniversity Network for Innovation,May 24-25 and November 28-30*, (s. 1-28). Barcelona.

Kandemir, C. M. (2015). Yükseköğretimde Açık ve Uzaktan Öğrenme. A. Aypay(Ed.) içinde, *Türkiye'de Yükseköğretim Alanı, Kapsamı ve Politikaları* (s. 369-381). Ankara: Pegem Akademi. ISBN: 978-605-318-108-8.

Karakütük, K. (2006). Yükseköğretimin Finansmanı. *Millî Eğitim Dergisi* (171), 219-242.

Kena, G., Hussar, W., McFarland, J., Musu-Gillette, L., Wang, X., Zhang, J., et al. (2016). *The Condition of Education 2016 (NCES 2016-144).* U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics. Washington, DC. Erişim: 04 Nisan 2017, http://nces.ed.gov/pubsearch.

Kesik, A. (2003). *Yükseköğrenimde Yeni Bir Finansman Modeli Önerisi: Bütünsel Model*. Ankara: Maliye Bakanlığı APK Kurulu Yayını, No:2003/362.

Kirmanoğlu, H. (2007). *Kamu Ekonomisi Analizi*. İstanbul : Beta Basım.

Küçükcan, T., & Gür, B. (2009). *Türkiye'de Yükseköğretim Karşılaştırmalı Bir Analiz.* Ankara: Siyaset, Eğitim, Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı.

Lounkaew, K. (2014). "Modeling Aggregate Loans Recovery of the Student Loans Fund in Thailand". B. Chapman, T. Higgins, & J. E. Stiglitz (Ed.) içinde, *Income Contingent Loans:Background, Income Contingent Loans; Theory,Practice and Prospects[Elektronik Sürüm]* (s. 104-112). London: Palvarage, ISBN: 9781137413208.

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BUMKO). (2016). *2017-2019 Dönemi Bütçe Çağrısı ve Bütçe Hazırlama Rehberi.*

Martin, C. (2016). Should Students Have to Borrow?Autonomy,Wellbeing and Student Debt. *Journal of Philosophy of Education, 50* (3), 351-370.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2010). *"Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2009/'10"*. Erişim :03 Mart 2017 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_12/06020939_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2009_2010.pdf adresinden alındı.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2016). *"Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015/'16"*. Erişim: 03 Mart 2017 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf adresinden alındı.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2017). *"Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2016-2017 Yılı (1.dönem)"*. Erişim: 05 Haziran 2017 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257 adresinden alındı.

Meriç, M. (1995). *Türkiye'de Yükseköğretim Hizmetlerinin Finansmanına Alternatif Yaklaşımlar.* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi , İzmir.

Meriç, M. (1998). Türkiye'de Yükseköğretimde Finansman Sorunu. *D.E.Ü. İİBF Dergisi, 13* (1), 49-66.

Mutluer, K. (2008). *"Türkiye'de Yükseköğretimin Başlıca Sorunları ve Sorunlara Çözüm Önerileri"*. Erişim: 03 Mart 2017 tarihinde http://docplayer.biz.tr/4008332-Turkiye-de-yuksekogretimin-baslica-sorunlari-ve-sorunlara-cozum-onerileri.html adresinden alındı.

Nohutçu, A. (2006). Bilgi Toplumunda Yükseköğretim Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması ve Yönetimi: Başlıca Eğilimler, Gelişmeler ve Bologna Süreci. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* (I-II Özel Sayı), 50-66.

OECD. (2016). *Education at a Glance 2016.* Erişim: 20 Nisan 2017 tarihinde http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-19991487.htm adresinden alındı.

Okçabol, R. (2007). *Yükseköğretim Sistemimiz-Tarihsel Gelişim, Bugünkü Durum ve Yükseköğretim Sorununa Sistemler Yaklaşımı-*. Ankara: Ütopya Yayınları. ISBN: 978-975-6361-61-0.

Oktayer, N., & Susam, N. (2008). Kamu Harcamaları- Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1970-2005 Yılları Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 22* (1), 145-164.

Öner, E. (1986). *Kamu maliyesi I-Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri* (Cilt 1986/282). Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu.

Özaktaş, H. M. (2004). *"İkibinli Yıllarda Türkiye'de Yükseköğretim Sistemi Üzerine Düşünceler"*. Erişim: 20 Mart 2017 tarihinde http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=206 adresinden alındı.

Özekicioğlu, S. (2013). *Yükseköğretimin Finansmanında Güncel Yaklaşımlar: Borçlanma İle Finansman.* İstanbul: Derin Yayınları.

Özkan, M., & Özgan, H. (2015). Bireysel ve Sosyal Getiriler Işığında Yükseköğretime Yatırım Yapmanın Gerekliliği. *Yükseköğretim Dergisi, 5* (1), 44-54.

Öztürk, N. (2005). "İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü".[Elektronik Sürüm]. *Sosyo Ekonomi Dergisi, I* (1), 27-44.

Pamuk, Y., & Dündar, U. (2016). Kamu Harcamalarının Optimal Boyutu: Türkiye Örneği. *Haccetepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34* (3), 23-50.

Pehlivan, O. (2006). *Kamu Maliyesi.* Trabzon: Derya Kitabevi.

Salmi, J. (2014). "The Challenge of Sustaining Student Loans Systems: Lessons from Chile and Colombia". B. Chapman, T. Higgins, & J. E. Stiglitz (Ed.) içinde, *Income Contingent Loans:Background, Income Contingent Loans; Theory,Practice and Prospects[Elektronik Sürüm]* (s. 82-89). London: Palvarage,ISBN: 9781137413208.

Sankar, U. (2014). *Enviromental Externalities.* Erişim: 03 Kasım 2016 tarihinde http://coe.mse.ac.in/dp/envtext-sankar.pdf adresinden alındı.

Schaefer, B. (2006). *How the Scope of Government Shapes the Wealth of Nations*. Erişim: 12 Aralık 2016 tarihinde The Heritage Foundation: http://www.heritage.org/trade/report/how-the-scope-government-shapes-the-wealth-nations adresinden alındı.

SDÜ. (2017). *Süleyman Demirel Üniversitesi Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü*. Erişim : 22.02.2017 tarihinde http://dsermaye.sdu.edu.tr/tr/kurumsal-tanitim/doner-sermayeli-isletmeler-4646s.html adresinden alındı.

Shen, H., & Li, W. (2003). *A Review of the Student Loans Scheme in China.* Bangkok: UNESCO Bangkok International Institute Educational Planning.

Sönmez, S. (1987). *Kamu Ekonomisi Teorisi: Kamu Harcamalarında Etkinlik Arayışı* (Cilt 1). Ankara: Teori Yayınları.

T.C. ANAYASASI, Madde:130. (1982). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 17863:2709/130, 9 Kasım 1982.

T.C.Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2017). *KYK-Haber/2016-2017*. Erişim :16 Aralık 2017 tarihinde http://yayinlar.gsb.gov.tr/public/Online/0115_KYKHaberSayi01/files/assets/basic-html/index.html#28 adresinden alındı.

TDK (Türk Dil Kurumu). (2016). *Sözlük*. Erişim Tarihi: 13.06.2016 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.575df8ce93be58.40002205 adresinden alındı.

The World Bank. (2017). *Development Indicators*. The World Bank Databank, Erişim:20 Nisan 2017 tarihinde http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.PCAP.CD&id=1ff4a498&report_name=Popular-indicators&populartype=series&ispopular=y adresinden alındı.

The World Bank. (2000). *Higher Education in Developing Countries : Peril and Promise*. Erişim:03.03.2017 tarihinde http://documents.worldbank.org/curated/en/345111467989458740/pdf/multi-page.pdf adresinden alındı.

Tural, N. K. (1995). Yükseköğretimde Öğrenciye Yönelik Parasal Yardımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, XXVIII* (1), 68-79. DOI: 10.1501/Egifak_0000000345.

Tuzcu, G. (2004). "Eğitimin Finansman Gerekleri ve Boyutları".[Elektronik Sürüm]. *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi* (163), Yaz 2004.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2008). *Satınalma Gücü Paritesi-Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-4*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Yayın No:3145, Nisan 2008, ANKARA. ISBN: 978-975-19-4251-7.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)/İstatistikler. (2017). TÜİK/İstatistikler/Satınalma Gücü Paritesi, Erişim: 23 Nisan 2017 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1065 adresinden alındı.

Uluatam, Ö. (1999). *Kamu Maliyesi* (Cilt 6). Ankara: İmaj Yayınevi.

UNESCO. (1998). *World Declaration on Higher Education for the Twenty-First Century: Vision and Action*. Erişim: 24 Kasım 2016,

http://www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.htm adresinden alındı.

URL-1. (2016). *"Dış İlişkiler Bakanlığı", OECD*. Erişim: 24 Kasım 2016 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati-_oecd_.tr.mfa adresinden alındı.

URL-2. (2016). *"UNESCO"*. Erişim : 24 Kasım 2016 tarihinde http://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco adresinden alındı.

URL-3. (2016). *"Dış İlişkiler Bakanlığı"*. Erişim:24 Kasım 2016 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa adresinden alındı.

URL-4. (2016). *"YÖK-Uluslararası İlişkiler Birimi"*. Erişim: 24 Kasım 2016 tarihinde http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/enic-naric adresinden alındı.

URL-5. (2017). *"YURTKUR (Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu)","Tarihçe"*. Erişim: 22 Şubat 2017 tarihinde http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2397/2387/Tarihce adresinden alındı.

URL-6. (2017). *"YURTKUR (Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu)","Genel Bilgiler"*. Erişim: 01 Mart 2017 tarihinde http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2441/2390/GenelBilgiler adresinden alındı.

URL-7. (2017). *"YURTKUR(Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu)","Öğrenim ve Katkı Kredisi Borcunu Ödenmesi"*. Erişim: 01 Mart 2017 tarihinde http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2441/2390/GenelBilgiler adresinden alındı.

URL-8. (2017). *"YURTKUR (Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu)"," Beslenme ve Barınma"*. Erişim: 03 Mart 2017 tarihinde http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2435/2389/beslenme.aspx adresinden alındı.

URL-9. (2017). *"YURTKUR (Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu)", "Beslenme"*. Erişim: 03 Mart 2017 tarihinde http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2435/2389/beslenme.aspx adresinden alındı.

URL-10. (2017). *"Student Loans Company"*. Erişim: 26 Şubat 2017 tarihinde http://www.slc.co.uk/about-us.aspx adresinden alındı.

URL-11. (2017). *"Student Loans Company"*. Erişim: 01 Mart 2017 tarihinde https://www.slc.co.uk/ adresinden alındı.

URL-12. (2017). *"Tuition Fee Loan"*. Erişim: 01 Mart 2017 tarihinde https://www.thestudentroom.co.uk/content.php?r=6207-Tuition-Fee-Loan-2017-18 adresinden alındı.

URL-13. (2017). *"United Kingdom Offical Website", "Student Finance"*. Erişim: 10 Mart 2017 tarihinde https://www.gov.uk/student-finance/new-fulltime-students adresinden alındı.

URL-14. (2017). *"United Kingdom Offical Website", "Student Loan Repayment"*. Erişim: 14 Mart 2017 tarihinde https://www.gov.uk/repaying-your-student-loan/overview adresinden alındı.

URL-15. (2017). *"Student Loan Repayment"*. Erişim: 14 Mart 2017 tarihinde http://www.studentloanrepayment.co.uk/portal/page?_pageid=93,6678490&_dad=portal&_schema=PORTAL adresinden alındı.

URL-16. (2017). *"United Kingdom Offical Website", "Postgraduate loans"*. Erişim: 04 Mart 2017 tarihinde https://www.gov.uk/postgraduate-loan adresinden alındı.

URL-17. (2017). *"BAföG"*. Erişim: 03 Nisan 2017 tarihinde https://www.bafög.de/index.php adresinden alındı.

URL-18. (2017). *"Higher Education Finance and Cost-Sharing in the Russian Federation"*. Erişim: 04 Nisan 2017 tarihinde http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Russia.pdf adresinden alındı.

URL-19. (2017). *"Sberbank-Education Loan"*. Erişim: 04 Nisan 2017 tarihinde http://www.sberbank.ru/en/individualclients/loans/educationloan adresinden alındı.

URL-20. (2017). *"USA-Student Loans"*. Erişim: 05 Nisan 2017 tarihinde https://www.usa.gov/student-loans adresinden alındı.

URL-21. (2017). *"Federal Student Aid an Office of the U.S. Department of Education"*. Erişim: 05 Nisan 2017 tarihinde https://studentaid.ed.gov/sa/types/loans/federal-vs-private adresinden alındı.

URL-22. (2017). *"Higher Education Finance and Cost-Sharing in Australia"*. Erişim: 10 Nisan 2017 tarihinde http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Australia/Australia.pdf adresinden alındı.

URL-23. (2017). *"Australian Government Department of Education and Training-Government Loans for Students"*. Erişim: 10 Nisan 2017 tarihinde https://www.education.gov.au/government-loans-students adresinden alındı.

URL-24. (2017). *"YÖK/Öğrenci İstatistikleri"*. Yükseköğretim Kurulu İstatistikleri, Erişim: 04 Nisan 2017 tarihinde https://istatistik.yok.gov.tr adresinden alındı.

URL-25. (2017). *"YURTKUR(Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu)", "Sıkça Sorulan Sorular Kredi&Burs"*. Erişim : 16 Aralık 2017 tarihinde http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2446/2388/SikcaSorulanSorular adresinden alındı.

URL-26. (2017). *"Birim İstatistikleri/Genel Bilgiler/Üniversite"*. Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, Erişim: 25 Aralık 2016 tarihinde https://istatistik.yok.gov.tr adresinden alındı.

URL-27. (2017). *"Yükseköğretim İstatistikleri/ 2016-2017 öğretim yılı/ Eğitim Birimlerine Göre Öğrenci ve Öğretim Elemanları Sayıları"*. Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, Erişim: 02 Ocak 2018 tarihinde https://istatistik.yok.gov.tr adresinden alındı.

Woodhall, M., & Richards, K. (2008). "Student and Unıversıty Fundıng ın Devolved Governments ın The UK". P. N. Teixeira, B. D. Johnstone, M. J. Rosa, & H. Vossensteyn (Eds.) içinde, *Higher Education Dynamics; Cost-Sharing*

andAccessibility in Higher Education: A Fairer Deal?[E-Book] (Cilt 14, s. 189-212). The Netherlands: Springer. ISBN: 978-1-4020-4660-5.

Yalçın, M., & Armağan, Y. (2015). Yükseköğretimin Finansmanı. A. Aypay (Ed.) içinde, *Türkiye' de Yükseköğretim: Alanı , Kapsamı ve Politikaları* (s. 176-221). Ankara: Pegem Akademi.

Yaşar, B. (2007). Türkiye ve Bazı Ülkelerdeki Özel Yükseköğretime Genel Bir Bakış. *Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16* (1), 581-590.

Yılmaz, K., & Horzum, M. B. (2005). "Küreselleşme, Bilgi Teknolojileri ve Üniversite". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6* (10), 103- 121.[Erişim: 01 Mayıs 2017 Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/256536535_KURESELLESME_BILGI_TEKNOLOJILERI_VE_UNIVERSITE].

YÖK. (2005). *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu.* Ankara: Meteksan A.Ş.

YÖK. (2007). *Türkiyenin Yükseköğretim Stratejisi.* Ankara: Meteksan A.Ş.

YURTKUR (Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu). (2016). *YURTKUR 2016 Yılı Performans Programı.* Erişim: 25 Şubat 2017 tarihinde http://yurtkur.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/PerformansProgramlari/2016_yili_performans_programi.pdf adresinden alındı.

EK-1: 2016-2017 ÖĞRETİM YILI ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYET TUTARLARI; I SAYILI CETVEL (A)

Grup	FAKÜLTE VE PROGRAMIN ADI	2016/2017 Kayıtlı Öğrenci Sayısı	Toplam Gruplandırılmış Öğrenci sayısı	ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ			ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ		
				Ortalama Maliyet (TL)	Öğrenci Katkısı (TL)	Devlet Katkısı (TL)	Toplam Ortalama Maliyet(TL)	Toplam Öğrenci Katkısı(TL)	Toplam Devlet Katkısı(TL)
I	TIP FAKÜLTESİ	75.956	75.956	15.544	591	14.953	1.180.660.064 ₺	44.889.996 ₺	1.135.770.068 ₺
II	DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ	18.890	29.795	5.607	494	5.113	167.060.565 ₺	14.718.730 ₺	152.341.835 ₺
	ECZACILIK FAKÜLTESİ	10.905							
III	VETERİNER FAKÜLTESİ	12.565	12.565	4.267	386	3.881	53.614.855 ₺	4.850.090 ₺	48.764.765 ₺
IV	TIBBİ BİYOLOJİK BİL.PROG.	V.Y.		4.267	281	3.986			
	FİZİK TEDAVİ VE REHABİLİTASYON PRG.	V.Y.							
V	TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTESİ	2.409	2.409	2.294	281	2.013	5.526.246 ₺	676.929 ₺	4.849.317 ₺
VI	İTÜ İŞLETME FAKÜLTESİ	V.Y.	V.Y.	2.804	402	2.402	V.Y.	V.Y.	V.Y.
VII	BİLGİSAYAR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	198	497.637	3.057	387	2.670	1.521.276.309 ₺	192.585.519 ₺	1.328.690.790 ₺
	BİLGİSAYAR VE BİLİŞİM FAKÜLTESİ	1.187							
	BİLGİSAYAR VE BİLİŞİM BİLİMLERİ FAK.	2.219							
	DOĞA BİLİMLERİ MİMARLIK VE MÜH.FAK.	1.506							
	ELEKTRİK VE ELEKTRONİK FAK.	5.872							
	HAVACILIK VE UZAY BİLİMLERİ FAK.	3.492							
	İNŞAAT FAKÜLTESİ	5.922							
	KİMYA METALURJİ FAK.	5.079							
	MADEN FAKÜLTESİ	1.657							
	MAKİNA FAKÜLTESİ	5.746							
	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	278.826							
	MÜH.-MİMARLIK FAKÜLTESİ	54.649							
	MÜHENDİSLİK VE TEKN. FAK.	366							
	MÜH. VE DOĞA BİLİMLERİ FAK.	23.872							
	MİMARLIK FAKÜLTESİ	25.924							
	MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ	9.866							
	ORMAN FAKÜLTESİ	5.803							
	TARIM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	V.Y.							
	TARIM BİLİM VE TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	318							
	TARIM VE DOĞA BİLİMLERİ FAK.	172							
	TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	32.302							
	UÇAK VE UZAY BİLİMLERİ FAK.	1.245							
	YAŞAM VE DOĞA BİLİMLERİ FAK.	554							
	YER BİLİMLERİ FAK.	89							
	ZİRAAT FAKÜLTESİ	30.104							
	ZİRAAT VE DOĞA BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	669							

EK-1'in devamı

VIII	DENİZ BİLİM. VE TEKNOLOJİ FAK.	83	60.773	3.848	316	3.532	233.854.504 ₺	19.204.268 ₺	214.650.236 ₺
	DENİZ BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	854							
	DENİZCİLİK FAKÜLTESİ	4.098							
	GEMİ İNŞ. VE DENİZ BİL. FAK.	680							
	GEMİ İNŞ. VE DENİZCİLİK FAK.	1.013							
	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	29.137							
	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM FAKÜLTESİ	4.619							
	GÜZEL SANAT.TASARIM VE MİMARLIK FAK.	8.428							
	MÜZİK VE SAHNE SANATLARI FAK.	417							
	SANAT VE TASARIM FAK.	9.552							
	SU ÜRÜNLERİ FAK.	1.302							
	TEKSTİL TEKN. VE TASARIM FAK.	590							
IX	FEN FAKÜLTESİ	33.647	216.290	2.562	284	2.278	554.134.980 ₺	61.426.360 ₺	492.708.620 ₺
	FEN -EDEBİYAT FAKÜLTESİ (Fen programı)	182.643							
X	HUKUK FAKÜLTESİ	76.699	504.907	2.310	313	1.997	1.166.335.170 ₺	158.035.891 ₺	1.008.299.279 ₺
	İKTİSAT FAKÜLTESİ	17.719							
	İŞLETME FAKÜLTESİ	39.354							
	SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ	16.430							
	İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ	349.676							
	YÖNETİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	5.029							
XI	DİL TARİH VE COĞRAFYA FAK.	6.993	540.127	2.053	284	1.769	1.108.880.731 ₺	153.396.068 ₺	955.484.663 ₺
	İLAHİYAT FAKÜLTESİ	83.256							
	İLAHİYAT BİLİMLERİ FAK.	V.Y.							
	İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ	9.488							
	DİNİ BİLİMLER FAKÜLTESİ	265							
	EĞİTİM FAKÜLTESİ	210.886							
	MESLEKİ EĞİTİM FAKÜLTESİ	132							
	SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	57.285							
	HEMŞİRELİK FAKÜLTESİ	9.174							
	SPOR BİLİMLERİ FAK.	11.733							
	ENDÜSTRİYEL SAN.EĞT.FAK.	72							
	TİCARET TUR. EĞT.FAK.	108							
	TURİZM FAKÜLTESİ	20.898							
	İNSANİ VE SOSYAL BİL. FAK.	2.784							
	İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAK.	9.547							
	İNSANİ BİLİMLER VE EDEBİYAT FAK.	3.176							
	KÜLTÜR VE SOSYAL BİLİMLER FAK.	578							
	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER FAK.	7.487							
	ULAŞTIRMA VE LOJİSTİK FAK.	594							
	UYGULAMALI BİLİMLER FAK.	5.157							
	EĞİTİM BİLİMLERİ FAK.	2.726							
	EDEBİYAT FAKÜLTESİ	97.727							
	YABANCI DİLLER FAK.	61							

EK-1'in devamı

XII	FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ (Edebiyat prog)	V.Y.	54.456	1.923	284	1.639	104.718.888 ₺	15.465.504 ₺	89.253.384 ₺
	İLETİŞİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	1.764							
	İLETİŞİM FAKÜLTESİ	49.940							
	*	2.752							
XIII	AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ	3.320.282	3.320.282	198	71	127	**Kapsam dışı**	**Kapsam dışı**	**Kapsam dışı**
XIV	YABANCI DİL DESTEK BİRİMLERİ	V.Y.		Kazandığı fakültenin, yüksekokulun ve bölümün katkı payını öder.			V.Y.	V.Y.	V.Y.
	YABANCI DİL HAZIRLIK SINIFLARI	V.Y.							
	YABANCI DİL HAZIRLIK OKULLARI	V.Y.							

VY: Veri yok

Tabloda verilen öğrenci sayıları Devlet ve Vakıf üniversitelerinde okuyan; Örgün ve İkinci öğretim öğrenci sayısı toplamından oluşmaktadır.

Not: Tabloda ilgili alanlarda sınıflandırması bulunmayan Fakülte öğrenci sayıları aşağıda belirtilen grupların toplamına eklenmiştir.

1.Hava Ulaştırma Fakültesi öğrenci sayısı(426öğrenci), tabloda Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi öğrenci sayısı toplamına eklenmiştir.

2.İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi (4.247 öğrenci), tabloda Yönetim Bilimleri Fakültesi öğrenci sayısı toplamına eklenmiştir.

3.Mühendislik ve Bilg. Bil. Fak. Öğrenci sayısı(198 öğrenci), tabloda Bilgisayar Bilimleri Fakültesi öğrenci sayısı toplamına eklenmiştir.

4.Mühendislik ve Tasarım Fak. Öğrenci sayısı(1.208), tabloda Güz. Sanatlar ve Tas. Fakültesi öğrenci sayısı toplamına eklenmiştir.

5.Temel Bil. Fakültesi öğrenci sayısı(538), tabloda Yaşam ve Doğa Bilimleri Fakültesi öğrenci toplamına eklenmiştir.

6.Ticari Bilimler Fakültesi öğrenci sayısı(4.340), tabloda Uygulamalı Bilimler Fakültesi öğrenci sayısı toplamına eklenmiştir.

7.(*) simgesi ile ifade edilen, KKTC yerleşkesi öğrenci sayısı(2.752);tabloda XII nolu grup öğrenci sayısı toplamına eklenmiştir.

8.Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi öğrenci sayısı(132.031), tabloda Açıköğretim Fakültesi öğrenci sayısı toplamına eklenmiştir.

Kaynak:1. 22.10.2016 Tarih ve 2016/9377 Sayılı "2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar" 29865 Sayılı Resmi Gazete.

2. Öğrenci sayıları URL27 'den elde edilmiştir.

EK-2: 2016-2017 ÖĞRETİM YILI ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYET TUTARLARI; I SAYILI CETVEL (B)

GRUP	FAKÜLTE VE PROGRAMIN ADI	2016/2017 Kayıtlı Öğrenci Sayısı	Toplam Gruplandırılmış Öğrenci sayısı	ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ			ÖĞRENCİ CARİ HİZMET MALİYETİ		
				Ortalama Maliyet (TL)	Öğrenci Katkısı (TL)	Devlet Katkısı (TL)	Toplam Ortalama Maliyet(TL)	Toplam Öğrenci Katkısı(TL)	Toplam Devlet Katkısı(TL)
I	DEVLET KONSERVATUVARI	7.649	7.649	8.535	589	7.946	65.284.215 ₺	4.505.261 ₺	60.778.954 ₺
II	SİVİL HAVACILIK YÜKSEKOKULU	3.108	3.108	8.535	470	8.065	26.526.780 ₺	1.460.760 ₺	25.066.020 ₺
III	MESLEKİ TEKNOLOJİ Y.O.	15	161	3.846	227	3.619	619.206 ₺	36.547 ₺	582.659 ₺
	TÜTÜN EKSPERLİĞİ Y.O.	146							
	BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ Y.O.	V.Y.							
IV	BANKACILIK VE SİGORTA. Y.O.	1.872	162.587	2.310	190	2.120	375.575.970 ₺	30.891.530 ₺	344.684.440 ₺
	UYGULAMALI BİLİMLER Y.O.	29.224							
	SAĞLIK YÜKSEKOKULLARI	54.146							
	ENDÜSTRİYEL SANATLAR YO.	V.Y.							
	TAKI TEK. VE TASARIMI YO.	207							
	MODA VE TASARIM Y.O.	V.Y.							
	TURİZM.VE OTELCİLİK İŞL.YO.	2.046							
	TURZ.İŞL.VE OTELCİLİK YO.	11.979							
	TURİZM İŞL. VE OTELCİLİK Y.O.	V.Y.							
	TAŞIN. KÜLTÜR VARLIK. KORUMA VE ONARIM Y.O.	V.Y.							
	BEDEN EĞİT. VE SPOR Y.O.	41.308							
	SPOR BİLİMLERİ TEKN. Y.O.	1.163							
	SAĞLIK BİLİMLERİ Y.O.	9.282							
	FİZİK TEDAVİ VE REH. Y.O.	2.451							
	HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU	2.550							
	UYGULAMALI TEK. VE İŞL. Y.O.	4.793							
	TAPU KADASTRO Y.O.	195							
	HAYVANSAL ÜRETİM Y.O.	82							
	YABANCI DİLLER YÜKSEKOKULU	656							
	*	633							
V	ENGELLİLER ENTEGRE Y.O.	133	133	3.848	190	3.658	511.784 ₺	25.270 ₺	486.514 ₺

EK-2'in devamı

VI	TAPU KADASTRO MYO	30	1.135.980	1.539	190	1.349	1.748.273.220 ₺	215.836.200 ₺	1.532.437.020 ₺
	MALİYE MYO	17							
	MİLLİ SARAYLAR VE TARİHİ YAPILAR MYO	123							
	TURİZM VE OTELCİLİK MYO	2.604							
	MESLEK YÜKSEKOKULLARI	719.143							
	SAĞLIK HİZMETLERİ MYO	128.836							
	VETERİNERLİK MYO	253							
	TURZ. VE OTELCL. İŞL. MYO.	99							
	TURİZM MYO	4.268							
	ORMANCILIK MYO	664							
	SİVİL HAVACILIK MYO	470							
	SOSYAL BİLİMLER MYO	96.714							
	TEKNİK BİLİMLER MYO	139.699							
	UZAKTAN ÖĞRETİM MYO	2.628							
	ADALET MYO	6.955							
	HAYVANSAL ÜRETİM VE YÖN. MYO	121							
	GIDA VE TARIM MYO	773							
	TARIM MYO	262							
	GÜVENLİK MYO	V.Y.							
	GÜVENLİK VE KORUMA MYO	V.Y.							
	ULAŞTIRMA MYO	1.661							
	YEREL YÖNETİMLER MYO	V.Y.							
	DENİZ TEKNOLOJİLERİ MYO	121							
	GÜZEL SANATLAR MYO	1.470							
	OTOMOTİV MYO	V.Y.							
	SANAT VE TASARIM MYO	413							
	TASARIM MYO	230							
	**	28.426							

EK-2'in devamı

VII	DENİZCİLİK Y.O	490	2.690	1.923	190	1.733	5.172.870 ₺	511.100 ₺	4.661.770 ₺
	DENİZCİLİK MYO	2.115							
	DENİZ İŞL.VE YÖN. Y.O.	85							
VIII	LİSANSÜSTÜ ÖĞRETİM***	571.482	571.482	1.536	258	1.278	877.796.352 ₺	147.442.356 ₺	730.353.996 ₺

VY: Veri yok

Not: Tablolada ilgili alanlarda sınıflandırması bulunmayan Yüksekokul ve MYO öğrenci sayıları aşağıda belirtilen grupların toplamına eklenmiştir.

***4 yıllık yüksekokulları öğrenci sayısı ;IV nolu tabloya eklenmiştir (toplam 633 öğrenci)**

Ulaştırma ve Lojistik Yüksekokulu ;299 öğrenci,
Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu;105 öğrenci,
Uygulamalı Yönetim Bilimleri Yüksekokulu; 229 öğrenci,

****2 yıllık MYO öğrenci sayısı ;VI nolu tabloya eklenmiştir (toplam 28.426 öğrenci)**

Anadolu Bil.Meslek Yüksekokulu; 14.490
Bilgisayar Tekn. ve Büro Yönetimi Meslek Yüksekokulu; 9 öğrenci,
Deniz ve Ticaret Meslek Yüksekokulu; 10 öğrenci
Gelişim Meslek Yüksekokulu; 5.471 öğrenci
Havacılık Meslek Yüksekokulu; 757 öğrenci,
İlahiyat Meslek Yüksekokulu; 8 öğrenci,
İşletmecilik Meslek Yüksekokulu; 1.741 öğrenci,
Lojistik Meslek Yüksekokulu; 2.069 öğrenci,
Mutfak Sanatları Meslek Yüksek; 109 öğrenci,
Organize Sanayi Bölgesi Meslek Yüksekokulu; 561 öğrenci,
Ticaret Borsası Meslek Yüksekokulu;2.005 öğrenci,
Ticaret ve Sanayi Odası Meslek Yüksekokulu; 1.196 öğrenci

*****Lisansüstü toplamı(toplam 571.482 öğrenci)**

Yüksek lisans ;480.215 öğrenci
Doktora; 91.267 öğrenci

Kaynak: **1.** 22.10.2016 Tarih ve 2016/9377 Sayılı "2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar" 29865 Sayılı Resmi Gazete.
2. Öğrenci sayıları URL27'den elde edilmiştir**.**

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Reşit Çetinkaya
Doğum Yeri	Elazığ
Doğum Tarihi	09.04.1981

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fakülte	İ.İ.B.F.
Bölüm	İşletme

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**YDS (**62,5**) YÖKDİL (**72,5**) TOEFL (….) EILTS (….)**
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Kastamonu Üniversitesi Tosya Meslek Yüksekokulu
Görevi/Pozisyonu	Öğretim Görevlisi
Tecrübe Süresi	7 yıl (halen devam)

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	**Tosya Meslek Yüksekokulu Tosya/KASTAMONU**
E-mail	**rcetinkaya@kastamonu.edu.tr**